

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 41 (91) - ΤΕΥΧΟΣ 8 - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. **ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ**

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἑπιχειρήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὁρωποῦ κ. Κύριλλος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΔΟΚΙΜΙΩΝ: Κωνσταντῖνος Χολέβας, Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Βασίλειος Τζέροπος, Δρ Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Χρ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 - 115 21 Ἀθήνα. Τηλ.: 210-8160127 - Fax 210-8160128

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ἰωάννου Γεναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ. Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
<http://www.ecclesia.gr> e-mail: periodika@ecclesia.gr

Γιά τήν ἀποστολή ἀνακρινώσεων καί εἰδήσεων ἀπευθύνεσθε:

- γιά τό περιοδικό ΕΚΚΛΗΣΙΑ: periodika@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ: efimerios@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό ΘΕΟΛΟΓΙΑ: theologia@ecclesia.gr

Περιεχόμενα

ΤΕΥΧΟΣ – 8^ο,
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ -
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ	500
ΠΙΝΑΞ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ	501
ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ	
Συγκρότησις τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 158ῆς Συνοδικῆς Περιόδου	502
ΟΜΙΛΙΑΙ	
Ἐνθροιστήριος Λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων κ. Τιμοθέου	506
Ἐνθροιστήριος Λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. Μαξίμου	509
Ἐνθροιστήριος Λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλασσῶνος κ. Χαρίτωνος	515
Ἐνθροιστήριος Λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φωκίδος κ. Θεοκτίστου	519
ΕΚΔΗΜΙΑΙ	
Ἡ Ἐκδημία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γρεβενῶν, κυροῦ Σεργίου (Σιγάλα)	523
Ἡ Ἐκδημία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σαλαμίνας, κυροῦ Βαρθολομαίου (Κατσούρη).....	528
ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	
<i>Τοῦ Παναγιώτου Ἱ. Σκαλτσῆ,</i> Ἐρμηνευτικά Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τόν δέκατον ἔνατον αἰῶνα (Γ').....	531
<i>Τοῦ Χαράλαμπος Μηνάογλου,</i> Ἡ πολιτική θεωρία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια	558
ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ	
<i>Τοῦ Παναγιώτου Μπούμη,</i> Τό Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς (καί τοῦ Υἱοῦ). Συμπληρωματικά στοιχεῖα στή Γνωμοδότηση περί τό Filioque	561
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	569
ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ.....	577
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	583
ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ	592

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ Αύγουστου - Σεπτεμβρίου τοῦ περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ δημοσιεύουμε τή νέα σύνθεση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς περιόδου ἀπό 1.9.2014 μέχρι 31.8.2015, καθώς καί τούς Συνοδικούς Συνδέσμους καί τή σύνθεση τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων καί τῶν Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων.

Στήν ἐνότητα τῶν Ὁμιλιῶν μπορεῖτε νά βρεῖτε τούς Ἐνθρονιστηρίους Λόγους τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων κ. Τιμοθέου, Ἰωαννῶν κ. Μαξίμου, Ἐλασσῶνος κ. Χαρίτωνος καί Φωκίδος κ. Θεοκτίστου.

Θά διαβάσετε ἐπίσης τούς Ἐπικηδεῖους Λόγους, τούς ὁποίους ἐκφώνησε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων καί Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Γαβριήλ εἰς μνήμη τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν κυροῦ Σεργίου καί τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμῖνος κυροῦ Βαρθολομαίου.

Στήν Ἐνότητα τῶν Συνοδικῶν Ἀναλέκτων δημοσιεύουμε τήν εἰσήγηση τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ ΑΠΘ κ. Παναγιώτου Σκαλτσῆ, μέ θέμα «Ἐρμηνευτικά Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τόν ἸΘ' αἰῶνα - Γ' Μέρος» καί τήν εἰσήγηση τοῦ Δρος Ἱστορίας κ. Χαράλαμπους Μηνάογλου, μέ θέμα «Ἡ πολιτική θεωρία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια».

Στή στήλη τῶν Γνωμοδοτήσεων θά διαβάσετε τό κείμενο τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου κ. Παναγιώτου Μπούμη, μέ θέμα «Τό Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ -Συμπληρωματικά στοιχεῖα στή Γνωμοδότηση περί τό Filioque».

Ἡ ὕλη τοῦ τεύχους συμπληρώνεται μέ τά ὑπηρεσιακά κείμενα τοῦ Πίνακος Ὑποψηφίων πρὸς Ἀρχιερατεῖαν, τῶν Κανονισμῶν καί τῶν Προκηρύξεων, καθώς καί μέ τίς εἰδησεογραφικές στήλες τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Χρονικῶν καί τῶν Διορθοδόξων-Διαχριστιανικῶν.

ΠΙΝΑΞ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ

Τελικός Πίναξ Υποψηφίων προς Αρχιερατείαν

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 4042
 Αριθμ. Αθήνησι 3η Σεπτεμβρίου 2014
 Διεκπ. 1850

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τό ἄρθρον 21 παρ. 1 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς καί τόν διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 143/82/14.1.2014 Συνοδικοῦ Ἐγγράφου δημοσιευθέντα «Προκαταρκτικόν Πίνακα» τῶν ὑποψηφίων Κληρικῶν πρὸς ἐγγραφήν εἰς τόν Κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν Ἐκλογίμων, δημοσιεύομεν κατωτέρω τόν καταρτισθέντα ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς 27.8.2014, «τελικόν πίνακα τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν», τῶν ἐχόντων τά ὑπὸ τοῦ Νόμου καί τῶν Ἱερῶν Κανόνων ὀριζόμενα τυπικά καί οὐσιαστικά προσόντα διά τήν ἐγγραφήν αὐτῶν εἰς τόν Κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν Ἐκλογίμων.

ΤΕΛΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
 ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΔΙ' ΕΓΓΡΑΦΗΝ
 ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΝ
 ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ ΕΚΛΟΓΙΜΩΝ

1. Ὁ Ἀρχιμ. κ. Θωμᾶς Ἀνδρέου, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλευθερουπόλεως.
2. Ἀρχιμ. κ. Βαρθολομαῖος Ἰατρίδης, κληρικός

τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαρωनीας καί Κομοτηνῆς.

3. Ἀρχιμ. κ. Χριστόφορος Καραμολέγκος, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, Ἄμοργου καί Νήσων.
4. Ἀρχιμ. κ. Ἰωάννης Κοκάκης, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀμαρουσίου καί Ὁρωποῦ.
5. Ἀρχιμ. κ. Χριστόδουλος Κοκλιώτης, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεγάρων καί Σαλαμίνας.
6. Ἀρχιμ. κ. Πέτρος Μποζίνης, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν.
7. Ἀρχιμ. κ. Ἰωακείμ Ξανθόπουλος, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλευθερουπόλεως.
8. Ἀρχιμ. κ. Ἀλέξιος Πετρίδης, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.
9. Ἀρχιμ. κ. Χρυσόστομος Πήλιος, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεγάρων καί Σαλαμίνας.
10. Ἀρχιμ. κ. Ἐφραίμ Τριανταφυλλόπουλος, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σισανίου καί Σιατίστης.
11. Ὁ Ἀρχιμ. κ. Κωνσταντῖνος Χαραλαμπόπουλος, κληρικός τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

† Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Συγκρότησις τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου Συνοδική Περίοδος 158η (1.9.2014 - 31.8.2015)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

† Ὁ Σταγῶν καὶ Μετεώρων κ. Σεραφεῖμ
† Ὁ Περιστερίου κ. Χρυσόστομος*
† Ὁ Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων
† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιος
† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Ἀλέξιος
† Ὁ Καρπενησίου κ. Νικόλαος

ΕΚ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ

† Ὁ Λήμων καὶ Ἁγίου Εὐστρατίου κ. Ἱερόθεος
† Ὁ Γουμένισσης, Ἀξιουπόλεως καὶ Πολυκάστρου
κ. Δημήτριος
† Ὁ Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας κ. Παντελεῖμων
† Ὁ Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου
κ. Δαμασκηνός
† Ὁ Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης
κ. Ἀνδρέας
† Ὁ Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου κ. Παντελεῖμων

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Γαβριήλ

* Ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν φωτογραφία

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΥΝΟΔΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ

158ης Συνοδικής Περιόδου

1) *Συνοδική Έπιτροπή επί της Άρχιγραμματείας*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων.

2) *Συνοδική Έπιτροπή Εκκλησιαστικής Τέχνης και Μουσικής*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ. Νικόλαος.

3) *Συνοδική Έπιτροπή Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού Έργου*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λήμνου και Άγίου Εϋστρατίου κ. Ίερόθεος.

4) *Συνοδική Έπιτροπή Δογματικῶν και Νομοκανονικῶν Ζητημάτων*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, Όρεσιάδος και Σουφλίου κ. Δαμασκηνός.

5) *Συνοδική Έπιτροπή επί του Μοναχικού Βίου*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τρίκκης και Σταγῶν κ. Άλέξιος.

6) *Συνοδική Έπιτροπή Χριστιανικής Άγωγῆς τῆς Νεότητος*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας κ. Παντελεήμων.

7) *Συνοδική Έπιτροπή Διορθοδόξων και Διαχριστιανικῶν Σχέσεων*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας κ. Άμβρόσιος.

8) *Συνοδική Έπιτροπή Εκκλησιαστικής Έκπαιδύσεως και Έπιμορφώσεως Έφημεριακοῦ Κλήρου*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γουμένισσης, Άξιουπόλεως και Πολυκάστρου κ. Δημήτριος.

9) *Συνοδική Έπιτροπή Τύπου και Δημοσίῶν Σχέσεων*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης και Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων.

10) *Συνοδική Έπιτροπή επί τῶν Αίρέσεων*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς και Κονίτσης κ. Άνδρέας.

11) *Συνοδική Έπιτροπή Κοινωνικής Προνοίας και Ευποιΐας*: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος.

12) *Συνοδική Έπιτροπή επί τῶν Οικονομικῶν*. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σταγῶν και Μετεώρων κ. Σεραφεΐμ.

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ

1. Α.Υ.Σ.Ε.

1. Άρθρον 42 παράγρ. 5 τοῦ Νόμου 590/1977

2. Άρθρον 2 παράγρ. 1 τοῦ Κανονισμοῦ 3/1977

3. Άρθρον 5 τοῦ Κανονισμοῦ 5/1978

4. Άρθρα 2 και 3 τοῦ Κανονισμοῦ 6/1979

5. Άρθρον 1 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 167/2005 Κανονισμοῦ, ὡς ἀντικατεστάθη διά τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 182/2008 Κανονισμοῦ

6. Άρθρον 14 παρ. 2 τοῦ Ν. 3149/2003 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρον 2 παρ. 2 τοῦ Ν. 2993/2002

Πρόεδρος: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σταγῶν και Μετεώρων κ. Σεραφεΐμ.

Άναπληρωτής: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος.

Μέλη: 1. Θεοφ. Έπίσκοπος Διαυλείας κ. Γαβριήλ, Άρχιγραμματεὺς τῆς Ίεράς Συνόδου.

2. Θεοφ. Έπίσκοπος Φαναρίου κ. Άγαθάγγελος, Γενικός Διευθυντής τῆς Άποστολικῆς Διακονίας τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδος.

3. Θεοφ. Έπίσκοπος Σαλώνων κ. Αντώνιος, Γενικός Διευθυντής Ε.Κ.Υ.Ο.

4. Πανοσ. Άρχιμ. κ. Χερουβείμ Βελέτζας, Διευθυντής τῆς Διευθύνσεως Προσωπικοῦ τῆς Ίεράς Συνόδου.

5. Έντιμ. κ. Γεώργιος Κούρτης, Πρόεδρος τοῦ Έλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐ.τ.

6. Άξιοτ. κ. Αντώνιος Κουσαθανάς, Ύπάλληλος Ίεράς Μητροπόλεως Μεσογαίας και Λαυρεωτικῆς.

Άναπληρωταί: 1. Πανοσιολ. Άρχιμ. κ. Κλήμης Κοτσομύτης, Α' Γραμματεὺς τῆς Ίεράς Συνόδου.

2. Πανοσιολ. Άρχιμ. κ. Κάλλιστος Ροδόπουλος, Διευθυντής παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει τῆς Άποστολικῆς Διακονίας.

3. κ. Διονύσιος Σταθουλόπουλος, Διευθυντής Δ/σεως Ε.Κ.Υ.Ο.

4. κ. Κωνσταντῖνος Καζάκος, Ύπάλληλος Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.

5. Έντιμ. κ. Χαράλαμπος Κότσιφας, Έπίτ. Πρόεδρος Έφετῶν.

6. κ. Ειρήνη Λιγνοῦ, Ύπάλληλος Ίεράς Άρχιεπισκοπῆς Άθηνῶν.

Γραμματεὺς: κ. Βασίλειος Τζέρπος, Ύπάλληλος Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.

Άναπληρωτής Γραμματεὺς: κ. Γεώργιος Τσοῦτσος, Ύπάλληλος Ίεράς Συνόδου.

2. ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

1. Άρθρον 2 του Κανονισμού 5/1978
2. Άρθρον 1 παράγρ. 3 του Κανονισμού 23/1982
Πρόεδρος: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτσης κ. Ανδρέας
Άναπληρωτής: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης και Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων

Μέλη: 1. Αιδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος κ. Λεωνίδης Ψαριανός, Ύπάλληλος Αποστολικής Διακονίας. 2. κ. Σεβαστιανός Κουσουτίης, Ύπάλληλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Άναπληρωταί: 1. κ. Παναγιώτα Καραμπίνη, Ύπάλληλος Ἱερᾶς Συνόδου. 2. κ. Παναγιώτης Γιαννόπουλος, Ύπάλληλος Ἱερᾶς Συνόδου.

Γραμματεὺς: Πανος. Ἀρχιμ. κ. Φιλόθεος Κολιόπουλος, Γραμματεὺς Ἱερᾶς Συνόδου.

Άναπληρωτῆς Γραμματεὺς: κ. Γεώργιος Σώρρας, Ύπάλληλος Ἱερᾶς Συνόδου.

3. ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

1. Άρθρον 2 του Κανονισμού 5/1978
2. Άρθρον 2 του Κανονισμού 23/1982
Πρόεδρος: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ. Νικόλαος

Άναπληρωτῆς: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λήμνου και Ἁγίου Εὐστρατίου κ. Ἱερόθεος

Μέλη: 1. κ. Ἰωάννης Τσούνης, Ύπάλληλος Ἱερᾶς Συνόδου. 2. κ. Βασίλειος Ντάγκαλος, Ύπάλληλος Ἱ. Μ. Θήρας, Ἄμοργοῦ και Νήσων.

Άναπληρωταί: 1. κ. Ἰωάννης Βιδάλης, Ύπάλληλος τῆς Αποστολικῆς Διακονίας. 2. κ. Ἰωάννης Τσέλιος, Ύπάλληλος τῆς Ἱ. Μ. Καισαριανῆς, Βύρωνος και Ὑμηττοῦ.

Γραμματεὺς: Πανος. Ἀρχιμ. κ. Ἀθηναγόρας Σουπουριτζῆς, Γραμματεὺς Ἱερᾶς Συνόδου.

Άναπληρωτῆς Γραμματεὺς: κ. Βασίλειος Σώρρας, Ύπάλληλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΠΤΥΧΩΝ (2015)
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Πρόεδρος: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γουμένισσης, Ἀξιουπόλεως και Πολυκάστρου κ. Δημήτριος.

Άναπληρωτῆς: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας κ. Παντελεήμων.

Μέλη: 1. Πανος. Ἀρχιμ. κ. Βαρνάβας Θεοχάρης. 2. Πανος. Ἀρχιμ. κ. Μάξιμος Ματθαῖος. 3. Ἐλλογιμ. κ. Γρηγόριος Στάθης. 4. Ἀξιότιμος κ. Εὐάγγελος Καρακοβούνης.

Ἐπιμεληταί “ΔΙΠΤΥΧΩΝ”: 1. Πανος. Ἀρχιμ. κ. Πλάτων Κρικρῆς (Γραμματεὺς). 2. κ. Διονύσιος Μπιλάλης - Ἀνατολικιώτης (γεν. ἐπιμέλεια).

ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

(Συμφώνως ταῖς διατάξεις του Κανονισμού 31/1974)

Πρόεδρος: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων.

Μέλη: 1. Θεοφ. Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Γαβριήλ, Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. 2. Πανος. Ἀρχιμ. κ. Κλήμης Κοτσομύτης, Α΄ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. 3. Ἀξιότιμ. κ. Σεβαστιανός Ἀνδρεάδης 4. Ἐντιμ. κ. Θεόδωρος Παπαγεωργίου.

Εισηγητῆς: Ἀξιότιμ. κ. Ἐμμανουήλ Μελινός.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

(Διορίζονται 2 Συνοδικοί ἐπὶ ἐνιαυσία θητεία, μετ' ἰσαριθμῶν Ἀναπληρωματικῶν Μελῶν).

Συμφώνως ταῖς διατάξεις του Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 976/1946.

Τακτικά: 1. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λήμνου και Ἁγίου Εὐστρατίου κ. Ἱερόθεος. 2. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος.

Άναπληρωματικά 1. Μέλη: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης και Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων. 2. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ. Νικόλαος.

Μόνιμα Τακτικά Μέλη: 1. Ἐλλογιμ. Καθηγητῆς κ. Βλάσιος Φειδᾶς. 2. Ἐλλογιμ. Καθηγητῆς κ. Ἐμμανουήλ Κωνσταντινίδης.

Άναπληρωματικά Μέλη: 1. Ἐλλογιμ. Καθηγητῆς κ. Γεώργιος Πατρῶνος. 2. Ἐλλογιμ. Καθηγητῆς κ. Σπυρίδων Κοντογιάννης.

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ
ΣΥΝΟΔΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

διά Πρεσβυτέρους, Διακόνους και Μοναχούς

Συνοδική Περίοδος 158η
(από 1.9.2014 έως 31.8.2015)

Συμφώνως ταῖς διατάξεις τῶν ἄρθρων 13 καί 14 τοῦ Ν. 5383/1932.

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ
Συνοδικόν Δικαστήριον

Πρόεδρος: Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σταγῶν καί Μετεώρων κ. Σεραφεῖμ.

Τακτικά Μέλη: 1. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος. 2. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τρίκκης καί Σταγῶν κ. Ἀλέξιος. 3. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λήμνου καί Ἁγίου Εὐστρατίου κ. Ἱερόθεος. 4. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας, Ναούσης καί Καμπανίας κ. Παντελεήμων.

Ἀναπληρωματικόν Μέλος: Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης καί Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων.

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΟΝ

Συνοδικόν Δικαστήριον

Συνοδική Περίοδος 158η
(από 1.9.2014 έως 31.8.2015)

Συμφώνως ταῖς διατάξεις τῶν ἄρθρων 13 καί 14 τοῦ Ν. 5383/1932

Πρόεδρος: Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος.

Τακτικά Μέλη: 1. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ. Νικόλαος. 2. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων. 3. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιος. 4. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γουμένισσης, Ἀξιουπόλεως καί Πολυκάστρου κ. Δημήτριος. 5. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου κ. Δαμασκηνός. 6. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καί Κονίτσης κ. Ἀνδρέας.

Ἀναπληρωματικόν Μέλος: Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης καί Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων.

ΟΜΙΛΙΑΙ

Ἐνθρονιστήριος Λόγος
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων
κ. Τιμοθέου

(Καρδίτσα, 19 Ἰουλίου 2014)

Μακαριώτατε Ἀρχιεπισκόπε Ἀθηνῶν και πάσης
Ἑλλάδος κύριέ μοι κ. Ἱερώνυμε,
Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι ἅγιοι
Ἀρχιερεῖς,
Σεβαστοὶ πατέρες,
Ἐντιμότατοι ἄρχοντες,
και εὐλογημένοι ἀδελφοί μου Χριστιανοί,

Ἡ Χάρις τοῦ παναγίου και τελεταρχικοῦ Πνεύ-
ματος κατόπιν τῆς προτάσεως τοῦ Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου μας και τῆς τιμίας ψήφου τῶν θε-
όθεν ὀδηγηθέντων ἁγίων Ἀρχιερέων μέ ἀνέδειξε
Ἐπίσκοπο και Μητροπολίτη τῆς ἁγιωτάτης και
ἱστορικής Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος
και Φαναριοφερσάλων θέτοντάς με πατέρα πνευ-
ματικό τοῦ εὐαγοῦς ἱεροῦ κλήρου, τῶν φιλοθέων
μοναστικῶν ἀδελφοτήτων και τοῦ εὐλαβοῦς και
εὐλογημένου πιστοῦ λαοῦ τῆς θεοσώστου αὐτῆς
ἐπαρχίας.

Γράφει ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ τό ἔτος 593 π.Χ.
στό 3ο κεφάλαιο, 17ο στίχο τοῦ βιβλίου του «*νιέ
ἀνθρώπου, σκοπόν δέδωκά σε ... και ἀκούση ἐκ
στόματός μου λόγον και διαπειλήση αὐτοῖς παρ'
ἐμοῦ*», δηλαδή «*νιέ ἀνθρώπου σέ διορίζω φρουρό
τοῦ οἴκου αὐτοῦ και ὁσάκις ἀκούσης λόγον ἀπό τό
στόμα μου, θά μεταδώσης αὐτόν πρός ἐκείνους ἐκ
μέρους μου*».

Ὁ σαρκωμένος Λόγος τοῦ Θεοῦ «ὁ σωτήριος
πᾶσιν ἀνθρώποις», ἦλθε και ἐφανερώθη και ἐσκή-
νωσεν ἀνάμεσά μας και μᾶς ἐδίδαξε «*πᾶσαν τήν
ἀλήθειαν*» και μᾶς ἐχάρισε «*ἐξ ἀντικειμένου*» τή
λύτρωση ἀπό τίς ἁμαρτίες μας και τή σωτηρία.

Ἡ Ἐκκλησία Του, διαχρονικά, ὀρίζει συνο-
δικῶς τήν συνέχιση τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου διά τῶν
Ἐπισκόπων, καθιστώντας αὐτούς εἰς τύπον Ἰησοῦ
Χριστοῦ, στίς τοπικές Ἐκκλησίες. Οἱ δέ Ἐπίσκο-

ποι καλοῦνται, συνεργαζόμενοι ἁρμονικά μέ τόν
ἱερό κλήρο, τούς τοπικούς ἄρχοντες και τόν περι-
ούσιο λαό τοῦ Θεοῦ, νά δημιουργοῦν τίς προϋπο-
θέσεις γιά τήν πραγμάτωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θε-
οῦ μέσα στόν κόσμο, γιά τήν δοξολογία τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ και τήν ἐπίτευξη τῆς
μακαριότητας, τῆς σωτηρίας δηλαδή και τῆς
ιδικῆς των, ἀλλά και ἀπάντων τῶν μελῶν τῆς Ἐκ-
κλησίας.

Τοῦτο ἀνέθεσε και σέ ἐμένα ἡ Ἱερᾶ Σύνοδος τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διά τῆς ἐκλογῆς και χει-
ροτονίας μου στόν ἐπισκοπικό βαθμό, και σήμερα
εὐλογημένοι και ἀγαπημένοι ἀδελφοί μου, μέ ὀδή-
γησε ἀνάμεσά σας γιά νά μέ παραδώσει σέ σᾶς και
σᾶς σέ ἐμένα, νά μᾶς ἁρμόσει και νά μᾶς προσ-
φέρει στήν αἰωνιότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι, λοιπόν, μή φειδόμενος τοῦ ἑαυτοῦ μου,
κόπων, μόχθων ἀλλά και πόνων, καλοῦμαι, ἔχο-
ντας ὡς ὀδηγό και πρότυπό μου στήν ἐπισκοπική
ζωή και διακονία μου, τόν Πρῶτο Ἀρχιερέα, τόν
Κυριοῦ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, και ἀκολουθώντας
«*τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ*», νά θυσιάσω τήν ζωήν μου
ὑπέρ τῶν ἀνθρώπων τῆς πνευματικῆς μου ποιμνῆς,
νά ἐξέλθω σέ ἀναζήτηση τῶν πλανηθέντων και
ἀποκεκομμένων, νά συνεργασθῶ μέ τούς ἀδελ-
φούς πρεσβυτέρους γιά νά διαπαιδαγωγήσουμε
τήν νεότητα, νά περικρατήσουμε τό γῆρας, νά γί-
νουμε τοῖς πᾶσι τά πάντα, ἵνα πάντες σωθῶσι και
ἐν ᾧσι.

Σέ αὐτή τήν πνευματική διάσταση πρέπει νά κι-
νεῖται τό ἔργο τοῦ Ἐπισκόπου γιά νά κατορθώσει
νά ἀναδειχθεῖ οἰκονόμος τῆς ἀρχιερατικῆς χάρι-
τος, νά μπορέσει νά θέσει τήν ψυχή του ὑπέρ τῶν
πνευματικῶν προβάτων, νά εἶναι ὀδηγός τυφλῶν,
φῶς τῶν ἐν σκότει εὐρισκομένων, παιδευτής τῶν

ἀφρόνων, διδάσκαλος νηπίων στήν πίστη, φωστήρ φωτίζων τούς ἐν τῷ κόσμῳ.

Καλῶ, λοιπόν, ὅλους σας, κληρικούς, μοναχούς καί μοναχές, πιστούς, αἵρετούς ἄρχοντες, ἐκπροσώπους τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἐκπαιδευτικούς, χαρισματούχους, ἄνδρες, γυναῖκες, νέους καί νέες, σέ κοινή συστράτευση, ὅλοι μαζί, μέ ἐντιμότητα καί εὐλικρίνεια, ὁ ἕνας πλάι στόν ἄλλο, νά ἀγωνισθοῦμε, νά προσπαθήσουμε, νά μήν καμφοῦμε ἀπό τίς ἀδυναμίες καί τά πάθη μας, γιά νά συνεχίσουμε τό ἔργο πού κληροδότησαν σέ ἐμᾶς οἱ πρόπατορές μας, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ εὐλογημένου τόπου, ὁ ὁποῖος ἀγιάσθηκε ἀπό τό αἶμα ἁγίων καί ἡρώων.

Καλῶ ὅλους σας, νά συνεχισθεῖ τό ἔργο πού ὀραματίστηκαν οἱ φωτισμένοι πρόγονοί μας, οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι, προκατόχοί μου, οἱ πολιτικοί καί ἐκκλησιαστικοί ἄνδρες πού ἀναδείχθηκαν ἀπό αὐτή τή γῆ, τήν ποτισμένη μέ αἶμα καί ἰδρώτα, καλλιεργημένη μέ πόνους καί στεναγμούς, ὥστε νά ἐγκαθιδρῶσουμε τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στόν τόπο μας.

Καλῶ εἰδικότερα καί παρακαλῶ τούς κληρικούς, τούς μοναχούς καί τίς μοναχές μας νά ἀγωνισθοῦν ὅλοι, μαζί μέ τόν Ἐπίσκοπό τους, σέ κοινή, ἐναγώνια καί ἔμπονη συμπόρευση, γιά νά μήν μωρανθεῖ τό ἄλλας, νά μήν σβῆσει ἡ λυχνία, ἀποστασιοποιημένοι ἀπό κάθε τι τό ὁποῖο διαιρεῖ,

στερρῶς ἐνωμένοι ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀγάπης, νά ἐξακολουθήσουμε τόν πνευματικό μας ἀγώνα, ὥστε ὁ Θεός μας νά εἶναι ζῶν καί ἐνεργῶν ἀνάμεσά μας.

Σᾶς καλῶ, πατέρες καί ἀδελφοί, νά ὀργανώσουμε ἐπωφελέστερα τίς ἐνορίες καί τό ἐνοριακό μας ἔργο, σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, τό λειτουργικό καί ἀγιαστικό, τήν ἱερά ἐξομολόγηση, τό κατηχητικό, τό φιλανθρωπικό, ἰδίως τώρα στούς δύσκολους καιρούς πού διανύουμε.

Σᾶς καλῶ, ἀδελφές καί ἀδελφοί, οἱ ἀδελφότητες πού ἀσκοῦνται στίς ἱστορικές μονές μας νά εἶναι τηλαυγεῖς φάροι πνευματικοί, ὥστε νά δεικνύουν λιμένες ἀπάνεμους στούς κοπιῶντες καί πεφορτισμένους καί νά εὐρίσκουν ἀνάπαυση καί ἀναψυχή πνευματική.

Ἐπιτακτικό καί ἀμείωτο ὀφείλουμε νά εἶναι τό ἐνδιαφέρον ὅλων μας γιά τούς νέους καί τίς νέες, τά παιδιά μας, νά εἴμαστε δίπλα τους καί νά τούς προσφέρουμε πολύ περισσότερα ἀπό αὐτά πού διακαιοῦνται ἀλλά καί τούς ἀξίζουν.

Ἡ φροντίδα γιά τούς ἀσθενεῖς καί ἀδυνάτους, θά λάβουμε μέριμνα ὥστε νά ἐνταθεῖ καί νά τούς ἐξασφαλίζει ἀνακούφιση καί αἰσιοδοξία. Ἡ βελτίωση τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν παρεχομένων στό Ἐκκλησιαστικό Γηροκομεῖο, ἡ λειτουργία τῶν παιδικῶν κατασκηνώσεων, ἡ ἀποδοτικότερη λειτουργία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τό φυτώριο

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Γερῶννος καί ὁ νέος Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων Σεβ. κ. Τιμόθεος κατά τήν επίσημη ὑποδοχή στήν Καρδίτσα.

αυτό του αναλογίου, και τέλος τό Ἱερατικό Σχολεῖο Δεύτερης Εὐκαιρίας καί τό Ἐκκλησιαστικό Ι.Ε.Κ. πρέπει νά τύχουν μεγάλου ἐνδιαφέροντος καί ἐξαιρετικοῦ ζήλου ἀπό ὅλους μας.

Μέ πολύ σεβασμό καί ἀγάπη θέλω νά ἀναφερθῶ καί στόν πολιοῦ γέροντα Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη πρ. Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων κ. Κύριλλο. Θέλω νά τόν διαβεβαιώσω γιά τήν ἀγάπη μου, τόν σεβασμό μου καί τήν υἱική μου στοργή. Ἡ Ἱερά Μητρόπολη θά συνεχίσει νά τόν τιμᾷ, νά τόν σέβεται καί νά τόν φροντίζει. Τό ἐπισκοπεῖο θά συνεχίσει νά εἶναι τό σπίτι του.

Δέν θέλω νά σᾶς κουράσω ἄλλο. Ἐπιθυμῶ μόνον ἀκόμη νά ὀλοκληρώσω τήν προσλαλιά μου αὐτήν, ὅπως καί κατά τήν χειροτονία μου, μέ τοῦτο τό ὄποιο θεωρῶ ἀναγκαῖο. Γράφει ὁ πρῶτος μετά τόν Ἔνα, ὁ μέγας οὐρανοβάμων Παῦλος στό γνήσιο τέκνο του, στόν ἀγαπημένο του μαθητή, τόν ἀπόστολο Τιμόθεο: «Πρέπει λοιπόν ὁ ἐπίσκο-

πος νά εἶναι ἀκατηγόρητος, προσεκτικός, ἐγκρατής, σεμνός, φιλόξενος, διδακτικός, νά μὴν εἶναι μέθυσος, οὔτε νά βιαιοπραγεῖ καί νά δέρνει, νά μὴν ἐπιζητεῖ κέρδη, νά εἶναι ἐπιεικής, ξένος πρὸς μάχες καί φιλονικίες, ἀφιλάργυρος, νά γυμνάζει δέ καί νά συνηθίζει τόν ἑαυτό σου στή συνεχῆ ἐξάσκηση τῆς εὐσεβοῦς καί ἀγίας ζωῆς καί νά ἐπιδιώκει τή δικαιοσύνη, τήν πίστη, τήν ἀγάπη, τήν ὑπομονή, τήν πραότητα».

Μακαριώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι ἀρχιερεῖς, σεβαστοὶ πατέρες, σᾶς παρακαλῶ προσευχηθεῖτε αὐτά νά δυνηθῶ νά τά τηρήσω ἀπαρέγκλητα στήν ἐπισκοπική μου ζωή.

Εὐχεσθε!

Σέ σᾶς ἀγαπημένοι μου ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, «Ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρὸς καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶη μετά πάντων ὑμῶν».

Ἀμήν!

Ἐνθρονιστήριος Λόγος
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἰωαννίνων
κ. Μαξίμου

(Μητροπολιτικός Ναός Ἰωαννίνων, 20.7.2014)

Μακαριώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,
Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Ἱερώνυμε,
Ἅγιε Ἐκπρόσωπε τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Πανα-
γιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. Βαρθολομαίου, Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα
Προύσης, κύριε Ἐλπιδοφόρε,
Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες καὶ Θεοφιλέστατοι
Ἐπίσκοποι,
Σεβαστή τῶν Ἀρχιερέων Χορεία, Ἅγιε Λεύκης,
Ἐκπρόσωπε τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμα-
νίας,
Ἐξοχώτατε ἐκπρόσωπε τῆς κυβερνήσεως,
Ἵπουργέ Πολιτισμοῦ, κύριε Τασούλα,
Ἀξιότιμε Περιφερειάρχᾳ Ἠπείρου,
κύριε Καχοιμάνη,
Ἀξιότιμοι Ἐκπρόσωποι
τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου,
Ἀξιότιμε Δήμαρχε Ἰωαννίνων, κύριε Φίλιε,
Ἀξιότιμοι Δήμαρχοι τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων,
Ἀξιότιμοι Διοικηταὶ τοῦ Στρατοῦ, τῶν Σωμάτων
Ἀσφαλείας, Ἀστυνομίας καὶ Πυροσβεστικῆς,
Ἀξιότιμοι Πρόεδροι τῶν Δικαστηρίων καὶ Δικα-
στικοί
Ἀξιότιμοι, Πρυτάνεις, Κοσμήτορες, Καθηγηταί,
Ἐκπαιδευτικοί,
Σεβαστοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί ἐν Χριστῷ,

Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε ὑπὲρ ὑμῶν προσευ-
χόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστην ὑμῶν ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,
διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθεί-
ας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ἡμᾶς, καθὼς

καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμε-
νον καὶ αὐξανόμενον καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς
ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν Χάριν τοῦ Θε-
οῦ ἐν ἀληθείᾳ¹.

Μέ τοῦτα τὰ λόγια, μέ αὐτὴν τὴν πίστην, μέ τὴν
ἴδια ἐλπίδα καὶ τὴν αὐτὴν πεποίθησιν, εὐχαριστῶ,
ὡς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διὰ τοὺς Κολοσσαεῖς,
προσευχητικῶς, δοξολογικῶς καὶ εὐγνωμόνως τῷ
Θεῷ καὶ Πατρὶ σὺν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, διὰ τὸ ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐμπι-
στευθέν μοι ποιμνίον, τὰ πνευματικά μου πλέον τέ-
κνα εἰς τὴν Ἱερὰ Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, τὴν,
προτάσει τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Κυρίου Ἱε-
ρωνύμου καὶ ψήφῳ τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων, λα-
χοῦσαν μοι Ἐπαρχία.

Ἐπικαλοῦμαι τὴν Εὐλογία Σας Μακαριώτατε
Πάτερ καὶ Δέσποτα, ἐκφράζοντας τὴν ὑπακοήν,
τὴν εὐγνωμοσύνην, τὴν υἱικὴν ἀγάπην, τὸν υἱικὸν Σε-
βασμὸν καὶ ἐν ταυτῷ τίς εὐγνώμονες εὐχαριστίες
μου στήν σεπτὴν ἱεραρχία τῆς Ἀγιωτάτης Αὐτοκε-
φάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ὑψιστὴ τι-
μὴ τῆς ἐκλογῆς μου στὸν περιώνυμο ἱστορικό θρό-
νον τῆς θεοσώστου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννί-
νων.

Ἐπικαλοῦμαι τίς εὐχές καὶ εὐλογίες τῆς Αὐτοῦ
Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Παναγιωτάτου καὶ
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου,
πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ εὐχαρι-
στιακὴ ἀναφορὰ ἔχομεν, ὑποσχόμενος πνευματι-
κὴ ὑπακοήν καὶ ἀπαρασάλευτην ἐν Χριστῷ Ἀγάπην.

Ἐπικαλοῦμαι ἐπίσης καὶ τίς εὐχές τῶν κεκοιμη-
μένων προκατόχων μου στήν Ἱερὰ Μητρόπολιν
Ἰωαννίνων καὶ κυρίως τοῦ πρότρου ἐκλιπόντος
κυροῦ Θεοκλήτου, ὅστις θεοφιλῶς ἐποίμανε τὴν

ἐπαρχία τούτη, ἐπὶ σχεδόν τεσσαράκοντα συναπτά ἔτη, προσευχόμενος καὶ ἀναπέμπων μεθ' ὑμῶν ἰκεσία πρὸς τὸν Θεόν, νὰ εἶναι ἡ μνήμη αὐτῶν αἰωνία!

Γνωρίζω ὅτι μοῦ ἀνατίθεται ἡ πνευματικὴ πατρότης καὶ εὐθύνη μᾶς ἱστορικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Γνωρίζω πὺς μοῦ ἀνατίθεται ἡ διαποίμανση ἑνὸς τόπου μὲ ἱστορία βαριά, μᾶς πόλεως πού δεσπόζει, ὡς ἄλλος δικέφαλος, στὰ ὄρια Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, πού ἀπὸ τὸν ἔβδομο αἰῶνα διαφεντεύει στὰ δρώμενα τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, πού ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου καὶ Ἱεροῦ Φωτίου συμβάλλει οὐσιαστικῶς στὴν διαφύλαξη τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, πού στό διάβα τῶν αἰῶνων καθίσταται ὁ προμαχὼν διαφυλάξεως τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἰδιοπροσωπίας τοῦ Γένους, ἐν μέσῳ ἀλλεπαλλήλων κατακτήσεων, ἀλλὰ καὶ σμιλευτῆς τῶν ἰσορροπιῶν γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς ζωῆς τῶν γηγενῶν, καὶ ἀκόμη ὁ προβολεὺς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος στὴ Δύση, τίς Βενετιές καὶ τὰ Λιβόρνα, καὶ ὁ ἐγγυητῆς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ προόδου σὲ ἐποχές δισχειμέρους διὰ τῶν προνοιῶν, δωρεῶν, εὐεργεσιῶν, κόποις, πόνοις καὶ ἐξόδοις τῶν Μεγάλων Ἡπειρωτῶν καὶ Ἰωαννιτῶν εὐεργετῶν τῆς Ἡπείρου, τῆς Πατρίδος, τοῦ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Γένους! Αὐτῇ, βεβαίως, εἶναι μιά πολὺ βαρὴ κληρονομιά,

γιὰ κάθε ἄνθρωπο πού ζεῖ σ' αὐτὸν τὸν τόπο, γιὰ ἐκείνους πού ἀναλαμβάνουν εὐθύνες γιὰ τίς ζωές τῶν ἀνθρώπων, μὰ κυρίως γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο καὶ Μητροπολίτη τῆς Ἱεραρχίας!

Ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀγίων καὶ ἀγγέλων, ἱεραρχῶν, ἱερέων, πολιτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, συμπολιτῶν, συγγενῶν, φίλων, γνωστῶν καὶ ἀγνώστων, ἀναδέχομαι αὐτὴν τὴν κληρονομιά μὲ σεβασμὸ καὶ δέος σάν ρίζα πού θὰ μὲ θρέψει καὶ θὰ μὲ θρέφει, ὅσο ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ποιμνίου μου θὰ μὲ κρατοῦν στὴ ζωὴ, μὲ μέτρο καὶ κριτήριο τὰ δόγματα, τὴν πνευματικὴ ἐμπειρία, τὴν διδασκαλία καὶ τὴν Ἱερά Τάξη τῆς Μῆας, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Χάριτι Θεοῦ! Ἀποδέχομαι δὲ καὶ τὴν εὐθύνη τῆς διαφυλάξεως τῆς πίστεως, τῆς πνευματικῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ποιμνίου, τῆς καθοδηγήσεως αὐτοῦ στὴν ὁδὸ τῆς πνευματικῆς ἀξίσεως, τῆς ἀναδείξεως, ζωοποιήσεως καὶ ἀξίσεως τῶν πνευματικῶν καὶ πρακτικῶν χαρισμάτων, μὲ σκοπὸν τὴν κατὰ δύναμιν ἀνθρωπίνην καὶ κατὰ θεϊαν εὐδοκίαν κατακτησὶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀρθοδόξου συνειδήσεως ὅτι πάντες ἓνα σῶμα, μία πίστις ἐσμέν. Λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος:

«Καθάπερ γὰρ τό σῶμα ἓν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλά ὄντα, ἓν ἐστὶ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὁ νέος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σεβ. κ. Μάξιμος καὶ ὁ Μητροπολίτης Προύσσης κ. Ἐλπιδοφόρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προσέρχονται στὴν τελετὴ τῆς Ἐνθρονίσεως.

ἐβαπτίσθημεν, ...καί πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν. Καί γάρ τό σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλά πολλά. Ἐάν εἶπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμί χεῖρ, οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρά τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καί ἔάν εἶπῃ τό οὖς, ὅτι οὐκ εἰμί ὀφθαλμός, οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρά τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τό σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δέ ὁ Θεός ἔθετο τά μέλη ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δέ ἦν τά πάντα ἓν μέλος, ποῦ τό σῶμα; νῦν δέ πολλά μέν μέλη, ἓν δέ σῶμα. οὐ δύναται δέ ὀφθαλμός εἰπεῖν τῇ χειρὶ· χρειάν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλή τοῖς ποσὶ· χρειάν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλά πολλῶ μάλλον τά δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖα ἐστί, καί ἅ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν, καί τά ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. Τά δέ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρειάν ἔχει. Ἄλλ' ὁ Θεός συνεκέρασε τό σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δούς τιμὴν, ἵνα μή ἦ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλά τό αὐτό ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τά μέλη· καί εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τά μέλη, εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τά μέλη. Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους»².

Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἐκκλησία μας Ἀδελφοί! Σῶμα Χριστοῦ. Καί ἐμεῖς εἴμαστε μέλη ἐκ μέρους!

Ἐάν βεβαίως καί ὅταν τό θέλουμε καί τό ἐπιθυμοῦμε! Ὅμως δέν περισσεύει κανεῖς! Εἶναι ὅλοι κλητοί! Εἶναι ὅλοι ἐπιθυμητοί! Εἶναι ὅλοι ἀναγκαῖοι! Χρειάζονται ὅλα τά μέλη γιά νά εἶναι σῶμα! Ἐάν παραπονεθεῖ τό πόδι πῶς δέν εἶναι χέρι, καί γι' αὐτό δέν ἀνήκει στό σῶμα, ἢ ἀκόμα ἂν παραπονεθεῖ τό αὐτὶ πῶς δέν εἶναι μάτι, γι' αὐτό δέν ἀνήκει στό σῶμα, αὐτό δέν μπορεῖ νά ἰσχύσει! Δέν μπορεῖ νά εἶναι ὅλο τό σῶμα ὀφθαλμός, οὔτε νά πεῖ ὁ ὀφθαλμός στό χέρι δέν σέ χρειάζομαι ἢ τό κεφάλι στά πόδια δέν σᾶς ἔχω ἀνάγκη! Γιά νά μή γίνει λοιπόν σχίσμα στό σῶμα τά μέλη πρέπει νά μεριμνοῦν τό ἓνα γιά τό ἄλλο! Καί ὅταν πάσχει ἓνα μέλος τότε νά συμπάσχουν ὅλα τά μέλη! Αὐτὴ εἶναι ἡ πορεία μας, αὐτό εἶναι τό ζητούμενο, ἔτσι μποροῦμε νά εἴμαστε κοινωνία, ἔτσι μποροῦμε νά κάνουμε ὑγιεῖς οἰκογένειες, καλά παιδιά, σωστές καί ἀποδοτικές δομές, ἔτσι μπο-

ροῦμε νά εἴμαστε πολίτες καί νά ἔχουμε πολιτεία. Μέ αὐτόν τόν τρόπο θα γαλουχηθοῦμε στήν κοινωνική εὐθύνη καί ὑπευθυνότητα, στήν ὀρθή ἀξιολόγηση καί ἱεράρχηση κάθε στοιχείου τῆς ζωῆς μας, κάθε σχέσης καί δραστηριότητας. Αὐτά γίνονται ὅταν ἐλεύθερα ἐπιλέγουμε νά εἴμαστε μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Αὐτός θά εἶναι ὁ ἀγώνας μας, καί πιστεύω πῶς αὐτό ἀφορᾷ κυρίως καί πρωτίστως τήν ποιότητα τῆς ζωῆς μας, ἢ ὁποῖα διαφορετικά διαμορφώνεται μέ τή μετοχή στή Χάρη, τή δύναμη, τήν ἐνέργεια τῆς Ἁγίας Τριάδος μέσα στή μυστηριακή καί λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας μας, μέ μιὰ προοπτική αἰωνιότητος καί δυστυχῶς ἀλλιῶς χωρίς αὐτή τή μέθεξη τῆς θείας ζωῆς!

Ὅλα αὐτά Ἅγιοι Πατέρες καί ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, δέν μποροῦν νά εἶναι καί νά παραμένουν ἀπλῶς θεωρίες! Πρέπει νά σημαίνουν κάτι στήν καθημερινή μας πορεία, στήν πράξη, στή ζωή! Ἀναμένετε μάλλον καί ὀρθῶς περιμένετε, νά ἀκούσετε τί σημαίνουν αὐτά γιά τή δική μου ζωή, δράση καί πορεία στή νέα μου πατρίδα, τόν νέο μου τόπο, στή νέα μου οἰκογένεια, στή νέα μου ἀποστολή.

Σημαίνουν πῶς, ἢ ἡ ζωή μου δέν ὑπάρχει πλέον χωρίς αὐτή τήν οἰκογένεια! Πῶς θέλω σύν Θεῷ νά ποτίσει τό εἶναι μου μέ αὐτό πού εἶναι ἢ νέα μου πατρίδα, οἱ ἄνθρωποι τῆς, οἱ παραδόσεις τῆς, τά ἦθη καί τά ἔθιμά τῆς, οἱ ἀγωνίες καί τά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων τῆς, τά ὄνειρα τῶν νέων τῆς, ἢ προοπτική τοῦ τόπου, ἢ ἀνάπτυξή του, κάθε δραστηριότητα πού μπορεῖ νά προάγει τόν ἄνθρωπο, τήν κοινωνία τῶν προσώπων, τήν ἀλληλεγγύη, τό κοινό καλό, τήν πρόοδο, ὅμως ἐπαναλαμβάνω, πάντα μέ ὀδηγό τό εὐαγγέλιο καί τό Χριστό, ὅτι «Αὐτός ἐστὶν ἡ κεφαλή τοῦ Σώματος, τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τά πάντα, τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς καί τά ἐπὶ τῆς γῆς, τά ὄρατά καί τά ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαί εἴτε ἐξουσίαι· τά πάντα δι' αὐτοῦ καί εἰς αὐτόν ἐκτίσται· καί αὐτός ἐστὶ πρό πάντων, καί τά πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτός πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τό πλήρωμα κατοικῆσαι καί δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τά πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ

σταυρού αυτού, δι' αυτού είτε τά ἐπί τῆς γῆς είτε τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καί ὑμᾶς ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καί ἐχθρούς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνί δέ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκός αὐτοῦ διά τοῦ θανάτου, παραστήσῃ ὑμᾶς ἁγίους καί ἀμώμους καί ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ³”.

Σημαίνει ἐπίσης ὅτι θά ἐπιδιώξω κατά ὅση μοι δύναμις, τήν ἐπικοινωνία καί τή συνεργασία μέ κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως στά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἀκόμα, πώς θά κάνω ὅτι εἶναι δυνατόν γιά τήν προκοπή τοῦ τόπου καί τῶν ἀνθρώπων, πάντοτε στό πλαίσιο τῶν πνευματικῶν καί ἠθικῶν ἀρχῶν καί τῶν ἀρχῶν διαφανείας καί νομιμότητος.

Αὐτά, προσβλέπων πάντοτε στήν καλή συνεργασία καί στήν συναντίληψη τῶν πολιτικῶν, διοικητικῶν, δικαϊκῶν, ἐπιστημονικῶν, παιδαγωγικῶν καί πολιτιστικῶν ἀρχῶν, παραγόντων καί δομῶν τῆς περιφερείας, τῶν δήμων, τῆς πόλεως καί βεβαίως στήν ἀγάπη καί στήριξη τῶν πιστῶν, τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τοῦ μόχθου καί τοῦ ἀγῶνος τῆς καθημερινῆς βιοπάλης, κάθε ἀνθρώπου καλῆς διαθέσεως, ἄνευ διακρίσεων καί ἀποκλεισμῶν.

Ἀκόμα θά προσέθετα πώς θεωρῶ ἀνάγκη καί προτεραιότητα τήν ἐπικοινωνία καί τή συνεργασία μέ τούς νέους τῆς Ἐπαρχίας μας. Οἱ νέοι εἶναι τό καμάρι καί τό μέλλον μας!

Εἶναι πλέον δυστυχῶς καί οἱ πῶ ἀδικημένοι, διότι μέ τήν ἀπληστία πού μᾶς εἶχε καταλάβει τούς ἀπαλλοτριώσαμε τό μέλλον τους! Χρωστοῦμε λοιπόν καί θά ἀγωνιστοῦμε νά εἴμαστε συνοδοιπόροι στήν πορεία καί στόν ἀγῶνα τῆς ζωῆς τους. Μιάς ζωῆς ὅμως μέ ἀρχές καί θεμέλια σταθερά, πού δέν θά ἀδικοῦν οὔτε τούς ἴδιους, οὔτε τίς ἐπερχόμενες γενεές, μέ πραγματική ποιότητα πού θά γεννᾷ ἱστορία καί πολιτισμό καί ὄχι ἐκείνη τήν ἐπίπλαστη τοῦ καταναλωτικοῦ ἢ τοῦ καταναλωτοῦ σκλάβου!

Στά Ἰωάννινα ὑπάρχουν καί δραστηριοποιούνται τά ἀγαθοεργά καταστήματα, πρός τό συμφέρον καί τή στήριξη τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου καί κυρίως ἐκείνων πού βρῖσκονται σέ μεγαλύτερη ἀνάγκη. Γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν προβλήματα. Θά ἀντιμετωπιστοῦν μέ νηφαλιότητα, σοβαρότητα, διαφάνεια, χωρίς ὑπερβολές, μέ περισκεψη καί

προγραμματισμό σωστό, ὥστε καί τό ἀδιέξοδο νά ἀντιμετωπιστεῖ καί τά ἀγαθοεργά καταστήματα νά μποροῦν νά ἐκπληρώνουν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ τό σκοπό τους, πρός τό συμφέρον τῶν συνανθρώπων μας, χωρίς ἀκραίες φωνές καί ἄσκοπες φλιαυρίες.

Ἄφησα πρός τό τέλος τά πῶ πνευματικά, τά ἱερά, ἐκεῖνα πού ἀποτελοῦν τή βάση, τό θεμέλιο, τούς βασικούς πυλώνες τῆς πνευματικῆς, ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί πορείας. Χωρίς αὐτά δέν γίνεται τίποτα! Τό λέει ὁ Ἰησοῦς Χριστός ξεκάθαρα: “χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν”.

«Ἐγώ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή, καί ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστίν. ² πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοί μή φέρον καρπόν, αἶρει αὐτό, καί πᾶν τό καρπόν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπόν φέρη. ... ⁴ μείναι ἐν ἐμοί, κἀγώ ἐν ὑμῖν. καθὼς τό κλῆμα οὐ δύναται καρπόν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐάν μή μείνη ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδέ ὑμεῖς, ἐάν μή ἐν ἐμοί μείνητε. ⁵ ἐγώ εἰμι ἡ ἀμπελος, ὑμεῖς τά κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί κἀγώ ἐν αὐτῷ, οὕτως φέρει καρπόν πολύν, ὅτι χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ⁶ ἐάν μή τις μείνη ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τό κλῆμα καί ἐξηρανθη, καί συνάγουσιν αὐτά καί εἰς τό πῦρ βάλλουσι, καί καίεται. ⁷ ἐάν μείνητε ἐν ἐμοί καί τά ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη, ὁ ἐάν θέλητε αἰτήσασθε, καί γενήσεται ὑμῖν. ⁸ ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπόν πολύν φέρητε, καί γενήσεσθε ἐμοί μαθηταί. ⁹ καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγώ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείναι ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ¹⁰ ἐάν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγώ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τηρήρηκα καί μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ⁴».

Ἔργα ὑποδομῆς καί ἔργα ἀγάπης πρός τόν πλησίον εἶναι κατά τήν ἀντίληψη τῆς Ἐκκλησίας μας ἀμφότερα ἔργα πνευματικά ὅταν γίνονται μέ πνευματικό τρόπο καί κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, μέ προσευχή, μέ εὐγνωμοσύνη πρός τό Θεό, μέ ἀποχή ἀπό τήν ἁμαρτία, ὥστε νά ἀποκλείουν τόν σκανδαλισμό, τή λύπη, τήν ἀποτυχία, καί νά φέρουν καρπό καί χαρά. Παραγγέλω λοιπόν κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο: «Πάντοτε χαιρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντί εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γάρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. Τό Πνεῦμα μὴ σβέννυτε, προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δέ δοκιμάζετε, τό καλόν κατέχετε· ἀπό παντός εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε⁵».

Υπάρχουν στή ζωή της Ἐκκλησίας μας, ὅπως καί στήν σαρκική οἰκογένειά μας προβλήματα, τά ὁποῖα ἀνακύπτουν γιά πολλούς καί διαφόρους λόγους. Ἐξ αἰτίας ἀπειρίας, ἀπροσεξίας, ἀδιαφορίας, λάθος ἀντιλήψεως, κακῶς ἐννοουμένου συμφέροντος, κακίας, διαβολῆς κ.λπ. Θέλω ἀπό τήν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐδῶ παρουσίας μου νά ἐπισημάνω ὅτι κάθε καταγγελία θά λαμβάνεται ὑπ' ὄψη καί θά συζητεῖται ὅταν εἶναι καλοπροαίρετη, ἔχει σκοπό τή διόρθωση καί τή βελτίωση, εἶναι ἐπώνυμη καί δέν βλάπτει τήν ὑπόληψη ἀνθρώπων! Κάθε ἄλλη προσέγγιση θά ἀντιμετωπίζεται μέ πολύ προβληματισμό καί ὄχι χωρίς πόνο! Ρυθμιστής καί ἐδῶ πρέπει νά εἶναι τό εὐαγγέλιο καί ἡ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας: «Ἐρωτῶμεν δέ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τούς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καί προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καί νουθετοῦντας ὑμᾶς, καί ἡγεῖσθαι αὐτούς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διά τό ἔργον αὐτῶν. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. Παρακαλοῦμεν δέ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τούς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τούς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. Ὁρᾶτε μή τις κακόν ἀντί κακοῦ τινι ἀποδοῖ, ἀλλά πάντοτε τό ἀγαθόν διώκετε καί εἰς ἀλλήλους καί εἰς πάντας»⁶.

Ἡ λειτουργική καί μυστηριακή ζωή στήν Ἱερά Μητρόπολη Ἰωαννίνων θά εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς σέ ὅλη τήν πνευματική πορεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, θεμέλιο, ὡς ἡ βασιική καί θεμελιώδης μορφή συναντήσεως, μετουσίας, μεθέξεως καί συνοδειπορείας μέ τόν Ἀρχηγό τῆς Ζωῆς, τόν Κύριο καί Θεό ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, «θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός»⁷.

Βασικοί πυλώνες πρέπει νά εἶναι καί θά εἶναι, ἡ ποιμαντική ἀγωγή καί προετοιμασία τῶν ποιμένων, ἡ κατήχηση τῶν πιστῶν, ἡ προετοιμασία τῶν προσερχομένων στά Ἱερά Μυστήρια, ἡ προνοιακή καί κοινωνική ἔκφραση τῆς οἰκειώσεως τῆς Χάριτος καί ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, κοντά στά προβλήματα τοῦ πλησίον μέ τήν σταδιακή προετοιμασία καί ἐξειδίκευση πού εἶναι ἀναγκαῖα. Λέγω πρὸς τούς ποιμένες καί πρὸς κάθε ἄνθρωπο πού θέλει νά ὑπηρετήσῃ στό ἔργο τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως μας: «Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖται»⁸.

Ἄν ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἔργον, τότε καί οἱ κληρικοί εἶναι οἱ ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἐργάτες τοῦ

θείου ἀμπελῶνος (πρβλ. Ματθ. 20, 1-16), οἱ ἐργάτες πού ὁ Κύριος «ἐκβάλλει εἰς τόν θερισμόν αὐτοῦ» (Ματθ. 9, 37-38. Πρβλ. Ἰω. 4, 35-38)⁹.

Ἡ ἐργασία τοῦ ποιμένος προσιδιάζει κατ' ἀναλογία τήν τοῦ ἱατροῦ. Λέγει πού ὁ Νικήτας Σεΐδης: «Τὴν θεραπείαν ἐπιζητοῦντες, τῆς ἰατρείας ἐπιμελώμεθα. Τέμνοντες, καίοντες, ἐπαντλοῦντες, τά δρυμύτερα τῶν φαρμάκων ἐπάγοντες· τά στύφοντα ἐπιπάττοντες· τά γλυκαίνοντα ἐπιρραίνοντες· τά λεαίνοντα ἐπαλείφοντες· τά μαλάσσοντα τόν ὄγκον προσπλάττοντες· τά κοιμίζοντα τὴν ὀδύνην προσφέροντες· πάντα τρόπον ἐπινοοῦντες· πᾶσαν μηχανὴν ἐξευρίσκοντες, ὥστε μὴ μόνον συνουλῶσαι τό τραῦμα, καί πρὸς τὴν προτέραν πάλιν ὑγείαν τό νοσοῦν ἐπαναγαγεῖν, ἀλλὰ καί τὴν οὐλήν εἰ δυνατόν ἀφανῖσαι»¹⁰. Μέ τέτοια ἐπιμέλεια καί διάκριση ὀφείλομε νά ἐργασθοῦμε, πρῶτοντας κατὰ περίπτωσιν τά πρέποντα καί ἀναγκαῖα. Ποῖός πρέπει λοιπὸν νά εἶμαι στήν νέα μου διακονία. Ἀπερίφραστα λέγω ὅτι ἐπιθυμῶ νά εἶμαι ὁ πρῶτος ἐργάτης καί διάκονος τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου νά ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πρώτου Ποιμένος καί μόνου Μεγάλου Ἀρχιερέως, τοῦ ὁποίου τὴν Ἱερωσύνην καί Ἀρχιερωσύνην κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ φέρομεν. Αὐτός εἶναι ὁ Χριστός: «Ἐγὼ πατήρ, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ Νυμφίος, ἐγὼ οἰκία, ἐγὼ τροφεύς, ἐγὼ ἱμάτιον, ἐγὼ ῥίζα, ἐγὼ θεμέλιος. Πᾶν ὅπερ ἂν θέλῃς ἐγώ. Μηδενός ἐν χρεῖα καταστής. Ἐγὼ δουλεύσω. Ἦλθον γάρ διακονῆσαι, οὐ διακονηθῆναι. Ἐγὼ καὶ φίλος καὶ ξένος καὶ κεφαλὴ καὶ ἀδελφός καὶ μήτηρ. Πάντα ἐγὼ· μόνον οἰκειῶς ἔχε πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ πένης διά σέ, καὶ ἀλήτης διά σέ, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διά σέ, ἐπὶ τάφου διά σέ, ἄνω ὑπὲρ σοῦ ἐντυγχάνω τῷ Πατρί, κάτω ὑπὲρ σοῦ πρεσβευτὴς παραγέγονα παρὰ τοῦ Πατρὸς. Πάντα μοι σύ καὶ ἀδελφός καὶ συγκληρονόμος καὶ φίλος καὶ μέλος. Τί πλέον θέλεις;»¹¹ τέτοιους θέλει τούς ὑπάρχοντας εἰς τύπον καί τόπον Χριστοῦ, δηλαδή τούς Ἀρχιερεῖς. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστίν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ¹². Ζητῶ τὴν προ-

σευχή σας, τήν ἀγάπη Σας, τή στήριξή σας, τήν ἐμπιστοσύνη σας, τήν ὑπακοή σας, τήν καλοπροαίρετη κριτική σας, τή συνοδοιπορεία γιά τό ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς μου, ὅσον μου χαριστεῖ ὑπό τοῦ Θεοῦ, μέ κύριο σκοπό τή σωτηρία τοῦ ἐμπειστευμένου μοι ποιμνίου. Ἐπικαλοῦμαι τίς πρεσβεῖες τῆς Κυρίας Θεοτόκου, τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν, κτίτορος τοῦ πανσέπτου Μητροπολιτικοῦ Ἱεροῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ, Ἀθανασίου τοῦ Μεγά-

λου, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ καί τοῦ Ἁγίου Προφήτου Ἐλισσαίου, ὧν τήν μνήμην ἐορτάζομεν, τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καί πάντων τῶν Ἁγίων, ὥστε, “Αὐτός... ὁ Θεός τῆς εἰρήνης ἀγιάσαι ὑμᾶς ὀλοτελεῖς, καί ὀλόκληρον ὑμῶν τό πνεῦμα καί ἡ ψυχή καί τό σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθεῖ”¹³. Ἀμήν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κολ. 1, 3-6.
2. Α΄ Κορ. 12, 12-27.
3. Κολ. 1,16-22.
4. Ἰω. 15, 1-10.
5. Α΄ Θεσ. 5, 16-22
6. Α΄ Θεσ. 5, 12-15.
7. Α΄ Κορ. 3,11.
8. Μτ. 19,11.
9. Συμεών Π. Κούτσα, νῦν Μητροπολίτου Ν. Σμύρνης, *"Ὁ Κληρικός καί ἡ Ἱερωσύνη του"*
10. Νικήτα Σεΐδου, Λόγος Περί τῶν ἀζύμων, ἐκ χειρογράφου.
11. Ἁγίου Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπόσπασμα ἐκ τῆς οοστ' (76) ὁμιλίας αὐτοῦ εἰς τό κατ' Ματθαῖον Εὐαγγέλιον 24,16-31, ΕΠΕ τομ. 12, σελ. 34.
12. Ἰω. 15, 11-13.
13. Α΄ Θεσ. 5,23.

Ἐνθρονιστήριος Λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλασσῶνος κ. Χαρίτωνος

(Ἐλασσών, 21.7.2014)

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν
καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμε,
ἀγιώτατε προκαθήμενε τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀγίας
Ἐκκλησίας·

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Νεαπόλεως καί
Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβα,
ἐκπρόσωπε τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ
Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Σταγῶν καί
Μετεώρων κ. Σεραφεῖμ, τοποτηρητά
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος.

Σεβασμιώτατοι καί Θεοφιλέστατοι
ἄγιοι ἀρχιερεῖς.

Ἐντιμώτατοι ἄρχοντες·

Ἀγαπητοί ἐν Κυρίῳ σεβαστοί πατέρες
συμπρεσβύτεροι καί συνδιάκονοι·

Ἄσιώτατοι μοναχοί καί μονάστριες·

Λαέ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένε·

Δόξαν τῇ Ἁγίᾳ καί Ὁμοουσίῳ καί Ζωοποιῷ καί
Ἀδαιρέτῳ Τριάδι μετ' εὐγνωμοσύνης προσφέρω.
Χρεωστικῶς δέ πρός τόν πανάγαθον Θεόν εὐχα-
ριστίαν ἀναπέμπω, Ὅστις ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέ-
ους Αὐτοῦ ἀνέδειξε με καί ἀνύψωσε με εἰς τήν Ἱε-
ράν ταύτην καθέδραν τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπό-
λεως Ἐλασσῶνος, ἀποκαλύψας μοι «τόν πλοῦτον
τῆς Χάριτος Αὐτοῦ» (Ἐφес. 2,7). Εἶναι τά ἴδια λό-
για μέ τά ὁποῖα πρῖν ἀπό δεκαεννέα χρόνια ὁ Μα-
καριστός Μητροπολίτης Ἐλασσῶνος καί πεφιλη-
μένος γέροντάς μου, ἄρχιζε ἀπό τόν Ἱερό αὐτό
Ναό τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυρο-
βλήτου τόν ἐνθρονιστήριό του λόγο, ἀλλά καί κα-
τά ἀγαθὴν συγκυρίαν τήν αὐτήν ἡμερομηνίαν, τήν
21ην δηλαδή Ἰουλίου, ἐχειροτονεῖτο ἐπίσκοπος.

Σήμερα, ἔπειτα ἀπό τήν ἐκλογή καί χειροτονία
μου εἰς ἐπίσκοπον, ἡ ἀγιώτατη Ἐκκλησία τῆς Ἑλ-
λάδος μέ καθιστᾷ διά τῆς ἐπισήμου αὐτῆς τελετῆς
Μητροπολίτην τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασ-

σῶνος καί μοῦ ἐμπιστεύεται τήν διαποιμάνσή της.
Ἄνερχόμενος τάς βαθμίδας τοῦ ἀγίου αὐτοῦ θρό-
νου, ἀπορῶ, πῶς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ὀδήγησε τά
διαβήματά μου εἰς τό ὑπατο ἀξίωμα τοῦ Πνευμα-
τικοῦ Ποιμένα.

Ὡστόσο, γνωρίζω ἐκ τῆς πείρας τῶν ἀγίων Πα-
τέρων πού ἀποθησαυρίζεται στήν Ἐκκλησία, ὅτι ὁ
θρόνος τοῦ ἐπισκόπου ὁμοιάζει μέ τόν Σταυρό τοῦ
Κυρίου. Οἱ ἄνθρωποι συχνά τοποθετοῦν τούς κλη-
ρικούς καί μάλιστα τούς ἐπισκόπους-ἀκόμη καί
γιά ἀσήμαντες ἀφορμές - ἐπί τοῦ Σταυροῦ.
Ἐκεῖνοι, ἐφ' ὅσον ἀκολουθοῦν τό παράδειγμα τοῦ
Χριστοῦ, ὀφείλουν νά λένε: «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς,
οὐ γάρ οἶδαςί τί ποιῶσι» (Λουκ. 23,34). Ἐάν
ἀνθρώπινως ἀδυνατοῦν νά μιμηθοῦν τόν Χριστό,
τότε οἱ ἄνθρωποι τούς ἀπορρίπτουν. Ἴδου τό κα-
θημερινό μαρτύριο τῆς συνειδήσεως τοῦ ἐπισκό-
που! Ὅμως, ἡ ἐκούσια ἄρση τοῦ Σταυροῦ, ἡ συμ-
πόρευση μέ τόν Ἀρχιποιέμενα Χριστό καί ἡ ἐπί-
γνωση τῆς βαρεῖας παρακαταθήκης ὀδηγοῦν στή
δόξα τῆς Ἀναστάσεως. Καί ἡ Ὁρθόδοξος κατ'
Ἀνατολάς Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σταυ-
ροῦ ἀλλά καί τῆς Ἀναστάσεως.

Ὁμολογῶ, ὅτι αὐτή τήν ἱερά στιγμή μέ διακατέ-
χουν ἔντονα αἰσθήματα συγκινήσεως. Στούς
ὤμους μου αἰσθάνομαι ἤδη τό βῆρος τῆς ποιμαντι-
κῆς εὐθύνης καί τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ὁμο-
λογῶ πῶς τά γενόμενα πού προηγήθηκαν κατά τήν
ἐκλογή καί χειροτονία μου, ἦσαν δι' ἐμέ ἕνα προ-
σωπικό ἀναπάντεχο θαῦμα. Ἀπό τά βῆθη τῆς καρ-
διάς μου ἀναπέμπω δοξολογία καί δέηση εὐχαρι-
στίας πρός τόν Δωροεδότη Κύριο, τόν ποιῶντα
μεγάλα καί ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καί ἐξαισία
ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. «Δοξάζω, διά τοῦτο, μέ τόν
ὑμνωδῶ τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ Πατρός καί τοῦ
Υἱοῦ τήν δύναμιν, καί Πνεύματος Ἁγίου ὑμῶν τήν
ἐξουσίαν. Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων
ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;»

Μέ βαθεία εὐγνωμοσύνη καὶ συναίσθηση τῶν ταπεινῶν πνευματικῶν μου δυνάμεων, ἀναλαμβάνω ἀπὸ σήμερα τὸ πνευματικὸ πηδάλιο τῆς ἱερᾶς καὶ ἱστορικῆς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος. Ἐνὸς εὐλογημένου τόπου καὶ λαοῦ. Ἐνὸς τόπου πού ἀγιάζεται καὶ περιφρουρεῖται ἀπὸ τὴν κραταιὰν σκέπην τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὀλυμπιώτισσης, καύχημα καὶ σέμνωμα τῶν πιστῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρύτερης περιοχῆς. Ἐνὸς τόπου πού ἀγίασε μέ τὸ πέρασμά του ὁ πρωτόκλητος τῶν Ἀποστόλων Ἄνδρέας καὶ ὁ ἐκ τῶν ἑβδομηκοντα Ἡρωδίων, κατ' ἄλλους δέ καὶ ὁ τῶν ἐθνῶν Μέγας Παῦλος. Τῆς Μητροπόλεως τῆς ὁποίας ἡ ἐπισκοπικὴ ἄλυσίδα κοσμεῖται μέ τὴν παρουσία τῶν ἁγίων Βησσαρίωνος, Ἀρσενίου καὶ τοῦ ἱερομάρτυρος Τιμοθέου, Ἐπισκόπων Ἐλασσῶνος. Τῆς Μητροπόλεως πού ἀνέδειξε λαμπρές προσωπικότητες καὶ σοφούς διδασκάλους μεταξύ τῶν ὁποίων τὸν μεγάλο τοῦ γένους διδάσκαλο, Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο τὸν ἐξ Οἰκονόμων, τοὺς Ὅσιους ἱερομονάχους Διονύσιο καὶ Ἄνθιμο τοὺς Ὀλυμπιώτες, Δανιὴλ καὶ Ἰωνᾶ, τοὺς Σπαρμιώτες, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγωνιστὴ ἱερομόναχο Ἰωσήφ, ἀδελφὸ τῆς κατὰ Συκέαν Ἱερᾶς Μονῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος, τὸν μετέπειτα Ἐπίσκοπο Ρωγῶν. Νιώθω ἱερὰ συγκίνηση καθὼς τὰ χόματα αὐτῆς τῆς Μητροπόλεως εἶναι ποτισμένα μέ ἥρωικά αἵματα, ἀπὸ τίς δύο καθοριστικῆς ἱστο-

ρικές μάχες, τῆς Μελούνας καὶ τοῦ Σαρανταπόρου, γιὰ τὴν μετέπειτα ἀπελευθέρωση τῶν βορειῶν ἐπαρχιῶν. Συναισθάνομαι τὴν βαρεὴ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ κληρονομιά αὐτοῦ τοῦ τόπου.

Εἶναι ὁ τόπος πού δέν ἔρχομαι γιὰ πρώτη φορά. Ἐπανερχομαι ὡς Ἐπίσκοπος καὶ Μητροπολίτης αὐτῆς τῆς Ἐπαρχίας, ἀφοῦ γιὰ δεκατέσσερα συναπτά ἔτη ὑπηρέτησα ὡς κληρικός αὐτῆς. «Γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν» (Ἰωάν.10,14). Κατὰ τὴν ἱερατικὴ διακονία μου στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Ἐλασσῶνος μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ζήσω ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ ἀγαπήσω τὸν φιλόθεο, φιλόξενο καὶ ἀρχοντικὸ λαὸ τούτου τοῦ τόπου. Ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἔγινα κοινωνὸς τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀγάπης των. Θὰ τοὺς ἀνταποδίδω αὐτὴν τὴν ἀγάπη καὶ θὰ παραμείνω γι' αὐτοὺς πατέρας, ἀδελφός, φίλος καὶ συμπαραστάτης στοὺς πνευματικὸς ἀγῶνες ἀλλὰ καὶ στίς προκλήσεις τῶν καιρῶν. Ἡ θύρα τῆς καρδιάς μου ἀλλὰ καὶ τῆς Μητροπόλεως θὰ εἶναι πάντοτε ἀνοικτὴς πρὸς ὅλους. Γνωρίζω ἀπὸ τὴν ἐμπειρία μου κοντὰ στὸν Μακαριστὸ Βασίλειο ὅτι τὸ ἔργο καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ ἐπισκόπου δέν εἶναι εὐκόλη ὑπόθεση. Ὅσο καὶ ἂν τὸ ἀξίωμα ἐξωτερικὰ φαίνεται νὰ κατέχει περίζηλον θέσιν, στὴν πραγματικότητα εἶναι πορεία μέ ἐμπόδια, δοκιμασίες καὶ προβλήματα δύσκολα καὶ σύνθετα. Δανεῖζομαι ὁμως καὶ παρη-

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν Ἐνθρόνιση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλασσῶνος κ. Χαρίτωνος μέ τὴν παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

γοροῦμαι ἀπό τόν λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὁ ὁποῖος σημειώνει· «Βάρος ὑπερβαῖνον τήν δύναμιν, μή ὀδύρου. Εἰ μὲν γάρ αὐτός ἦς ὁ μέλλον φέρειν τό βάσταγμα τοῦτο, οὐδ' οὕτως ἦν βαρῦ, ἀλλά φορητόν παντελῶς. Εἰ δέ Κύριος ὁ συνδιαφέρων, ἐπίρριψον ἐπί Κύριον τήν μέριμνάν σου καί αὐτός ποιήσει».

Εἶναι συνήθεια σέ παρόμοιες περιστάσεις ὁ νέος Μητροπολίτης νά ἐκθέτει τό πρόγραμμα καί τά ὁράματά του γιά τήν πνευματική ὠφέλεια τοῦ λαοῦ ἀλλά καί τήν ὀργάνωση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ὅλης τῆς Μητροπόλεως. Ἐπιτρέψτε μου νά παρεκκλίνω λίγο ἀπό αὐτή τήν τακτική. Θά δεσμευθῶ ἀπλῶς, ὅτι θά ἀκολουθήσω, ὅση μοι δύναμις, τούς ὀραματισμούς τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἐλασσῶνος κυροῦ Βασιλείου, καί μέ τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τίς προσευχές καί τήν συμπαράσταση τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος, νά ἐργασθοῦμε ἀπό κοινοῦ στόν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Ὑπόσχομαι, ὅτι θά συνδέσω τή ζωή μου μέ τή ζωή τοῦ λαοῦ καί τοῦ κλήρου τῆς εὐλογημένης αὐτῆς ἐπαρχίας, «*χαίρων μετά χαιρόντων καί κλαίων μετά κλαιόντων*» (βλ. Ρωμ. 12,15).

Ἀντιλαμβάνομαι τίς κρίσιμες περιστάσεις καί προκλήσεις πού καθημερινά ταλαιπωροῦν καί καταδυναστεύουν τούς ἀνθρώπους. Συναισθάνομαι ὅτι τούς πολιορκοῦν αἰσθήματα φόβου, ἀνασφάλειας ἀλλά καί αὐτοῦ τοῦ θανάτου. Μέριμνά μου θά εἶναι νά σταθῶ κοντά στόν ἀγαπημένο αὐτό λαό καί νά ἀναλώσω τίς σωματικές καί πνευματικές μου δυνάμεις γιά τήν διάδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου καί τήν σωτηρία τῶν ψυχῶν.

Ἡ Ἱερά μας Μητρόπολη ἔχει τήν ιδιαίτερη εὐλογία τῆς παρουσίας τῶν ἱστορικῶν ἱερῶν Μονῶν. Ὅλοι γνωρίζετε ὅτι προέρχομαι καί ἔζησα ἐκ νεότητός μου σέ μοναστική ἀδελφότητα μέχρι αὐτῆς τῆς ὥρας. Ἀγάπησα ἀπό παιδικῆς ἡλικίας τόν ισάγγελον μοναχικόν βίον καί θεωρῶ ὅτι ὁ μοναχισμός εἶναι ὁ πνεύμονας τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί οἱ Ἱερές Μονές οἱ φάροι πού ἀκτινοβολοῦν τό φῶς τοῦ Χριστοῦ. Γνωρίζω τήν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων ὅλης τῆς περιοχῆς γιά τά ἱερά προϋργιά μας, τίς ἱστορικές ἱερές Μονές, πού τίς περιβάλλουν μέ ἀγάπη καί ἐνδιαφέρον καί καταφεύ-

γουν γιά νά βροῦν ἀνάπαυση, γαλήνη καί νά ἀναπνεύσουν τό ὄξυγόνο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Παρακαλῶ τίς εὐλογημένες ἀδελφότητες τῶν Ἱερῶν μας Μονῶν νά εὐχονται γιά τήν ἐλαχιστότητά μου.

Κατά τήν ἱερή αὐτή στιγμή βαθυτάτη εὐγνωμοσύνη καί ἀπείρους υἱικές εὐχαριστίας προσφέρω πρὸς Ὑμᾶς Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα, γιά τήν ἀγαθή διάθεση τῆς καρδίας σας ὑπέρ τῆς ἐμῆς ἐλαχιστότητος, ὑποσχόμενος ισόβιον τήν ἀφοσίωσίν μου εἰς Ὑμᾶς. Ἀπό καρδίας εὐχαριστῶ ἀπαντας τούς ἀγιωτάτους Ἀρχιερεῖς, τούς συγκροτοῦντας τήν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πού διά τῆς τιμίας αὐτῶν ψήφου μέ ἀνεβίβασαν εἰς τόν περιλαμπρον τοῦτον θρόνον.

Μετ' εὐγνωμοσύνης μνημονεύω τοῦ ὀνόματος τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, καί ἐναποθέτω τήν ἀγάπην καί ἀφοσίωσίν μου πρὸς τόν μαρτυρικόν Θρόνον τῆς ἀγίας καί μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Οἱ δεσμοί τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος μετά τῆς Μητροπόλεως Ἐκκλησίας ὑπῆρξαν πάντοτε ἰσχυροί καί τούς δεσμούς αὐτούς ἐνισχύει ἡ παρουσία τῶν τριῶν Σταυροπηγιακῶν Μονῶν τῆς ἐπαρχίας.

Εὐχαριστίας πολλές καί εὐγνωμοσύνη προσφέρω πρὸς τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Σταγῶν καί Μετεώρων κ. Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος μετ' ἐπιμελείας καί πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐποίμανε ὡς τοποτηρητής τήν Ἱεράν ταύτην Μητρόπολιν κατά τό διάστημα τῆς χηρείας αὐτῆς.

Βαθύτατη εὐχαριστία προσφέρω στόν ἱερό κλῆρο, τούς μοναχούς καί μοναχές, τούς συνεργάτες ὑπαλλήλους τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος, τούς ἐνορίτες τοῦ Ἱεροῦ αὐτοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ, συνεφημερίους, ἐκκλησιαστικούς συμβούλους καί τά μέλη τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου. Ὅλα αὐτά τά χρόνια ἡ συνεργασία μας ὑπῆρξε ἄριστη, μέ σεβασμό καί κατανόηση. Διαβεβαιῶ τούς εὐλαβεστάτους κληρικούς ὅτι θά συννεχίσουμε τήν κοινή πορεία καί τούς ἀγῶνες, ὥστε ἐπίσκοπος καί κλῆρος συναρμοσμένοι ὡς αἱ χορδαί τῆ κιθάρας, νά δίδουμε τήν μαρτυρία τοῦ Κυρίου καί νά ἐργαζόμαστε γιά τόν ἀγιασμό καί τόν εὐαγγελισμό τοῦ λογικοῦ ποιμνίου. Παρακαλῶ νά εὐχεσθε καί δι' ἐμέ ὥστε, ὅσο καιρό μοῦ χαρίσει ὁ

Κύριος, νά καταστῶ γνήσιος ἐργάτης τοῦ εὐαγγελίου, καλὸς ποιμὴν πού θά θέτω συνεχῶς τήν ψυχὴν μου ὑπὲρ πάντων τῶν λογικῶν προβάτων αὐτῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Εὐχαριστῶ ὅλες τίς ἀρχές καί ἐξουσίες τοῦ τόπου γιά τήν βοήθεια καί συνεργασία, ἡ ὁποία πιστεύω ὅτι θά συνεχισθεῖ ἀπρόσκοπτα καί στό μέλλον στό πλαίσιο τῶν διακριτῶν ρόλων καί γιά τό κοινό καλό τοῦ τόπου. Εὐχαριστῶ καί ὅλον τόν φιλόχριστον λαόν ὁ ὁποῖος μέ ἐγκαρδιότητα, ἀγάπη καί ἐνθουσιασμό μέ ὑποδέχεται σήμερα ὡς Ἐπίσκοπο καί Ποιμένα του. Ἡ συμμετοχή καί παρουσία ὅλων σας ἀποτελεῖ δι' ἐμέ τιμή καί χαρά, καί μοῦ δίδει τήν δύναμη, γιά νά συνεχίσω τό πολυεύθυνο καί δύσκολο ἔργο, πού ἀπό σήμερα ἀναλαμβάνω.

Τέλος, θά μοῦ ἦταν ἀδύνατο νά μήν μνημονεύσω μέ συνοχή καρδιάς καί συγκινήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ σεπτοῦ μας κοιμηθέντος Ποιμενάρχου. Τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἐλασσῶνος κυροῦ Βασιλείου, εἰς τόν ὁποῖον ὀφείλω πολλά, «ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός». Ἐπάνω στόν ἱερό αὐτό θρόνο, αἰσθάνομαι ἀκόμα τήν νοερή παρουσία του, ἀκούω τούς «ἀλάλητους στεναγμούς του», ἐνθυμοῦμαι τούς κόπους, τούς μόχθους, τάς ἀγρυπνίας, πού κατέβαλλε καί ὑπεβλήθη, γιά τήν ἀνόρθωση καί ἀναδιοργάνωση ὅλης τῆς Ἱερᾶς Μητρο-

πόλεως· ἀφουγκράζομαι τούς κτύπους τῆς ἀκούραστης καρδιάς του. Γεύομαι τήν πικρία πού δοκίμασε ἀπό στενόκαρδες καί μικροπρεπεῖς ἀντιλήψεις. Ἦταν γιά ὅλους μας ὁ ἀληθινός Ποιμένας, πού θυσιάστηκε γιά τήν προκοπή καί πρόοδο τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς. Παρακαλῶ τόν Θεό, ὅπως τότε ὡς Πρωτοσύγκελλό του μέ συνεβούλευε, μέ καθοδηγοῦσε, μέ προστάτευε, μέ στήριζε, ἔτσι καί τώρα ὡς διάδοχό του, νά μή παύσει μέ τήν παρουσία του νά εἶναι κοντά μου. Ἄς εἶναι ἡ μνήμη του αἰωνία.

Προσευχηθεῖτε Μακαριώτατε καί ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, πατέρες καί ἀγαπητοί ἀδελφοί σηκώνοντας ἀπό σήμερα τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου νά φθάσω ἕως τέλους, νά περατώσω τόν καλόν ἀγώνα καί νά ἔχω καλήν ἀπολογία ἐπί τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ.

Εὐλογημένε λαέ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος, ἀγαπητοί χριστιανοί·

Ταπεινοφρονεῖτε, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, πιστεύετε, γρηγορεῖτε, προσεύχεσθε, συγχωρεῖτε, εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις, ὑπομένετε, ἐλπίζετε, μακροθυμεῖτε, *«ἡ δέ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρὸς καί ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶη μετὰ πάντων Ὑμῶν»* (Β' Κορ. 13,13).

Ἀμήν.

Ἐνθρονιστήριος Λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φωκίδος κ. Θεοκτίστου

(Μητροπολιτικός Ναός Ἀμφίσης, 22.7.2014)

Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα,
Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ναυπάκτου καί
Ἁγίου Βλασίου, Τοποτηρητά τῆς Ἱερᾶς
Μητροπόλεως,
Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Σεβαστοί Πατέρες,
Ἐντιμώτατοι Ἀρχοντες,
Εὐλογημένε λαέ τοῦ Θεοῦ,

Στήν ἀμηχανία, ὅτι σχεδόν ὅλοι, εἴμαστε ἄγνωστοι, μέ συνέχει ὁ λόγος τοῦ Κυρίου μας ὅτι ὡς ὁ Καλός Ποιμένας, μᾶς γνωρίζει κατ' ὄνομα ἅρα εἴμαστε ὅλοι παιδιά Του, μέ αὐτή τήν ἀληθινή γνωριμία πού τελεῖται μέσῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπάρχει ἀληθῆς γνώση τοῦ ἑνός γιά τόν ἄλλο, ἀφοῦ καλούμαστε στό πρόσωπο τοῦ συνανθρώπου μας, ἀκόμα καί τοῦ ἐλάχιστου, νά ἀναγνωρίσουμε τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Εἴμαστε ἐδῶ συνηγμένοι στό ἅγιο Ὄνομά Του κατά τήν ὥρα αὐτή, διότι ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος διά τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἐκκλησίας μέ ἀξίωσε νά καταστῶ Ἐπίσκοπος τῆς Ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Φωκίδος.

Ἀνεβαίνοντας, λοιπόν, σήμερα τίς βαθμίδες τοῦ ἱεροῦ Συνθρόνου, μᾶς ἀποκαλύπτεται ἡ εἰκόνα τῆς χάριτος καί τοῦ ἐλέους τοῦ ἀγαπῶντος Θεοῦ, πού εἶναι ταυτόχρονα ἡ διαρκῆς ἀνάμνηση τῆς ἐλεύσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία μας, στή ζωή μας, στήν καθημερινότητά μας, μέ μοναδικό σκοπό τή φανέρωση τῆς Βασιλείας Του ἐντός μας. Αὐτῆς τῆς Βασιλείας πού δέν εἶναι τίποτα περισσότερο ἢ τίποτα λιγότερο ἀπό τή δήλωση, τοῦ πόσο ὁμορφο ἔπλασε ὁ Θεός τόν κόσμο.

Ἀδελφοί μου, αὐτό δυστυχῶς σήμερα τό ἔχουμε λησμονήσει. Ἀλλά ἐδῶ ἀκριβῶς βρῖσκεται τό νόν-

μα καί τό περιεχόμενο τῆς ἀποστολῆς μου. Ἡ Ἐκκλησία μέ ἀποστέλλει, νά ὁμολογῶ ἀκατάπανστα αὐτόν τόν ὁμορφο κόσμο τοῦ Θεοῦ καί τήν ἀκλόνητη πίστη μας στόν Ἀναστάνα Χριστό. Σ' Ἐκεῖνον πού ὁ κόσμος, τόσο τότε ὅσο καί σήμερα, θά παραμείνει γιά τούς μέν ἰουδαίους σκάνδαλο γιά δέ τούς σοφούς Ἕλληνες μωρία. Γιά αὐτούς ὅμως πού κλήθηκαν, γιά κάθε ἀνθρώπινο πλάσμα, γιατί σέ ὅλους ἀπευθύνεται ἡ πρόσκληση, θά παραμείνει μέχρι τούς ἔσχατους χρόνους, τοῦ Θεοῦ ἡ Δύναμη καί τοῦ Θεοῦ ἡ Σοφία. Αὐτή ἡ ἀήττητη δύναμη καί σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Σταυρός τοῦ Σωτήρα καί Λυτρωτῆ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού καλούμαστε πάνω σ' Αὐτόν, νά καταργήσουμε τίς δαιμονικές δυνάμεις αὐτοῦ του κόσμου, νά συντρίψουμε τό κακό καί τά ὄργανά του, πού μᾶς θέλουν μακριά ἀπό τόν Θεό καί ὄν ἀπέστειλε Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτός ὁ κόσμος πού δέν ἐκβάλλει ἔξω τόν ἄρχοντά του, μᾶς ἐπιβάλλει μία θλιβερή καί ἀπεγνωσμένη ζωή, χωρίς πίστη στό Θεό. Σήμερα περισσότερο παρά ποτέ ἡ πίστη εἶναι αὐτή πού μᾶς λείπει. Πίστη, δηλαδή ἐμπιστοσύνη ἀπέναντι στό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Στήν ἐποχή τῆς ἰλιγγιώδους ἐξέλιξης καί προόδου ἡ γνώση πιά δέν κατανοεῖται ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ὡς αὐτονόητη δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τεχνολογία καί οἱ σπουδαῖες ἀνακαλύψεις καθῶς καί οἱ ραγδαῖες ἐπιστημονικές κατακτήσεις ὀδηγοῦν τά πράγματα ὅλο καί περισσότερο σέ ἕνα πλήρως ὀργανωμένο κόσμο. Σ' αὐτή τήν πραγματικότητα, τό ἀνθρώπινο πλάσμα, δέν κατανοεῖται πιά ὡς ἀνασφαλές, πού ἀναζητᾷ τήν ἀσφάλεια τοῦ δημιουργοῦ του, ὡς ἐλεύθερο, πού τή βούλησή του νά τήν παραθέτει ἀκόμη καί ὡς ἄρνηση τῆς σωτηρίας του, ὡς ἀνοικτό ὄχι μόνο στόν κόσμο, ἀλλά καί στόν οὐρανό, γιά νά συναντήσει τόν πλάστη

του και ως ριψοκίνδυνο πού μέσα από τόσους κινδύνους στους οποίους έξετέθη για να δημιουργήσει πολιτισμό να μην νοιάζεται διόλου, για τό τί τον περιμένει στά άπρόβλεπτα έπιτεύγματά του. Στίς άνακαλύψεις του, σέ τόπους καινούριους άκόμη και του μακρινού σύμπαντος, αλλά και στίς άνακαλύψεις του, στόν θαυμαστό και μυστηριώδη μικρόκοσμό του, πού του προσθέτουν γνώσεις μοναδικές. Κι αυτό τό ριψοκίνδυνο όν, ό άνθρωπος, να καλείται και σέ ταξίδια. "Όχι μόνο σάν του Όδυσσέα πού περιπλανιέται για να ξαναγυρίσει στό πατρικό του σπίτι, γεμάτος γνώσεις και καινούριες έμπειρίες. Άλλά και σάν αυτό του Άβραάμ, πού περιπλανώμενος πάλι και πάλι... δέν θα γυρίσει ποτέ ξανά στήν πατρική του γη και στους συγγενείς του, αλλά στήν καινούρια γη, στή γη τής έπαγγελίας, στή γη πού συναντά τόν Ουράνο για να διαλεχθεί μέ τόν Ουράνιο Πατέρα του.

Αυτό, λοιπόν, τό πλάσμα καλείται ήδη από τό Βάπτισμά του, ως ιερέας, προφήτης και βασιλιάς, να ζει τήν άρρητη άξιοπρέπεια τών δωρεών του άγιου Πνεύματος σέ μία διηνεκή ούράνια πορεία, ως θεούμενο πρόσωπο. Αυτή ή προοπτική στήν μετανεωτερική και μεταμοντέρνα έποχή μας, δέν τίθεται άπλά σέ άμφισβήτηση, αλλά έχει καταργηθεί. Μή μέ παρεξηγήσετε για τά λεγόμενά μου. Θέλω να πω μέ πολύ άπλά λόγια, ότι για παράδειγμα ή φτώχεια, πού σήμερα είναι συνώνυμο τής

έξαθλίωσης, ή άρπαγή τής γης και τών πατρικών σπιτιών μας, πού άδιατάρακτα κληρονομούνται από τους γονείς και τους παππούδες μας, δηλαδή λαμβάναμε τήν πατρική μας γη ως δωρεά, προκειμένου να έχουμε άνάμνηση του παρελθόντος και να πορευόμαστε μέ σιγουριά στό μέλλον. Σήμερα, λοιπόν, έχουμε τή βεβαιότητα ότι αυτή ή άρπαγή και ή έξαθλίωση δέν είναι άποτέλεσμα καμιάς οικονομικής κρίσης, όπως άλλωστε ή ιστορία άποδεικνύει, ότι πάρα πολλές φορές οι άνθρωποι βρέθηκαν σέ άνάλογες περιπτώσεις, αλλά είναι άποτέλεσμα μίας βλάσφημης κατανόησης του ανθρώπου και τής κτίσης, απ' αυτόν τόν ίδιο τόν άνθρωπο. Δηλαδή, του μέν πρώτου ως καταναλωτή και άπλου θηλαστικού, πού έχει μόνο θεραπείσιμα ένστικτα, αλλά και τής δημιουργίας, τής κτίσης όλόκληρης, ως χρηστικού περιβάλλοντος έγκαταβίωσης του. Και έδω έδράζεται ό συνεχώς αυξανόμενος παραλογισμός μας. Άκόμα και από εμάς του ανθρώπου τής Έκκλησίας, πού έχουμε μείνει μετέωροι, γιατί άθετήσαμε τόν λόγον του αιώνιου Λόγου του Ουράνιου Πατέρα και τήν παρουσία του άγιου Πνεύματος. Δέν όμολογοϋμε πιά ότι δέν μπορούμε να ζήσουμε μόνο μέ τό ψωμί. Για να ζήσει ό κόσμος πρέπει να αναζητά τόν Ουράνιο Άρτο, τήν τροφή του παντός κόσμου. Οι μέν Λειτουργοί άστοχα, προβάλλουμε τήν Έκκλησία ως μία κοινωνική ύπηρεσία. Τά δε κάθε είδους κινήματα

Ό Μακαριώτατος Άρχιεπίσκοπος Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Γερώνυμος, ό Τοποτηρητής Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου κ. Γερόθεος και ό νέος Μητροπολίτης Φωκίδος κ. Θεόκτιστος κατά τήν επίσημη ύποδοχή στήν Άμφισσα.

καί πνευματικά μορφώματα, πού θέλουν τάχα νά μᾶς ἀφυπνίσουν γιά νά ἀντιδράσουμε, κατανοοῦν τόν ἄνθρωπο καί τόν κόσμο ὅλο, μέσα ἀπό οἰκολογικές, δῆθεν, εὐαισθησίες, πού σέ τελευταία ἀνάλυση τόν εἰδωλοποιοῦν καί αὐτός μέ τή σειρά τοῦ εἰδωλοποιεῖ τήν ἄλογη κτίση πού τόν περιβάλλει, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν ἀναγνωρίζει στήν κτίση τόν Δημιουργό της. Αὐτή ἡσχάση, τό ρῆγμα δηλαδή, μᾶς καθιστᾷ δυστυχισμένους καί καταθλιπτικούς. Διότι εἴτε στή φτωχική ζωή (πού ἀνέκαθεν ὑπῆρχε), εἴτε στήν ὑλική εὐμάρεια τῶν κατεχόντων, ἡ ζωή καθίσταται ἀπεγνωσμένη καί ταλαίπωρη. Καί τό ἀκόμα πιό παρόδοξο εἶναι ὅτι καί αὐτοί πού βρίσκονται στήν αὐτάρκεια τῆς ἐπιστημονικῆς τους γνώσης καί σοφίας τελοῦν σέ πλήρη σύγχυση μέ διαλυμένη σκέψη καί ἐξαπορροῦμενοι. Τό ἔλλειμμα τοῦ βίου μας, ἡ σχεδόν ἀπόλυτη ἔνδειά μας, σέ μία καθημερινότητα πού μᾶς συνθλίβει ὡς μοναδικές καί ἀνεπανάληπτες ὑποστάσεις, ἡ μοναδική ἔξοδος μας εἶναι ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀληθινῆς ὁδοῦ, τοῦ δρόμου πού ὀδηγεῖ στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Εἶναι καί τό μόνο γεγονός πού διασώζει τήν ἀξιοπρέπεια μας ὡς εἰκότων τοῦ Θεοῦ, πού ὀδεύουν στό καθ' ὁμοίωση.

Στό ἱερό Σύνθρονο, πού ἀνεβαίνω σήμερα καί τό ὅποιο κόσμησαν ξεχωριστοί ἱεράρχες, ἀναστήματα ὅπως τοῦ Σαλώνων Ἡσαΐα, σᾶς βεβαιώνω ὅτι δέν θά κάνω τίποτα λιγότερο ἀπό τό νά ὑπερασπίζομαι αὐτή τήν ἀξιοπρέπεια τοῦ καθενός μας, σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τοῦ βίου. Ἐδῶ, ἀκριβῶς, ἔγκειται ἡ πίστη τῆς Ἐκκλησίας, τό ὕψιστο λειτουργημα πού καλεῖται ἕνας Ἐπίσκοπος νά ἐπιτελεῖ.

Προσευχηθεῖτε, σᾶς παρακαλῶ ὅσο γίνεται περισσότερο, ὁ Θεός νά μέ χαριτώνει, ὥστε σέ κάθε χωριό, σέ κάθε ἀγρό, στήν πόλη μας ἐδῶ καί σέ κάθε σπιτικό ὅλης τῆς ἐπαρχίας μας, νά συναντῶ τά πρόσωπά σας, «ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ». Σᾶς καλῶ νά μήν ἀφήσουμε ἀλειτούργητη τήν κάθε γιορτή καί στό πιό ταπεινό ξωκλήσι, ὅπου νοικοκυρές θά φροντίζουν νά μήν μᾶς λείψει τό πρόσφορο, ὁ ἄρτος, ἡ ἱερότητα τῆς τροφῆς μας καί οἱ νοικοκυραῖοι νέοι, γέροι καί παιδιά, ὁ καθένας ἀπό μᾶς θά ἐτοιμάζουν τήν ἐόρτια παννυχίδα. Ἡ κάθε γιορτή εἶναι ἕνας σταθμός, μία στάση, γιά νά εὐχαριστήσουμε τό Θεό γιά τήν ὁμορφιά πού μέ τόση

ἀπλοχεριά δώρισε στό κόσμο. Ἀλλά καί μία ματιά γιά νά δοῦμε αὐτό τό ἄρρητο κάλλος, πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό τήν κληρονομημένη δόξα Του.

Ἀπευθύνομαι σέ ὅλους σας καί σᾶς παραδίδω ὄχι μόνο τή θέλησή μου ἀλλά καί τήν καρδιά μου καί δέν σᾶς ξεχωρίζω γιά νά πεῖτε ὅτι: «ὠραία τᾶπε ὁ Δεσπότης γιά τούς νέους»!

Ἀπευθύνομαι σέ ὅλους σας καί στόν κάθε ἕναν ξεχωριστά. Καί ὅλοι μαζί, κληρός καί λαός, «ἐν ἐνί στόματι καί μιᾷ καρδίᾳ», νά ζοῦμε ὡς μέλη τοῦ ζῶντος Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἄμαρτωλοί καί ἀτελεῖς, ὅπως εἴμαστε, ἀλλά πάντοτε προσηλωμένοι στόν Ἀρχηγό καί Τελειωτή μας.

Κλείνοντας τά φτωχικά μου λόγια, ἐκφράζω τίς πιό ἐγκάρδιες εὐχαριστίες μου στόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμο καθώς καί πρός τόν Γέροντά μου Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μονεμβασίας καί Σπάρτης κ. Εὐστάθιο, γιά ὅσα ἀγαθά προσέφεραν στό ταπεινό μου πρόσωπο.

Ἀναπέμπω ἀπ' αὐτό τό ἱερό Βῆμα τίς πιό θερμές εὐχαριστίες στόν πολυσέβαστο Μητροπολίτη πρ. Φωκίδος κ. Ἀθηναγόρα, ὁ ὅποιος στό διάβα τῆς ποιμαντορίας του γέμισε τίς καρδιές μας καλοσύνη, ἐπιείκεια καί ἀγάπη.

Ἐπίσης, νά εὐχαριστήσω, ἐξ ὀνόματος τοῦ κληροῦ καί τοῦ λαοῦ μας, τό Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου κ. Ἰερόθεο, τοποτηρητή τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μας γιά τήν μέριμνα καί τή φροντίδα του.

Ὅλοκάρδιες εὐχαριστίες στούς κληρικούς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Μονεμβασίας καί Σπάρτης, ἀλλά καί Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως, πού διακομήσαμε μαζί στόν Ἀμπελώνα τοῦ Κυρίου μας, καθώς καί τούς Μοναχούς καί τίς Μοναχές, πού μέ στηρίξαν καί μέ στηρίζουν μέ τίς προσευχές τους.

Τούς καθηγητές καί τούς μαθητές τῶν Σχολείων πού ὑπηρετήσα ὡς ἐκπαιδευτικός, τούς ἐνορῆτες τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου ὁδοῦ Κυπριάδου στήν Ἀθήνα, ὅπου ὑπηρετήσα.

Τούς κατά σάρκα συγγενεῖς μου, τούς κληρικούς καί τούς λαϊκούς πού ὅλα αὐτά τά χρόνια πορευθήκαμε μέ ἀγάπη πολλή.

Ἐπιτρέψτε μου, κλείνοντας, νά εὐχαριστήσω ὅλους σας, τόν καθένα προσωπικά καί αὐτούς πού παρευρίσκονται καί ὅσους ἀπουσιάζουν, ἀκόμη

καί τόν κατάκοιτο τοῦ μικρότερου χωριοῦ τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας μας.

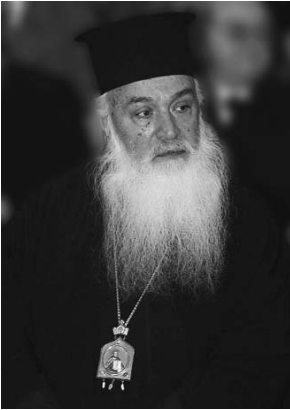
Τέλος, ἀλλά ὄχι ἐλάχιστα, στρέφομαι προσευχητικά ἐνωμένος ἐν πνεύματι πρὸς τό σεπτό πρόσωπο τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ἀναζητώντας τή θερμή του προσευχή.

Ἄς εἶναι τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ εὐλογημένο πού μέ ἀξίωσε νά σᾶς συναντήσω ὡς πατέρας καί ποιμένας. Δέν ἤρθα νά μέ διακονήσετε, ὡς πρῶτο, ἀλλά νά σᾶς διακονήσω, ὡς ἐλάχιστος!

Εἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπό τοῦ νῦν καί ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἀμήν!

ΕΚΔΗΜΙΑΙ

Ἡ Ἐκδημία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γρεβενῶν,
κυροῦ Σεργίου (Σιγάλα)

Ἐκοιμήθη στίς 10 Ἰουλίου τό ἀπόγευμα, στό 424 Στρατιωτικό Νοσοκομεῖο Θεσσαλονίκης, ὅπου νοσηλευόταν, ὁ Μητροπολίτης Γρεβενῶν κυρός Σέργιος (Σιγάλας).

Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης γεννήθηκε τό 1934 στόν Πειραιᾶ.

Σπούδασε Θεολογία

στήν Ἀθήνα. Χειροτονήθηκε Διάκονος τό 1955 καί Πρεσβύτερος τό 1959. Ὑπηρετήσε ὡς Ἱεροκήρυκας στήν Μητρόπολη Ἐλασσῶνος καί ὡς ἐφημέριος στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Κωνσταντίνου Πειραιῶς. Ὑπηρετήσε, ἐπίσης, στή Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν, στήν Ἱερά Μονή Πεντέλης καί στό ἰδιαίτερο γραφεῖο τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ. Ἐξελέγη Μητροπολίτης τό 1976. Μεταξύ τῶν ἔργων του περιλαμβάνονται: «Ἱ. Μονή Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος (Ζάβορδας) καί τό Κειμηλιοφυλάκειον αὐτῆς», Ἱστορία τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γρεβενῶν. Βραβεύθηκε ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιά τήν ἔκδοση τῶν «Ἱστορικῶν Ἀρχείων τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Γρεβενῶν».

**Ἐπικήδειος Λόγος
πρός τόν ἀοίδιμο Μητροπολίτη Γρεβενῶν
κυρό Σέργιο (Σιγάλα)
(1934-2014)**

Ἐκφωνηθεῖς ἀπό τόν Θεοφ. Ἐπίσκοπο Διαυλείας κ. Γαβριήλ, Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
(12.7.2014, Ἱερός Μητροπολιτικός Ναός Γρεβενῶν)

Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα,
σεπτέ Προκαθήμενε
τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Σεβασμιώτατε ἅγιε ἐκπρόσωπε
τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
Σεβασμιώτατε ἅγιε Τοποτηρητά
τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως ταύτης,
Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Σεβαστοί πατέρες,
Ὅσιώτατες ἀδελφές,
Ἀξιότιμοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν,
Ἀγαπητοί πενθοῦντες ἀδελφοί
τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Γρεβενῶν,

Μετ' ὀδύνης βαθυτάτης προπέμπομεν σήμερον ἐκ τῶν προσκαιρῶν εἰς τά αἰῶνια τόν πολυσέβαστο Μητροπολίτη Γρεβενῶν κυρό Σέργιο. Βαρεῖα ἢ ἀπώλεια γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐνός ἐκλεκτοῦ, ἀξιωτάτου καί διαπρεποῦς Ποιμένος Αὐτῆς, χαρισματικοῦ καί ἰκανωτάτου ἐν Ἱεράρχαις. Ἡ Ἐκκλησία δικαίως θρηνεῖ, ἀλλ' ὀφείλεται μᾶλλον τιμῆ καί εὐγνωμοσύνη πρὸς τοῦτον τόν ἄοκνο, ταπεινό καί ἀκαταπόνητο ἐργάτη τοῦ θείου ἀμπελῶνος. Ἡ πορεία του διεγράφη πλήρης προσφορᾶς καί εὐλογιῶν. Καί «ἀγαθῆς ζωῆς

ἀριθμὸς ἡμερῶν καὶ ἀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνα διαμενεῖ», κατὰ τὸν λόγον τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Σοφ. Σειρ. 41,13).

Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Γρεβενῶν κυρὸς Σέργιος, κατὰ κόσμον Ἀντώνιος Σιγάλας, ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1934 στὸν Πειραιᾶ. Υἱὸς τοῦ Πέτρου καὶ τῆς Τερψιχόρης Σιγάλα, οἱ ὅποιοι τὸν ἀνέθρεψαν κατὰ Χριστὸν καὶ τοῦ ἐνέπνευσαν τὴν πηγαία εὐσέβεια. Ἀπὸ μικρὸς διεκρίνετο γιὰ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὸ ἦθος του. Ἐκ τῶν μαθητικῶν του χρόνων εὐρέθη στὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Πειραιῶς (Ταμπουριῶν), ὅπου καὶ συνεδέθη ἰδιαίτερος μὲ τὸν π. Γεώργιο Κρητικό, τὸν φωτισμένο κληρικὸ καὶ πνευματικὸ πλείστων χριστιανῶν. Ὁ ἴδιος πρόκειται νὰ γράψει ἀργότερα γιὰ τὸν πνευματικὸ του υἱό: «Δοξάζω τὸν Θεόν, πού ἐκεῖνον τὸν σοβαρόν, τὸν σώφρονα, τὸν ἐνάρετον μαθητὴν καὶ πνευματικὸ μου παιδί, τὸν Ἀντωνάκη Σιγάλα, τὸν καμαρώνω σήμερα Ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας καὶ Μητροπολίτην Γρεβενῶν».

Τὸ 1952 εἰσῆχθη στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μὲ διδάσκοντες τοὺς Π. Τρεμπέλα καὶ Π. Μπρατοιώτη. Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ οἰκογενειακὴ του ἀνατροφὴ, ἡ μελέτη, οἱ θεολογικὲς σπουδὲς καὶ ὁ ἱερός πόθος τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀφιερώσεως στὴν Ἐκκλησία ὁδήγησαν τὰ βήματά του στὴν Ἱερά Μονὴ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Πεντέλης, στὴν ὁποία ἔγινε δεκτὸς τὸ 1954 ὡς δόκιμος μοναχός, λαβὼν τὸ ὄνομα Σέργιος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο συνεδύασε τὴ μοναχικὴ ζωὴ μὲ τὴ φοίτηση στὴ Θεολογικὴ Σχολή, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε τὸ 1958.

Διάκονος ἐχειροτονήθη ἕνα χρόνο ἀργότερα, τὸ 1955, ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Μεσσηνίας κυρὸ Χρυσόστομο (Δασκαλάκη) καὶ Πρεσβύτερος τὸ 1959, ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Ἐλασσῶνος κυρὸ Ἰάκωβο. Ἐν τῷ μεταξύ διετέλεσε Ἱεροκῆρυξ στὶς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ (1957-58) καὶ ἐν συνέχεια διωρίσθη Ἱεροκῆρυξ στὴν Ἱερά Μητρόπολη Ἐλασσῶνος. Ὅπως σημειώνει ὁ τότε οἰκεῖος Ἱεράρχης, «Ἐν μέσῳ μυρίων ἀντιξοοτήτων, εἰς μίαν περιοχὴν κατ' ἐξοχὴν δύσβατον καὶ ὄρεινὴν, στερουμένην ἐν πολλοῖς καὶ τοῦ στοιχειώδους ὀδικοῦ δικτύου, ἀνυπάρχων ὄντων τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων,

νυκτὸς καὶ ἡμέρας, οὐκ ἐπαύσατο κακοπαθῶν, ἵνα πληροφορήσῃ τὴν διακονίαν του καὶ κηρύξῃ τὸν θεῖον λόγον εὐκαιρῶς καὶ ἀκαιρῶς καὶ εἰς αὐτάς εἰσέτι τὰς καλύβας τῶν ποιμένων τῆς περιοχῆς».

Ἀφοῦ συνεπλήρωσε σχεδὸν δεκαετὴ εὐδόκιμη ὑπηρεσία, ἐκλήθη νὰ διακονήσῃ στὴν ἰδιαίτερα πατρίδα του, τὸν Πειραιᾶ, ὡς Ἐφημέριος καὶ ἱερατικῶς Προϊστάμενος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Ὁ λόγος ἦταν ὅτι τὸ 1967 «ἐπισυνέβη ὁ θάνατος τοῦ μοναδικοῦ κατὰ σάρκα ἀδελφοῦ αὐτοῦ», Δημητρίου, καὶ ἡ ἀγαπημένη του μητέρα εἶχε ἀνάγκη τὴν φροντίδα του. Στὸν ἱερόν αὐτὸν ναὸ ὑπηρετήσε ἐπὶ ἑξαετίαν. Παρουσίασε πλούσιο ἔργο καὶ μάλιστα προέβη σὲ ἀνακαινίση καὶ ἐπαναδιογράφησίν του. Ἡ ἀναγνώριση τῶν σημαντικῶν του ὑπηρεσιῶν ἦλθε τὸ 1974, ὅταν ὑπὸ τοῦ μακαριστοῦ Πειραιῶς Χρυσόστομου προετάθη πρὸς ἀναγραφὴν εἰς τὸν κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων. Κι ὅταν στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ἀνήλθε ὁ ἀείμνηστος κυρὸς Σεραφεῖμ, μεταξύ τῶν συνεργατῶν πού ἐπέλεξε ἦταν καὶ ὁ τότε Ἀρχιμανδριτὴς Σέργιος, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη νὰ διακονήσῃ ἐπιπροσθέτως στὸ Ἰδιαίτερο Γραφεῖο τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου, ἀρνούμενος μάλιστα νὰ εἰσπράξῃ τὴν ἀποζημίωση πού ἀναλογοῦσε σ' αὐτὴ τὴ θέση.

Μητροπολίτης Γρεβενῶν ἐξελέγη τὴν 12η Αὐγούστου 1976. Κατὰ τὴν χειροτονία του, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ, προσφωνώντας τὸν μόλις ἐψηφισμένο Μητροπολίτη, ἀνέφερε: «Ἡ φιλοπονία ἐν σεμνότητι, ἀφ' ἧς ἐξ ἀγάπης ἀληθοῦς πρὸς τὸ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας γεώργιον συγκατηριθμήθης, ὑπῆρξαν τὰ διάσημα τῆς ὑπερεικοσαετοῦς πολυμεροῦς διακονίας σου. Κορωνίς ὅμως πάντων σημειωθῆτω τὸ πρᾶον τοῦ χαρακτήρος σου, τὸ καὶ μόνον ὑπεραρκετὸν ἵνα τὸν γαλήνιον Διδάσκαλον ἡμῶν πάντων ὑπενθυμίξῃ. Θὰ τὸ γνωρίσουν καὶ θὰ τὸ ἐκτιμήσουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ νέα πνευματικὰ σου τέκνα, καὶ θὰ σέ ἀγαπήσουν πλεῖον πάντων τῶν λοιπῶν ἐγνωσμένων ποιμαντορικῶν σου προσόντων».

Κατὰ τὴν πρώτη Θεία Λειτουργία στὸν κατὰ μεσο Ναὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου - Ἁγίου Ἀχιλλίου Γρεβενῶν, ὡς νέος Μητροπολίτης σημείωσε: «Δέν ἔρχομαι εἰς τὰ αἵματοστάλακτα καὶ

μαρτυρικά χρώματα της Νομαρχίας Γρεβενών, της *Ἱεράς ταύτης Μητροπόλεως, ὡς φωνασκῶν κήρυξ ἐν μέσῳ λαοῦ, οὐδέ ὡς θορυβοποιός ρήτωρ καί κριτής πράξεων ἀδυνάτων ἀδελφῶν, ἐπιζητῶν καί ἐπιδιώκων κοσμικὴν ἐπίδειξιν· ἔρχομαι καί εὐρίσκομαι ἤδη ἐν μέσῳ ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι διακονίας, ἐν πνεύματι θυσίας ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας προκοπῆς, ἔρχομαι ὡς καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀδελφός, ὡς στοργικὸς πατήρ ὑπήκων ἐν πλήρει γνώσει καί θελήσει εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, τοῦ Πρώτου μετὰ τὸν Ἐνα, λέγοντος “ἄλλοις ὑπηρετῶν ἀναλίσκομαι”. Naί, γνωρίζω ὅτι κατὰ τὴν διακονίαν μου ἐν μέσῳ ὑμῶν θά ἀναλωθῶ διὰ τὴν Χάριν τοῦ Χριστοῦ “διδάσκων ὡς ποιμὴν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ” (Σοφ. Σειρ. 18, 13) καί διὰ τὴν ἰδικήν σας σωτηρίαν. Ἀδελφοί μου, δὲν ἐκζητῶ ἐξ ὑμῶν προνόμια· τὰ προνόμια ἀνήκουν εἰς τοὺς ἡρώας, εἰς τοὺς γενναίους. Πιστεύω ὅτι κάτωθεν τῶν θεϊκῶν βλεμμάτων εἴμεθα ἅπαντες ἀδελφοί, ἐργάται Εὐαγγελίου, συνεργοὶ Θεοῦ εἰς ἀγαθόν. Ἐάν ὑπάρχουν προνόμια, ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὸ παιδί καί εἰς τὴν φίλην νεότητα. ... Ἔρχομαι ὡς βακτηρία ἀγάπης, ὡς στηριγμὸς εἰς τοὺς ἀδυνάτους».*

Ἀφ’ ἧς ἡμέρας ἀνέλαβε τὴ διαποίμανση τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Γρεβενῶν ἐπεδόθη δημιουργικά καί με ἀποστολικό ζῆλο σέ εὐρύτατο λειτουργικό, κατηχητικό, φιλανθρωπικό καί διοικητικό ἔργο. Προχώρησε στήν ἀναδιοργάνωση τῆς Μητροπόλεως καί τὴ στελέχωσέ της με ἀξιότους κληρικούς, καθὼς οἱ μισὲς σχεδόν ἐνορίες της ἐστεροῦντο ἐφημερίου.

Ἰδιαίτερη μέριμνα ἐπέδειξε γιὰ τὴν ἀνέγερση καί τὴν ἀνακαίνιση Ἱερῶν Ναῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἀνέρχεται σέ μερικὲς δεκάδες. Τιτάνια προσπάθεια κατεβλήθη ἀπὸ τὸν ἴδιο γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ζημιῶν πού προκάλεσε ὁ σεισμὸς τοῦ 1995, κατὰ τὸν ὁποῖο τὸ ἡμῖς σχεδόν τῶν ναῶν τῶν Γρεβενῶν ὑπέστη μερικὴ ἢ ὀλική καταστροφή.

Τὸ ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον τοῦ αὐοιδίμου Γέροντος προσείλκυσε κυρίως ἡ Πατριαρχικὴ καί Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Θείας Μεταμορφώσεως Ὁσίου Νικάνορος (Ζάβορδας), ἡ ὁποία, ὅταν ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του, εὐρίσκετο σέ ἐρειπιώδη κατάσταση. Τὸ ὄνομα τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου

συνεδέθη ἀρρήκτως με τὴν Ἱερά αὐτὴ Μονή. Μεριμνήσε γιὰ τὴν ἀνακαίνισή της, τὴν καταγραφή τῶν ἱερῶν λειψάνων, εἰκόνων, σκευῶν, ἀφιερωμάτων, παλαιτύπων βιβλίων καί χειρογράφων. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτυπώθηκε σὸ συγγραφικὸ του πόνημα με τίτλο *Ἱερά Μονὴ τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καί τὸ κειμηλιοφυλάκιον αὐτῆς* (Γρεβενά, 1991). Ὅταν στὸν σεισμὸ τοῦ 1995 τὰ κτίσματα τοῦ μοναστηριοῦ ἐπλήγησαν σοβαρότατα, προέβη στήν ἐκ θεμελίων ἀνοικοδόμησή τους, πλὴν τοῦ κωδωνοστασίου, πού εἶχε μείνει ἀσάλευτο, καί τοῦ ἱστορικοῦ Καθολικοῦ.

Στὰ ἔργα παρακαταθήκης του ὑπὲρ τῆς Μητροπόλεως συγκαταλέγονται: ἡ ἀνέγερση τοῦ διωρόφου Πνευματικοῦ Κέντρου· τὸ περιοδικὸ «Ὁσιος Νικάνωρ»· τὸ Γηροκομεῖο «Ἅγιος Ἀχίλλιος»· τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Κειμηλιοφυλάκιο. Διοργανώνει διαλέξεις καί ἐκθεση χριστιανικοῦ βιβλίου. Δεῖγμα τῶν σχέσεων ἀγαστῆς συνεργασίας με τοὺς τοπικούς φορεῖς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Νομαρχιακὴ Αὐτοδιοίκηση ὑπῆρξε χορηγὸς στήν ἐκδοση τριῶν τόμων τῆς σειρᾶς «Ἀρχεῖα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Γρεβενῶν» καί τοῦ βιβλίου «Οἱ τρεῖς Ἅγιοι τῶν Γρεβενῶν», καρποῦ τῆς προνοίας του καί τοῦ φιλαγίου χρέους του πρὸς ἀνάδειξη τῶν τοπικῶν Ἁγίων: τοῦ Ὁσίου Νικάνορος, τοῦ Ὁσιομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Νέου ἐκ Σαμαρίνης καί τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Γεωργίου.

Τὸ συγγραφικὸ καί ἐκδοτικὸ ἔργο του περιλαμβάνει ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι τίτλους, ἐξὼχως σημαντικούς γιὰ τὰ χριστιανικά Γράμματα: βιβλία ἀφιερωμένα στὸν Ὁσιο Νικάνωρα, τὸν Ἅγιο Ὁσιομάρτυρα Δημήτριο τὸν Νέο, τὸν Ἱεράρχη τῆς θυσίας, ἐθνομάρτυρα Μητροπολίτη Γρεβενῶν Αἰμιλιανό, τὴν Μονὴ τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καί τὸ ἱστορικὸ της ἀρχεῖο. Προέβη ἐπίσης στήν ἐπανεκδοση τοῦ κλασικοῦ ὀρθοδόξου ἔργου τοῦ 18ου αἰ. «*Ἐρηνηεῖαι εὐσεβεῖς περὶ Μιμήσεως Χριστοῦ*», πού τόσο τὸν συντρόφευσε στὰ νεανικά του χρόνια. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι δὲν ἐφείσθη κόπου καί δαπάνης, ἀφοῦ τὸ δακτυλογράφησε ὁ ἴδιος καί ἡ ἐκδοση ὑπῆρξε ἰδιαίτερος πολυτελής καί ἐπιμελημένη, προκειμένου νά τὸ ἐπανεκδώσει «*ὡς ἔχει τὸ πρωτότυπον, διὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν*».

Μνημειώδες υπήρξε τό ἔργο ζωῆς τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, σέ ἕξι τόμους, στό ὁποῖο διασώζονται, ἐκτός τῶν ἄλλων, πολύτιμα ἱστορικά στοιχεῖα τῆς περιοχῆς τῶν Γρεβενῶν. Ἡ ἀνεξάντλητη μέριμνα καί ὁ ζήλος του πρὸς διάσωση τοῦ ἱστορικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ πλοῦτου ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία τό 2009 τόν βράβευσε ἐπίσημως «δι' ἅπαν τό περί τήν Δυτικήν Μακεδονίαν ἐρευνητικόν, συγγραφικόν τε καί ἐκδοτικόν αὐτοῦ ἔργον».

Κατά τήν μακρὰ ἐπισκοπική διακονία του, ὁ ἀείμνηστος Γέρον ὑπῆρξε μέλος πολλῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Ὑπηρετήσε ὡς Συνοδικός Σύνεδρος καί μάλιστα διετέλεσε τακτικό μέλος τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς τρεχούσης περιόδου. Ἐπί πλέον, τοῦ ἀνετέθη ἡ προεδρία τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀωνύμου Ἐταιρείας «Διαχειρίσεως Χώρων Σταθμεύσεως Ἀυτοκινήτων» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (2002-2011).

Στενότατοι ἦσαν οἱ δεσμοί του μέ τόν Οἰκουμενικό Θρόνο. Σέ ἀρκετές περιπτώσεις τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο νά ἐκπροσωπήσει τήν Α.Θ. Παναγιότητα σέ ἐπίσημες ἐκδηλώσεις. Εὐτύχησε μάλιστα νά ὑποδεχθεῖ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο στήν Μητρόπολή του, τό 1999.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ στό σημεῖο αὐτό νά ἀναφέρω ὀρισμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ κείμενο πού δημοσιεύθηκε στόν ἀθηναϊκό τύπο πρὸ τεσσάρων ἐτῶν: «Εἶναι μητροπολίτης τῆς πύο φτωχῆς Μητροπόλης, ἀλλά ἀπό τίς πλέον δραστήριες τῶν Νέων Χωρῶν. Ὅλα ἐδῶ ἔχουν τήν τάξη τους, τήν ἀποστολή τους, τό ἔργο τους. Μέ τό δεσπότη νά μένει μόνος του, νά φροντίζει τό φαγητό του καί τρεῖς ὄλους κι ὄλους ἱερεῖς στό παλιό καί σχετικά ἀπλό κτίριο τῆς Μητροπόλης. Ὁ Γρεβενῶν Σέργιος σήμερα ἀκολουθεῖ μία αὐστηρά μοναστική ζωή. Ἀποφεύγει τίς μεγάλες εἰκόνες ἀγίων καί τά πολλά λιβάνια, ἀλλά καί τά χαλιά. Ζεῖ μόνος του, χωρὶς μάγειρες, διακόνους, ὑπαλλήλους καί γραμματεῖς. Λιτότητα ἐφαρμόζει καί στόν ὕπνο. Κοιμᾶται κάπου στίς 11 καί ξυπνᾶ στίς 3 τά ξημερῶματα γιά νά ἀσχοληθεῖ μέ τή μελέτη τῶν Ἀρχείων

τῆς Μητροπόλης· καί γράφει. ... Χωρὶς ἔσοδα ἀπὸ ἀκίνητα ἢ ἀπὸ ἄλλες πηγές, ἡ Μητρόπολη ἔχει νά παρουσιάσει σημαντικό φιλανθρωπικό ἔργο. Ὁ κ. Σέργιος ἐπιμένει ὅτι μιά Μητρόπολη, ἀκόμη κι ἂν δέν ἔχει χρήματα, μπορεῖ νά προσφέρει πολλά. Νά σταθεῖ δίπλα στούς πάσχοντες καί τούς νέους». «Τό ξέρω», σημείωνε ὁ ἴδιος, «τό καταλαβαίνουμε ὅλοι ὅτι τά τελευταῖα χρόνια ἔχει ἀπαξιωθεῖ ἡ Ἐκκλησία καί ὁ ρόλος της. Ὅμως δέν φταίει ἡ Ἐκκλησία· ἐμεῖς φταῖμε. Ἐχομε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τούς νέους. Ἐχουν χαθεῖ ἀξίες. ... Κι ἐμεῖς ὡς κληρικοί ἔχομε τή μεγάλη εὐθύνη».

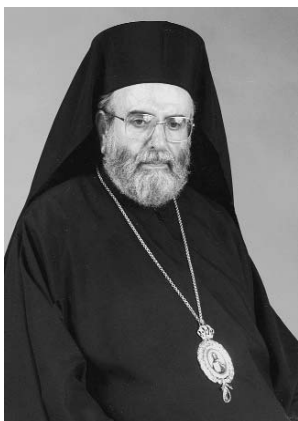
Ὁ κεκοιμημένος Ἱεράρχης ἠγαπήθη ὑπὸ κλήρου καί λαοῦ καί ἐξετιμήθη ὑπὸ πάντων τῶν συνεπισκόπων του. Σέ κείμενο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου π. Γερβασίου Ραπτοπούλου, δημοσιευμένο στόν «Ὅσιο Νικάνορα», διαβάζουμε: «Βρίσκεσθε πάντα στό δρόμο πού ὀδηγεῖ πότε στή μιά καί πότε στήν ἄλλη Ἐνορία. Ἡ κουβέντα τῶν χριστιανῶν τῆς Ἐπαρχίας σας εἶναι μία καί μόνο: “Πέρασε ὁ Δεσπότης”. Καί πολλές φορές εἶναι ὦρες πού θά μπορούσατε νά ἀναπαύεσθε. Ἀλλά γιατί τό σημειῶνω αὐτό; Γιατί διερωτῶμαι, ὅπως καί ὁ καθένας: Πότε βρίσκετε τό χρόνο καί γράφετε τόσα πολλά βιβλία καί μάλιστα πολυσέλιδα; Ἡ ἀπόκριση εἶναι ἀπλή. Τή νύχτα τήν κάνετε μέρα. Ποιά ἄλλη, πύο μεγάλη καί πύο ἱερή ἱστορία θά μπορούσατε νά γράψετε ὡς Μητροπολίτης Γρεβενῶν ἐκτός ἀπὸ αὐτήν; Ἦδη ἔχετε καταξιωθεῖ ὡς ἕνας λαμπρός, ἀνεπίληπτος καί ὑποδειγματικός Ἐπίσκοπος στό λαό τῶν Γρεβενῶν καί πέραν αὐτοῦ».

Ἄς ἀποδώσουμε δόξαν τῷ Θεῷ (Ἰω. 9, 24), διότι χάρισε τέτοιο Παιμένα στήν Ἐκκλησία του. Ἄν καί ὁ ἴδιος ἔλεγε: «Δέν ἔκανα κάτι ἀξιόλογο πού πρέπει νά προβληθεῖ. Κι ἂν κάτι φαίνεται ἀξιόλογο στά μάτια τῶν χριστιανῶν μας δέν εἶναι δικό μου κατόρθωμα· “Θεοῦ τό δῶρον»» (Ἐφεσ. 2, 8). Εἶχε πάντοτε ὡς μέριμνά του νά διακονεῖ, νά προσφέρει, νά στηρίζει τούς πιστούς καί πάντας ὅσοι προσφεύγουν στήν Ἐκκλησία. Γνήσιος, αὐθόρμητος καί ἀνεπιτήδευτος, διεκρίνετο ἀπὸ ἀκεραιότητα καί παραδοσιακή ἀπλότητα. Βαθύτατος ὁ ψυχικός δεσμός μέ τούς οἰκείους του, ἂν καί δέν πρόλαβαν νά χαροῦν τήν ἐκλογή του σέ Ἐπίσκοπο. Ποιμὴν ἀξιότατος καί ἱκανότατος, ἄριστος λειτουργός, μέ νηφάλια, ἀθόρυβη καί φί-

λεργη προσωπικότητα, μέ σύνεση, προσήλωση καί ὑψηλή συναίσθηση τῆς διακονίας του, μέ μεγάλη ταπείνωση. Μέ τή μνήμη ὅσων εἰργάσθη, κοπιῶν ἔργω, λόγῳ καί γραφίδι κατά τήν πολυετή του ποιμαντορία καί τήν ὅλη διακονία του, ἰστάμεθα εὐγνώμονες, συναισθανόμενοι τό χρέος νά διατηρήσουμε τό ἔργο του, τά ἀγνά του ὁράματα καί τό σεβαστό του ὄνομα ἀθάνατα στίς μελλοντικές γενεές.

Καί νῦν, ἀξιομακάριστε Δέσποτα, πορεύεσαι τήν μακαρίαν ὁδόν μετά τῆς συνοδείας τῶν προσευχῶν ἡμῶν. Ὁ Κύριος ἄς σέ ἀναπαύσῃ ὡς οὐρανοπολίτη τῆς βασιλείας Του. Ἄς σέ κατατάξῃ ἐν χώρῳ ζώντων καί τόπῳ ἀναπαύσεως μετά τῶν δικαίων. Πάντες ἡμεῖς οἱ παρεστῶτες καί κυκλούμενοι τό σεπτόν σου σκῆνος, ἄς ἔχουμε τήν εὐχή σου. Ἄς εἶναι αἰωνία σου ἡ μνήμη, πολυσέβαστε Γέροντά μας.

Ἡ Ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμῖνος, κυροῦ Βαρθολομαίου (Κατσούρη)

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ βαθειά συγκίνηση ἀναγγέλλει τήν πρός Κύριον ἐκδημίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμῖνος κυροῦ Βαρθολομαίου. Ὁ ἐκλιπών Ἱεράρχης ἐξεδήμησε πρός Κύριον σέ ἡλικία 86 ἐτῶν, στίς 27.8.-2014.

Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Μεγάρων καί Σαλαμῖνος κυρός Βαρθολομαῖος (Κατσούρης) γεννήθηκε τό 1928 στήν Ἀθήνα. Σπούδασε Νομική καί Θεολογία στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Χειροτονήθηκε Διάκονος τό 1954 καί Πρεσβύτερος τό 1958. Διατέλεσε Ἱεροκῆρυξ καί Πρωτοσύγκελλος τῆς Ι.Μ. Χίου, Γραμματεῦς καί Ἀρχιγραμματεῦν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Συνέγραψε ἀρκετές μελέτες. Ἐξελέγη πρῶτος Μητροπολίτης Μεγάρων καί Σαλαμῖνος τό 1974.

Ἡ Ἐξόδιος Ἀκολουθία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμῖνος ἐψάλη στόν Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Μεγάρων, τήν Παρασκευή 29 Αὐγούστου καί ὥρα 12.00, προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, μέ τήν συμμετοχή Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐπικήδειος Λόγος πρός τόν αἰοδίμου Μητροπολίτη Μεγάρων καί Σαλαμῖνος κυροῦ Βαρθολομαῖο (Κατσούρη) (1928-2014)

Ἐκφωνηθεῖς ἀπό τόν Θεοφ. Ἐπίσκοπο Διαυλείας
κ. Γαβριήλ, Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
(Ἱερός Μητροπολιτικός Ναός Μεγάρων, 29.8.2014)

Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα,
σεπτέ Προκαθήμενε
τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Σεβασμιώτατε ἅγιε ἐκπρόσωπε
τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
Σεβασμιώτατε ἅγιε Τοποτηρητά
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ταύτης,
Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Σεβαστοί πατέρες,
Ὅσιώτατες ἀδελφές,
Ἄξιότιμοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν,
Πενθοῦντες ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Μετέστη εἰς Κύριον ὁ μακαριστός ἐν Ἱεράρχαις
Μητροπολίτης Μεγάρων καί Σαλαμῖνος κυρός
Βαρθολομαῖος, προστιθέμενος «τοῖς οἰκείοις καί
ἡγουμένοις τῆς πίστεως», «πιστευόν τοῦ ἰδεῖν τά
ἀγαθά Κυρίου ἐν γῆ ζώντων» (Ψαλμ. 26, 13).
Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ καί ἀνεπαύθη ἐκ τῶν κόπων
τῆς ἐξηκονταετοῦς διακονίας του, διακονίας ἀφιερ-
ωμένης στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώ-
πων. Τό σκήνωμα τοῦ αἰοδίου Γέροντος κηδεύει
νῦν ἐν τιμῇ καί συγκινήσει ἡ Ἐκκλησία καί προπέ-
μπει αὐτόν πρός ὑπάντησιν τοῦ Κυρίου, εὐχομένη
ὅπως ἀναπαυθῆ ἡ ψυχή του μετά τῶν ἁγίων Πατέ-
ρων καί τῶν μακαρίων Ἱεραρχῶν.

Στερούμεθα ενός χαρισματικοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ Ποιμένος, ὁ ὁποῖος διεκρίθη κατὰ τὴν πολυετῆ ἱερατική του διαδρομὴ εἰς ἔργα ἀγάπης, διδαχῆς καὶ εὐθύνης, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὴν Ἐκκλησία πλουσιότερη. Ὁ αὐοίδιμος Γέρον ἐυλογήθη νὰ συμπληρώσει, Χάριτι Θεοῦ, ἑξήκοντα ἔτη ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ τεσσαράκοντα ἐπὶ τὸ πηδάλιον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος ὡς πρῶτος Ποιμενάρχης αὐτῆς. Καθ' ὅλην τὴ μακρὰν αὐτῆ πορεία, παρακολούθησαμε καὶ θαυμάσαμε τὴν ἐκδαπάνησιν, τοὺς πνευματικούς ἀγῶνες καὶ τὴν ποιμαντική μέριμνα τοῦ ἀξιωτάτου καὶ πολυτίμου τούτου Ἱεράρχου, στόν ὁποῖον ἡ τοπική του Ἐκκλησία ὀφείλει εὐχαριστία, τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη.

Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κυρὸς Βαρθολομαῖος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1928. Τὶς ἐγκύκλιες σπουδὲς του περᾶτωσε στό Πρῶτο Πρότυπο Γυμνάσιο Ἀρρένων Ἀθηνῶν. Ὑπῆρξε ἀπόφοιτος τῆς Νομικῆς καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐξεπλήρωσε τὴ στρατιωτική του θητεία στίς τάξεις τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος. Μοναχὸς ἐκάθη τὸ ἔτος 1954 στήν ἱστορική Ἱερά Μονή Παναγίας Μυρτιδιωτίσσης Χίου. Ἐχειροτονήθη Διάκονος καὶ ἀκολούθως Πρεσβύτερος, ἐν ἔτει 1958. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἀπενεμήθη τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ὡς Διάκονος ὑπηρετήσε στόν Ἱερό Ναό Ἁγ. Ἀνδρέου Πετραλώνων, ὅπου ἀνέλαβε καὶ τὴ διακονία τῆς κηρύξεως τοῦ θείου λόγου. Ἀκολούθως, καὶ μέχρι τὴν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία του, διηκόνησε στόν Ἱερό Ναό Ἁγ. Ἐλευθερίου Ἁρεως, ὅπου ἐπετέλεσε καὶ τὸ ἔργο τοῦ κατηχητοῦ. Μέ προτροπή τοῦ τότε Ἀρχηγοῦ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος, ἀνέλαβε ἐπιπλέον, ἄνευ ἀποζημιώσεως, τὴ θρησκευτική διαπαιδαγώγησιν τῶν ἐκπαιδευμένων λιμενοφυλάκων καὶ ναυτῶν τοῦ Λιμενικοῦ. Ἐπίσης προσέφερε τίς ὑπηρεσίες του ὡς πνευματικός παραστάτης τῶν τροφίμων τοῦ Συλλόγου Μεριμνῆς Ἀηλίκων.

Μετά τὴν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία του ὑπηρετήσε στήν Ἱερά Μητρόπολιν Χίου, ἀρχικῶς ὡς τακτικὸς Ἱεροκῆρυξ καὶ ἔπειτα ὡς Πρωτοσύγγελος, ἀναπτύσσων εὐρεῖα δρᾶσιν σέ πλείστους το-

μεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας. Ἐν συνεχείᾳ διωρίσθη Ἐφημέριος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν τοῦ Ἀμαλίου Ὀρφανοτροφείου.

Τὸ ἔτος 1966 ἐπελέγη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς πλήρωσιν τῆς θέσεως τοῦ Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων. Ἐν ἔτει 1967, τοῦ ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρχιεπισκοπάρχου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὰ ὁποῖα καὶ ἥσκησεν ἕως τῆς ἐκλογῆς του. Ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Σεραφείμ πρῶτος Μητροπολίτης τῆς νεοσυστάτου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος τὴν 27η Μαΐου 1974, στόν Ἱερό Ναό Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Μεγάρων.

Ὁ αὐοίδιμος Ἱεράρχης παρέλαβε τὴ διαποιμάνση τῆς Μητροπόλεως μέ ἰδιαίτερη ταπείνωσιν καὶ πλήρη συναίσθησιν τοῦ ὕψους καὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀρχιερατικοῦ ὑπουργήματος. Κατὰ τὴν ἀντιφώνησίν του ἀνέφερε τὰ ἑξῆς: «Δέος πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητον μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεώς μου, ὅτι ποτέ δὲν θά δυνηθῶ νὰ ἀναδειχθῶ, οἷόν με θέλει ὁ Κύριος, Ἐπίσκοπος. Ἐτόλμησα νὰ εἶπω προλαβόντως, ὅτι ἀπεδέχθην τὴν κλήσιν, ἐν ὑπακοῇ πρὸς τὸ βούλημα τοῦ ἀγίου Θεοῦ. Ὁ Κύριος ὁμως ἐγένετο «ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Θά ἐπιδείξω ἐγὼ ὁ ἀχρεῖος τοιαύτην ὑπακοήν; Ὁ Κύριος ἐνετείλατο, «καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Ἰλιγγος μέ καταλαμβάνει θεωρῶν καὶ μόνον τὸ ὕψος τῆς τοιαύτης ἀγάπης, ἣν ζητεῖ ἀπὸ ἐμέ ὁ Κύριος. Ὅτε ἔνιψεν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν Του, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος ὑπόδειγμα τέλειον, ἀνυπέρβατον. Τὸ θεῖον τοῦτο ὑπόδειγμα προσδίδει εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διακονίαν περιεχόμενον βαρύτερον. Πῶς θά βαστάσῃ ἡ ἀδυναμία μου τὸν μόνον τῆς διακονίας ταύτης; Μία μόνον ἐλπίς φέρει γαλήνιον αὔραν εἰς τὴν τεταραγμένην ψυχὴν μου. Ἡ ἐλπίς τοῦ ἀπείρου ἐλέους τοῦ ἀγίου Θεοῦ».

Αὐτὸ τὸ οὐσιῶδες πίστευμα, ἡ ἱερά αὐτῆ ἀλήθεια καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἀγωνία, ὑπῆρξε καὶ τὸ ἀκρογωνιαῖο θεμέλιον τῆς Ἀρχιερατείας τοῦ μακαριστοῦ Ποιμενάρχου. Ἐπορεύθη συντεῶς τὴν ὁδὸν τοῦ ἐπισκοπικοῦ χρέους καὶ ἠγάλωσεν θυσιαστικῶς πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν τῇ φιλοθέῳ καὶ πολυετῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ

ποιμνίου του, μέχρις ότου ἐκάμφθη ἡ ὑγεία του καί κατεβλήθη ὑπό τοῦ γήρατος. Ζωντανεύει ἐνώπιόν μας ὁ πατρικός λόγος καί ἡ παρουσία τοῦ κεκοιμημένου Ἱεράρχου, καί τό εὖρος τῆς προσφορᾶς του διά τῆς ἀγαθῆς του μνήμης. Ἡ φωνή τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος τήν στιγμή αὐτή ἐλλιπέστατα τήν διερμηνεύει, ἐπιχειροῦσα πενιχρό σκιαγράφημα τῆς πορείας αὐτοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός. Εἶναι συχνά δύσκολο τό ἐγγείρημα νά προσεγγίσει κανεῖς μία ἱκανή καί ἐξέχουσα ἐκκλησιαστική προσωπικότητα, τῆς ὁποίας τήν πραγματική συνεισφορά γνωρίζει μόνον ὁ Θεός. Γιά τό ἔργο της ὁμως ὀφείλουμε νά δοξάζουμε τόν Κύριο καί νά τό θέσουμε «ἐπί τήν λυχνίαν» τῆς Ἐκκλησίας, «ἵνα λάμπη τοῖς πᾶσιν». Ὑπῆρξε δεινός ἱερουργός τοῦ θείου λόγου, μέ πρῶτο μέλημά του τήν πνευματική οἰκοδομή, καί ἐνεργός παραστάτης τῶν ἀδυνάμων καί τοῦ κοινῶ καλοῦ. Φύσις φιλακόλουθος, ὁ ἀποικόμενος Ἱεράρχης ἐμόγησεν ἰδιαιτέρως γιά τήν ἀνάδειξη τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ὥστε νά συνιστοῦν καύχημα καί σέμνωμα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Τό συγγραφικό του ἔργο περιλαμβάνει πλῆθος κειμένων. Μεταξύ αὐτῶν, τό Ἐκλογάριον, ἥτοι συλλογή ὁμιλιῶν καί μελετῶν, καί τόν ὀγκώδη τόμο ἐπί τῇ συμπληρώσει πενήκοντα ἐτῶν ἐκκλησιαστικῆς διακονίας τοῦ ἰδίου, ὑπό τόν τίτλο «Ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας στό παρελθόν καί στό

παρόν», ὁ ὁποῖος ἐξεδόθη μέ τή συνεργασία τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί τόν ὁποῖον προλογίζει ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος. Ἐξέδωσε ἐπίσης τίς Εἰσηγήσεις, μελέτες ποιμαντικοῦ περιεχομένου καί ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου καί πολυάριθμα ἄρθρα του δημοσιεύθηκαν στά περιοδικά *Ἐθνομάρτυς Πλάτων ὁ Χίου*, *Ἐφημέριος* καί *Ὁ Ποιμῆν*.

Παριστάμενοι μετ' ὀδύνης ἐνώπιον τοῦ σεπτοῦ σκήνου τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος, ἔχουμε τή βεβαιότητα ὅτι ὁ Κύριος τοῦ ἐπιφυλάσσει τόν στέφανο τῆς δικαιοσύνης κατά τά ἀγαθά του ἔργα. Εὐχόμεθα νά τόν ἔχει ἤδη ἀξιώσει ὁ Θεός καί τοῦ ἐπουρανίου θυσιαστηρίου καί νά προσεύχεται γιά ὅλους μας, γιά τήν ἐπαρχία του, τά πνευματικά παιδιά του, τούς συνεργάτες κληρικούς. Καί προσδοκοῦμε ἡ Ἐκκλησία νά ἐμπνευσθεῖ ἀπό τή σεπτή του μνήμη, νά φωπισθεῖ ἀπό τόν λύχνο τῆς προσφορᾶς του, νά ὀδηγηθεῖ ἀπό τά σεβαστά ἴχνη τῆς διακονίας του καί νά ἀναδείξει ἀντάξιο συνεχιστή τοῦ ἔργου του.

Πάντες ἡμεῖς, οἱ Ἐπίσκοποι, ὁ ἱερός κληρικός, οἱ μοναχικές ἀδελφότητες, τά πνευματικά σου τέκνα, ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, προσευχόμεθα ὁ Κύριος νά δεχθεῖ τήν μακαρία ψυχή σου καί νά τήν ἀναπαύσει ἐν χώρᾳ ζώντων καί σκηναῖς δικαίων. Αἰώνια σου ἡ μνήμη, πολυσέβαστε Γέροντα!

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ἑρμηνευτικά Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας
κατά τόν δέκατον ἕνατον αἰῶνα (Γ')

Τοῦ Παναγιώτου Ἱ. Σκαλτσῆ,
Ἀναπλ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό Γ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν
Ἱερῶν Μητροπόλεων, Τῆνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

Γ'

Δανιήλ Γεωργοπούλου (Ἱεροδιδασκάλου), *Ἱερά Ἀνθολογία περί τῶν σεπτῶν καί θείων ἐπτά Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας*, ἐν Βενετία 1833. Ὁ ἱερεὺς Δανιήλ Γεωργόπουλος ἐκ τοῦ Ζυγοβιστίου τῆς Πελοποννήσου ἦταν διδάσκαλος τῆς ἐν Δημισιάνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς. Ἡ Ἱερά περί τῶν μυστηρίων Ἀνθολογία του πρωτοεκδόθηκε στή Βενετία τό ἔτος 1833, μέ τήν ἐγκριση τῆς Ἱεράς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος¹, τήν εὐλογία τοῦ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ², τοῦ Ταλαντίου Νεοφύτου³, τοῦ Τριπόλεως Δανιήλ⁴ καί τοῦ Καλλινίκου Καστόρχη⁵. Τό ἔτος 1898 γνώρισε στήν Ἀθήνα τήν πέμπτη ἐκδοσή της ἀπό τήν ὁποῖαν καί ἀνατυπώθηκε τό 1979 στή Θεσσαλονίκη ἀπό τόν ἐκδοτικό οἶκο Β. Ρηγοπούλου μέ τόν τίτλο «Ἱερά Ἀνθολογία περιέχουσα Ἑρμηνείαν ἐπί τῆς τελετῆς τῶν ἐπτά Μυστηρίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἔτι δέ διάφορα ἄλλα χρήσιμα καί ἀναγκαῖα πρός ὁδηγίαν τοῦ εὐαγοῦς Ἱερατείου». Μετά τό σχολιασμό τοῦ Προλόγου τῆς πρώτης ἐκδοσης οἱ παραπομπές μας θά γίνονται στήν ἐκδοση τοῦ Ρηγοπούλου.

Ἀπό τά «Προλεγόμενα πρός τοὺς ἀναγινώσκοντας» τῆς πρώτης ἐκδοσης πληροφοροῦμεθα περί τῶν λόγων καί τοῦ σκοποῦ γιά τόν ὁποῖον ὁ ἐν λόγῳ ἐρμηνευτής τῆς θείας Λειτουργίας συνέταξε τό ὑπόμνημά του, περί τῶν πηγῶν αὐτοῦ τοῦ ὑπομνήματος, ἀλλά καί τῆς δομῆς του. Στήν ἀρχή κάνει λόγο γιά τά «πολυειδή καί ἀνυπόφορα δεινά» τῶν Ἑλλήνων τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας⁶, ἀλλά καί γιά τίς ζημιές καί ἀρνητικές συνέπειες στόν ἐκκλησιαστικό χῶρο «καθότι καί οἱ θεῖοι να-

οὶ καί τά ἱερά Μοναστήρια πάντα, πλὴν ὀλίγων, ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός κατηφανίσθησαν· οἱ δέ εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ τούτους ναοὺς ἱερεῖς, ἄλλοι καταλιπόντες διὰ τὰς αἰφνιδίους τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους, πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καί μετὰ πάντων καί τά ἅγια ἀρτοφόρια, κατέφυγον ὅπου ἤλπισαν τήν ἀσφάλειάν των· ἄλλοι δέ προφθάσαντες, ἔλαβον ταῦτα μεθ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διὰ τὰς αὐτὰς αἰφνιδίους ἐφόδους, φεύγοντες ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καί καθὼς ἦτον ἀκόλουθοι, διὰ τό ὑπερβάλλον τοῦ φόβου γινόμενοι ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ των, μετὰ καί ἄλλων σκευῶν αὐτῶν, καί τά ἅγια ἀρτοφόρια κατέλιπον εἰς ἀπώλειαν· ἄλλοι δέ πάλιν ἐν αὐτῇ τῇ θεῖα Λειτουργίᾳ ὄντες καί ἐλθούσης τοιαύτης εἰδήσεως, ἀγνοοῦντες τό ποιητέον, οἰκονόμησαν ὡς ἔτυχε τὰ τίμια δῶρα καί ἀνεχώρησαν· ἄλλοι ἐκινδύνευσαν εἰς τήν ζωὴν, διὰ νά μὴν ὑποπέσουν εἰς κίνδυνον τῆς ψυχῆς»⁷.

Ὅσον ἀφορᾷ στίς πηγές τοῦ ὑπομνήματος ὁ συγγραφεὺς ἀντλήσε τό ὑλικό του ἀπὸ «τὴν βίβλον τοῦ μακαρίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης τὴν τε ἑλληνικὴν καί τὴν μεταφρασμένην· τὸ Θεολογικὸν Ἀθανασίου τοῦ Παρίου· τὴν Ἱεράν Κατήχησιν Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως· καί τὸ Ἐξομολογητῆριον Νικοδήμου· ἐνέτυχον δέ μετὰ ταῦτα μεταβάς εἰς Ἀστρος, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἡσφαλισμένην οὖσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν κυρίων Ζαφειροπούλων καί τὰ συγγράμματα τοῦ μεγάλου πατρὸς Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καί τὸ περί ὄφρικίων ἐκκλησιαστικῶν Συνταγμάτιον Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων, ἐν ᾧ περιέχεται τὸ ἐγχειρίδιον περί Μυστηρίων Γαβριὴλ Φιλαδελφείας καί ἕτερον ἐγχειρίδιον Ἰώβ τοῦ ἐπιλεγόμε-

νον άμαρτωλού· και άλλας τοιαύτας ιεράς βίβλους· από τας όποιάς τά πάντα, πλήν μικρών τινών σημειωμάτων, ήρηνισάμην, όσα μοί έφάνησαν συντείνοντα εις τόν προλεχθέντα σκοπόν μου»⁸.

Τό υπόμνημα του Δανιήλ Γεωργοπούλου διαιρείται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, που άπαρτίζεται από έπτά κεφάλαια, περιέχεται ή περι των Μυστηρίων διδασκαλία· «Διαλαμβάνει δέ καθέν ποιόν τό αίτιον και ό όρισμός του καθενός Μυστηρίου· εις ποίαν ύλην τελείται· ποίους έχει ύπουργούς· μέ ποιόν τρόπον και εις ποίον καιρόν τελείται. Από ποίας γραφικής μαρτυρίας βεβαιούμεθα ότι είναι θεοπαράδοτον· και τελευταίον, έπίλογον, διαλαμβάνοντα ότι όσοι δέν τελούσιν αυτό κατά την παράδοσιν των άγιων Άποστόλων, ούτε φρονοΰσιν όρθά, ούτε τό μυστήριο τελούσιν· εις δέ την τελετήν του καθενός διεχώρισα τας σελίδας εις δύο στήλας, και εις μέν την πρώτην, είτε άριστεράν στήλην, κατέταξα χωριστά καθέν από όσα λέγονται ή πράττονται από τόν ιερέα, επιγράφας αυτά Πράξεις. Εις δέ την άλλην στήλην την εκ δεξιών, άντικρυς εις πāsαν μίαν πρᾶξιν, κατέταξα διά λεπτοτέρας γραφής, τό σημαινόμενον αυτής της πράξεως, επιγράφας ταύτα Σημαινόμενα των Πράξεων· διά να έμβαινουν κατά τό μάλλον και ήττον οι ιερείς εις τό νόημα των όσων λέγουν ή πράττουν, και να μη κινούνται μόνον ως μηχαναί»⁹.

Γνωρίζοντας ό έρμηνευτής την άμάθεια που επικρατούσε την εποχή εκείνη στον ιερό κλήρο, καθώς επίσης «και όσα περιττά ή και διόλου άνάρμοστα, ίσως και εναντία, συνηθίζονται να λέγονται ή να πράττονται υπό τινων ιερέων» γενικότερα στα Μυστήρια και ειδικότερα στη θεία Λειτουργία, καταθέτει στο υπόμνημά του και στοιχειά που άφοροΰν στη λειτουργική τάξη, «διά να φεύγουν τά τοιαύτα οι ιερείς, τουτο μέν διά να μη καταβαρύνουν τόν λαόν ματαιολογούντες, τουτο δέ διά να προσέχωσιν εις τας καθ' αυτό πράξεις του καθενός Μυστηρίου»¹⁰.

Στην ως άνω λειτουργική και ποιμαντική άνάγκη άνταποκρίνεται και τό δεύτερο μέρος του υπόμνηματος του Δανιήλ Γεωργοπούλου. Τό τμήμα αυτό «συμπληρούμενον εις έξι κεφάλαια και περιέχον κατά τάξιν πώς να οικονομη ό ιερείς

όσα συμβαίνουν εκ άπροσεξίας ή περιστάσεως τινός εις καθέν από αυτά τά Μυστήρια, πλήν του Εϋχελαίου, καθότι ουδέ συμβαίνει τι εις αυτό τό μυστήριο της άγίας κοινωνίας, την ήθηθισαν εκ της μεταφρασμένης βίβλου Συμεών του Θεσσαλονίκης διδασκαλίαν¹¹, ή όποία διαλαμβάνει προς τουτοίς και πώς πρέπει να προετοιμάζεται ό ιερεύς διά την θείαν Λειτουργίαν· πώς να καθαρίζει τά άγια σκεύη και ιερά άμφια· πώς να προετοιμάξη και να προφυλάττη τόν άγιον άρτον, διά τας προηγιασμένας και διά τούς άσθενείς· και πώς να κατηχη τούς ύπηρέτας του ναου και πάντας τούς ένορίτας του, μάλιστα δέ όταν έτοιμάζονται να κοινωνήσουν τά άχραντα Μυστήρια. Ταύτην λέγω την διδασκαλίαν κατέταξα πāsαν σχεδόν, πλήν έναλλαγής μικράς εις την φράσιν, και συντομότερας εκθέσεως· και αφαιρέσεως μέν τινων περιεχομένων εις άλλα του βιβλίου μέρη¹², έτι δέ και όσα περιέχει περι μόλυσμου του ναου, ως άκανόνιστα και παράλογα, προσθέσεως δ' εκ του Πηδαλίου των έλλείψεών της· και μεταθέσεως τινων περικοπών, κατά τό δόξαν μοί σαφέστερον και εύχρηστότερον»¹³.

Μέ βάση τις λειτουργικές πηγές και τά σχετικά υπόμνηματα ό Δανιήλ Γεωργόπουλος στο τρίτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους της «Άνθολογίας» του αναφέρεται στα του μυστηρίου της Κοινωνίας. Τό χαρακτηρίζει μάλιστα «τροφή πνευματική»¹⁴, που σύμφωνα και μέ την πατερική παράδοση οδηγεί εις ένότητα, αγάπη και κοινωνία του εκκλησιαστικού σώματος κατά τό «έν σώμα οι πολλοί έσμεν»¹⁵ και τό «έντολήν καινήν δίδωμι ύμιν ίνα αγαπάτε άλλήλους»¹⁶. Καθώς λοιπόν «τουτο τό μυστήριο είναι ένδεικτικόν της άκρας του Θεου προς τούς άνθρώπους αγάπης, είναι ή κατ' έξαιρετον κοινωνία και ένωσις Θεου και άνθρώπων»¹⁷. οΰτως είναι και όνομάζεται τό μυστήριο των μυστηρίων και τό τέλος όλων των μυστηρίων κατά τόν θεϊον Διονύσιον»¹⁸.

Στη συνέχεια γίνεται λόγος για την ύλη του σώματος του Χριστου που είναι «άρτος ένζυμος, από σίτινον άλευρον και ύδωρ καθαρόν, ζυμωμένος και ίκανώς άλατισμένος και καλώς έψημένος· να μη ήναι πολλών ήμερών, ώστε να ήναι ξηρός, ή έφθαρμένος, ή μουχλιασμένος»¹⁹. Για την ύλη του αίματος του Χριστου σημειώνει ότι «είναι οίνος

καθαρός, γέννημα τῆς ἀμπέλου καὶ ὕδωρ· ὁ δὲ οἶνος πρέπει νὰ εἶναι καλὸς καὶ καθαρός, νὰ μὴ ᾔηται ἠνωμένος μετ' ἄλλα ποτά, ἐκτός ἀπὸ σταφυλῆς, ἢ ξυνός»²⁰. Ἀναφέρεται ἀκόμη στὰ ἀναγκαῖα σκευή, ἄμφια καὶ βιβλία γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ «τό βιβλίον τῆς Λειτουργίας διὰ νὰ ἀναγινώσκη ἔσωθεν ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχάς, ὅχι ἐκ στήθους»²¹. Προφανῶς ὁ Γεωργόπουλος διαφωνεῖ μετ' τὴν ἐπικρατήσασα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ «μυστικῆ», δηλαδή ἄφωνη καὶ ἀπὸ μνήμης ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν, δεχόμενος ὅπως φαίνεται τὴν εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ ἐκφορὰ των, «μέ ἀργοπορίαν καὶ μετὰ εὐταξίας καὶ εὐλαβείας»²² κατὰ τὸν ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἁγιορείτην, εἰρηνικῶς καὶ «ἡσύχως» σύμφωνα μετ' ἕνα παλαιότερο τῆς «Ἀνθολογίας» τοῦ Γεωργοπούλου μεταβυζαντινὸ λειτουργικὸ ὑπόμνημα²³. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται στὸν τόπο ὅπου τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία²⁴, στοὺς ὑπουργοὺς τοῦ μυστηρίου τούτου²⁵ καὶ σχολιάζει κατόπιν τὰ τῆς Προσκομιδῆς καὶ τῆς θείας Λειτουργίας.

Ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῆς Προσκομιδῆς εἶναι σύντομος καὶ περιεκτικὸς, ἐνσωματώνοντας σ' αὐτὴν τὴν τάξιν τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἱερέων. Ὅριζοντας τὴν ἐννοία τῆς προετοιμασίας τῶν τιμίων δώρων γράφει ὅτι «Προσκομιδὴ λέγεται ἐπειδὴ προσκομίζονται, ἤτοι προσφέρονται εἰς αὐτὴν τὰ τίμια δῶρα· σημαίνει δὲ τὸ σπηλαιὸν ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Χριστός, διὰ τοῦτο καὶ εἰς εἶδος σπηλαίου κατασκευάζεται. Σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Χριστός· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τινὰς προσκομιδὰς ζωγραφεῖται ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς ἄλλας ἢ σταυρώσεις, ἢ ὁ Χριστός ἐλκόμενος ἐπὶ σταυροῦ· τὰ δὲ καλύμματα σημαίνουν καὶ τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ, σημαίνουν καὶ τὰς σινδόνας τοῦ Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμου καθότι καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς σταυρώσεως γίνεται ἀνάμνησις ἐν αὐτῇ. Ἡ δὲ ἅγια Τράπεζα σημαίνει τὸν τάφον τοῦ Κυρίου· ἥτις λέγεται καὶ θυσιαστήριον, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν τελεῖται ἡ ἀναίμακτος θυσία τῆς Νέας Διαθήκης, λέγεται ἔτι καὶ θρόνος, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν εἶναι ἐπιτεθειμένον πάντοτε τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ ἅγιον ἄρτοφόριον»²⁶. Δὲν φαίνεται νὰ ἀντιγράφει ἀπὸ κάποιον τὸν ὀρισμὸν αὐτὸν τῆς Προσκομιδῆς, ἀλλὰ μάλλον

ἀνακεφαλαιώνει ὅλα τὰ περὶ τῆς τελετῆς αὐτῆς σημαινόμενα ἀπὸ τὸν 9ον αἰ. καὶ ἐντεῦθεν, σύμφωνα μετ' τὴν λειτουργικὴν ἐρμηνευτικὴν παράδοσιν²⁷.

Ἀπὸ τῆς λειτουργικῆς ἔρευνας γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἀκολουθία τῆς Προσκομιδῆς²⁸ γινόταν μετ' ἄπλο τρόπο στὴν ἀρχὴ τῆς θείας Λειτουργίας μετ' τὴν ἀνάγνωση τῆς σχετικῆς Εὐχῆς «ἦν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἀποτιθεμένου τοὺς ἄρτους ἐν τῷ δίσκῳ...»²⁹. Ἡ πράξις τῆς ἀπὸ τοὺς διακόνους λίγο πρὶν τὴν Ἀναφορά μεταφορᾶς-προσκομιδῆς τῶν τιμίων δώρων ἀπὸ τὸ σκευοφυλάκιον³⁰ στὸ ἱερό βῆμα προσέλαβε συμβολικὸ χαρακτήρα, ὡς ἀναπαράσταση τῆς πορείας τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ πάθος, καὶ ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. ἐξελίχθηκε στὴν μεγάλη λεγόμενη εἴσοδο³¹. Οἱ ἰδιαίτεροι χριστοκεντρικοὶ συμβολισμοὶ συνέβαλαν στὸν ἐμπλουτισμὸν καὶ τὴν ἐπιμήκυνση τῆς Ἀκολουθίας τῆς Προσκομιδῆς, μετ' ἀποτελεσματὴν μεταφορᾶς τῆς, μετὰ μάλιστα καὶ τὴν κατάργηση τοῦ θεσμοῦ τῶν κατηγουμένων, στὴν ἀρχὴ τῆς θείας Λειτουργίας³² ἢ καὶ ἐκτός αὐτῆς, ὅπως εἶναι μέχρι σήμερα. Τὸ παλαιότερον κείμενον ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἐν λόγῳ Ἀκολουθίᾳ μετ' τὴν τάξιν τῶν πολλῶν προσφορῶν καὶ τῶν μερίδων σὲ μία πρώτη μορφή³³ εἶναι τοῦ 12ου αἰῶνος³⁴.

Ἀπὸ τὸν 9ο μάλιστα αἰῶνα, λόγῳ καὶ τῆς ἐξελιξέως ποὺ ἐπέφερε στὰ λειτουργικὰ πράγματα ἡ εἰκονομαχία³⁵, στὸ ὑπόμνημα τοῦ Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ δὴ στὸ τοῦ Θεοδώρου Ἀνδιδων (12ος αἰ.) τὰ τῆς Προθέσεως ἀναδεικνύονται συμβολικὰ μέσα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου³⁶, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πάθους Του³⁷. Τονίζεται ἐπίσης ὁ Θεομητορικὸς χαρακτήρας τοῦ ἄρτου=προσφορᾶς ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξάγεται ὁ ἄμνος³⁸ καὶ τὰ πρωτοεμφανιζόμενα αὐτῆν τὴν περίοδο σκευὴ τῆς Προσκομιδῆς, ὅπως λόγχη, κυκλικὸς δίσκος καὶ ἀστερίσκος, πέρα ἀπὸ τὸν πρακτικὸν τὸν χαρακτήρα³⁹, ἐρμηνεύονται στὴν δυναμικὴ τῶν συμβολισμῶν τῆς Προθέσεως ποὺ ἀναφέραμε⁴⁰. Τὸ ἴδιο ἐπίσης καὶ τὰ καλύμματα τῶν δώρων ποὺ εἶναι γνωστά ἀπὸ τὸν 9ο αἰ., ἀλλὰ καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ θυμιάματος, ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν 9ο αἰ.⁴¹, δηλώνει «τὴν παρουσίαν αὐτοῦ (τοῦ Πνεύματος) ἐπελθόντος ἀοράτως καὶ ἐνωδιάσαντος ἡμᾶς διὰ τῆς μυστικῆς καὶ ζωοθύτου καὶ ἀναίμακτου Λατρείας»⁴².

Ἡ σύντομη ἀναφορά στήν ἐξέλιξη τῆς Προσκομιδῆς κρίθηκε ἀναγκαία προκειμένου καί οἱ συμβολισμοί πού δίδονται στίς ἐπί μέρους πράξεις τῆς ἀπό τούς ἐρμηνευτές νά ἐντάσσονται στό σωστό ἱστορικό τους πλαίσιο. Ἔτσι κατὰ τόν Δανιήλ Γεωργόπουλο ἡ προσφορά τοῦ ἄρτου σημαίνει «*τήν Παναγίαν, τήν ὁποίαν ἔφερον οἱ γονεῖς τῆς εἰς τόν Ναόν, ὁ δέ ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας τήν ἔβαλεν εἰς τά ἅγια τῶν Ἀγίων*»⁴³. Τό συμβολισμό αὐτόν τόν ἐμπνέεται, ὅπως φαίνεται, ἀπό τόν Μελέτιο Συρίγο⁴⁴. Ἡ σταυροειδῆς σφράγιση τῆς προσφορᾶς μέ τή λόγχη εἰκονίζει «*τό σωτήριο πάθος τοῦ Κυρίου, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε “τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμὴν ἀνάμνησιν”*»⁴⁵. Τό τετράγωνο σχῆμα τοῦ ἄμνου⁴⁶ πού ἐξάγεται μέ τή λόγχη σημαίνει «*ὅτι τό σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι σύνθετον ἀπό τά τέσσερα στοιχεῖα· καί ὅτι ὁ Λόγος σαρκωθεῖς ἠγίασε τόν τετραπέρατον κόσμον*»⁴⁷. Ἡ ἐρμηνεία αὐτή εἶναι ἀπό τόν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ἐπιμένει σ' αὐτό λόγῳ τῆς ἀντίθεσής του στό κυκλοτερές σχῆμα τῆς ὄσσιας τῶν Λατίνων⁴⁸.

Ὁ ἴδιος πατήρ στό πλαίσιο τῆς περὶ προσκομιδῆς θεολογίας, ὅτι δηλαδή δι' αὐτῆς κηρύττεται τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως καί τοῦ πάθους, «*καί τά τῆς ἐνανθρωπήσεως ὧδε ἐκτυποῦνται καί τῆς σταυρώσεως*»⁴⁹, δέχεται μόνο τό κυκλοειδές τῆς σφραγίδος «*καί μέσον ταύτης ὁ σταυρός, ἢ αὐτός ὁ Σωτήρ ἐξεικονιζόμενος, τόν ἀναρχόν τε καί ἀτελεύτητον Λόγον σεσαρκωμένον πάντων ὁμοῦ δεικνύντων καί Θεόν ὄντα καί καθ' ἡμᾶς ὀφθέντα καί σαρκωθέντα ἀληθῶς καί παθόντα καί τόν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὄντα καί ἐν μορφῇ ἀνθρώπου γενόμενον. Διὸ οὐ χρῆ μόνον εἰκονίζειν τά τῆς θεότητος, ἀλλά καί τῆς ἀνθρωπότητος, ἵνα μὴ δείξη κατὰ τινος αἰρετίζοντας ὡς τά τῆς ἀνθρωπότητος ἠφανίσθη καί ὁλος Θεός γέγονεν, καθά οἱ τήν μίαν φασί δοξάζοντες φύσιν. Ἄλλ' οὐχ οὕτω γέγονεν, οὐδέ παρελάβομεν, ἀλλά μένει τέλειος ἐν ἐκάστη φύσει καί ἄκρως ἐνωθείσης τῆς θεότητος τῷ ἀνθρωπίνῳ αὐτοῦ*»⁵⁰.

Ἡ τετραμερῆς τομή καί ἐξαγωγή τοῦ ἄμνου μέ τή λόγχη, συνοδευόμενη μέ τό προφητικό «*ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη...*»⁵¹, σημαίνει «*ὅτι τό μυστήριο τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἦτο προκηρυττόμενον ὑπὸ τῶν προφητῶν*»⁵². Ἡ σταυροειδῆς χάραξη στό πίσω μέρος τοῦ ἄμνου λεγομένου τοῦ

«*θύεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ...*»⁵³ δηλώνει «*τόν σταυρόν καί τήν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ*»⁵⁴ ἐμπνεόμενος τόν συμβολισμό αὐτόν ὁ Γεωργόπουλος ἀπό τόν ἱερό Καβάσιλα⁵⁵. Τοποθετεῖται ὁ ἄμνος στό μέσον τοῦ δισκαρίου διότι, ὅπως ἤδη γράψαμε, σύμφωνα μέ τά λειτουργικά ὑπομνήματα, τό λειτουργικό αὐτό σκεῦος ἐκτός ἀπό τήν κλίνη τοῦ νεογεννηθέντος Κυρίου εἶναι σύμβολο καί τοῦ κύκλου τοῦ οὐρανοῦ⁵⁶. Στή βάση αὐτή ὁ Γεωργόπουλος λέγει ὅτι «*τό δισκᾶριον σημαίνει τό ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καί γῆς σύστημα· ἡ δέ εἰς τό μέσον αὐτοῦ θέσις τοῦ ἁγίου ἄρτου σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστός ἐν μέσῳ τῆς γῆς εἰργάσατο τήν διά σταυροῦ σωτηρίαν*»⁵⁷.

Ἀκολουθεῖ ἡ νύξη τοῦ ἄμνου μέ τή λαβίδα στό δεξιόν μέρος, ὄχι ἀπό τό μέρος τῆς ψίχας ὅπως σημειώνει ὁ Νικόλαος Βούλγαρης⁵⁸, ἀλλά κάτω ἀπό τά γράμματα ΙΣ πού βρίσκονται στό ἀριστερό χέρι τοῦ ἱερέα. Τήν πράξη αὐτή συνοδεύει ὁ βιβλικός στίχος «*εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τήν πλευράν αὐτοῦ ἔνυξε· καί εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καί ὕδωρ· καί ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε καί ἀληθινῇ ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ*»⁵⁹. Τοῦτο τό κάνει ὁ ἱερεὺς «*τήν πληγὴν τῆς πλευρᾶς ἐκείνης διηγούμενος τῇ τοῦ ἄρτου πληγῇ*»⁶⁰ κατὰ τόν Καβάσιλα, καί κατὰ τόν Δανιήλ Γεωργόπουλο «*διὰ νά ἐκτελῇ ὁ ἱερεὺς πάντα τά τοῦ σωτηρίου πάθους, μαρτυρῶν ὅτι ἐνεργεῖ αὐτήν τήν ἰδίαν θυσίαν καί ἱερουργίαν τοῦ Χριστοῦ*»⁶¹. Βάλλει ἐν συνέχεια στό ἅγιο ποτήριο οἶνον καί ὀλίγον ὕδωρ «*εἰς τύπον τοῦ αἵματος καί ὕδατος τά ὁποῖα ἔρρευσαν ἀπό τήν πλευράν τοῦ Χριστοῦ· καθὼς ὁ ἴδιος Χριστός παρέδωκε τό μυστήριο οἴνου καί κεράσας αὐτόν ὕδασι καί εἰπὼν “αὐτό ἐστὶ τό αἷμα μου”*»⁶². Οὕτω Κλήμης ὁ Ρώμης ἐν ταῖς Διαταγαῖς⁶³ λέγει καί ἡ ἀρχαία παράδοσις⁶⁴.

Μετά καί τήν εὐλογία γιά τήν ἔνωση τοῦ οἴνου καί τοῦ ὕδατος μέ τή φράση «*εὐλογημένη ἡ ἔνωσις τῶν ἁγίων σου*» ὁ ἱερέας ἐκβάλλει τήν μερίδα τῆς Θεοτόκου τήν ὁποῖαν τοποθετεῖ στά δεξιά τοῦ ἄρτου «*ὡς μετέχουσα τῆς πρώτης τιμῆς*»⁶⁵. Ἐκβάλλει ἀκόμη καί τίς μερίδες ὄλων τῶν ταγματῶν τῶν ἁγίων, ἀρχόμενος ἀπό τά ἀγγελικά τάγματα «*καθότι πρῶτοι οἱ ἄγγελοι ὑπηρετήσαν εἰς τό μυστήριο τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας καί δι' αὐτοῦ ἠνώθησαν μέ ἡμᾶς*»⁶⁶. Σύμφωνα μέ τή σχετι-

κή τάξη οί μερίδες της Θεοτόκου και τῶν ἁγίων ἐκεῖ «προσφέρονται εἰς τιμὴν αὐτῶν», γι' αὐτὸ βάλλονται δεξιά καὶ ἀριστερά του ἁγίου ἄρτου ἀντιστοιχῶν⁶⁷. «τῶν δὲ λοιπῶν ζώντων τε καὶ τεθνεώτων ὑπὲρ ἰλασμοῦ καὶ συγχωρήσεως αὐτῶν διὰ τοῦτο βάλλονται εἰς τὸ κάτω μέρος, εἰς τόπον δεομένων»⁶⁸.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐτοιμασία τοῦ θυμιάματος μέ τῆ σχετική εὐλογία καὶ εὐχή⁶⁹, ἀλλὰ καὶ τῆ θυμίαση τοῦ ἀστερίσκου⁷⁰ τὴν ὥρα τῆς τοποθέτησής του ὑπεράνω του ἄρτου. «εἰς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος... ἐπιλέγων “καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ἔλθων, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον”⁷¹ ἐν συμβόλοις δεικνύς τὰ πραχθέντα ἐν τῇ γεννήσει. Ἐπεὶ καὶ σπηλαίου καὶ φάτνης τύπον εἰρήκαμεν εἶναι τὴν πρόθεσιν»⁷². Καλύπτει κατόπιν τὸν ἀστερίσκο λέγοντας «ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο...»⁷³, γιὰ νὰ δηλωθῶν «τὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὡς ἄνθρωπος ἐβασίλευσε»⁷⁴. Καλύπτει ἐπίσης καὶ τὸ ποτήριο ἢ τὰ ποτήρια, λέγοντας «ἐκάλυψεν οὐρανούς ἢ ἀρετὴ σου, Χριστέ...»⁷⁵ Αὐτὸ σημαίνει ἐπίσης «τὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐπειδὴ διὰ ταύτης οἱ ἐν γῆ ἄνθρωποι ἰδόντες τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, αἰνοῦσι τὴν ἁγίαν Τριάδα»⁷⁶. Σκεπάζει στή συνέχεια καὶ τὰ δύο, δίσκο δηλαδή καὶ ποτήριο, μέ τὸν ἀέρα λέγοντας: «σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερῶν σου· ἀποδίωξον ἀφ' ἡμῶν πάντα ἐχθρόν καὶ πολέμον...»⁷⁷. Γιὰ τὸν ἀέρα ὁ Δανιὴλ Γεωργόπουλος λέγει ὅτι «σημαίνει τὴν σινδόνα τοῦ Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμου»⁷⁸.

Ἀκολουθεῖ ἡ θυμίαση τῶν δώρων⁷⁹ καὶ ἡ εὐχή τῆς Προσκομιδῆς διὰ τῆς ὁποίας «τόν Θεόν καὶ Πατέρα ἐπικαλεῖται τὸν πρὸς ἡμᾶς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἀποστείλαντα, τὸν ἐπουράνιον ἄρτον, εὐλογῆσαι τὰ προτεθέντα, καὶ προσδέξασθαι ταῦτα εἰς τὸ ὑπερουράνιον τούτου θυσιαστήριον, μνημονεῦσαι τε τῶν προσενεγκάντων, καὶ τῶν, δι' οὓς ταῦτα προσήγαγον, καὶ τοὺς ἱερουροῦντας δὲ ἐν τῇ ἱερουργίᾳ ἀκατακρίτως διαφυλάξαι»⁸⁰. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπαρξὴ εὐλογίας ἢ ὄχι στή φράση τῆς εὐχῆς «αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην», ἡ σημερινὴ πράξη δέν προβλέπει κάτι τέτοιο. Ἀπὸ παλαιότερες πηγές φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε διπλή συνήθεια, ἄλλοι δηλαδή ἱερεῖς νὰ εὐλογοῦν διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἄλλοι ὄχι. Σέ σχετικὸ π.χ. ἐρώτημα ὁ Ἰωάσαφ Ἐφέσου (†1437) «εἰ χρὴ εὐλογεῖν

τόν ἱερέα τὴν πρόθεσιν λέγοντα τὴν εὐχὴν, τό· “ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον”» ἀπαντᾷ «καὶ τοῦτο ὁ μὲν Κίτρος ἀπαγορεύει⁸¹, ἡ δὲ μεγάλη (τοῦ Χριστοῦ) Ἐκκλησία ποιεῖ τοῦτο καθ' ἡμέραν, διό ποιεὶ καὶ σύ ὁμοίως»⁸².

Ὁ Δανιὴλ Γεωργόπουλος τάσσειται ὑπὲρ τῆς ἀποψῆς νὰ μὴν εὐλογοῦνται στή θέση αὐτὴ τὰ δῶρα⁸³, στηριζόμενος στό 12ο κανόνα Νικολάου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ὅπως γράφει, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ κανόνα ἀποδιδόμενο στό Νικηφόρο, πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ὁμολογητὴ (9ος αἰ.), ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι «οὐ χρὴ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως, καὶ αὐτὴν τὴν πρόθεσιν πάλιν προσκομίζειν ἄνωθεν»⁸⁴. Ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Φουντούλης, προσπαθώντας νὰ ἐξηγήσει αὐτὴ τὴν θέση τοῦ Γεωργόπουλου σημειώνει, ὅτι ὁ ἕνας λόγος μπορεῖ νὰ εἶναι ὅτι «ἡ πρώτη εὐλογία στό ποτήριο θεωρεῖται ἀφιερωτικὴ τῶν δώρων, τρόπον τινὰ κοινὴ καὶ γιὰ τὰ δύο εἶδη. Ἐπομένως ἢ δευτέρα εὐλογία πλεονάζει»⁸⁵. Θεωρώντας ἀσθενῆ αὐτὴ τὴν ὑπόθεση διατυπώνει καὶ μία δευτέρη ἐκδοχή, ὅτι δηλαδή πρόκειται γιὰ «ἓνα εἶδος σχολαίου φόβου παρεξηγήσεως τῆς εὐλογίας κατὰ τὴν εὐχὴ τῆς προθέσεως ὡς καθαγιαστικῆς εὐλογίας, ὡς ἓνα εἶδος προλήψεως τῆς εὐλογίας κατὰ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὸ καιρὸν σημεῖο τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς»⁸⁶. Ὁ ἴδιος καθηγητὴς συμπληρώνει ὅτι καὶ ἡ δευτέρη ὑπόθεση εἶναι μὲν πιθανή, ἀλλὰ ὄχι ὀρθή, διερωτώμενος μάλιστα «γιατί νὰ μὴ θεωρηθεῖ παρεξηγήσιμη καὶ ἡ εὐλογία τοῦ ποτηρίου μετὰ τὴν ἔνωση οἴνου καὶ ὕδατος στήν πρόθεση; Εὐλογίες ἔχομε ποικίλης μορφῆς στή λειτουργικὴ μας παράδοση, σέ ἄρτους, σέ οἶνο, σέ ὕδατα, σέ ἔλαιο, σέ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα εἶδη. Ὅλα αὐτὰ εὐλογοῦνται μέ λόγον εὐχῆς καὶ μέ σταυροειδῆ σφράγιση διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως. Θὰ ἦταν πάσης λογικῆς νὰ διαβλέπουμε παντοῦ δυνατότητες συγχύσεως ἢ παρανοήσεως»⁸⁷.

Ἀφοῦ ἀναγνωσθεῖ ἡ εὐχή τῆς Προσκομιδῆς ὁ ἱερεὺς κάνει ἀπολυση⁸⁸, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ σημεῖο τῆς Προθέσεως καὶ «θυμιᾶ σταυροειδῶς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὄλον τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὄλον τὸν Ναόν ἔξω»⁸⁹. Ἡ θυμίαση αὐτὴ πού συμπίπτει στίς μὲν ἐνορίες μέ τὸ χρόνο ψαλμωδίας τῆς δοξολογίας καὶ στά μοναστήρια

γίνεται κατά τη διάρκεια της έκτης ώρας δέν σχετίζεται με την Άκολουθία της Προσκομιδής, αλλά αφορᾷ στον καθαγιασμό του Ναού για την έναρξη της θείας Λειτουργίας⁹⁰. «*Θυμᾶ πανταχόθεν*»⁹¹ σημειώνει ὁ ἱερέας Καβάσιλας κατά ἀρχαίαν παράδοση πού ἀνάγεται στήν ἐποχή τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου⁹². Ἀπό ὅσα ἐξ ἀφορμῆς τῶν περί Προσκομιδῆς ἐξηγήσεων τοῦ Δανιήλ Γεωργοπούλου ἀναφέραμε, φάνηκε ὅτι πράγματι ἡ Ἀκολουθία αὐτή εἶναι μία μικρογραφία τῆς θείας Λειτουργίας, καθόσον ἀπό αὐτήν τά προσφερθέντα δῶρα εἶναι «ἅγια» καί «θεῖα», «ἀντίτυπα» τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ⁹³.

Ἀπό τήν ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας, προκειμένου νά ἔχουμε μίαν εἰκόνα τῆς λειτουργικῆς σκέψης καί θεολογίας τοῦ Δανιήλ Γεωργόπουλου, θά σχολιάσουμε ὀρισμένα μόνο σημεία, δεδομένου ὅτι στήν ἔκδοση τοῦ σχετικοῦ κειμένου θά ὑπάρχει πλήρης ὑπομνηματισμός. Ἀνάλογη θά εἶναι καί ἡ παρουσίαση τῶν ὑπολοίπων ὑπομνημάτων. Καί τοῦτο γιά νά μήν ἐπαναλαμβάνονται τά ἴδια πράγματα, δεδομένου ὅτι ἡ ἀναφορά στά προηγηθέντα ὑπομνήματα τῆς θείας Λειτουργίας ἦταν διεξοδική καί ἀναλυτική. Ἄλλωστε μεταξύ τῶν κειμένων πού ἐρευνοῦμε ὑπάρχουν πολλά κοινά σημεία καί ἀλληλοεπιδράσεις. Πρῶτα θά ἀναφερθοῦμε στή μεγάλη συναπτή, δηλαδή τά Εἰρηνικά «*δι' ὧν εὔχεται ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ λαοῦ διά πᾶσαν κατάστασιν τῶν πιστῶν καί δι' ὄλην κοινῶς τήν ἀνθρωπότητα*»⁹⁴. Ἔτσι μέ τήν εἴσοδο τοῦ ἱερέα στό Ναό «*οὐ πρότερον ἐπί τόν θρόνον ἀνεβαίνει τοῦτον, ἕως ἂν ἅπασιν ὑμῖν εἰρήνην ἐπεύξητε, καί ἀναστάς οὐ πρότερον ἄρχεται τῆς πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίας, ἕως ἂν ἅπασι δῶ τήν εἰρήνην. Καί μέλλοντες εὐλογεῖν οἱ ἱερεῖς, πρότερον τοῦτο ὑμῖν ἐπευξάμενοι, οὕτω τῆς εὐλογίας ἄρχονται*»⁹⁵.

Ἡ θεία Λειτουργία ὡς τό τῆς εἰρήνης μυστήριον⁹⁶ ξεκινᾷ μέ αὐτόν τόν χαιρετισμό γιά νά ἐρμηνεύσει στόν πιστό τήν ἐν Χριστῷ καταλλαγή καί τήν ὑπέρβαση τῆς ταραχῆς πού δημιουργοῦν τά πάθη, «*αἱ ἁμαρτίαι καί ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως*»⁹⁷. Ἡ θέση τῶν Εἰρηνικῶν ἀρχικά (4ος-5ος αἰ.) ἦταν σίς εὐχές τῶν πιστῶν⁹⁸. Ἐν συνεχείᾳ μετατέθηκαν πρὶν ἀπό τό τρισάγιο⁹⁹ καί στή σημερινή θέση βρίσκονται ἀπό τόν 9ον αἰ.¹⁰⁰. Ἡ ὀνομασία τῶν Εἰρη-

νικῶν προέρχεται ἀπό τό γεγονός ὅτι στήν πρώτη ἀπό τίς τρεῖς τριάδες τῶν αἰτημάτων κυριαρχεῖ τό θέμα τῆς εἰρήνης σέ προσωπικό, παγκόσμιο ἀλλά καί σέ σχέση μέ τό Θεό ἐπίπεδο¹⁰¹. «*Νῦν διδάσκει* – σημειώνει ὁ ἅγιος Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως – *πρῶτον δεῖν αἰτεῖσθαι τήν ἄνωθεν εἰρήνην καί τήν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν. Οὕτω γάρ ὁ Χριστός ἐκέλευσεν αἰτεῖσθαι. Μετά δέ ἡρέμου νοός τάς εὐχάς ἡμῶν ἀποδῶμεν*»¹⁰².

Στόν εἰρηνικό τρόπο μέ τόν ὅποιον πρέπει νά προσευχόμαστε κατά τή θεία Λειτουργία ἀναφέρεται καί ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας: «*τό γάρ τί προσευξώμεθα καθό δεῖ οὐκ οἶδαμεν*» καί ἵνα μή «*βαπτολογῶμεν*» διδάσκει ἡμᾶς ἃ δεῖ περί τῆς εὐχῆς· καί πρῶτον τόν τρόπον ὅτι «*ἐν εἰρήνῃ*» εὔχεσθαι δεῖ¹⁰³. Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης ἐξηγεῖ γιά τά Εἰρηνικά λέγονται καί Συναπτή ἀφοῦ συνάπτονται οἱ πάντες γιά κοινή προσευχή: «*Ὅρᾳς τήν Ἐκκλησίαν τόν Θεόν μιμουμένην καί προνοουμένην ἀπάντων; Μανθάνεις δέ καί ὅπως πάντας συνάπτει καί ὑπέρ ἀπάντων εὔχεται; Διά τοῦτο ἄρα συναπτή αὕτη ἡ εὐχή λέγεται*»¹⁰⁴. Σέ ἕνα ἀπό τά μεταβυζαντινά ὑπομνήματα σημειώνεται ὅτι γίνεται λόγος γιά «*μεγάλη Συναπτή, πρὸς διαφοράν τῆς μικρᾶς*»¹⁰⁵. Τό πνεῦμα, ἀλλά καί τό γράμμα τῶν ὡς ἄνω κειμένων ἀποτυπώνει καί ὁ Δανιήλ Γεωργόπουλος μέ τήν ἐρμηνεία πού δίδει στά Εἰρηνικά, ἐπισημαίνοντας ὅτι λέγονται ἔτσι «*ἐπειδή ἄρχονται ἀπό τήν εἰρήνην τήν μεγίστην ἐντολήν τοῦ Σωτῆρος διά μέσου τῆς ὁποίας ἀποδεικνύμεθα ὅτι ἤμεθα μαθηταί τοῦ Χριστοῦ. Συναπτή δέ λέγεται, ἐπειδή συνάπτει, ἦτοι ἐνώνει ὁ ἱερεὺς ὅλα τά τάγματα καί καταστάσεις πάντων ἀνθρώπων, εὐχόμενος ὑπέρ αὐτῶν ὁμοῦ μέ τόν λαόν. Μεγάλη δέ, ὡς πρὸς τήν μικράν, ἦς ἡ ἀρχή “ἔτι καί ἔτι κ.τ.λ.”*»¹⁰⁶.

Στή συνέχεια θά κάνουμε λόγο γιά τίς θέσεις τοῦ Δανιήλ Γεωργόπουλου ὅσον ἀφορᾷ τήν τάξη τῶν κατηγουμένων στή θεία Λειτουργία. Εἶναι σαφές ὅτι τάσσεται ὑπέρ τῆς διατήρησης τοῦ στοιχείου αὐτοῦ στό κείμενο τῆς Λειτουργίας μολονότι ὁ θεσμός ἔχει ἐκλείψει: «*Τά μέν περί τῶν κατηγουμένων λέγονται καί τήν σήμερον, κατηγούμενοι ὅμως δέν ἐκβάλλονται, διότι οὔτε εἶναι· λέγονται δέ, διά νά σφύζεται ἡ ἀρχαία τάξις τῆς Ἐκκλησίας, ἴσως γενῆ πότε καί αὐτῆς τῆς τάξεως χρεῖα*»¹⁰⁷.

Πράγματι η παράδοση στην όποια αναφέρεται ό έν λόγω έρμηνευτής είναι πολύ ισχυρή. Στο κείμενο τών Άποστολικών Διαταγών μία από τίς ομάδες πού λάμβαναν μέρος στή Λειτουργία έως και τό κήρυγμα ήταν και οί κατηχούμενοι. Έπρόκειτο γι' αυτούς πού γιά άρκετό καιρό έτοιμάζονταν νά βαπτισθοϋν κατά τήν έορτή του Πάσχα. Έτσι ή Έκκλησία ευχόταν όπως ό Θεός «άποκαλύψη αυτοίς τό ευαγγέλιον του Χριστου αυτού, φωτίση αυτούς και συνείση, παιδεύση αυτούς τήν θεογνωσίαν, διδάξη αυτούς τά προστάγματα αυτού και τά δικαιώματα, έγκαταφυτεύση έν αυτοίς τόν άγνόν αυτού και σωτήριον φόβον, διανοίξη τά όντα τών καρδιών αυτών προς τό έν τῷ νόμῳ αυτού καταγίνεσθαι ήμέρας και νυκτός, βεβαιώση δέ αυτούς τῷ άγίῳ αυτού ποιμνίῳ, καταξιώσας αυτούς του λουτροϋ τής παλιγγενείας, του ένδύματος τής άφθαρσίας, τής όντως ζωής»¹⁰⁸.

Μεταξύ τών κατηχουμένων οί όποιοι αποχωροϋσαν από τή σύναξη ως άφώτιστοι και μή άξιοι τής κοινωνίας του Θεου¹⁰⁹ ό άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης κατατάσσει και τά παιδιά πού δέν έχουν ακόμη βαπτισθεί¹¹⁰. Οί δεήσεις υπέρ τών κατηχουμένων σημειώνει ό καθηγητής Ίωάννης Φουντούλης «παρά τή δήθεν ή και όντως αναχρονιστική μορφή, είναι απαραίτητες, γιατί ή Έκκλησία είχε και έχει πάντοτε κατηχουμένους, παρόντες ή άπόντες, και όφείλει νά δέεται γι' αυτούς τά προσήκοντα, αλλά και νά υπενθυμίζει στους πιστούς ότι δέν έληξε τό έργο του ευαγγελισμού του κόσμου, αλλά όφείλουμε νά προσευχόμαστε και νά εργαζόμαστε γιά τό ιεραποστολικό γιά τή σωτηρία του κόσμου έργο τής Έκκλησίας»¹¹¹. Είναι σαφές ότι και ό Δανιήλ Γεωργόπουλος βιώνει άκριβώς αυτό τό ιεραποστολικό πνεϋμα τής Έκκλησίας έκφραζόμενο και μέσα από τήν περί κατηχουμένων άρχαία παράδοσή της.

Ένα τρίτο σημείο πού θά θέλαμε νά σταθοϋμε είναι ό μελισμός του άγιου άρτου πού γίνεται μέν γιά πρακτικούς λόγους¹¹², αλλά σέ θεολογικό-ευχαριστιακό επίπεδο παραμένει «μή διαιρούμενος». Άν και τά συμβεβηκότα του άρτου «μελίζωνται κατ' οίκονομίαν τής Έκκλησίας διά νά μεταλάβουν οί χριστιανοί, τό σῶμα όμως του Χριστου μένει όλόκληρον και άδιαίρετον' ως επί παραδείγματος, εις ένα καθρέπτην φαίνεται όλος ό

ήλιος, και άν ό καθρέπτης κοπή εις πάμπολλα κομμάτια, πάλιν εις καθέν κομμάτι φαίνεται όλος ό ήλιος' ώστε καθείς από τους μεταλαμβάνοντας μεταλαμβάνει όλόκληρον τό σῶμα του Χριστου και όχι μέρος. Τό δέ μηδέποτε δαπανώμενος, σημαίνει ότι ό Χριστός και μέχρι τής συντελείας μένει μεθ' ήμῶν διά τών άχράντων μυστηρίων, και μετά ταϋτα έν τῇ ουρανίῳ αυτού βασιλείᾳ»¹¹³.

Άνάλογη είναι και ή περί του μερισμου του άρτου θεολογία τών Πατέρων. Προσφέροντας ό λειτουργός στους πιστούς τίς μερίδες του άρτου «και τό ένιαϊον του ποτηρίου πᾶσι καταμερίσας, συμβολικῶς τήν ενότητα πληθύνει και διαμένει, παναγεστάτην έν τούτοις ίερουργίαν τελῶν»¹¹⁴. Μολονότι ό άρτος μερίζεται «άμέριστος διαμένει και άτμητος, έφ' ένι εκάστῳ μερει τών τεμνομένων ό αυτός όλος Θεάνθρωπος μεριζόμενος τε και εύρισκόμενος»¹¹⁵. Άπάντηση σέ μία όρθολογιστική προσέγγιση του θέματος δίδει και ό άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης όταν λέγει ότι «υπέρ ήμῶν γάρ μερίζεται ό άμέριστος, ίνα πάντες αυτού μετέχωμεν και άδιαίρετος ὢν, δι' ήμᾶς διαιρείται ένῶν ήμᾶς έαυτῷ και έν ποιῶν, ὡσπερ ηὔξατο»¹¹⁶.

Τήν εικόνα επίσης του ήλιου πού λάμπει σέ κάθε κομμάτι από καθρέπτη ό Δανιήλ Γεωργόπουλος τή δανείζεται πάλι από τήν πατερική λειτουργική θεολογία. Συγκεκριμένα ό άρχιεπίσκοπος Γάξης Σαμωνᾶς στο έρώτημα «πῶς εις ὦν ό Θεός και τό σῶμα του Χριστου έν εις αναρίθμητα σώματα και μερη διαιρείται. Πολλοί τά διαιρούμενα άρα Χριστοί εισιν, ή εις, ή έν εκάστῳ μερει εις και ό αυτός σῶος και όλόκληρος;», άπαντᾶ ως έξης. «Έκ τών αισθητῶν και υλικῶν παραδειγμάτων τά ἄλλα και τά υπέρ φύσιν άποδεικνύομεν. Άκουέτω τοίνυν τούτου του παραδείγματος και νοείτω τήν έν αυτῷ έγκεκρυμμένην του λόγου δύναμιν. Θετέον· Κάτοπτρόν τι έσχηκῶς προσοϋδισε, και εις πολλά κλάσματα κατέκλασεν' έν εκάστῳ δ' όμως κλάσματι τήν σκιάν σῶαν τίς ὄφεται· οϋτω νοήσαι άν τίς και εκ ταύτης τής σκιᾶς, τήν του Χριστου σάρκα είναι σῶαν και όλόκληρον έν εκάστῳ κλάσματι, καθ' ὡραν και όσάκις και πανταχοϋ κλωμένῳ»¹¹⁷.

Ό Δανιήλ Γεωργόπουλος έχει ενδιαφέρον νά τονίσουμε ότι στο «μηδέποτε δαπανώμενος» δίδει μίαν έσχατολογική διάσταση έμπνευσμένη πάλι

από τον αρχιεπίσκοπο Γάζης Σαμωνά, ο οποίος εκφράζοντας το σύνολο της πατερικής σχέσης, γράφει: «Όταν τίνυν ο άγιασθής άρτος εις μέρη τέμνηται, ός πανάγιον του Χριστου έστι σώμα, μή νομίσης ότι μερίζεται, ή άποσπάται, ή διαιρείται τό άχραντον εκείνο σώμα· άθάνατον γάρ και άφθαρτον και άδαπάνητον· άλλ' ότι μερισμός έστιν εκείνος των αισθητων συμβεβηκότων μόνον μετά τον άγιασμόν, προς ρώμην πίστεως και παράστασιν όρατου σημείου των μενόντων, και άόραβωνα και έφοδιον ζωής του αιώνιου»¹¹⁸. Τό έσχατολογικό στοιχείο άλλωστε και ή άμεση σχέση ευχαριστίας και βασιλείας προσδιορίζεται από αυτήν την Καινή Διαθήκη, όπου κατά τό πασχάλιο δείπνο ο Χριστός ειπε στους μαθητές του ότι δεν θά ξαναφάνε μαζί του στο πλαίσιο αυτού του δείπνου «έως όταν πληρωθή εν τη βασιλεία του Θεου»¹¹⁹. Ο άρτος έπίσης κατά τον άγιο Ιωάννη τό Δαμασκηνό θεωρείται ως «ή άπαρχή του μέλλοντος άρτου, ός έστιν ο έπιούσιος. Τό γάρ έπιούσιον δηλοϊ, ή τον μέλλοντα, τουτέστιν τον του μέλλοντος αιώνος»¹²⁰. Μ' αυτήν την έννοια ο ίδιος πατήρ έρμηνεύει και τον όρο «άντίτυπα», πού αναφέρεται στα δώρα μετά τον καθαγιασμό των, ως «άντίτυπα των μελλόντων»¹²¹.

Ένδιαφέροντα έπίσης είναι όσα σχολιάζει ο Δανιήλ Γεωργόπουλος περί της μεταβολής των τιμών δώρων σε πραγματικό σώμα και αίμα Χριστου· «Διότι ο άρτος δεν είναι πλέον άρτος, αλλά μετεβλήθη αληθώς και κυρίως σε σώμα Χριστου· ο δε εν τω ποτηρίω οίνος δεν είναι πλέον οίνος, άλλ' έγινε πραγματικώς και κυρίως αίμα Χριστου»¹²². Αυτό διαχρονικά διδάσκει ή Όρθόδοξη λειτουργική παράδοσή μας. Ο άγιος Κύριλλος Ίεροσολύμων π.χ. για τον άρτο μετά την έπίκληση τονίζει τά εξής· «μή πρόσεχε ούν ως ψιλοϊς τω άρτω και τω οίνω· σώμα γάρ και αίμα κατά την δεσποτικήν τυγχάνει άπόφασιν. Εϊ γάρ και ή αισθησίς σοι τουτο υποβάλλει, αλλά ή πίστις σε βεβαιούται. Μή από της γνώσεως κρίνης τό πράγμα, άλλ' από της πίστεως πληροφοροϋ άνενδοιάστω, σώματος και αίματος Χριστου καταξιοθεις»¹²³. Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός έπίσης σημειώνει ότι «οὐκ έστι τύπος ο άρτος και ο οίνος του σώματος και αίματος Χριστου (μή γένοιτο), άλλ' αυτό τό σώμα του Κυρίου τεθεωμένον»¹²⁴. Ανάλογες θέ-

σεις έχουν οι Νικόλαος Μεθώνης¹²⁵ και ιερός Καβάσιλας¹²⁶.

Είναι γεγονός ότι μετά την άλωση από ρωμαιο-καθολική επίδραση προβλήθηκε και στον όρθόδοξο χώρο ο όρος «μετουσίωση»¹²⁷. Η θεωρία της «μετουσίωσης», «διατυπώνεται από τη Λατινική ευχαριστιολογία, ή οποία άσπάζεται τη διδασκαλία του Θωμά Ακινάτη την προερχόμενη από την άριστοτελική φιλοσοφία. Τά πράγματα, κατά ταυτα, έχουν ύλη (“συμβεβηκότα”) και είδος (“ουσία”). Η ουσία, αναφερόμενη στην έσωτερική σύσταση και ποιότητα των πραγμάτων, δεν γίνεται άντιληπτή μέ την κατ' αισθησιν έμπειρία. Τά «συμβεβηκότα» όμως άντιστοιχούν στα έξωτερικά χαρακτηριστικά των πραγμάτων, δηλαδή τό σχήμα, τό χρώμα την ποσότητα, τη γεύση κ.λπ. Κατά τη μεταβολή λοιπόν των ευχαριστιακών ειδών σε σώμα και αίμα Χριστου, σύμφωνα μέ τη σχολαστική άντίληψη, “μεταποιείται” τό είδος, δηλαδή ή άόρατη “ουσία”, ενω ή ύλη, δηλαδή τά έμφανή “συμβεβηκότα”, παραμένουν άναλλοίωτα»¹²⁸.

Είναι έπίσης αλήθεια ότι ο ως άνω όρος χρησιμοποιήθηκε όρθοδόξως, όχι μέ την σχολαστική του έννοια, αλλά μέ την έννοια της πραγματικής μεταβολής των τιμών δώρων. Οι Κολλυβάδες π.χ. δέχθηκαν τον όρον αυτόν αλλά μέ τη σημασία πού πρέπει· «Ένταυθα δε, σημειώνει ο άγιος Άθανάσιος Πάριος, μεταβολή ουσίας εις ουσίαν γίνεται ή δη και προσφυστάτα μετουσίωσις λέγεται»¹²⁹. Στην ίδια ακριβώς μέ τον Άθανάσιο Πάριο θεολογική γραμμή κινείται και ο Δανιήλ Γεωργόπουλος άποδεχόμενος όρθοδόξως τον έπίμαχο όρο· «Σώζονται δε μόνα τά συμβεβηκότα του άρτου και του οίνου κατ' οικονομίαν άνερωμήνευτον, και υποκρύπτεται εις αυτά τό υποκείμενον, δηλ. ή ουσία του σώματος και αίματος του Χριστου. Ποίος άνθρωπος εγνώρισεν, ή ήκουσεν, ουσίαν χωρίς συμβεβηκότων και συμβεβηκότα χωρίς ουσίας; Διότι εις όλα τά άλλα μυστήρια ή ύλη την όποιαν μεταχειρίζομεθα, λαμβάνει άγιασμόν και χάριν, μένουσα ή αυτή άμετάβλητος. Εϊς τό μέγιστον όμως τουτο και φρικτόν μυστήριο, μεταβολή ουσίας εις ουσίαν γίνεται, ή όποια και προσφυσώς κυριολεκτούμένη, μετουσίωσις λέγεται»¹³⁰.

Πέμπτο και τελευταίο θέμα από την Έρμηνεία του Δανιήλ Γεωργόπουλου είναι αυτό της κοινω-

νίας τῶν πιστῶν μέ τῆ λαβίδα. «Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους –σημειώνει– ὁ μέν ἱερεὺς ἐβάσταζε τὸ ἅγιον δισκάριον μέ τὰς μερίδας τοῦ ἁγίου ἄρτου, ὁ δὲ διάκονος τὸ ἅγιον ποτήριον· καὶ ὁ μέν ἱερεὺς ἔβαλλεν εἰς τὴν δεξιάν χειρὰ τοῦ καθενὸς τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων· Σῶμα Χριστοῦ· καὶ ἀφοῦ ὁ καθεὶς τὸν μετελάμβανεν ὁ ἴδιος, τότε καὶ ὁ διάκονος τὸν μετελάμβανε μέ τὸ ἅγιον ποτήριον, λέγων· Αἷμα Χριστοῦ, καὶ τὸν ἐσπόγγιζε μέ τὸ ὁποῖον ἐβάσταζεν εἰς χεῖρας οὐράριόν του. Μετά ταῦτα ὁμως διὰ τὸ εὐκολώτερον, ἢ καὶ διότι δέν εὐρίσκοντο πανταχοῦ διάκονοι, ἐφευρέθη ἡ λαβίς, ὅχι ὡς λέγουσι τινές, ὑπὸ τοῦ θείου Χρυσοστόμου, ἀλλά κατὰ τὸν ἔβδομον αἰῶνα ἀπὸ Χριστοῦ, δι' ἐκείνην γοῦν τὴν παλαιάν τάξιν, πρῶτον παρησιάζει ὁ διάκονος τὸ ἅγιον ποτήριον, βαστάζων τὸ ἄκρον τοῦ οὐραρίου, καὶ προκαλεῖ τὸν λαόν, ἐπιτα τὸ λαμβάνει ὁ ἱερεὺς καὶ μεταλαμβάνει τὸν λαόν»¹³¹.

Ὁ σπουδαῖος ἐρμηνευτὴς τοῦ 19ου αἰ. ἐπικαλεῖται καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τὴν παράδοση. Σύμφωνα μέ αὐτὴν οἱ πιστοὶ κοινωνοῦσαν ξεχωριστὰ τὸν ἄρτο καὶ ξεχωριστὰ τὸν οἶνο. «Προσιών οὖν, λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, μὴ τεταμένοις τοῖς τῶν χειρῶν καρποῖς προσέρχου, μηδέ διηρημένοις τοῖς δακτύλοις· ἀλλά τὴν ἀριστεράν θρόνον ποιήσας τῆ δεξιᾷ, ὡς μελλούση βασιλέα ὑποδέχεσθαι, καὶ κοιλάνας τὴν παλάμην δέχου τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐπιλέγων “Αμήν”... Εἶτα μετά τὸ κοινωνῆσαι σέ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, προσέρχου καὶ τῷ ποτηρίῳ τοῦ αἵματος, μὴ ἀνατείνων τὰς χεῖρας, ἀλλά κύπτων, καὶ τρόπῳ προσκυνήσεως καὶ σεβάσματος λέγων τὸ Ἄμήν. Ἁγιάζου καὶ ἐκ τοῦ αἵματος μεταλαμβάνων Χριστοῦ»¹³². Ἡ πράξις αὐτὴ συνεχίστηκε ἕως τὸν ἔβδομον αἰῶνα, «ἴσως καὶ ὑστερότερα»¹³³.

Τὰ πράγματα ὁμως δέν εἶναι ξεκάθαρα ὅσον ἀφορᾷ τὸ πότε ἐπικρατεῖ ἡ λαβίδα. Καὶ τοῦτο διότι κατὰ τὸν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης ἡ θεία κοινωνία μέ λαβίδα εἶναι καὶ αὐτὴ «παράδοσις ἀρχαιοτάτη»¹³⁴. Προφανῶς ὁ ἅγιος Συμεών ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ παραδείγματα τὰ ὁποῖα δέν αποκλείουν τὴν ὑπαρξὴ λαβίδα καὶ παλαιότερα, ὅχι κατ' ἀνάγκην μέ τὴν ἔννοια τοῦ «κοχλιαρίου». Ὁ ἴδιος παραπέμπει στὴν πράξις τῶν ἐρημιτῶν πού κρατοῦσαν θεία κοινωνία ἀπὸ τῆ Λειτουργία τῆς Κυ-

ριακῆς, γιὰ νά κοινωνοῦν καθημερινά κατὰ μόναν προφανῶς μέ λαβίδα¹³⁵. Κάτι ἀνάλογο θά συνέβαινε καὶ μέ τοὺς ἀπλοὺς πιστοὺς οἱ ὁποῖοι, ὅπως λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ἔπαιρναν καὶ αὐτοὶ κοινωνία στὰ σπίτια τους γιὰ καθημερινή μετάληψη¹³⁶.

Ἡ ἔννοια τῆς λαβίδος σύμφωνα μέ τὰ παραπάνω παραπέμπει στὴν τοιμπίδα ἢ στὴν διὰ τῶν χειρῶν κοινωνία τοῦ ἄρτου. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι στὴ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου σημειώνονται τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κύριος εὐλογήσει καὶ ἀξιώσει ἡμᾶς ἀγναῖς ταῖς τῶν δακτύλων λαβαῖς λαβεῖν τὸν πύρινον ἄνθρακα»¹³⁷. Στόν 18ο κανόνα τῆς ἐν Καρθαγενῆ Συνόδου (397), ὀρίζεται σέ περιπτώσεις ἀσθενῶν ἢ μελλοθανάτων ἢ ὄσων δέν μποροῦσαν νά λάβουν μέ τὸ χεῖρι τῶν τῆ θεία κοινωνία, νά ρίπτεται ὁ ἄρτος στό στόμα των¹³⁸, «τοῦθ' ὅπερ προϋποθέτει καὶ τὴν ὑπαρξὴν καταλλήλου ὀργάνου δυναμένου νά ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς μεταδόσεως»¹³⁹. Σύμφωνα ἐπίσης μέ κάποιες μαρτυρίες ἡ λαβίδα ἔχει προέλθει ἀπὸ τὴν Ἀνατολή εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τοὺς Κόπτες καὶ Νεστοριανούς μετά τὴν ἀπόσχισή τους ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς τὸν 4ον αἰ.¹⁴⁰. Ἄλλη πηγὴ καὶ συγκεκριμένα ὁ Βίος τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας (7ος αἰ.) κάνει λόγο γιὰ μετάληψη τῆς ὁσίας «γενομένης κατόπιν ἐγκαταμίξεως ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν μετενεχθέντων ἐντὸς μικροῦ ποτηρίου»¹⁴¹. Εἶναι ἄλλωστε γνωστό ὅτι στὴν εἰκονογραφία ἡ ὁσία Μαρία φαίνεται νά κοινωνεῖ μέ λαβίδα (κοχλιαρίο).

Ἡ λαβίδα ὡς ὄρος εἶναι παλαιότατος καὶ παραπέμπει στὴν διὰ τοῦ ἄνθρακος «τῆ λαβίδι» προφητικὴ κλήσις τοῦ Ἡσαΐα¹⁴². Ἡ βιβλικὴ αὐτὴ μαρτυρία συνέβαλε τὰ μέγιστα στόν ὄρισμό τοῦ κοχλιαρίου ὡς λαβίδος, δεδομένου καὶ τοῦ δυνατοῦ συμβολισμοῦ πού ἔλαβε τὸ περιστατικό τοῦ Ἡσαΐα στὴ λειτουργικὴ μας πράξις. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σημειώνει χαρακτηριστικά: «Προσερχόμενοι, μὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπου νομίσητε μεταλαμβάνειν τοῦ θείου σώματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν Σεραφίμι τῆ λαβίδι τοῦ πυρός, ἦνπερ Ἡσαΐας εἶδε, τοῦ θείου σώματος μεταλαμβάνειν νομίζετε καὶ ὡς τῆς θείας καὶ ἀχράντου πλευρᾶς ἐφαπτόμενοι τοῖς χεῖλεσιν, οὕτω τοῦ σωτηρίου αἵματος μεταλάβωμεν»¹⁴³. Μεταφορικὴ ἔννοια στόν ὡς ἄνω ὄρο δίδει καὶ ὁ Γερμανὸς Κωνσταντινουπόλεως παραπέ-

μποντας στόν ἱερέα «τόν κατέχοντα τόν νοερόν ἄνθρακα Χριστόν τῇ λαβίδι τῆς χειρός αὐτοῦ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καί ἀγιάζοντα καί καθαίροντα τοὺς προσδεχομένους καί μεταλαμβάνοντας»¹⁴⁴.

Ὁ ἀπό τοῦ θυσιαστηρίου ἄνθρακας, γιά τόν ὁποῖον ὀμιλεῖ ὁ Ἡσαΐας, κατά τόν Δαμασκηνό ἐρμηνεύεται ὡς ὁ θεῖος ἄνθρακας, δηλαδή ἡ Εὐχαριστία πού καταφλέγει τήν ἁμαρτία, φωτίζει τίς καρδιές μας καί μᾶς ὀδηγεῖ στή θέωση «τῇ μετουσίᾳ τοῦ θεοῦ πυρός». Ἄνθρακα εἶδε ὁ Ἡσαΐας, δηλαδή ξύλο «ἠνωμένον πυρί· οὕτω καί ὁ ἄρτος τῆς κοινωνίας οὐκ ἄρτος λιτός ἐστίν, ἀλλ' ἠνωμένος θεότητι· σῶμα δέ ἠνωμένον θεοτητι, οὐ μία φύσις ἐστίν, ἀλλά μία μέν τοῦ σώματος, τῆς δέ ἠνωμένης αὐτῷ θεότητος, ἑτέρα· ὥστε τό συναμφοτέρον οὐ μία φύσις, ἀλλά δύο»¹⁴⁵. Ἐκτός αὐτοῦ τοῦ συμβολισμοῦ ἡ λαβίδα ἀποτελεῖ τύπο τῆς Θεοτόκου καθόσον «ἐκεῖ ἡ φλογερά φύσις τῇ λαβίδι τόν ἄνθρακα ἀπό τοῦ θυσιαστηρίου ἔλαβεν, αὕτη δέ τό πῦρ τῆς θεότητος ἐν ἑαυτῇ δεξαμένη, οὐ κατεφλέχθη, ἀλλ' ἐδοξάσθη»¹⁴⁶.

Σταθμό στήν ἱστορία τοῦ τρόπου μετάληψης ὄσων κοινωνοῦν ἔξω τοῦ βήματος¹⁴⁷ ἀποτελοῦν οἱ ἀποφάσεις τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (691-692). Συγκεκριμένα ὁ 101ος κανὼν ἐλέγχει τή χρήση δοχείων γιά τήν ἄχραντο κοινωνία ἀντί τοῦ παραδοσιακοῦ τρόπου μέ τό χέρι «εἰς τύπον σταυροῦ»¹⁴⁸. Ὑπῆρχαν φαίνεται μερικοί οἱ ὁποῖοι «δι' εὐλάβειαν τάχα –κατά τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη– καί τιμῆν περισσοτέραν πρός τά θεῖα δῶρα, κατεσκευάζαν ἀγγεῖα χρυσά, ἢ ἀπό ἄλλην ὕλην πολύτιμον, καί μέσα εἰς ἐκεῖνα δεχόμενοι τό ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου, οὕτως αὐτό μετελάμβανον. Διά τοῦτο ὁ παρὼν κανὼν τοῦτο οὐκ ἀποδέχεται, κἄν δι' εὐλάβειαν ἐγένετο· διότι ὁ ἄνθρωπος καί καθ' ὃ κατ' εἰκόνα γεγεννημένος Θεοῦ καί καθ' ὃ ἐσθίει καί πίνει τό σῶμα καί αἷμα τοῦ Χριστοῦ καί δι' αὐτῶν ἀγιάζεται καί καθ' ὃ σῶμα καί ναός ὢν τοῦ Χριστοῦ κατά τόν Ἀπόστολον, ὑπερβαίνει ὅλα τά αἰσθητά καί ἄψυχα κτίσματα. Καί ἀκολούθως αἱ χεῖρες αὐτοῦ εἶναι τιμιώτεροι ἀπό κάθε ἀγγεῖον. Ὅθεν ὁποῖος ἤθελε νά μεταλάβῃ τό σῶμα τοῦ Κυρίου, ἅς σχηματίξῃ εἰς σχῆμα σταυροῦ τὰς δύο του χεῖρας καί ἅς ὑποδέχεται αὐτό ἐν αὐταῖς»¹⁴⁹.

Ἡ ἐξέλιξη αὐτή καταγράφει τήν τάση ἀλλαγῆς ὅσον ἀφορᾷ τόν τρόπο κοινωνίας τῶν πιστῶν. Ἡ παράδοση τῆς κοινωνίας μέ τό χέρι ἦταν ὄντως πολύ δυνατή. Αὐτό φαίνεται ἀπό τό ὅτι καί κατά τόν ἕνατον αἰῶνα, ἀλλά καί ἀργότερα οἱ πηγές μιλοῦν γιά μετάληψη καί ἀπό τά δύο εἶδη χωριστά. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός π.χ. γράφει χαρακτηριστικά: «Προσέλθωμεν αὐτῷ πόθῳ διακαεῖ καί σταυροειδῶς τὰς παλάμας τυπώσαντες, τοῦ ἐσταυρωμένου τό σῶμα ὑποδεξώμεθα»¹⁵⁰. Θεόδωρος ἐπίσης ὁ Βαλσαμών (12ος αἰ.) διαπιστώνει ὅτι ἡ λαβίδα εἶχε ἐπικρατήσει παντοῦ¹⁵¹. Ἡ νέα μάλιστα πράξις «ἐρμηνευόταν κατά τρόπο ἱεροκρατικό ἢ καί ὡς μία συνέπεια τῆς ἀναξιότητος τῶν λαϊκῶν νά ὑποδεχθοῦν στά χέρια τους τό σῶμα Χριστοῦ»¹⁵². Ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων εἶναι ὁ πρῶτος πού στό ἀποδιδόμενο σ' αὐτόν ἐρμηνευτικό ὑπόμνημα γιά τή θεία Λειτουργία (12ος αἰ.), ἀναφέρει ξεκάθαρα τή λαβίδα ὡς μέσον κοινωνίας τῶν πιστῶν, δίδοντάς της μάλιστα, ὅπως ἀναφέραμε, καί θεομητορικό συμβολισμό¹⁵³. Ἡ μαρτυρία του βεβαίως αὐτή δέν ἐπιβεβαιώνει μιά γενικευμένη χρήση τῆς λαβίδας, ἀν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τά τοῦ Βαλσαμώνος περί τοῦ ἐν λόγῳ λειτουργικοῦ σκεύους.

Σαφῆ ἀναφορά στή λαβίδα ὡς σκεῦος γιά τή θεία μετάληψη, σέ καθολικό ἐπίπεδο, γίνεται σέ κείμενα ἀπό τόν 14ο αἰ. καί ἐξῆς. Σέ ἔργο π.χ. πού ἀποδίδεται στό Γρηγόριο Δεκαπολίτη (9ος αἰ.), ἀλλά δέν εἶναι παλαιότερο τοῦ 14ου αἰ.¹⁵⁴, γίνεται λόγος γιά μετάληψη μέ λαβίδα¹⁵⁵. Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης συνδέει τή λαβίδα τῆς κοινωνίας μέ τήν ὀπτασία τοῦ Ἡσαΐα «ὅτι χροῖ πάντας ἀμέσως μετέχειν, ὡς εἴρηται, τῶν θείων τε καί φρικτῶν· καί ὅτι ἐπί τοῖς θείοις εὐλαβεῖσθαι δεῖ καί συστέλλεσθαι»¹⁵⁶. Ὁ ἴδιος πατήρ θεωρεῖ ἀπαραίτητη καί ἀναγκαῖα τή λαβίδα λόγῳ τῆς μίξεως τῶν τιμίων δώρων¹⁵⁷, ἀλλά στά κείμενά του ἀπηχεῖται καί ἡ ἀπό παλαιότερα διαμορφωθεῖσα ἱεροκρατική ἀντίληψη, μέ τήν ἔννοια ὅτι οἱ λαϊκοί δέν πρέπει νά κοινωνοῦν μέ τό χέρι¹⁵⁸.

Ὅταν ὁ ἅγιος Συμεών γράφει ὅτι ἡ λαβίδα ἐπικράτησε «διά τινά ἐπιγεγονότα»¹⁵⁹, ἔννοεῖ ἀκριβῶς τήν πρακτική ἀνάγκη πού δημιούργησε ἡ ἐπικράτηση τῶν μερίδων¹⁶⁰ καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς Προσκομιδῆς¹⁶¹. Στά «ἐπιγεγονότα» θά μπορούσαμε βεβαίως νά ἀναφέρομε καί ὅσα γράφει ὁ ἅγιος Νι-

κόδημος ὁ Ἄγιορείτης περὶ τῶν αἰτίων πού συνέβαλαν στὴν καθιέρωση τῆς λαβίδας· «Τὸ αἴτιον δὲ ὁποῦ ἐπενοήθη ἢ λαβίδα ἦτο, διὰ τί μερικοί, ἢ ὑποκρινόμενοι πὼς εἶναι χριστιανοί, ἢ αίρετικοί, ἢ δεισιδαίμονες ἄνθρωποι, λαμβάνοντες εἰς χεῖρας τὸν ἅγιον ἄρτον, ἢ τὸν ἔρριπτον, ἢ τὸν ἔκρυπταν, ἢ εἰς μαγείας καὶ πονηρίας ἄλλας τὸν ἐμεταχειρίζοντο. Ὅθεν διὰ τῆς ἐπινοήσεως τῆς λαβίδος, διδομένης τῆς ἀγίας κοινωνίας εἰς τὸ στόμα, ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ μέσον κάθε αἰτία καὶ πρόφασις τῆς τοῦ μυστηρίου τοιαύτης καταφρονήσεως· ὅρα καὶ τὸν Εὐστράτιον ἐν τῷ περὶ χρήσεως τοῦ μυστηρίου¹⁶². Τινές δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν ἐστοχάσθησαν μᾶλλον ἀρμόδιον, ἡγουν τὴν τῆς μεταδόσεως εὐκολίαν, ὅτι τὸν παλαιὸν καιρὸν σχεδὸν κάθε Ἐκκλησία εἶχε καὶ τὸν Διάκονόν της. Ὅθεν κατὰ Ἀποστολικὴν παράδοσιν, ὁ μὲν ἱερεὺς ἔδιδε τὸ θεῖον σῶμα, ὁ δὲ Διάκονος πλησίον ἰστάμενος μὲ τὸ ἅγιον ποτήριον, διένεμε τὸ θεῖον αἶμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔπειτα ἐξέλιπον οἱ Διάκονοι ἀπὸ τὰς περισσοτέρας Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ μὲ τὴν πείραν βλέπομεν, ὁποῦ λείπουνσι, καὶ μάλιστα εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰς πτωχικὰς Ἐκκλησίας, καὶ ἐντεῦθεν συνέβαινε δυσκολία ὁ αὐτὸς ἱερεὺς νὰ τὰ μεταδίδῃ χωριστὰ καθ' ἕνα, οικονομικώτατα καὶ λυσιτελέστατα ἐπενοήθη ἢ λαβὶς ἵνα, γενομένης τῆς ἐνώσεως, μεταδίδῃ εὐκόλως, καὶ μάλιστα εἰς τὰ νήπια»¹⁶³.

Τὴν εὐκολία πού προσφέρει ἢ λαβίδα στὴν κοινωνία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔλλειψη Διακόνων ἐπικαλεῖται καὶ ὁ Δανιὴλ Γεωργόπουλος ὡς βασικὴ αἰτία ἐπικράτησης τῆς λαβίδος καὶ «ὄχι ὡς λέγουσι τινές ὑπὸ τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα ἀπὸ Χριστοῦ»¹⁶⁴. Ἔχει δίκιο ὅτι δὲν εἰσῆχθη ἢ λαβίδα ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τοὺς Πέτρο Ἀρκουῖδιο¹⁶⁵ καὶ Παῖσιο Λιγαρείδη¹⁶⁶. Ἡ ἐπιχειρηματολογία των προέρχεται ἀπὸ ἕμμεση πηγή καὶ συγκεκριμένα τὸν ἱστορικὸ Σωζομενὸ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται σὲ περιστατικὸ κατὰ τὸ ὁποῖο τὸν ἄρτο τῶν Μακεδονιανῶν, πού μία γυναῖκα ἀνδρὸς αίρετικοῦ πιεσθεῖσα παρέλαβε γιὰ νὰ μεταλάβει, τὸν πέταξε καὶ μετατράπηκε σὲ πέτρα· «Παρεστῶσα δὲ αὐτὴ ἢ θεράπεινα, λάθρα δέδωκεν ὃ μετὰ χεῖρας ἦλθε φέρουσα· τὸ δέ, πρὸς τοῖς ὁδοῦσι λίθος ἐπήγνυτο»¹⁶⁷. Τὸ ὅτι ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καθιερώθηκε ἢ λαβίδα¹⁶⁸ δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ

πουθενά. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἦταν γνωστὸς ὁ ὄρος λαβίς, ἴσως καὶ τὸ κοχλιάριο γιὰ ἑκτακτες περιπτώσεις¹⁶⁹, ἀλλὰ ὁ ἱερός πατήρ γνωρίζει τὴν διὰ τῆς χειρὸς κοινωνία τῶν πιστῶν¹⁷⁰.

Σχετικὰ μὲ αὐτὸ πού σημειώνει ὁ Γεωργόπουλος γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς λαβίδας ἀπὸ τὸν ἑβδομον αἰῶνα, δὲν εὐσταθεῖ δεδομένου ὅτι, ὅπως εἶδαμε, καὶ μετὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ὑπῆρχε ἢ πράξις τῆς ξεχωριστῆς κοινωνίας ἀπὸ τὰ δύο δῶρα. Οἱ πηγές δὲν ἀποκλείουν τὴν ὑπαρξὴ λαβίδας ὡς κοχλιαρίου, γιὰ πολὺ ἑκτακτες ἀνάγκες, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδο (Πενθέκτη), ὅπως ἐπίσης εἶναι σαφεῖς καὶ γιὰ τὴν μετὰ τὴν ἐν λόγῳ Σύνοδο διατήρηση γιὰ ἀρκετὸ διάστημα τοῦ ἀρχαίου ἔθους νὰ κοινωνοῦν οἱ πιστοὶ χωριστὰ τὸν ἄρτο καὶ χωριστὰ τὸν οἶνο. Σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο ἢ λαβίδα μὲ τὴ σημερινή της μορφή μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν 1ον αἰ.¹⁷¹, ἀλλὰ σὲ καθολικὸ ἐπίπεδο εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸν 14ον αἰ. Οἱ λόγοι ὁποσδήποτε πρακτικοί, ἀλλὰ σχετίζονται τόσο μὲ τὸν τρόπο κοινωνίας τῶν Λατίνων χωρὶς νὰ τεμαχίζον τὸν ἄρτο¹⁷², ὅσο καὶ μὲ ἀντιλήψεις πού θέλουν τοὺς λαϊκοὺς ἀνάξιους νὰ φέρουν στὰ χεῖρα των τὸν ἅγιον ἄρτο¹⁷³.

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ἐκτενῆ ἀναφορὰ μας στό πολὺ σημαντικὸ καὶ ἐνδιαφέρον ὑπόμνημα τοῦ Δανιὴλ Γεωργόπουλου, νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ὁ λόγιος αὐτὸς κληρικὸς καὶ δάσκαλος ἀπὸ τὴ Δημητσάνα, μὲ τὴν «Ἱερά Ἀνθολογία» του ἀπευθύνεται τόσο στοὺς ἱερεῖς γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ ἀντιμετωπίσουν «ὄσα περιττὰ ἢ καὶ διόλου ἀνάρμοστα» συνηθίζονταν τότε νὰ λέγονται καὶ νὰ πράττονται, ὅσο καὶ στό πλήρωμα γενικότερα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς βοήθειά του στὴν ἐπικρατοῦσα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴ λειτουργικὴ ἀμάθεια. Ὁ Δανιὴλ Γεωργόπουλος γνωρίζει καλὰ τὴν παράδοση τῆς Λατρίας καὶ πολὺ συχνὰ ἐπωνύμως ἢ ἀνωνύμως παραπέμπει στὶς σχετικὲς μὲ τὴν ἱστορία, τὴν τάξη καὶ τὴ θεολογία τῆς Λειτουργίας πηγές. Θὰ μπορούσαμε κάλλιστα νὰ τὸ χαρακτηρίσουμε ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ πληρέστερα ὑπομνήματα τῆς ἐποχῆς του, χωρὶς αὐθαίρετες ἐρμηνεῖες, μὲ κολυβαδικὸ πνεῦμα καὶ ἰδιαίτερη ἀναγνώριση ἀπὸ τὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὴ σύγχρονη λειτουργικὴ ἔρευνα¹⁷⁴.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δανιήλ Γεωργοπούλου (Ίεροδιδασκάλου), Ίερά Ἀνθολογία περί τῶν σεπτῶν καί θείων ἑπτὰ Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν Βενετία 1833, σ. β΄: «Ἡ Σύνοδος, λαβοῦσα ὑπ’ ὄψιν τήν ἀπό 4 Σεπτεμβρίου αἴτησίν σου, διέταξε τόν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον ἅγιον Ἀρδαμερίων καί τούς ἔλλογιμωτάτους κ. Νικηφόρον Χαροφύλακα Ἰβηρίτην, καί Νικηφόρον Παμπούκην, νά ἐπεξεργασθῶσι τήν παρά σου πονηθεῖσαν ἱεράν Ἀνθολογίαν τῶν ἑπτὰ Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Καί ἐπειδή δέν εὐρέθη τι ἐν αὐτῇ ἀντιβαῖνον εἰς τά ἀνάκαθεν δεδομένα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ εἰς τάς πολιτικάς διατάξεις, ἐγκρίνει τήν διάδοσιν τοῦ περι οὗ ὁ λόγος βιβλίου».

Τά μέλη

Ὁ Κορίνθου Κύριλλος Πρόεδρος

Ὁ Θηβῶν Παῖσιος

Ὁ Λαρίσης Κύριλλος

Ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ

Ὁ Ἡλιουπόλεως Ἀνθιμος

Ὁ Γραμματεὺς

Θ. Φαρμακίδης».

2. Δανιήλ Γεωργοπούλου, ὁ.π., σ. δ΄: «... Ἄν οἱ Ἱερεῖς τῆς Πατρίδος ἡμῶν φέρωσι ταύτην ὑπό μάλης, οὐκ ἀπορήσουσιν εἰς τουπιόν ἐν οὐδενί, τῶν τε λεκτικῶν καί πρακτικῶν ἐν τοῖς Μυστηρίοις. Τάχυνον ἀγαπητέ διά τύπον, κοινοποιῆσαι αὐτήν τῷ τιμίῳ προεσβυτερίῳ, καί πᾶσι τοῖς τῆς εὐσεβείας τροφίμοις, καί ὑγίαινε ἐν Κυρίῳ, ἐν τοιούτοις καί ἄλλοις ἐπωφελέσιν, ἀντί τροφείων καί θρεπτηρίων σου, ἀνταμείβων τήν μητέρα σου ἁγίαν Ἐκκλησίαν.

Τῇ 10. Αὐγούστου 1827

Ἐκ Κρανιδίου

Ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ».

3. Δανιήλ Γεωργοπούλου, ὁ.π., σ. ε΄: «... Ἐλαβον εἰς χεῖρας τό ἱερώτατον βιβλίον σου, ὅπερ δέδωκας μοί, ἵνα θεωρήσας ἐπικρίνω καί κατά τόν ἐνόητα μοί τρόπον μεθ’ ὅσης ἐπιμελείας καί σπουδῆς παρατηρήσας, καί εὐρών αὐτό ἀκίβδηλον καί ἀναγκαιότατον παντί τῷ ἱερῷ κλήρῳ καί παντί τῷ χριστεπωνύμῳ πληρώματι, ἐνέκρινα ὅπως τύποις ἐκδοθῆ, ἐνεκα τῆς κοινῆς ψυχωσθηρίου λυσιτελείας. Σπούδασον λοιπόν ἐν τάχει ἀγαπητέ καί πεφιλημένε μοί ἐν ἁγίῳ Πνεύματι υἱέ, ἵνα καί τέλος φέρῃς εἰς τόν σκοπόν σου διά τῆς εἰς φῶς ἐκδόσεως τοῦ ἱεροῦ σου τούτου βιβλίου καί ἀδιστακτως ἔξεις τόν μισθόν σου τῶν πόνων σου, παρά τοῦ μισθαποδότου καί ἀντιβραβευτοῦ Θεοῦ καί χάριν οὐ σμικράν καί εὐλογίαν παρά τῆς μητρὸς σου καί τροφοῦ ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, γένοιτο.

αὐκῆ. Ὀκτωβρίου κ΄.

Ἐν Αἰγίνῃ.

Ὁ πρὸς Θεόν ἔνθερμος

Εὐχέτης σου.

Ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος».

4. Δανιήλ Γεωργοπούλου, ὁ.π., σ. στ΄: «Ὅσα ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας λειμῶνος, μελίσης δίκην τῆς φιλοπόνου ἀποδρεψάμενος, ὡς ἐν σίμβλῳ ἱερῷ τῇ βίβλῳ ταύτῃ ἀπεθησαύρισας, μέλι γλυκύ καί σωτήριον, ταῦτα μετ’ ἐγκρινεῖς μοι τῆς ἐνούσης ἐθεωρήθη ἤδη καί ὡς ἔχοντα τό ἄρτιον οἶκοθεν, οὐδεμιᾶς ἄλλης, οἶμαι, δεῖται τῆς ἐπικρίσεως εἰς ἀναπλήρωσιν. Εἶθε οὖν τῆς εἰς φῶς ἐκδόσεως ἐπιτύχοι, ὅσον τάχιστα ἢ βίβλος σου αὕτη εἰς πνευματικὴν χαρμονὴν παντός του χριστωνύμου πληρώματος. Ἀνθ’ ὧν εὐέλπις εἰμί, τὰς τῶν πόνων σου ἀμοιβὰς ἀδράς ἀποδοῦναι σοί τόν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων βραβευτόν Κύριον· εἷς δέ ὑγιαίνων καί ἐντροφῶν τοῖς τοιούτοις θεαρέστοις ἐπιχειρήμασι.

Τῆς ἱερολογιότητός σου εὐχέτης πρὸς Θεόν.

Τῇ θ΄. Ὀκτωβρίου ἀωκη΄

Ἐν Τριπολιτσᾷ.

Ὁ Τριπόλεως Δανιήλ».

5. Δανιήλ Γεωργοπούλου, ὁ.π., σ. ζ΄: «Ἡ προσεκτικὴ μελέτη τῆς βίβλου σου μ’ ἐνέπνευσεν εὐχαρίστησιν ἀπεριόριστον διά τόν διπλοῦν λόγον τῆς οὐσιαστικῆς ἀξίας καί τῆς ἔμφρονος διαρρυθμίσεώς της.

Τό πρῶτον, ἢ τό οὐσιαστικόν της μέρος, βάσιν ἔχον τήν ἀλήθειαν τῶν Κανονικῶν Διατυπώσεων τῆς Ἐκκλησίας, χορηγεῖ ὠφελείας τῆς ψυχῆς, τόσον πλέον ἀναγκαῖας εἰς τόν χριστεπωνύμον κληρον, ὅση θεωρεῖται ἢ ἐκ πολλῶν συμπτώσεων ἔλλειψις τοιούτων βιβλίων.

Ἡ δὲ διαρρυθμισίς της, εὐκολύνουσα διὰ τὸ σύντομον καὶ τὴν ἀπάνθισιν τῶν χρωιδεστερῶν τύπων τὴν ὁδὸν ἀνωτέρων θεωριῶν τῆς ἀμωμῆτου πίστεώς μας, ἀνάπτει τὸν ἔνθεον ζῆλον καθενὸς χριστιανοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐντελῆ διάγνωσιν ὧσων πρεσβεύει ὀρθοδόξων δογμάτων καὶ καθιερώνει πρὸς σέ τὸν φιλόπονον διηνεκῆ τὴν ἐνδόμυχον εὐγνωμοσύνην ὄλων.

Τόσον καὶ τὰ δύο ταῦτα μέρη, ὅσον καὶ τὸ ἄλλο τῶν διαφορῶν ἐπικρίσεών σου διαλύει τὴν ἀχλὺν πολλῶν ἀτόπως παραδεγεμένων ἰδεῶν. Καὶ τοῦτο δὲν προσθέτει μικροτέραν τὴν χάριν τοῦ κοινοῦ εἰς τὸν μόνιμον ψυχοφελῆ σκοπὸν σου...

Τῆ 10. Νοεμβρίου 1829

Ἐν Δημητσάνῃ.

Ὁ ἐν Χριστῷ ἀδελφός

Καλλίνικος Καστόρχης».

6. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, ὀ.π., σ. 1.
7. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, ὀ.π., σσ. 1-2.
8. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, ὀ.π., σ. 3.
9. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, ὀ.π., σσ. 3-4.
10. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, ὀ.π., σ. 4.
11. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, ὀ.π., σ. 5. Ἀναφέρεται στὴ μετάφραση τῶν ἔργων τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης στὴν ὁποίαν προέβη ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἱερεὺς Πολυζῶης Λαμπανιζιώτης τὸ ἔτος 1791 «ἐν Λειψία τῆς Σαξωνίας». Ὁ Λαμπανιζιώτης ἀκολούθησε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου «ἐν Ἰασίῳ τῷ 1683», ἀλλὰ μὲ νέα ἀρίθμηση κεφαλαίων καὶ μὲ προσθήκη προλόγων, ἐπιγραμματῶν καὶ κάποιων παραπομπῶν. Βλ. καὶ Ἰ. Μ. Φουντούλη, Τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ θεωρίαν τῆς θείας Λατρείας), Θεσσαλονίκη 1965, σ. 28, σχ. 1.
12. Πρόκειται γιὰ τὴν «Ἐρμηνεία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ προετοιμάζωνται διὰ τὴν Ἱεροπραξίαν τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας καὶ περὶ τοῦ πῶς νὰ διορθῶνται τὰ αἰφνιδίως συμβάντα καὶ τὰς ἀπορίας εἰς ταύτην τὴν Ἱεροπραξίαν» (Κ. Δυοβουνιώτου, «Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ζαγοράς», ἐν Νέος Ἑλληνομνήμων 13 (1916) 458). Διασώζεται στὸ χειρόγραφο 97 τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος (βλ. Ἰ. Σακελλιώνος - Ἀ. Σακελλιώνος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1892, Νο 2475, 2476, σσ. 363-364).

Κατὰ τὸν καθηγητὴ Δημήτριον Γόνη ἡ ἐν λόγῳ ἐρμηνεία εἶναι ἐπεξεργασία κειμένου πού ἐγινε ἀπὸ τὸν Καλλίνικο Γ' τὸν ἐκ Ζαγοράς. Τὸ κείμενο αὐτὸ τὸ μετέφρασε ἄγνωστος πνευματικὸς ἀπὸ τῆ σλαβωνικῆ στὴν ἑλληνικὴ (βλ. «Τὸ Izvestie učitel'noe σὲ νεοελληνικὴ μετάφραση τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνα», ἐν Οἰκοδομῇ καὶ Μαρτυρίᾳ, Ἐκφρασις ἀγάτης καὶ τιμῆς εἰς τὸν Σεβασμώτατον Μητροπολίτην Σερβίων καὶ Κοζάνης Κύριον Διονύσιον, τόμος Β', ἐν Κοζάνῃ 1992, σσ. 117-129).

Σὲ σχετικὴ μὲ τὸν Πατριάρχου Καλλίνικο τὸν Γ' μελέτη σημειώνεται ὅτι τὸ ἐν λόγῳ κείμενο φέρεται μὲ τὸν τίτλο «Ἐρμηνεία τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας καὶ λύσεις τῶν ἐπισυμβαινόντων» (Α. Δ. Χρυσοβέργη, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος ὁ Γ' ὁ ἐκ Ζαγοράς (1757), Ζαγορά 1995, σ. 164). Στὴν ἔκδοσιν πάντως τοῦ 1786 πού κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι καὶ ἡ πρώτη φέρεται μὲ τὸν ἐκτενῆ τίτλο «Διδασκαλία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους, ἧτοι Ἐρμηνεία περὶ τοῦ πῶς χρεωστῆ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ προετοιμάζωνται διὰ τὴν Ἱεροπραξίαν τῆς θείας Λειτουργίας καὶ περὶ τοῦ πῶς νὰ διορθῶνται τὰ αἰφνιδίως συμβάντα, καὶ ἀπορίας εἰς ταύτην τὴν Ἱεροπραξίαν. Ἐκ τοῦ σλαβονικοῦ μεταφρασθεῖσα καὶ θεωρηθεῖσα μετ' ἀκριβείας παρὰ τοῦ παναγιωτάτου πρώην Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρίου, κυρίου Καλλίνικου τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα συμβοηθεῖα Κωνσταντίνου Καλαφάτη, καὶ ἐπιμελεῖα Πολυζῶη Λαμπανιζιώτη, αψῆς', ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1786. Παρὰ τῷ τυπογράφῳ Ἰωσήφ Βαουμαϊστέρω» (βλ. Κ. Δυοβουνιώτη, «Καλλίνικος Γ' Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως», ἐν Ἱερός Σύνδεσμος 225 (1916) 5-6).

Τὸ κείμενο τῆς ἐν λόγῳ Ἐρμηνείας, μὲ καθαρὰ πρακτικὸ χαρακτῆρα πρὸς βοήθεια τῶν ἱερέων, συμπεριελήφθη ὡς παράρτημα καὶ στὰ «Ἄπαντα» τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης, προφανῶς ἀπὸ τὸν Πολυζῶη Λαμπανιζιώτη (βλ. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ Ὀρθόδοξη Λατρεία κατὰ τὴν Τουρκοκρατία», ἐν Ἐκκλησία, ἔτος 7' (90) - τεύχος 4 - Ἀπρίλιος 2013, Ἀθήναι, σ. 275, σχ. 35). Ἀπὸ τὴν τέταρτη ἔκδοσιν τῶν «Ἀπάντων» πού ἐγινε τὸ 1882 ἀνατυπώθηκε ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Ρηγοπούλου στὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλο «Συμεῶν Ἀρχιεπίσκοπου Θεσσαλονίκης, Τὰ Ἄπαντα ἐκ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν ὀμιλουμένην μετενεχθέντα πρὸς ψυχοφελῆ χρῆσιν τῶν εὐλαβῶν ὀρθοδόξων ἱερέων καὶ λαϊκῶν, ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ

πολλῶν διορθώσεων κατά τό ἀρχαῖον κείμενον, ἀκριβῆς ἀνατύπωσης ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1882 γενομένης τετάρτης ἐκδόσεως, ἐκδοτικός οἶκος Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1993, σσ. 462-482.

Ὁ Δανιὴλ Γεωργόπουλος παραθέτει τὴν «Ἐρμηνεία» τοῦ Καλλινίκου στό τρίτο κεφάλαιο τοῦ δευτέρου μέρους τῆς «Ἱερᾶς Ἀνθολογίας» του, σσ. 86-103. Οἱ συντιμήσεις ὁμως καί οἱ ἀλλαγές πού κάνει δίδουν τὴν ἐντύπωση ἐνός διαφορετικοῦ κειμένου ἀπό αὐτό τοῦ πρωτοτύπου.

13. Δανιὴλ Γεωργόπουλου, ὁ.π., σ. 5.
14. Δανιὴλ Γεωργόπουλου, *Ἱερὰ Ἀνθολογία περιέχουσα ἐρμηνεῖαν ἐπὶ τῆς τελετῆς τῶν ἐπτά Μυστηρίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐπι δέ διάφορα ἄλλα χρήσιμα καί ἀναγκαῖα πρὸς ὁδηγίαν τοῦ εὐαγοῦς ἱερατείου*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 20. Πρόκειται γιὰ τὴν βρῶσιν τὴν μὴ ἀπολυμένην ἀλλὰ χαρίζουσαν αἰώνιον ζωὴν (Ἰω. 6, 27), καί τὸν ἀληθινόν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα (Ἰω. 6, 33) «ὃν ὁ μὴ τρώγων οὐ ζήσεται, ὁ δὲ τρώγων ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἰω. 6, 50). Ὡς τροφή ζωῆς αἰωνίου περιγράφει τὴ θεία Εὐχαριστία ὁ μέγας Βασίλειος. Βλ. *Περὶ Βαπτίσματος*, 1, 3, SC 357, 192 (=PG 31, 1573BC). Ὁ Χριστός μᾶς τρέφει μὲ τό αἶμα του, ἐπειδὴ μᾶς γέννησε πνευματικά, «ὡσπερ γυνὴ τό τεχθέν οἰκίῳ τρέφει αἵματι καί γάλακτι» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἱερὰ παράλληλα. Στοιχεῖον Θ' . Τίτλος Δ' , PG 96, 17B*). Τρεφόμεθα ἀπό τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί διδασκόμεθα «κοινωνεῖν ταῖς ἀρεταῖς καί τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ, ἵνα καί αἰωνίως συζησωμεν καί συμβασιλεύσωμεν» (Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΚΒ' , ἔκδ. Σοφοκλέους Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Ἀθήνησι αὐξιά' , σ. 211 (εἶναι ἀπό τὴν Ὁμιλία Ν7' , Περὶ τῶν ἁγίων καί φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων)*. Βλ. καί Ν. Σκρέττα, *Ἡ θεία Εὐχαριστία καί τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς κατὰ τὴ διδασκαλία τῶν Κολυβάδων* [Σειρά: Κανονικά καί Λειτουργικά 7], ἔκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 91-92.
15. Α' Κορ. 10, 17. Πρβλ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, *Κατήχησις Μυσταγωγική Δ' Περὶ σώματος καί αἵματος Χριστοῦ*, SC 126, 136 (=PG 33, 1100A): «Χριστοφόροι γινόμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ καί τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἡμέτερα ἀναδιδομένου μέλη. Οὕτω κατὰ τὸν μακάριον Πέτρον θείας «κοινωνοὶ γινόμεθα φύσεως» (Β' Πέτρο. 1, 4). Κατὰ τὸν ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας, μολοντοὶ ὁ καθένας εἶναι μία ξεχωριστὴ προσωπικότητα, «σύσωμοι γεγόναμεν ἐν Χριστῷ, τὴν μίαν σάρκα τρεφόμενοι, καί ἐνὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρὸς ἐνότητα κατεσφραγισμένοι καί εἴπερ ἐστὶν ἀμέριστος ὁ Χριστός· μεμέρισται οὐδαμῶς· ἐν οἱ πάντες ἐσμέν ἐν αὐτῷ» (Περὶ τῆς Ἀγίας τέ καί Ὁμοουσίου Τριάδος, PG 75, 697B). Τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας γράφει ὁ Νικόλαος Μεθώνης εἶναι φρικτό καί φοβερό καθότι «σῶμα καί αἶμα Χριστοῦ τὰ τελούμενα», μὲ στόχο πάντοτε τὴν πρόγευση τῆς βασιλείας καί τὴν αἰώνια ζωή. Στὸ ἐρώτημα πῶς γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ ἀπαντᾷ μὲ βάση τὰ ἀναφερόμενα ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο στὴν εὐχαριστιακὴ ἐνότητα τῶν πιστῶν· «Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; ὅτι εἷς ἄρτος ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνός ἄρτου μετέχομεν. Τί γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ὁ ἄρτος; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ· μετέχοντες γὰρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ἡμεῖς ἐκείνο γινόμεθα» (Πρὸς τοὺς διατάζοντας καί λέγοντας ὅτι ὁ ἱεροουργούμενος ἄρτος καί οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καί αἶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, PG 135, 512B. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Υπόθεσις τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς*, ΚΔ' , PG 61, 200B). Περὶ τοῦ θέματος τῆς ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ ἐνότητος τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας βλ. Α. Σμέμαν, *Εὐχαριστία. Τό μυστήριον τῆς Βασιλείας*, μετάφρ. ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά: Ἰωσήφ Ροηλίδης, ἔκδ. «Ἀκρίτας», Ἀθήνα 2000. Γ. Φίλια, «Στὶς πηγές τῆς εὐχαριστιακῆς ἐνότητος κλήρου καί λαοῦ», ἐν *Σύναξη* 50 (1984) 101-107. Π. Βασιλειάδη, *Lex Orandi. Λειτουργικὴ θεολογία καί λειτουργικὴ ἀναγέννηση*, ἔκδ. «Ἰνδικτος», Ἀθήνα 2005. Α. Γέβριτς (Ἱερομονάχου, Μητρο. πρώην Ἐρζεγοβίνης), *Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 1984, σσ. 51-142. Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ὁ λαὸς ὡς πλήρωμα στή θεία Λειτουργία», ἐν *Λειτουργικὲς Μελέτες* II, ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2006, σσ. 75-97. Θ. Κ. Πιτταρά, *Εἰδικὰ Θέματα Πατερικῆς Θεολογίας*, ἔκδ. «Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων», Ἀθήνα 2010, σσ. 161-168.
16. Ἰω. 13, 34.
17. Γιὰ τὴ σημασία καί ἔννοια τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς κοινωνίας γίνεται ἰδιαίτερος λόγος στὴν πατερικὴ παράδοση. Ὁ μέγας Βασίλειος π.χ. ὁμιλεῖ γιὰ τὴν κοινωνία μεταξὺ τῶν πιστῶν σὲ συνδυασμὸ πάντοτε μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐν τῷ δεῖπνῳ τῆς Εὐχαριστίας (*Historia mystagogica*, 63, ἔκδ. F. E. Brightman, ἐν *The Journal of Theological Studies* 9 (1908) 397: «Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων μυστηρίων μετάληψις διὰ τό τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσην καί κοινωνοῦς ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ποιεῖν βασιλείας». Βλ. καί Σ. Ἰ. Πέτρου, *Ἐνότητα καί διάσπαση τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον*, Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 66-68). Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης χαρακτηρίζει τὴ θεία Λειτουργία «μυστήριον συνάξεως, εἴτουν κοινωνίας» (Περὶ τῆς Ἐκκλη-

σιαστικής Ίεραρχίας, 3, 2, PG 3, 425B). Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός σημειώνει ὅτι «Κοινωνία δέ λέγεται τέ και ἔστιν ἀληθῶς, διά τό κοινωνεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ και μετέχειν αὐτοῦ τῆς σαρκός τε και τῆς θεότητος· κοινωνεῖν δέ και ἐνοῦσθαι ἀλλήλοις δι' αὐτῆς· ἐπεὶ γάρ ἐξ ἑνός ἄρτου μεταλαμβάνομεν, οἱ πάντες ἐν σῶμα Χριστοῦ και ἐν πνεῦμα και ἀλλήλων μέλη γινόμεθα, σύσσωμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες» (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, 4, 13, PG 94, 1153A. Πρβλ. Χρυσάνθου τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, *Συνταγματίον περί τῶν ὀφφικίων...*, ἐν ἔτει ἀπό Θεογονίας χιλιοστῶ ἑπτακοσιοστῶ δεκάτῳ πέμπτῳ κατὰ μήνα Μάρτιον, σ. ρή'). «Ὡ τῆς πολυειδοῦς και ἀφάρτου κοινωνίας! –γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμῆς– Ἀδελφός ἡμῖν ὁ Χριστός ἐγένετο, κοινωνήσας ἡμῖν παραπλησίως σαρκός και αἵματος και δι' αὐτῶν ἡμῖν ὁμοιωθεῖς». (Ὁμιλία Ν7', *Περί τῶν ἁγίων και φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων*, ὁ.π., σ. 207). Γιά τόν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης «Κοινωνία τοῖνν ἐστίν ἔνωσις Θεοῦ μεθ' ἡμῶν, θέωσις ἡμῶν, ἀγιασμός, χάριτος πλήρωμα, ἔλλαμψις, ἀποτροπή παντός ἐναντίου. Χορηγία παντός ἀγαθοῦ· και τί ἕτερον ἢ Θεοῦ σύγκρασις τε και κοινωνία;» (*Διάλογος...*, ΟΗ', PG 155, 253C). Μέ τή συμμετοχή στήν Εὐχαριστία ὁ πιστός «κοινωνεῖ διαφερόντως, ἅτε σώματος και αἵματος τεθεωμένων. Ὅθεν και κατ' ἐξοχήν, ὑπέρ πάσαν ἄλλην κοινωνίαν, ἡ μετουσία αὕτη κοινωνία καλεῖται». (Αθανάσιου Παρίου, Ἐπιτομή, εἶτε Συλλογή τῶν θείων τῆς πίστεως δογματῶν, Λειψία 1806, σ. 259. Βλ. και Ν. Σκρέττα (Αρχιμ.), *Ἡ θεία Εὐχαριστία και τά προνόμια τῆς Κυριακῆς κατὰ τή διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων*, σ. 53).

18. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, ὁ.π., PG 3, 424 CD: «Τελετῶν τελετή... Οὐ γάρ ἐνεστι σχεδόν τινά τελεσθῆναι τελετήν ἱεραρχικήν, μή τῆς θειοτάτης Εὐχαριστίας». Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΟΗ', PG 155, 253C: «Τοῦτο μυστήριον μυστηρίων και ἁγίων ἀγιασμός, και ὄντως ἁγίων ἅγιον και τελετῶν ἀπασῶν τελετή και τελετάρχης τε και τελεστικῆ». Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 21.
19. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 21. Σχετικά μέ τήν παράδοση τοῦ ἐνζύμου ἄρτου βλ. Ν. Σκρέττα (Αρχιμ.), ὁ.π., σσ. 54-58. Εὐ. Ἀργέντη, *Σύνταγμα κατὰ ἀζύμων εἰς τρία διαιρεθέντα τμήματα...*, ἐν Λειψία τῆς Σαξωνίας 1760. Κ. Simic, *Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας στόν ἐλληνόφωνο χῶρο κατὰ τή μεταβυζαντινῆ περίοδο*, Διπλωματική Ἔργασία, Ἀθήνα 2005, σσ. 84-88.
20. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 21. Περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ βλ. Νικόδημου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 5. Π. Ι. Μπούμη, «Τά συστατικά τῆς θ. Εὐχαριστίας», ἐν *Ἐκκλησία* 1-15 Αὐγούστου 1996, ἄρ. 12, σσ. 544-547. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τή ἑορτή τῆς Μεταμορφώσεως», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες* II, σσ. 297-300.
21. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 22.
22. *Χρηστοθήθεια τῶν χριστιανῶν*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 318.
23. Γαβριήλ (Μητροπολίτου τῆς Μεγάλης Νοβογροδίας), *Τελετουργία Ἱερά*, ἐν Πετροπόλει ρηθ (1799), σσ. 115-116. Ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ὄντως μυστική ὄχι μέ τήν ἔννοια ὅτι τά λεγόμενα, ἀδόξετα και ἀναγινωσκόμενα σ' αὐτήν λειτουργοῦν «κρυφίως», ἀλλά ὅτι δι' ὄλων αὐτῶν μπορεῖ ὁ πιστός νά γίνει κοινωνός πραγμάτων πού εἶναι ὑπέρ λόγον και ὑπέρ ἔννοιαν, δηλ. μυστικά. «Ὁ νοητός κόσμος –σημειώνει Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής– ὄλα τῶ ἀισθητῶ μυστικῶς τοῖς συμβολικοῖς εἶδει τυπούμενος φαίνεται τοῖς ὄραν δυναμένοις» (PG 91, 669C). Αὐτή τή δυνατότητα νά θεῶνται οἱ πιστοὶ τῶν ἀοράτων τήν ἔδωκε ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου, τῆς ὁποίας προέκταση εἶναι ἡ θεία Λειτουργία ὡς ἀνακεφαλαίωση ὄλου τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ οικονομίας. Σ' αὐτήν «ὄρῶμεν τόν Χριστόν τυπούμενον και τά ὑπέρ ἡμῶν ἔργα και πάθη» (Νικόλαου Καβάσιλα, *Εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν*, Α', SC 4bis, 60 (6) = PG 150, 369D. Βλ. και Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ θεία Λειτουργία: Συγκεφαλαίωση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ οικονομίας», ἐν *Θεολογία*, Τόμος 80 - τεῦχος 4, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 2009, σσ. 77-106). Στό θεολογικό αὐτό πλαίσιο κατανοοῦνται και οἱ ὄροι «μυστικός ὕμνος», «μυστικόν ὕδωρ», «Πάσχα μυστικόν» κ.ἄ. πού εἶναι διάσπαρτοι στά λειτουργικά βιβλία. Καί ἡ Λειτουργία στίς λειτουργικές πηγές και στήν πατερική παράδοση ὀνομάζεται «μυστικά» (βλ. *Διαταγαί τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων* 8, 31, SC 336, 234: «ἐν τοῖς μυστικοῖς». Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, ΙΓ', *Μυσταγωγία*, PG 91, 692B. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., ΚΘ', SC 4bis, 190 (=PG 150, 433B). Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΝΣΤ', PG 155, 364A), μέ τήν ἔννοια ὅτι διά τῶν λεγομένων και ὀρωμένων μᾶς μυσταγωγεῖ στά μή ὀρώμενα. «Μυστήρια γάρ διά τοῦτο λέγεται, ἐπεὶ οὐ τό ὀρώμενον ἐστίν ἀπλῶς, ἀλλά πνευματικόν τι και ἀπόρητον» (Γρηγορίου Παλαμα, Ὁμιλία Ν7', *Περί τῶν ἁγίων και φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων*, ὁ.π., σ. 205). Αὐτό ἀκριβῶς τό «μυστικό» νόημα τῆς Λειτουργίας ἐκφράζεται μέ τίς λειτουργικές κινήσεις τοῦ ἱερέα, μέ τόν ἤρεμο τρόπο ἀνάγνωσης τῶν εὐχῶν, μέ τήν εἰρηνική ψαλμωδία ἢ ἀκόμη και μέ τήν κάλυψη τῶν τιμίων δώρων· «ἐκ τῶν τοιούτων και ἑτέρων ὑποδειγμάτων μυστική θυσία ἀνακηρύττεται» (Θεόδωρου Στουδίτου (ψευδ.), *Ἑρμηνεία τῆς θείας*

- Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, PG 99, 1689A). Γενικότερα γιά τό ζήτημα τοῦ τρόπου ἀνάγνωσης τῶν εὐχῶν τῆς θείας Λειτουργίας· βλ. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τρόπος ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στή Λατρεία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, κατά τά χειρόγραφα Εὐχολόγια η' -ιδ' αἰώνων*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 1997. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ περί τῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τῆς θείας Λειτουργίας παράδοση καί οἱ σχετικές ἀπόψεις τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγορείτου», ἐν *Θεολογία*, τόμος 8ος - τεύχος 3ο, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2009, σσ. 71-92.
24. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 22: «Ἡ θεία Λειτουργία τῶν ἀχράντων μυστηρίων τελεῖται εἰς ναόν ἐγκαινισμένον καί ἐνθρονισμένον μετά ἁγίων λειψάνων, καί ὄχι εἰς ἄλλον τόπον· ἐάν δέ μεγάλη ἀνάγκη ἀπαιτῆ, καθὼς συμβαίνει εἰς τά στρατόπεδα, τότε τελεῖται καί εἰς ἄλλον τόπον, καθαρῶτατον ὅμως καί ἐκλεκτόν, ὅσον τό δυνατόν· ἀνάγκη ὅμως νά ἦναι τό ἀντιμίνοιον ἐγκαινισμένον, νά ἔχη καί ὑπερραμέναις εἰς τό ὄπισθεν μέρος μερίδας μαρτυρικῶν ἁγίων λειψάνων· τελεῖται δέ ἡ Λειτουργία ἅπαξ μόνον τῆς ἡμέρας εἰς καθέν θυσιαστήριον».
 25. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σσ. 22-23: «Ὑπουργοί τοῦ μυστηρίου, οἵτινες καί λειτουργοί ὀνομάζονται, εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς καί ὁ ἱερεὺς, διότι καί οἱ δύο ἐξίσου εἶναι τελεστικοὶ τούτου τοῦ μυστηρίου· προσλαμβάνουσι ὅμως καί ὑπηρέτας καί διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας καί ψάλτας, πρὸς ἐπίδειξιν καί μεγαλοπρέπειαν τῆς ἐνδόξου λειτουργίας τούτου τοῦ φρικτοῦ καί ὑπερμεγέθους μυστηρίου· πλὴν καί ἄνευ τούτων ἐπιτελοῦσιν ἐξ ἀνάγκης ταύτην τὴν Λειτουργίαν καί μόνοι τῶν ὁ καθείς». Σέ παραπομπή ἐξηγεῖ ὅτι ἂν χρειαστεῖ νά εἶναι οἱ λειτουργοὶ μόνοι τῶν αὐτῶ ἐννοεῖται ὡς πρὸς τὴν ἱεροτελεσίαν. Οἱ πιστοὶ πολλοὶ ἢ ὀλίγοι εἶναι ἀναγκαῖον νά ὑπάρχουν προκειμένου, ὅπως γράφει «νά ἐκφωνῶσι τό Κύριε, ἐλέησον, κ.τ.λ.».
 26. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 26. Κ. Καλοκύρη, *Ἡ φάτνη τῶν Χριστουγέννων. Νῆσος, Ρέθυμνο 1992*.
 27. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ καί μυστικῆ θεωρίας*, PG 98, 388-389· 396-400. Θεόδωρου Ἐπισκοποῦ Ἀντιδιδῶν, *Προθεωρία κεφαλαϊώδης περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ γινόμενων συμβόλων καί μυστηρίων*, PG 140, 424-432. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΔ' -ΠΖ', PG 155, 264-265. *Περί τε τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 704-705. Ἰωάννου Ναθαναήλ, *Ἡ θεία Λειτουργία μετὰ ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων*, In Venetia 1574, σσ. α' -κγ'. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἰατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά, τουτέστιν ἐξηγήσις λεπτομερῆς τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας ἐν εἴδει ἐρωταποκρίσεων, μετὰ καί πολλῶν ψυχοφελῶν ἐξετάσεων*, Ἀκριβῆς ἐπανέκδοσις τῆς α' ἐκδόσεως τοῦ 1651 (τό σωστό εἶναι 1681), Ἱερόν Ἑσχαστήριον Ἄξιόν Ἔστιν, Κατουνάκια Ἁγίου Ὁρους 2007, σσ. 77-95. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Ἡ θεία Λειτουργία ἀπὸ τὰ σύμβολα στήν πραγματικότητα», ἐν *Ἀναβαθμοὶ λειτουργικῆς ζωῆς*, ἔκδ. «Ἄθως», Ἀθήνα 2008, σσ. 47-61.
 28. Γιά τὴν ἐννοια τῶν σχετικῶν ὄρων βλ. π. Π. Κουμαριανοῦ, «Πρόθεση, Προσκομιδὴ, Προσφορά. Ἕνα ξεκαθάρισμα λειτουργικῶν ὄρων», ἐν *Θεολογία* (1999) 483-512. Γ. Α. Κεσελοπούλου, *Ἡ Ἀκολουθία τῆς Προθέσεως (8ος-9ος αἰώνας) κατά τό κείμενο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (†733)*, (Μελέτη λειτουργικῆ, ἱστορικῆ-θεολογικῆ), Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 121-181.
 29. S. Parenti - E. Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336*, edizioni liturgiche, Roma 2000, σ. 1.
 30. Σχετικὰ μέ τὴν ἀρχικὴ θέση τοῦ σκευοφυλακίου καί τὴ σχέση του μέ τὰ παστοφῶρια-διακονικά βλ. Εὐδ. Ἀντωνιάδου, *Ἐκφρασις τῆς Ἁγίας Σοφίας*. Τύποις Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις 1908, σσ. 131-146.
 31. Γιά τὴν ἐξέλιξη αὐτῆ βλ., Χ. Γ. Σούλτζ, *Ἡ Βυζαντινὴ Λειτουργία. Μαρτυρία πίστεως καί συμβολικὴ ἔκφραση*, ἀπόδοση ἀπὸ τὰ Γερμανικά π. Δημήτριος Β. Τζέρπος, ἔκδ. «Ἀκριάς», Ἀθήνα 1998, σσ. 53-57· 77-81· 233-259. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι κατά τούς ἐν Ἀθήναις κώδικας*, Ἀθήναι 1982, σσ. 69-86. Ἰ. Στούφη-Πουλημένου, *Τὸ φράγμα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος στὰ παλαιοχριστιανικά μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος: Μελέτη ἀρχαιολογικῆ καί λειτουργικῆ*, Ἀθήναι: Μπάστα, 1999, σσ. 149-159. Τρ. Π. Τσομπάνη, *Ἡ μεγάλη εἴσοδος στήν εἰκονογραφία*, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 62-100. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1989, σσ. 47-51 καί τόμ. Ε', Ἀθήνα 2003, σσ. 180-186. π. Δ. Β. Τζέρπου, «Ἡ Ἀκολουθία τῆς Προθέσεως (Προσκομιδῆς), ἐν *Λειτουργικῇ Ἀνανέωση. Δοκίμια λειτουργικῆς ἀγωγῆς κλήρου καί λαοῦ Α'*, ἔκδ. «Τήνος», Ἀθήνα 2001, σσ. 70-72. Ι. Κ. Ν. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), *Ὁ Χριστιανικὸς Ναός καί τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήναι 41969, σσ. 304-307. Β. Κογκούλη, Χ. Κ. Οἰκονόμου, Π. Ι. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, ἔκδ. Ο.Χ.Α. «ΛΥΔΙΑ», Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 155-159.
 32. Θεόδωρου Στουδίτου (Ψευδ.), *Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων*, PG 99, 1689C: «Ἡ τελεία Προσκομιδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ γίνεται καί τό εὐλογημένη ἢ βασιλεῖα ἀνακηρύττεται τῷ Θεῷ ἡμῶν».

33. Ἡ παράδοση τῶν μερίδων τῶν ἁγίων ξεκινᾷ ὑπαινεκτικά ἀπό παλαιότερα, καί δὴ καί τόν 5ον αἰ. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περί τῶν ἐν συνάξει τελουμένων*, 3, 9, PG 3, 437C: «Ἐπιτεθέντων τῷ θεῷ θυσιαστηρίῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, δι' ὧν ὁ Χριστός σημαίνεται καί μετέχεται, πάρεσιν ἀδιαστάτως ἢ τῶν ἁγίων ἀπογραφῆ, τό συννευγμένον αὐτῶν ἀδιακρέτως ἐμφαίνουσα τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερκοσμίου καί ἱεράς ἐνώσεως». Στὴ μαρτυρία αὐτὴ παραπέμπει καί ὁ Νικόλαος Βούλγαρης. Βλ. *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 86. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 388D-389: «Ἡ ἁγία Τράπεζα ἐστίν, ἀντὶ τῆς τραπέζης τοῦ Χριστοῦ σὺν τοῖς μύσταις· καί οἱ ἐν αὐτῇ μαργαρίζαι, τὰ θεῖα δόγματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητάς». Ἡ πράξις αὐτῆ τῶν μερίδων γίνεται πιό σαφῆς τό 12ο αἰ., σταθεροποιεῖται στὴ Διάταξη τοῦ πατριάρχου ἁγίου Φιλοθέου του Κοκκίνου, 14ος αἰ. (βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαί...*, σσ. 1-16), καί σαφέστερη ἀκόμη εἰκόνα μᾶς δίδει ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ καθαρά γιὰ τίς μερίδες «ὑπὲρ τε ἐκάστου τάγματος τῶν ἁγίων, καί ὑπὲρ πάντων ὁμοῦ, καί ὑπὲρ ἐκάστου τῶν προσφερόντων πιστῶν» (Ἀποκρίσεις πρὸς τίνας ἐρωτήσεις Ἀρχιερέως, ΜΖ', PG 155, 893A). Βλ. καί Π. Ι. Σκαλποῦ, «Οἱ πολλοὶ ἄρτοι καί τὰ πολλὰ ποτήρια στὴ θεῖα Λειτουργία», ἐν *Εἰς μαρτύριον τοῖς Ἑθνεσι. Τόμος χαριστήριος εἰκοσαετηρικός εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Βαρθολομαῖον*, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 741-784).
34. V. Laurent, «Le rituel de la proskomidie et le métropolitain de Crète Élie», ἐν *Revue des Études Byzantines* 19 (1958) 116-142.
35. Χ. Γ. Σούλτζ, ὁ.π., σσ. 253-269. Γ. Θ. Βεργωτῆ, «Ὁ μέγας Φώτιος καί ἡ συμβολὴ του στὶς προϋποθέσεις τῆς λειτουργικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Θ' μ.Χ. αἰῶνα», ἐν *Πρακτικά ΙΕ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου «Ὁ μέγας Φώτιος»*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 89-112.
36. Θεοδώρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 421B: «Αὐτίκα γοῦν ἡ θεῖα καί ἱερά τράπεζα καί εἰς τό ἐστρωμένον ἀνώγειον ἐκλαμβάνεται, καί φάτνη κατονομάζεται, καί τάφος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπικέκληται». Τοῦ ἴδιου, ὁ.π., PG 140, 429CD: «Οὕτω τοιγαροῦν ἀφίεται τό θεῖον σῶμα ἐν τῇ Προθέσει, ὡσπερ Βηθλεέμ, ὅπου γεγέννηται ὁ Χριστός... ὁμοῦ δέ καί ὡς ἐν τῇ Ναζαρέτ, πρὸς δέ καί τῆς ἐν Καπερναοῦμ διατριβῆς, τὸν τόπον ἢ Πρόθεσις ἐκκληροῖ». Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ εὐχαριστιακὴ τράπεζα εἶναι σάν τὴ φάτνη, εἶναι παλαιότερη. «Ἡ γὰρ τράπεζα αὕτη τάξιν τῆς φάτνης πληροῖ» (Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον...*, PG 48, 753). Βλ. καί Χ. Κωνσταντινίδη, *Ὁ μελισμός. Οἱ συλλειτουργοῦντες Ἱεράρχες καί οἱ ἄγγελοι-διάκονοι μπροστά στὴν ἁγία Τράπεζα μέ τὰ τίμια δῶρα ἢ τὸν εὐχαριστιακὸ Χριστό* [Βυζαντινὰ Μνημεῖα 14], Θεσσαλονίκη 2008, σ. 83. Κ. Καλοκύρη, *Ἡ φάτνη τῶν Χριστουγέννων*, Νήσος, Ρέθυμνο 1992, Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Ἡ θεῖα Λειτουργία ἀπὸ τὰ σύμβολα στὴν πραγματικότητα», ὁ.π., σσ. 55-57. Πρβλ. καί π. Δ. Β. Τζέρπου, «Ἡ Ἀκολουθία τῆς Προθέσεως (Προσκομιδῆς)», ὁ.π., σ. 76.
37. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico d. S. Germano Patriarca Constantinopolitano e la versione di Anastasio Bibliotecario*, Grottaferrata 1912 [Studi Liturgici 1], σσ. 28-29: «Ἡ προσκομιδὴ ἢ γενομένη ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἦτοι ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ, ἐμφαίνει τοῦ κρανίου τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐσταυρώθη ὁ Χριστός».
38. Θεοδώρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 429B: «Οὕτω καί τό κυριακὸν σῶμα, ὡς ἐκ τινος κοιλίας καί αἱμάτων καί σαρκὸς τοῦ παρθενικοῦ σώματος». Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 397C: «Ἡ δέ προσφορά, ἢ καί ἄρτος καί εὐλογία καί ἀπαρχὴ λεγομένη, ἐξ ἧς τό Κυριακὸν σῶμα διατέμεται, εἰς τύπον τῆς ἀειπαρθένου καί Θεοτόκου λαμβάνεται».
39. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργικὴ Α' . Εἰσαγωγή στὴ θεῖα Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 47-48.
40. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 19: «Ἀντὶ γὰρ τῆς λόγξης τῆς κεντησάσης τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σταυρῷ, ἐστὶ καί αὕτη ἡ λόγχη» (=PG 98, 397C). Θεοδώρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 429B: Τὸ Κυριακὸν σῶμα «ὡς ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρέλαβε, διατέμεται σιδήρῳ τινί, ὅπερ καί λόγχην λέγουσιν». Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., Η', SC 4bis, 88 (3): «Διὰ τοῦτο γὰρ καί τό πλήττον σιδήρου λόγχην καλεῖ καί εἰς σχῆμα λόγξης αὐτὸ ἔχει πεποιημένον, ἵνα ἐκείνης ἀναμνησκῆ τῆς λόγξης». V. Laurent, «Le rituel de la proskomidie et le métropolitain de Crète Élie», ὁ.π., σσ. 127 καί 128: «Τό δέ ἐν τῇ λόγχη ἀποκαθαίρεσθαι σημαίνει τό ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἦχθη καί ὡς ἀμνός ἐνατίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος». Βλ. καί Κ. Ν. Καλλινίκου, *Ὁ Χριστιανικὸς Ναός καί τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθῆναι 1969, σσ. 179, 185. Χ. Κωνσταντινίδη, *Ὁ μελισμός...*, σ. 40. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Ἡ θεῖα Λειτουργία ἀπὸ τὰ σύμβολα στὴν πραγματικότητα», ὁ.π., σ. 57. Τρ. Π. Τσομπάνη, ὁ.π., σ. 148.
- Δίσκοι γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν ἄρτων ὑπῆρχαν ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες (βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαί...*, σ. 81. Τρ. Π. Τσομπάνη, ὁ.π., σσ. 142-145. Κ. Ν. Καλλινίκου, ὁ.π., σ. 178). Ὁ κυκλικὸς ὁμοῦ δίσκος εἰσήχθη ἀπὸ τὸν Γερμανὸ Κωνσταντινουπόλεως καί συμβολίζει τὴν κλίνη «ἐν ἣ τό σῶμα

τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου κατασκευάζεται» (PG 98, 397B) ἢ «ἀντὶ τῶν χειρῶν τοῦ Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμου τῶν κηδευσάντων τὸν Χριστόν. Ἐριμνεύεται δὲ δίσκος καὶ ὅπερ ἐπιφέρεται ὁ Χριστός κύκλον οὐρανοῦ, ἐμφαινῶν ἡμῖν ἐν μικρᾷ περιγραφῇ τὸν νοητὸν ἥλιον Χριστόν χωρῶν ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ ὀρώμενος» (N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 31. Βλ. καὶ I. Φουντούλη, «Δίσκος», ἐν *Θρησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ* 5 (1964) 114-117. X. Γ. Σουλτς, ὅ.π., σ. 154).

Ὁ ἀστερίσκος μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν 11ο αἰ. (βλ. S. Petrides, «Asterisque», ἐν *Dictionnaire d' Archeologie Chrétienne et de Liturgie* I, σ. 3003) καὶ εἰσήχθη γιὰ νὰ συγκρατήσῃ τὸ κάλυμμα, ἀλλὰ καὶ ὡς προέκταση τῶν συμβολισμῶν τοῦ δίσκου ὡς οὐρανοῦ (Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (Ψεῦδ.), *Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ τελουμένων*, PG 873, 398SC: «Ἀστερίσκος καθὼς τὰ τέσσαρα ζῶα ἐπικαλύπτει τὸν οὐράνιον ἄνθρωπα· ἔστιν δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ κολλάσθαι τοὺς μαργαρίτας ἐν τῷ δισκοκαλύμματι». (Βλ. καὶ K. N. Καλλινίκου, ὅ.π., σ. 186. X. Κωνσταντινίδη, ὅ.π., SC 4bis, 100 (= PG 150, 389C). Βλ. καὶ K. N. Καλλινίκου, ὅ.π., σ. 186. X. Γ. Σούλτς, ὅ.π., σ. 154). Ἀπὸ τὸ 12ο αἰ. μαρτυρεῖται καὶ ὁ ψαλμικός στίχος «τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν...» (Ψαλμ. 32, 6) πού συνοδεύει τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀστερίσκου (Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., SC 4bis, 100 (= PG 150, 389C). Βλ. καὶ K. N. Καλλινίκου, ὅ.π., σ. 186. M. Mandala, *La protesi della Liturgia nel rito bizantino-greco*, Grottaferrata 1935, σ. 158 ἐξ.) καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ Διάταξη τοῦ Φιλοθέου (†1379) γίνεται λόγος γιὰ τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΕ', PG 155, 264C: «Ὁ δὲ λεγόμενος ἀστερίσκος καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τῇ γεννήσει Χριστοῦ δηλοῖ, ὡς καὶ τὰ καλύμματα τὸ στερέωμα». Βλ. καὶ K. N. Καλλινίκου, ὅ.π., σ. 186. M. Mandala, ὅ.π., σ. 160).

41. Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου, *Ἐκθεσις τῆς Βασιλείου Τάξεως*, I, PG 112, 165A: «Δύο ἄγια ποτήρια καὶ τοὺς δύο ἁγίους δίσκους καὶ τὰ ἄγια σπάργανα». Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὅ.π., PG 98, 400C. «Καὶ ἡ ἐπάνω κάλυψις τοῦ δίσκου ἐμφαίνει τὴν σινδόνα ἣ εἰλιξαν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Τὸ δὲ δισκοκάλυμμα ἔστιν ἀντὶ τοῦ σουδαρίου τοῦ ὄντος ἐπὶ τοῦ προσώπου περικαλύπτοντος αὐτὸ ἐν τῷ τάφῳ». Βλ. καὶ X. Κωνσταντινίδη, *Ὁ μελισμός...*, σ. 41. π. Δ. Β. Τζέρπος, «Ἡ Ἀκολουθία τῆς Προθέσεως (Προσκομιδῆς)», ὅ.π., σ. 85. Τρ. Π. Τσομπάνη, ὅ.π., σσ. 153-156.
42. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 30 (=PG 98, 400C).
43. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 23.
44. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ἐν *Σύντομος Πραγματεία περὶ τοῦ σχίσματος τῶν Ρασκόλνικων καὶ περὶ τινῶν αἱρέσεων ἐν Ρωσσίᾳ*, ἐρανισθεῖσα ἐπὶ τὸ συνοπτικώτερον ἐκ Μολδαυικοῦ πρωτοτύπου, συνταχθέντος ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων ρωσικῶν πηγῶν ὑπὸ Ἀρχιμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου Σιναΐτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1876, σ. 142.
45. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24. Ἡ ἀναφορὰ πρὸς σωτήριο πάθος τούτῃ τῇ στιγμῇ τῆς σταύρωσης καὶ νύξης τοῦ ἀμνοῦ γίνεται ἀπὸ τὸν ἱερό Καβάσιλα (ὅ.π., Η', SC 4bis, 88 (3): «Σταυρόν γάρ ἐν τῷ ἄρτῳ χαράττει καὶ οὕτω μνηνεῖ πῶς ἡ θυσία γέγονεν, ὅτι διὰ σταυροῦ» = PG 150, 385A), τὸν ἅγιον Συμεῶν Θεσσαλονίκης (*Διάλογος...*, ΠΕ', PG 155, 264D: «ἐν ὄλῳ δεικνύς τοῦ Χριστοῦ τὴν σταύρωσιν»), ἀλλὰ καὶ μεταβυζαντινοὺς ὑπομνηματιστὲς τῆς θείας Λειτουργίας (Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὅ.π., σσ. 142-143. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), ὅ.π., σσ. 83-84).
46. Σχετικὰ ὁ Νικόλαος Βούλγαρης ἀναφέρει ὅτι «τὸ προσφορίδιον ἔχομεν ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον εἰς τὸν Ἀγκιρωτόν, νὰ ἦτο δύο λογιῶν καὶ στρογγυλοειδὲς καὶ τετράγωνον» (*Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 65. Πρβλ. Ἐπιφανίου Ἐπισκοποῦ Κωνσταντίας τῆς Κύπρου, *Ἀγκιρωτός*, ΝΖ', PG 43, 117A). Περὶ τοῦ σχήματος τοῦ ἄρτου βλ. K. N. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὅ.π., σσ. 310-311.
47. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24. Πρβλ. K. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), *Ἡ συμβολὴ τοῦ π. Δημητρίου Στανιλοάε στὴ μελέτη τῶν λειτουργικῶν θεμάτων*, Ἀθήνα 1997, σ. 230.
48. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΖ', PG 155, 265C.
«Τετραμερῆς δὲ ὁ ἄρτος, ἀλλ' οὐ κυκλοτερῆς τε καὶ ἄζυμος, ὡς ὁ παρὰ Λατίνων θυόμενος, ὅτι καὶ τέλειος, ὡς εἰρήκαμεν, διὰ τὸ τέλειον τὸν ἄνθρωπον ὅλον ἐκ τε ψυχῆς καὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὸν Θεὸν προσλαβέσθαι· καὶ ὅτι τετραμερῆς πᾶς ὁ κόσμος, καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος τοῦ κόσμου δημιουργός· καὶ ὅτι ἐκ τεσσάρων στοιχείων τὸ σῶμα ὃ προσελάβετο ὁ Χριστός· καὶ ὅτι τὰ πέρατα πάντα τοῦ κόσμου ἠγγίασε σαρκωθείς ὁ Λόγος, καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· καὶ ὅτι τούτου τὸ σχῆμα αὐτοῦ τυποῖ τὸν σταυρόν, δι' οὗ προσπαγεῖς ἐν αὐτῷ καὶ ἀποθανόν, ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον πάντα ἀνώρθωσεν».
49. *Διάλογος...*, ΠΗ', PG 155, 265D. Πρβλ. K. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὅ.π., σσ. 221-222: «Ὁ Δ. Στανιλοάε ἐντάσσει τὴ θέση του γιὰ τὴ σημασία τῆς προσκομιδῆς σὲ ἓνα εὐρύτερο θεολογικὸ πλαίσιο... Τόσο

στήν προσκομιδή, όσο και στή θεία Λειτουργία, υπάρχει διαρκῶς ἡ ἐργασία-ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ πού γεννιέται καί σταυρώνεται».

50. Διάλογος..., ΠΗ', PG 155, 268AB. Σύμφωνα μέ τήν παλαιότερη τάξη τῆς Προσκομιδῆς ἡ σφραγίδα τοῦ ἄρτου μποροῦσε νά εἶναι καί τετράγωνη καί στρογγύλη. Βλ. V. Laurent, «Le rituel de la proskomidie et le metropolite de Crète Élie», ὅ.π., σ. 129: «Ἡ μέν πρώτη προσφορά ἐστίν ἡ δεσποτική, καί ὀφείλει ποιεῖν σταυρόν ὁ προσκομίζων διά τῆς λόγχης ἐπάνω τῆς προσφορᾶς, λέγων τόν στίχον, εἶτα πηγνύνει τήν λόγχην καί ἐκβάλλειν τήν σφραγίδα εἴτε τετράγωνον εἴτε στρογγύλην, καί λέγειν τό ρῆμα τοῦτο· Θύεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ...».
51. Ἦσ. 53, 7.
52. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΔ', PG 155, 264B: «Δεικνύς προκηρυττόμενον τό μυστήριον». Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 142.
53. Πρβλ. Ἰω. 1, 29 καί 6, 51. Ἰωάννου Ναθαναήλ, *Ἡ θεία Λειτουργία μετά ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων*, σ. κζ': «Εἶτα θέτει τόν ἄγιον ἄρτον ὑπτιον δηλονότι ἄνω τήν ψύχαν τοῦ ἄρτου καί κάτω τήν ὄψιν καί λέγει, ἴθεται ὁ ἄμνος...». Πρβλ. V. Laurent, «Le rituel de la proskomidie et le metropolite de Crète Élie», ὅ.π., σ. 131: «Ἀρχόμενοι γάρ τῆς προσκομιδῆς ποιούμεν σταυρόν διά τῆς λόγχης ἐπάνω τῆς δεσποτικῆς προσφορᾶς... εἶθ οὕτως ἀντιστρέφοντες τήν σφραγίδα εἰς τό ἄλλο μέρος, ἐγκαράττομεν εἰς βάθος διά τῆς λόγχης τόν τίμιον σταυρόν λέγοντες· “Θύεται...” Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργία...*, σ. 2.
54. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24.
55. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., Η', SC 4bis, 88 (3) (= PG 150, 385A): «Ταῦτα λέγει καί ποιεῖ δηλοῦντα τοῦ θανάτου τόν τρόπον. Σταυρόν γάρ ἐν τῷ ἄρτῳ χαράττει, καί οὕτω μνηύει πῶς ἡ θυσία γέγονεν, ὅτι διά σταυροῦ».
56. Βλ. σχ. 275. Πρβλ., Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΕ', PG 155, 264C: «Ὁ μέν οὖν δίσκος τυποῖ τόν οὐρανόν καί διά τοῦτο κυκλοτερής ἐστί καί τόν τοῦ οὐρανοῦ κατέχει Δεσπότην».
57. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἸΔ', PG 155, 285AB: «Ἰδωμεν δέ πῶς καί διά τούτου τοῦ θείου τύπου καί τοῦ ἔργου τῆς ἱερᾶς προσκομιδῆς τόν Ἰησοῦν αὐτόν καί τήν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ μίαν πᾶσαν ὁρῶμεν, μέσον αὐτόν τό ἀληθινόν φῶς, τήν ζωήν τήν αἰώνιον κεκτημένην καί φωτιζομένην ὑπ' αὐτοῦ καί συνεχομένην. Αὐτός μέν γάρ διά τοῦ ἄρτου μέσον ἐστίν ἡ Μήτηρ δέ διά τῆς μερίδος ἐκ δεξιῶν ἄγιοι δέ καί ἄγγελοι ἐξ ἀριστερῶν ὑποκάτω δέ ἅπαν τῶν αὐτῷ πιστευσάντων τό εὐσεβές ἄθροισμα. Καί τοῦτο ἐστί τό μέγα μυστήριον· Θεός ἐν ἀνθρώποις καί Θεός ἐν μέσῳ θεῶν, θεουμένων ἐκ τοῦ κατά φύσιν ὄντως Θεοῦ σαρκωθέντος ὑπέρ αὐτῶν». Σχετικά μέ τόν ἐκκλησιολογικό καί ἐσχατολογικό χαρακτήρα τῆς Προσκομιδῆς βλ. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Ἡ θεία Λειτουργία ἀπό τά σύμβολα στήν πραγματικότητα», ὅ.π., σσ. 58-59.
58. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 83-84.
59. Ἰω. 19, 34-35.
60. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., Η', SC 4bis, 88 (3) (= PG 150, 385A).
61. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΕ', PG 155, 264D: «Εἶτα καί νύττει τόν ἄρτον ἐκ δεξιῶν τῆ λόγχη, πάντα ἐκεῖνα ἐκτυπῶν καί ποιῶν, ὅσα δὴ εἰς τό σωτήριο σῶμα τοῦ Σωτήρος ἐγένοντο».
62. Μάτθ. 26, 28· Μάρκ. 14, 24.
63. *Διαταγαί τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων* 8, 13, SC 336, 210.
64. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 24. Γιά τήν ταύτιση τοῦ ποτηρίου μέ τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἔχουμε παλαιές καί σημαντικές μαρτυρίες· N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 31: «Τό δέ ποτήριον ἐστίν ἀντί τοῦ σκεύους οὗ ἐδέξατο τό ἐκβλύσαν τῆς αἵμαχθείσης ἀχράντου πλευρᾶς καί χειρῶν καί ποδῶν τοῦ Χριστοῦ ἀπομύρισμα» (= PG 98, 400B· 4210). Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., Η', SC 4bis, 88· 90 (3) (= PG 150, 385B). Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἸΑ', PG 155, 273A: «Τό ποτήριον δέ ἐκεῖνο τυποῖ, ἐν ᾧ τό αἷμα ἱεροῦργησεν ὁ Σωτήρ», καί *Διάλογος...*, ἸΒ', PG 155, 276A. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 143. Βλ. καί Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Οἱ πολλοί ἄρτοι καί τά πολλά ποτήρια στή θεία Λειτουργία», ὅ.π., σ. 749, σχ. 52.
65. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 25. Γι' αὐτό καί συνοδεύει τήν πράξη αὐτή ἡ ψαλμική φράση «παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν μου...» (Ψάλμ. 44, 10). Πρβλ. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., Ι', SC 4bis, 92 (3): «Εἰς δόξαν τῆς παναγίας τοῦ Θεοῦ Μητρὸς». Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἸΔ', PG 155, 284A: «Ἡ τῆς

- μεγάλης οικονομίας ύπηρετις, τό τῆς θείας ἐνώσεως πρός ἡμᾶς ἐργαστήριον, ἡ τοῦ μεγάλου τούτου θύματος ρίζα τε καί γεννήτρια καί αἰτία τῶ Ποιητῆ φανεῖσα, πρό πάντων τήν δόξαν κομίζεται καί τήν ἔλλαμψιν πρωτοδικῶς ἐκ τοῦ σαρκωθέντος ἐξ αὐτῆς ὑπέρ λόγον παρθενικῶς καί ἀγίως, καί ἡμῖν ἐνωθέντος ἄκρα χρηστότητι. Διό καί ἐκ δεξιῶν τούτου παρίσταται, καί ἅμα ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱεροῦ ἄρτου τήν ὑπέρ αὐτῆς μερίδα τίθεμεν, τοῦτο δηλοῦντες ἐκ τούτου, ὡς ὑπερτέρα πάντων αὐτῆ καί ἐγγυτέρα Θεῶ».
66. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 25. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὁδ', PG 155, 280D· 281B.
67. Δεξιά τοῦ ἄρτου εἶναι πρός τά ἀριστερά τῆς χειρός τοῦ ἱερέα. Γιά τό θέμα αὐτό στό Ἅγιον Ὅρος κατά τόν 17ον αἰ. εἶχε δημιουργηθεῖ σχετική ἔριδα. Βλ. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία κατά τήν Τουρκοκρατία», ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἔτος ὁ' (90) - τεῦχος 4 - Ἀπρίλιος 2013, Ἀθήναι, σ. 271. Τοῦ ἴδιου, «Ἡ περί τοῦ ἄρτου τῆς Προσκομιδῆς ἔριδα στό Ἅγιον Ὅρος κατά τόν 17ον αἰώνα. Πρόσωπα καί κείμενα», ὑπό δημοσίευση στό *Πρακτικά τοῦ Ἡ' Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, Ἅγιον Ὅρος καί Λογιοσύνη (Ἄγιορειτική Ἑστία), Θεσσαλονίκη*.
68. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 25. Γιά τήν τάξη τῶν μερίδων βλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὁδ', PG 155, 280D· 285B. Γιά τόν χαριστήριο καί ἱκέσιο χαρακτήρα τῆς κατά τήν Προσκομιδή προσαγωγῆς τῶν δώρων βλ. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., I', SC 4bis, 92-98. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 143.
69. Πρόκειται γιά τήν εὐχή: «θυμίαμά σοι προσφέρομεν, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν...». Στά παλαιά χειρόγραφα καί στά πρῶτα ἐντυπα λειτουργικά βιβλία δέν ὑπῆρχε αὐτή ἡ εὐχή διότι ἡ Λειτουργία ἄρχιζε μέ τήν εὐχή τῆς προθέσεως: «ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τόν οὐράνιον ἄρτον...». Σέ Διάταξη τοῦ 12ου-13ου αἰ. σημειώνεται: «ὁ δέ διάκονος λαβὼν τόν θυματόν καί θυμίαμα ἔρχεται εἰς τόν ἱερέα καί λέγει: Εὐλόγησον, δέσποτα, τό θυμίαμα. Καί ὁ ἱερεὺς σφραγίζει αὐτό λέγων καί τήν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος». (Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαί...*, σ. 4). Εὐλογία τοῦ θυμιάματος προβλέπεται καί στή Διάταξη τοῦ ἁγίου Φιλοθέου: «Εἶτα λαβὼν τό θυματήριον καί θυμίαμα βαλὼν ἐν αὐτῷ λέγει πρός τόν ἱερέα: Εὐλόγησον, δέσποτα, τό θυμίαμα τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Καί ὁ ἱερεὺς τήν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος» (Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαί...*, σ. 4. Γιά τό θέμα καί γενικότερα γιά τήν κατά τή συγκεκριμένη στιγμή εὐλογία τοῦ θυμιάματος βλ. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1989, σσ. 148-152. Ὁ Συμεών Θεσσαλονίκης δημιουργεῖ μίαν ἀσάφεια μέ τό ὅτι τήν ἐν λόγῳ εὐχὴν τῆς μνημονεύει στό τέλος μετά τήν Προσκομιδή, χωρίς νά ἀποκλείει καί τήν καθαρῶς εὐχὴν τῆς Προσκομιδῆς (*Διάλογος...*, ὁε', PG 155, 285C: «... ὡς τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖ, καί ὡς ἀπό τοῦ μυστηρίου τούτου ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος εἰς τόν κόσμον ἐκκέχεται»).
70. Ἡ θυμίαση δείχνει «τήν ἀπό μέρους μας εὐχαριστίαν εἰς τόν Θεόν, καί τήν ἐπιδημίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Βλ. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 25. Πρβλ., Ν. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 30 (= PG 98, 400C). Ὁ ἀστερίσκος σημαίνει «τόν φανέντα ἀστέρα εἰς τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ». Βλ. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 25. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΠΕ', PG 155, 264C: «Ὁ λεγόμενος δέ ἀστερίσκος καί τοὺς ἀστέρας καί αὐτόν τόν ἐπί τῇ γεννήσει Χριστοῦ δηλοῖ». Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 142.
71. Ματθ. 2, 10. Ὁ ἅγιος Συμεών ἐπιλέγει αὐτό τό χωρίο καί ὄχι τό λεγόμενο ἀπό τόν 12ο αἰ. «τῶ λόγῳ τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν...» (Ψαλμ. 32, 6). Ἡ σύνδεση τοῦ ἀστρου τῆς Βηθλεέμ μέ τήν Πρόθεση τοποθετεῖται, ὅπως γράψαμε, στό σχόλιο 275, πρὶν ἀπό τή Διάταξη τοῦ ἁγίου Φιλοθέου Κοκκίνου. Προφανῶς καί ὁ ἅγιος Συμεών, ἀλλά καί ὁ Δανιήλ Γεωργόπουλος, διασώζουν αὐτή τήν πράξη πού μαρτυρεῖται ἀπό τήν ἐν λόγῳ Διάταξη. Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαί...* ὁ.π., σ. 4.
72. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὁε', PG 155, 285D. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 142: «Τό δέ θυματήριον καί τά θυμιάματα ὅπου βάλλει εἰς αὐτό κρατοῦσι τόν τόπον τῶν δώρων τῶν μαγικῶν, χρυσοῦ, λιβάνου καί σμύρνης· ἀμή διατί ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει, πῶς, ὅταν ὁ Υἱός (τοῦ Θεοῦ δηλαδή) ἐγένετο παιδίον καί ἐδόθη ἡμῖν, εἶχε τήν ἀρχήν, ἤγουν τήν βασιλείαν, εἰς τόν ὄμιον του, ὅπου δηλοῖ τόν σταυρόν μέ τόν ὁποῖον ἐβασίλευσεν εἰς τά ἔθνη, καί ὁ Χριστός λέγει ὅτι δέν ἐγεννήθηκε διὰ ἄλλο τέλος ἀνθρώπου, παρά διὰ νά ἀποθάνῃ, καί γάρ ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλά διακονησάσθαι καί δοῦναι τήν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν· διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἐσμίγει εἰς ἓνα καιρόν καί τόπον τήν ἀνάμνησιν τῆς γεννήσεως καί τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ».
73. Ψαλμ. 92, 1.

74. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 26. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 7ς', PG 155, 285D: «Τό τοῦ δίσκου κάλυμμα λαβών, σημαῖνον σύν τοῖς ἄλλοις καλύμμασι τά σπάργανα, τά ψαλμικά λέγει, ἃ δηλοῦσι τήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Λόγου· ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, καί τά ἐφεξῆς». Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., IA', SC 4bis, 98· 100 (1).
75. Εἰρμός δ' ὠδῆς τοῦ Κανόνα τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς. Πρβλ. Ὡδή τετάρτη, Προσευχή Ἀββακούμ τοῦ Προφήτου 3, 3.
76. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 27. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 7ς', PG 155, 285D· 288A: «Καί ἐν τῷ ποτηρίῳ ἐνὶ ἧ καί πλείοσιν, ἐπιλέγων τά δηλοῦντα ὁμοίως τοῦ Κυρίου τήν σάρκωσιν· «ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἢ ἀρετὴ αὐτοῦ καί τῆς συνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ». Αὐτός δέ ἐστιν ὅς καί τόν οὐρανόν καλύπτει ταῖς ἀρεταῖς ὡς Θεός Ἰησοῦς Χριστός. Καί τῆς συνέσεως αὐτοῦ, ἧτοι τῆς γνώσεως, πλήρης ἡ γῆ γεγένηται. Σαρκοθέντος γάρ αὐτοῦ, πᾶσα ἡ γῆ αὐτόν σύν τῷ Πατρὶ ἐπέγνω καί Πνεύματι. Τό δέ ψαλμικόν τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, εἰ καί πολλά ἐσσι τά ποτήρια ἐπιλέγει».
77. Εὐχὴ κεφαλοκλισίας Μεγάλου Ἀποδείπνου. Γιά τό «ἐν τῇ σκέπῃ τῶν περὺγων σου» πρβλ. Ψαλμ. 16, 8· 60, 4· 62, 7.
78. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 26. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 7ς', PG 155, 285D· 288A: «Εἴτα τελευταῖον τόν ἀέρα θείος ὁ ἱερεὺς θυμιάσας, ὅς δὴ καί τό στερέωμα ἐν ᾧ ὁ ἀστήρ, καί τήν συνδόνα σημαίνει». Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός γράφει ὅτι τά δύο καλύμματα δηλώνουν τό ἕνα σουδάριο ἐπειδὴ ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος δέν εἶναι δύο ἀλλὰ ἕνα καί τό αὐτό (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, 4, PG 94, 1145A: «Ὁ τῆς προθέσεως ἄρτος, οἶνος τε καί ὕδωρ διά τῆς ἐπικλήσεως καί ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπερφανῶς μεταποιοῦνται εἰς σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί αἷμα. Καί οὐκ εἰσὶ δύο, ἀλλ' ἕν καί τό αὐτό». Βλ. καί Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Οἱ πολλοὶ ἄρτοι καί τά πολλά ποτήρια στή θεία Λειτουργία», ὁ.π., σσ. 746-752. Νικόλαου Βουλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 71). Ὁ ἱερός Καβάσιλας συνδέει τήν κάλυψη τοῦ ἄρτου καί τοῦ ποτηρίου διά τῶν ἱερῶν πέπλων, μέ τό ὅτι «συνεκαλύπτετο μέν τῶς ἡ τοῦ σεσαρκωμένου Θεοῦ δύναμις, ἕως τοῦ καιροῦ τῶν θαυμάτων καί τῆς ἐξ οὐρανοῦ μαρτυρίας» (ὁ.π., IA', SC 4bis, 100 (1) (= PG 150, 389C).
79. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 26: «Τό θυμίαμα σημαίνει τόν λίβανον τῶν μάγων, καί τήν σμύρναν καί τήν ἀλόην τοῦ Ἰωσήφ καί Νικοδήμου». Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 400D.
80. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 7ς', PG 155, 288BC. Πρβλ. V. Laurent, «Le rituel de la proskomidie et le metropolite de Crète Élie», ὁ.π., σ. 131: «Εἴτα λαβόντες τό θυμίαμα καί θυμιάσαντες ποιούμεν τήν εὐχὴν τῆς προθέσεως». Βλ. καί σ. 132. «Καί ὅταν δέ ταῦτα πάντα ποιήσῃ, τότε ὁ ἱερεὺς ποιεῖ ἐπάνω αὐτῶν τήν εὐχὴν τῆς προθέσεως».
81. J. Darrouzés, «Les réponses canoniques du Jean de Kitros», ἐν *Revue d' Études Byzantines* 31 (1973) 319-334.
82. Α. Κορακίδη, *Ἱωάσαφ Ἐφέσου (†1437) (Ἰωάννης Βλαδύντερος), Βίος-Ἔργα-Διδασκαλία*, ἔκδ. Νεκτάριος Παναγόπουλος, Ἀθήνα 1992, σ. 216.
83. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 26.
84. J. Pitra, *Juris Ecclesiastici Graecorum. Historia et Monumenta*, τομ. II, Romae MDCCCLXVIII, σσ. 335-336. Ὁ Pitra σημειώνει ὅτι πρόκειται γιά τόν ποτ' κανόνα. Πρβλ. Νικόδημου Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, ἔκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 727.
85. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τομ. Ε', Ἀθήνα 2003, σ. 86.
86. Ἰ. Μ. Φουντούλη, ὁ.π., σ. 86.
87. Ἰ. Μ. Φουντούλη, ὁ.π., σ. 86.
88. Παλαιότερα ἢ Προσκομιδὴ ὀλοκληρωνόταν μέ τήν εὐχὴ τῆς Προθέσεως, χωρίς ἀπόλυση. Αὐτὴ μαρτυρεῖται ἀπὸ τόν 14ο καί κυρίως ἀπὸ τό 16ο αἰ. Μέ τὴ μορφή δέ «Ὁ ἐν σπηλαίῳ γεννηθεὶς καί ἐν φάτῃ ἀνακλιθεὶς...» γιά τίς καθημερινές καί «ἀναστάς ἐκ νεκρῶν...» γιά τίς Κυριακές, μαρτυρεῖται στά σύγχρονα Εὐχολόγια, μέ πρῶτο αὐτό τοῦ Σαλιβέρου, σέ ἐπιμέλεια Ν. Παπαδοπούλου, Ἀθήνα 1927. Σχετικὰ βλ. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1989, σσ. 244-245.
89. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 26. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 7ς', PG 155, 288BC: «Καί οὕτω ποιήσας ἀπόλυσιν, αὐτήν τε τήν προσκομιδὴν, καί τήν ἱεράν τράπεζαν σταυροειδῶς θυμιά· εἴτα καί τό ἱερατεῖον ὄλον· δεικνύς τήν ἐκ τοῦ Θεοῦ πρώτην τῶν χαρισμάτων ἐν τοῖς ἁγίοις μετάδοσιν καί διά τῶν ἁγίων ἐν τοῖς λοιποῖς».

90. Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Β΄, Ἀθήνα 41991, σσ. 44-46. Τοῦ ἴδιου, *Λειτουργικὴ Α΄. Εἰσαγωγή στὴ θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 197: «Ὅσον προσέχει δὲ ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ γίνε-
ται ἀναδίπλωση τῆς θυμιάσεως. Τὸ τέλος δηλαδὴ τῆς προσκομιδῆς νὰ συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς θείας Λει-
τουργίας, οὕτως ὥστε ἡ θυμίαση ποὺ ἔπεται τῆς προσκομιδῆς νὰ ταυτίζεται, ὅπως εἶναι ἡ ὀρθὴ τάξη, μὲ αὐτὴν
ποὺ προηγεῖται τῆς θείας Λειτουργίας».
91. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., ΙΑ΄, SC 4bis, 100 (3) (= PG 150, 389D).
92. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας*, 3, 2, PG 3, 425B: «Ὁ μὲν ἱεράρχης εὐχὴν ἱε-
ρὰν ἐπὶ τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου τελέσας, ἐξ αὐτοῦ του θυμῶν ἀρξάμενος, ἐπὶ πᾶσαν ἔρχεται τὴν τοῦ ἱεροῦ
χώρου περιοχὴν». Πρβλ. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 7ς΄, PG 155, 288BC.
93. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., Β΄, SC 4bis, 70-72 (=PG 150, 376D-377A). Πρβλ. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλο-
γος...*, 7ς΄, PG 155, 288B: «Ὡς ἀφιερωμένα Θεῷ, καὶ ὡς αὐτῷ προσαχθέντα, καὶ ὡς ἀντίτυπα γεγονότα τοῦ
παναγίου σώματος τε καὶ αἵματος». Βλ. καὶ Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τομ. Δ΄,
Ἀθήνα 1994, σσ. 250-253. Γενικότερα γὰρ τὸ θεολογικὸ περιεχόμενον τῆς Προσκομιδῆς βλ. Κ. Καραϊσαρίδη,
Ἡ συμβολὴ τοῦ π. Δημητρίου Στανιλοάε στὴ μελέτη τῶν λειτουργικῶν θεμάτων, σσ. 215-240.
94. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 27.
95. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Λόγοι κατὰ Ἰουδαίων* 3, PG 48, 870.
96. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Υπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν* 50, PG 58, 508. Βλ. περὶ τοῦ
θέματος αὐτοῦ περισσότερο σὺν Π. Ί. Σκαλτσῆ, «Ἡ θεία Λειτουργία ὡς τὸ μυστήριον τῆς εἰρήνης», ὑπὸ δημο-
σίευση στὰ Πρακτικὰ τῆς ἡμερίδος ποὺ ἔγινε στὴν Ἀνωτάτῃ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀκαδημίᾳ Ἡρακλείου Κρήτης,
12-13 Νοεμβρίου 2012, μὲ γενικὸ θέμα: «Ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ὡς πρότυπο ζωῆς στὴ σύγχρο-
νη κοινωνία».
97. Νικόδημου Ἁγιορείτου, *Κήπος Χαρίτων, ἦτοι Ἑρμηνεῖα γλαφυρὰ εἰς τὰς θ΄ ὠδὰς τῆς σιχολογίας*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 137.
98. Βλ. *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων*, 8, SC 336, 106.
99. Βλ. Ί. Μ. Φουντούλη, *Θεία Λειτουργία Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου* [Κείμενα Λειτουργικῆς 5], Θεσσαλονίκη
1977, σσ. 14· 26-27 (=Κείμενα Λειτουργικῆς, τεύχος Γ΄, *Θεῖαι Λειτουργίαι*, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 76· 88-
89).
100. Σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη καὶ διαμόρφωση τῶν Εἰρηνικῶν βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 21-
25. J. Mateos, *La célébration de la parole dans la Liturgie Byzantine* [Orientalia Christiana Analecta 191],
Roma 1971, σσ. 29-33.
101. Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Β΄, Ἀθήνα 31989, σ. 262. Ί. Β. Κογκούλη - Χ.
Κ. Οἰκονόμου - Π. Ί. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου*, σ. 131. Κ. Καραϊ-
σαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), *Ἡ συμβολὴ τοῦ π. Δημητρίου Στανιλοάε στὴ μελέτη τῶν λειτουργικῶν θεμά-
των*, σσ. 249-252.
102. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 402ῆ.
103. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., ΙΒ΄, SC 4bis, 106 (= PG 150, 393A).
104. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΤΑΒ΄, PG 155, 601D.
105. Νικόλαου Βούλγαρη, *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 115.
106. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 27.
107. Δανιὴλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 28.
108. *Διαταγαὶ Ἁγίων Ἀποστόλων*, 8, 6, 5, SC 336, 152. Γὰρ τοὺς κατηγουμένους στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία βλ. Ί.
(Hani) Yazigi (Ἱεροδ., νῦν Πατριάρχου Ἀντιοχείας), *Ἡ τελετὴ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος (Ἱστορικὴ, Θεολογι-
κὴ καὶ τελετουργικὴ θεώρησις)*, Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορία, Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 45-60. Βλ. καὶ Π. Ν. Τρε-
μπέλα, *Αἱ τρεῖς λειτουργίαι...*, σσ. 61-63. Ί. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ί. Σκαλτσῆ, *Τὸ Βάπτισμα*
[Θεία Λατρεία καὶ Παιδεία 2], ἔκδ. Ὁρθ. Χριστ. Ἀδελφότητος «ΛΥΔΙΑ», Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 144-148.
Πληρέστερη εἰκὼνα περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν κατηγουμένων καὶ τῆ θέσεως τῶν στὴ θεία Εὐχαριστία βλ. Χ. Νάσση
(Διακόνου), *Ἡ τελεσιουργία τοῦ Μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας. Κανονικὴ διδασκαλία καὶ λειτουργικὴ τάξη*
[Κανονικά καὶ Λειτουργικά 5], ἔκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 261-284).
109. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, PNB΄, PG 155, 357AB: «Ἰστανται δὲ τοῦ ἄμβωνος ὀπισθεν περὶ τὰ κα-
τώτερα δὴ τοῦ ναοῦ οἱ εὐσεβεῖς μὲν καὶ τὴν πίσιν ὁμολογοῦντες, ἀφώτιστοι δὲ ἔτι καὶ τὸ θεῖον βάπτισμα μὴ
δεξάμενοι. Διὸ καὶ ὡς μήπω πιστοὶ τελέως, μηδὲ μέλη ἐσφραγισμένα τῆς Ἐκκλησίας, ἔξω βάλλονται τῶν μυ-

- στηρίων εισαγομένων». Τοῦ ἴδιου, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 725B. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινιπόλεως, ὁ.π., PG 98, 4AB.
110. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΞΑ', PG 155, 212B.
111. I. M. Φουντούλη, «Τελετουργική προσέγγιση τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων* [Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 8], Ἀθήνα 2004, σσ. 171-172. Τοῦ ἴδιου, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας*, τόμ. Α', σσ. 141-143. Τοῦ ἴδιου, *Λειτουργική Α' . Εἰσαγωγή στή θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 228-229.
112. Ὁ Χριστός τεμαχίζεται γιά νά θρέψει τούς πάντες. Βλ. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Ἐπίθεις τῆς πρός Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς*, Ὁμιλία ΚΔ', PG 61, 200: «Οὐ γάρ ἐξ ἑτέρου μέν σώματος σύ, ἐξ ἑτέρου δέ ἐκεῖνος τρέφεται, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντες». Περὶ τοῦ μελισμοῦ βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 132-135.
113. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 34.
114. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας* 3, 2, PG 3, 444A.
115. Θεοδώρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 464D. I. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. I. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου*, σσ. 185-186.
116. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἧΘ', PG 155, 300A.
117. Τοῦ Μακαρίου Σαμωνᾶ, Ἀρχιεπίσκοπου Γάζης, *Διάλεξις πρός Ἀχμέδ τόν Σαρακηνόν ἀποδεικνύουσα τόν ὑπό τοῦ ἱερέως ἱερουργούμενον ἄρτον καί οἶνον, σῶμα καί αἷμα ἀληθινόν καί ὁλόκληρον εἶναι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, PG 120, 829D· 832A. Πρβλ. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., ΛΣΤ', SC 4bis, 224(5) (= PG 150, 449C): «Καί καθάπερ εἰ πολλά κάτοπτρα τεθεῖη ὑπό τόν ἥλιον πάντα μέν λάμπει καί ἀκτῖνας ἀφήσι καί δόξεις πολλούς ἡλίους ὄραν, εἷς δέ ἀληθῶς ὁ ἐν πᾶσιν ἀστράπτων ἥλιος· οὕτω καί ὁ μόνος ἅγιος εἰς τούς πιστούς χρεόμενος ἐν πολλαῖς μέν φαίνεται ψυχαῖς καί πολλούς δεικνύσι ἁγίους, ἔστι δέ εἷς καί μόνος ἅγιος». Ἰωάννου Ναθαναήλ, *Ἡ θεία Λειτουργία μετά ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων*, σ. 7': «Μηδεὶς ἔχει τόν ἁγιασμόν ἀπό δικοῦ του, μηδέ ἔργον εἶναι ἀρετῆς τῆς ἀνθρωπίνης, ἀλλά πάντες καί ὅλοι ἀπό κείνου καί διά ἐκεῖνον. Καί καθὼς ἂν ἐθέλασι τεθῆ πολλοὶ καθρέπταις ἀπό κάτω ἀπό τόν ἥλιον ὅλα λάμπουσι καί ἐκβάλλουσι ἀκτῖνας καί φαίνεται σου καί πολλούς ἡλίους θεωρεῖς καί ἀληθινά εἷς εἶναι ἥλιος ὅπου λάμπει εἰς ὅλους. Κατά τοῦτον τρόπον καί ὁ μόνος ἅγιος διδόμενος εἰς τούς πιστούς φαίνεται εἰς πολλαῖς ψυχαῖς καί δείχνει πολλούς ἁγίους, εἶναι δέ εἷς καί μόνος ἅγιος μᾶλλον εἰς δόξαν καί τιμὴν Θεοῦ Πατρὸς». Νικόλαου Βούλγαρη, *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 255.
118. Τοῦ Μακαρίου Σαμωνᾶ, Ἀρχιεπίσκοπου Γάζης, ὁ.π., 120, 832C.
119. Λουκ. 22, 16. Βλ. καί Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ὁ λαός ὡς πλήρωμα στή θεία Λειτουργία», ἐν *Λειτουργικῆς Μελέτες* II, σ. 92, Ἰωάννου (Μητροπολίτου Περγάμου), «Εὐχαριστία καί βασιλεία τοῦ Θεοῦ», ἐν *Σύναξη* 49 (1944) 8-9 (= *Εὐχαριστίας Ἐξεμπλᾶριον*, ἔκδ. «Εὐεργέτις», Μέγαρο 2006, σσ. 157-166). Π. Βασιλειάδη, «Ἡ βιβλική θεώρηση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας», ἐν *Lex Orandi. Λειτουργική Θεολογία καί Λειτουργική Ἀναγέννηση*, «Ἰνδικτος», Ἀθήνα 2005, σ. 169.
120. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, 4, 86, *Περί τῶν ἁγίων καί ἀχράντων τοῦ Κυρίου μυστηρίων*, PG 94, 1152B.
121. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὁ.π., PG 94, 1153C: «“Ἀντίτυπα” δέ τῶν μελλόντων λέγονται οὐχὶ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μέν δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δέ νοητῶς διά μόνης τῆς θέας». Βλ. καί Ν. Σκρέττα, ὁ.π., σσ. 290-295. Π. I. Σκαλτσῆ, «Ἐρμηνευτικά ζητήματα τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Λειτουργικῆς Μελέτες* II, σσ. 200-201. Τοῦ ἴδιου, «Οἱ πολλοὶ ἄρτοι καί τά πολλά ποτήρια», ὁ.π., σσ. 752-754.
122. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 32.
123. Κυριλλοῦ Ἱεροσολύμων, *Μυσταγωγική Κατήχησις Δ'*, 6, SC 126, 138 (= PG 33, 1101A). Πρβλ. *Μυσταγωγική Κατήχησις Δ'*, 9, SC 126, 144 (= PG 33, 1104D): «Ταῦτα μαθῶν καί πληροφορηθεῖς, ὡς ὁ φαινόμενος ἄρτος οὐκ ἄρτος ἐστίν, εἰ καί τοιοῦτός ἐστι τῆ γένεσι, ἀλλά σῶμα Χριστοῦ, καί ὁ φαινόμενος οἶνος οὐκ οἶνος ἐστίν, εἰ καί ἡ γεῦσις τοῦτο βούλεται, ἀλλά αἷμα Χριστοῦ». *Μυσταγωγική Κατήχησις Ε'*, 20, SC 126, 170 (= PG 33, 1124C): «Γευόμενοι γάρ οὐκ ἄρτου καί οἴνου γεύεσθε, ἀλλά ἀντιτύπου σώματος καί αἵματος Χριστοῦ».
124. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου Πίστεως* 4, PG 94, 1148A.

125. Νικόλαου Μεθώνης, *Πρός τούς διατάζοντας και λέγοντας ότι ο ιερουργούμενος ἄρτος και οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα και αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, PG 135, 509- 517.
126. Νικόλαου Καβασιλα, ὁ.π., ΛΒ', SC 4bis, 204 (11-15) (=PG 150, 440CD-441A): «Και πρῶτον ἴδωμεν, εἰ μή τύπος ἀλλά πρᾶγμα θυσίας ἢ τελετή. Τίς γάρ ἢ τοῦ προβάτου θυσία, ἢ ἀπό τοῦ μή ἐσφαγμένου εἰς τό ἐσφαγμένον μεταβολή, τοῦτο και ἐνταῦθα γίνεται. Ὁ γάρ ἄρτος ἄθυτος ἂν μεταβάλλει γάρ ἀπό τοῦ ἄρτου μή ἐσφαγμένου εἰς αὐτό τό σῶμα τοῦ Κυρίου τό σφαγέν ἀληθῶς. Ὅθεν καθάπερ ἐπί τοῦ προβάτου ἢ μεταβολή θυσίαν ἀληθῶς ἐργάζεται, οὕτω και ἐνταῦθα διά τήν μεταβολήν ταύτην θυσία τό τελούμενον ἀληθές· μεταβάλλει γάρ οὐκ εἰς τύπον, ἀλλ' εἰς πρᾶγμα σφαγῆς, εἰς αὐτό τό σῶμα Κυρίου τό τεθυμένον. Ἄλλ' εἰ μὲν ἄρτος μένων ἐγένετο τεθυμένος, ὁ ἄρτος ἂν ἦν ὁ δεξιάμενος τήν σφαγήν και ἦν ἂν ἢ σφαγή τότε ἄρτου θυσία. Ἐπεὶ δέ ἀμφοτέρω μεταβλήθη και τό ἄθυτον και ὁ ἄρτος και γέγονεν ἀντί μὲν ἄθύτου τεθυμένος, ἀντί δέ ἄρτου σῶμα Χριστοῦ, διά τοῦτο ἢ σφαγή ἐκείνη οὐκ ἐν τῷ ἄρτῳ, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ θεωρουμένη τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, οὐ τοῦ ἄρτου ἀλλά τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ θυσία και ἔστι και λέγεται. Φανερόν δέ ὅτι τούτων ὑποκειμένων οὐδέν ἀναγκάζει πολλές γίνεσθαι τὰς προσαγωγὰς τοῦ Κυριακοῦ σώματος. Ἐπεὶ γάρ ἢ θυσία αὐτή γίνεται, οὐ σφαττομένου τριγκαῦτα τοῦ ἀμνοῦ, ἀλλά τοῦ ἄρτου μεταβαλλομένου εἰς τόν σφαγέντα ἀμνόν, πρῶτον ὡς ἢ μὲν μεταβολή γίνεται, ἢ δέ σφαγή οὐ γίνεται τότε, και οὕτω τό μεταβαλλόμενον πολλά και ἢ μεταβολή πολλάκις· τό δέ εἰς ὃ μεταβάλλεται, οὐδέν κωλύει ἐν και τό αὐτό εἶναι, καθάπερ σῶμα ἐν οὕτῳ και σφαγήν τοῦ σώματος μίαν». Περισσότερα γιά τό θέμα τοῦ μετά τή μεταβολή πραγματικοῦ σώματος και αἵματος τοῦ Χριστοῦ βλ. Π. Ροδοπούλου (Μητροπολίτου Τυρολόης και Σερεντίου), Ὁ καθαρῖσμος τῶν δώρων τῆς θείας Εὐχαριστίας [Λειτουργικά Βλατάδων 3], Θεσσαλονίκη 2000. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), ὁ.π., σσ. 49-93. Χ. Νάσση (Διακόνου), ὁ.π., σσ. 89-130. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Εὐχαριστία και θυσία», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες* II, σσ. 99-118.
127. Βλ. Ν. Ε. Τζιράκη, *Ἡ περί μετουσίωσης (transsubstantiatio) εὐχαριστιακή ἔρις. Συμβολή εἰς τήν ὀρθόδοξον περί μεταβολῆς διδασκαλίαν τοῦ ἱερωτοῦ αἰῶνος*, Διατριβή ἐπί Διδακτορία, Ἀθήνα 1977.
128. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), ὁ.π., σσ. 63-64.
129. Ἀθανασίου Παρίου, *Ἐπιτομή, εἴτε Συλλογή τῶν θείων τῆς πίστεως δογματῶν*, Λειψία 1806, σ. 368. Βλ. και Ν. Σκρέττα, ὁ.π., σσ. 65-70.
130. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σσ. 32-33.
131. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 36.
132. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, *Μυσταγωγική Κατήχησις Ε'*, 21, 22, SC 126, 170· 172. Πρβλ. *Διαταγαί τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων*, 8, 13, SC 336, 210 (=PG 1, 1109): «Και ὁ μὲν ἐπίσκοπος διδῶτω τήν προσφοράν λέγων· Σῶμα Χριστοῦ. Και δεχόμενος λεγέτω· Ἀμήν. Ὁ δέ διάκονος κατεχέτω τό ποτήριον και ἐπιδιδούς λεγέτω· Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς. Και ὁ πίνων λεγέτω· Ἀμήν». Μεγάλου Βασιλείου, *Ἐπιστολή ἡΓ'*, PG 32, 485A: «Και γάρ και ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἱερεὺς ἐπιδίδωσι τήν μερίδα και κατέχει αὐτήν ὁ ὑποδεχόμενος μετ' ἐξουσίας ἀπάσης. Και οὕτω προσάγει τῷ στόματι τῇ ἴδια χειρὶ. Ταῦτόν τοίνυν ἐστὶ τῇ δυνάμει, εἴτε μίαν μερίδα δέξεται τις παρὰ τοῦ ἱερέως, εἴτε πολλές μερίδας ὁμοῦ». Θεοδοωρίτου Ἐπισκόπου Κύρου, *Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, Λόγος πέμπτος*, κεφ. ΙΖ', PG 82, 1232D: Ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος ἀπευθυνόμενος στόν Μέγα Θεοδόσιο τοῦ λέγει· «Πῶς δέ τὰς χεῖρας ἐκτενεῖς ἀποσταζούσας ἐπὶ τοῦ ἀδίκου φόνου τό αἷμα; πῶς δέ τοιαύταις ὑποδέξῃ χερσὶ τοῦ Δεσπότη τοῦ πανάγιου σώμα; πῶς δέ τῷ στόματι προσοίσεις τό αἷμα τό τίμιον, τοσοῦτον διά τόν τοῦ θυμοῦ λόγον ἐκχέας παρανόμως αἷμα;». Βλ. και Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 149-150.
133. Εὐ. Ἀργέντη, ὁ.π., σ. 303.
134. Ἁγίου Συμεῶν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (1416/17-1429), *Ἔργα Θεολογικά, κριτική ἔκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς ὑπό D. Balfour* [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 34], Θεσσαλονίκη 1981, σ. 249.
135. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Ἀποκρίσεις πρὸς τίνες ἐρωτήσεις Ἀρχιερέως, MA'*, PG 155, 889B: «Τισὶ δέ ἐρημίταις οὐσι και μὴ εὐρίσκουσιν ἱερεῖς παρ' ἀρχιερέως ἐνδέδοται, ὡς ἐμάθομεν, προηγιασμένην ἔχειν ἐν πυξίῳ και ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἐξ αὐτῶν αὐτοὺς κοινωνεῖν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, οὐ καθὼς δέ οἱ ἱερεῖς, ἀλλ' οὕτω ποιῶντας, ὡς και ἄλλοθεν ἐγνωμεν, και ἡμεῖς τοῖς ἡρωτηκότι διαταξάμεθα· ἐν καθαρῷ τινι τόπῳ ἀπλοῦντας ἱερόν ὕφασμα, ἐπάνω τούτου τιθέναι ἅγιον κάλυμμα· ἐπὶ τοῦ καλύμματος δέ διά τῆς λαβίδος τοῦ παναγίου ἄρτου μερίδα· και οὕτω ψάλλοντας θυμιῶντας και προσκυνῶντας εὐλαβῶς τρεῖς, οὐ τῇ χειρὶ, ἀλλά τῷ στόματι τοῦ θεοῦ ἄρτου μετασχεῖν· εἴτα διά τινος ποτηρίου οἴνω σὺν ὕδατι ἢ ὕδατι μόνῳ ἀποκλύζειν τό στόμα».
136. Μεγάλου Βασιλείου, *Ἐπιστολή ἡΓ'*, PG 32, 485A: «Πάντες γάρ οἱ κατὰ τὰς ἐρήμους μονάζοντες, ἐνθα μὴ ἔστιν ἱερεὺς, κοινωνίαν οἴκοι κατέχοντες, ἀφ' ἑαυτῶν μεταλαμβάνουσιν. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δέ και ἐν Αἰγύπτῳ ἕκαστος και τῶν ἐν λαῶ τελούντων ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἔχει κοινωνίαν ἐν τῷ οἴκημα αὐτοῦ, και ὅτε βούλεται μεταλαμβάνει δι' ἑαυτοῦ».

137. Brightman, *Liturgies Eastern and Western*, Oxford, At the Clarendon Press MDCCCXCVI, σ. 63.
138. Mansi 3, 720.
139. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αί τρεῖς Λειτουργία...*, σ. 150.
140. Eysebbi Renaudotii, *Liturgiarum Orientalium Collectio*, τόμ. Α', Parisiis 1716, σσ. 195-196 καὶ 262.
141. Σωφρονίου, *Βίος ὁσίας Μαρίας*, Δ, 34, PG 873, 3721.
142. Ἦσ. 5, 6-7: «Καὶ ἀπεσάλη πρὸς με ἓν τῶν σεραφίμ καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἤψατο τοῦ στόματός μου καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ». Βλ. καὶ Κ. Ν. Καλλινίκου, ὁ.π., σ. 189. Πρβλ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Λόγος ΙΗ'*, Ἐπιτάφιος εἰς τὸν πατέρα, παρόντος Βασιλείου, PG 35, 1001C: «Ἦσαῖας δέ, ὁ τῆς δόξης καὶ τῶν σεραφείμ θεατῆς... ἀκούει θείας φωνῆς καὶ τῆς προφητείας τῶ ἀνθρακί προκαθαίρεται».
143. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερέως τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως*, PG 49, 345. Πρβλ. Ἰωάννου Νηστευτοῦ, *De sacra Liturgia*, ἐν J. Pitra, *Spicilegium Solesmense Complectens Sanctorum Patrum*, IV, Parisiis MDCCCLVIII, σ. 442: «Τὸ δέ διὰ τῆς λαβίδος μεταλαμβάνειν τὴν τοῦ Ἦσαίου λαβίδα σημαίνει, δι' ἧς τὸν ἐξ οὐρανοῦ ὑποδείξατο ἄνθρακα».
144. N. Borgia, *II Commentario Liturgico di s. Germano...*, σσ. 36-37 (= PG 98, 433A).
145. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, 4, PG 94, 1149B. Πρβλ. κείμενο Γαβριὴλ Φιλαδελφείας, ἐν *Fides Ecclesiae Orientalis seu Gabrielis Metropolitae Philadelphiensis Opuscula, nunc primum de Graecis conversa*, Parisiis MDCLXXI, σσ. 65-66: «Ταύτην τὴν ἁγίαν Τράπεζαν προδιετύπου ὁ ἄνθραξ, ὃν εἶδεν Ἦσαῖας. Ἀπεσάλη πρὸς μέ, φησίν, ἐν τῶν σεραφίμ καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἤψατο τοῦ στόματός μου καὶ εἶπεν: Ἰδοὺ ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ. Τοῖνον ὡς καθὼς ὁ ἄνθραξ σύγκειται ἐκ δύο οὐσιῶν ἔστι δέ εἷς τῶ ἀριθμῶ, οὕτω καὶ ὁ ἄρτος ὁ μεταποιηθεὶς ἔστιν εἷς ἐκ δύο οὐσιῶν συγκεκίμενος, τῆς τε θεότητος φημι καὶ τῆς τοῦ σίτου τοῦ μετουσιωμένου εἰς σάρκα Χριστοῦ. Καὶ αὐθις καθάπερ ἐν ἐκείνῳ τῶ ἀνθρακί τρία τινὰ θεωρεῖται, τὸ τε ξύλον φημί, τὸ πῦρ καὶ τὸ θερμόν, οὕτω καὶ ἐν τῶ μετουσιωμένῳ ἄρτῳ τρία τινὰ θεωρεῖται, ὁ ἄρτος φημί, ἡ γονὴ ἢ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ, ἡ μακαρία καὶ ὑπεραγία αὐτοῦ ψυχὴ καὶ ἡ θεότης. Καὶ αὐθις καθάπερ ὁ ἄνθραξ καίει, καθαίρει, λαμπρύνει, οὕτω καὶ ὁ ἡγιασμένος ἄρτος, ὁ εἰς σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μεταβληθεὶς καὶ εἰς τοὺς ἀναξίως αὐτοῦ μεταλαμβάνοντας εἰς κρίμα γὰρ ἐκείνοις γίνεται κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον. Καθαίρει καὶ ἀποσιμῆχει τὰς ἁμαρτίας τῶν πιστῶν αὐτοῦ μετασχόντων. Τὸ γὰρ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ, φησίν ὁ Ἰωάννης, καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Λαμπρύνει καὶ καταναγάζει τὸν νοῦν τῶν εἰς τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς τοῦτον εἰσοικιζόντων. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ φῶς τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον».
146. Ἰακώβου τοῦ Μοναχοῦ, *Λόγος Δ'*, *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν*, PG 127, 641D. Πρβλ. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (Ψεῦδ.), *Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν...*, PG 87³, 3985: «Σημαίνει δέ καὶ τὴν Παρθένον, βαστάζουσαν καὶ αὐτὸν τὸν οὐράνιον ἄρτον». *Μεγαλυνάριο θ' ὥδης ἐορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς*: «Ἡ λαβὶς ἢ μυστικὴ ἢ τὸν ἄνθρακα Χριστόν, συλλαβοῦσα ἐν γαστρὶ, σὺ ὑπάρχεις Μαρίαμ».
147. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἧΘ', PG 155, 301A: «Πρῶτον μὲν οἱ καὶ πάντοτε κατὰ πᾶσαν ἱερουργίαν κοινωνοῦντες ὑποδιάκονοι, ὅτι μετὰ τοὺς διακόνους οὕτοι· καὶ οὐκ ἄδεια τούτοις ἔνδον τοῦ βήματος κοινωνεῖν· ὅτι οὐδὲ ἐντὸς κεκοινώνηται· ἔπειτα ἀναγνώσται καὶ μοναχοὶ καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ λαϊκοί. Οὔτε γὰρ ἐντὸς τοῦ βήματος πλὴν ἀρχιερέων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τίς ἄλλως μεταλαμβάνει, ὅτι καὶ αἱ τρεῖς τάξεις αὐτὰ ἐντὸς μόναι χειροτονοῦνται τοῦ βήματος». Πρβλ. Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, *Βιβλίον ψυχοφελέστατον περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων*, 1971 ἐκ τοῦ τυπογραφείου υἱῶν Σωτ. Σχοινᾶ, ἐν Βόλῳ, σ. 78: «Ἐν τῷ καιρῷ τῆς κοινωνίας, δηλαδή, ὅταν θέλουν νὰ μεταλάβουν, καμμίαν διαφορὰν δὲν ἔχουν οἱ ἱερεῖς ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς ἢ καὶ μοναχοὺς, εἰμὴ μόνον ταύτην, ὅτι οἱ μὲν ἱερεῖς μεταδίδουσιν, οἱ δὲ λαϊκοὶ μετέχουσι. Καὶ ὅτι, οἱ μὲν ἱερεῖς μέσα εἰς τὸ βῆμα καὶ ἀμέσως χωρὶς τὴν ἱεράν λαβίδα, οἱ δὲ λαϊκοὶ καὶ μοναχοὶ ἔξω τοῦ βήματος καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ἱερέως λαβίδος μεταλαμβάνουσιν». Βλ. καὶ Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), *Ἡ θεία Εὐχαριστία καὶ τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς...*, σ. 407.
148. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα...*, τόμ. Β', σσ. 546-547. Βλ. καὶ Βλ. Ἰ. Φειδᾶ, ὁ.π., σ. 648.
149. Πηδάλιον, σ. 311. Ὁ Εὐστράτιος Ἀργέντης ἔχει ἀναφορὰ σὲ πολλὰς πηγὰς περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος (*Σύνταγμα κατὰ ἀζύμων εἰς τρία διαιρεθέντα τμήματα...*, ἐν Λιψία τῆς Σαξωνίας 1760, σσ. 300-301). Ἡ παλαιὰ αὐτὴ παράδοση ἀπηχεῖται καὶ στὴν ὑμνογραφία. Βλ. πρῶτο τροπᾶριο τῆς ἐκτῆς ὥδης τοῦ Κανόνα θ' Ἰουνίου, ἐορτῆ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: «Λαβίδι, Σεραφεῖμ τῷ προφήτῃ τὸν ἄνθρακα· τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ

- δέ, ταῖς χερσί προσνέμεις ἱερομύστα, τό ἐκ θεοῦ πυρός ἠνθρακωμένον καθάρσιον». Ὁ Νεόφυτος Κανσοκαλυβίτης παραπέμπει στό τροπάριο αὐτό τό ὁποῖο ἐντοπίζει σέ κάποιο χειρόγραφο ὡς ὕμνο τῆς θ' ὥδης μέ διαφορετική διατύπωση: «Τόν θεῖον ἄνθρακα τῷ μέν προφήτῃ τό σεραφίμ τῇ λαβίδι, τῇ δέ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ταῖς χερσί προσνέμουσιν οἱ ἱερομύστα». Καί συνεχίζει ὁ Νεόφυτος μέ τό ἐξῆς σχόλιο: «εἶγε τό θεῖον δῶρον οὐ μᾶλλον ὁ ὑποδεχόμενος, ἢ ὁ μεταδιδούς ἐν δοχείῳ ἀντί χειρός, τήν ἄψυχον ὕλην τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνας, προτιμᾷ» (Νεοφύτου Κανσοκαλυβίτου (Ἱεροδιακόνου), Ἐπιτομή Ἱερῶν Κανόνων Ἀπάνθισμα, τόμ. Α', ἐπιμελεία Θεοδωρήτου Ἱερομονάχου, Ἁγιορείτου, ἔκδ. οἶκος «Ἀστήρ», σσ. 82-83).
150. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, 4, PG 94, 1149A. Βλ. καί Κ. Ν. Καλλινίκου, ὁ.π., σ. 118. Βλ. Ἱ. Φειδᾶ, ὁ.π., σ. 648.
151. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα..., τόμ. Β', σσ. 548-549: «Μή θαυμάσης δέ, μηδέ ἐρωτήσης τήν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν τισιν ἐκκλησίαις μεταδίδονται τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί οὐκ ἐγχειρίζεται τούτοις, κατὰ τήν τοῦ κανόνος περίληψιν. Πίστις γάρ ὀρθή καί φόβος Θεοῦ καί εὐλάβεια ἀνύποπτος τοῦτο παρέδωκεν, οὐχί τό τῶν λαϊκῶν ἀνάξιον». Βλ. καί Κ. Ν. Καλλινίκου, ὁ.π., σ. 190. Βλ. Ἱ. Φειδᾶ, ὁ.π., σσ. 648-649.
152. Βλ. Ἱ. Φειδᾶ, ὁ.π., σ. 649.
153. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (Ψεύδ.), ὁ.π., PG 873, 3985B.
154. Βλ. H. G. Beck, *Kirche und theologische literatur im byzantinischen reich*, Μόναχο 1959, σ. 579. Χ. Κωνσταντινίδη, Ὁ μελισμὸς..., σσ. 101-112.
155. Γρηγορίου Δεκαπολίτου (Ψεύδ.), Λόγος ἱστορικός..., PG 100, 1204B: «Καί πάλιν εἶδε ὁ Σαρακηνός ἐκ τρίτου τόν ἱερέα μεταδιδόναι ἐκ τοῦ σώματος τε καί αἵματος τοῦ παιδίου μετὰ τῆς λαβίδος τοῖς μεταλαμβάνουσιν». Βλ. καί Χ. Κωνσταντινίδη, ὁ.π., σ. 112.
156. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., ἧΘ', PG 155, 300D.
157. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., ἧΔ', PG 155, 284D: «Ἄλλ' οὖν ἐπεὶ χρεῖα καί ἐκ τοῦ σώματος ὁμοῦ καί τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ κοινωνῆσαι πάντα πιστόν μετὰ τοῦ αἵματος καί τό σῶμα λαμβάνων τῇ λαβίδι ὁ ἱερεὺς τό Δεσποτικόν, ποιεῖτω τῷ προσερχομένῳ τήν κοινωνίαν. Καί ἀληθές μέν, ὅτι πᾶσαι κεκοινωνήσασιν αἱ μερίδες τοῦ σώματος τε καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰσαχθεῖσαι τῷ ποτηρίῳ καί σὺν αὐταῖς ἐνωθείσασιν κοινωνεῖ ὁ μετέχων τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος· πλὴν κρεῖττον, ὡς γε νομίζω, τό ἐπιτηρεῖν καί ἐκ τοῦ θεοῦ σώματος τῇ λαβίδι λαμβάνειν».
158. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., ἧΘ', PG 155, 301A: «Οἱ λοιποὶ δέ ἔξωθεν τούτου (τοῦ ἱεροῦ βήματος δηλαδὴ) οὔτε εἰς τὰς χεῖρας τόν θεῖον ἄρτον λαμβάνουσιν, ὑποβεβηκότες τῇ τάξει καί τοῦ ἐσχάτου μέρους τελοῦντες τῷ βαθμῷ, κἂν ἀρετὴ ὑπερέχωσι».
159. Ἁγίου Συμεῶν Ἀρχιεπίσκοπου Θεσσαλονίκης (1416/17-1429), Ἔργα Θεολογικά, κριτική ἔκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς ὑπὸ D. Balfour [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 34], Θεσσαλονίκη 1981, σ. 249.
160. Ἁγίου Συμεῶν Ἀρχιεπίσκοπου Θεσσαλονίκης (1416/17-1429), ὁ.π., σ. 249: «Λοιπὸν καί ἡγνῶνται αἱ μερίδες καί ἐν εἰσι μετὰ τοῦ ζωοποιῦ αἵματος καί τοῦ θεοῦ σώματος, εἰς λεπτὰ γεγονότος· καί τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ κοινωνός, ὁ σὺν αὐτοῖς κοινωνῶν ἠνωμένοις καθάπαν. Ἀλλὰ τηρητέον καί τήν θεῖαν παράδοσιν, καί τῇ λαβίδι αὐτό τό σῶμα ληπτέον μετὰ τοῦ αἵματος ἅμα, καί μεταδοτέον τοῖς κοινωνοῦσιν». Βλ. καί Ἱ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, τόμ. Ε', σσ. 70-71. Ἰωάννου Ναθαναήλ, Ἡ θεία Λειτουργία μετὰ ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων, οστ', σσ. λα' - λβ'.
161. Ἡ λαβίδα σύμφωνα μέ τό ἀρχαιότερο κείμενο περὶ Προσκομιδῆς ἀξιοποιεῖται τήν ὥρα τῆς ἐνώσεως οἴνου καί ὕδατος. Βλ. V. Laurent, «Le rituel de la proscomidie et le metropolite de Crète Élie», ὁ.π., σ. 131: «Ἐπιδέομαι μαθεῖν καί περὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἁγίου ποτηρίου ἡγουν τοῦ οἴνου καί τοῦ ὕδατος· καί γάρ τινες τῶν ἱερέων ἐνοῦντες τό ποτήριον ἐν τῇ προθέσει τῇ ἁγία, ὁ μὲν μετὰ τό ἐκκενῶσαι τόν οἶνον, φέρει εἰπεῖν ποσῶζοντα ἡμῖν κανκάλιον, ἐπιστάζει στάλαγμα μικρὸν ὕδατος, ὁ δέ ἐκχέων ὕδωρ εἰς ἕτερον κανκάλιον βάλλει ἐσωθεν τήν λαβίδα καί λαμβάνει δι' αὐτῆς ἅπαξ ὕδωρ καί ἐπιχέει εἰς τό ποτήριον». Βλ. καί R. F. Taft, *A history of the Liturgy of st. John Chrysostom*, vol. V, *The precommunion rites* [Orientalia Christiana Analecta 261], Roma 2000, σ. 463.
162. Εὐ. Ἀργέντη, Σύνταγμα κατὰ ἀζύμων..., σ. 303: «Καί τό αἴτιον ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἐπενόησε τήν λαβίδα, ἦτον διότι τινές ὑποκριταί τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἢ αἰρετικοί, ἢ δεισιδαίμονες ἄνθρωποι, λαβόντες τόν ἅγιον ἄρτον, δέν τόν ἔρωγαν, ἀλλὰ ἢ τόν ἔρωριπταν, ἢ τόν ἔκρωπταν, ἢ εἰς μαγείας καί πονηρίας τόν ἐμεταχειρίζοντο. Διὰ τοῦτο ἐπενόηθη ἡ ἱερά λαβίς, διὰ νά δίδεται ἡ κοινωνία εἰς τό στόμα τῶν κοινωνούντων, καί οὕτω νά παυθῇ πάσα αἰτία καί πρόφασις τῆς καταφρονήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου Μυστηρίου».

163. Πηδάλιον, σ. 311, σχ. 1. Βλ. καὶ I. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργική Α΄. Εἰσαγωγή στή θεία Λατρεία*, σ. 48: «Ἀρχικά εἰσήχθη γιά τήν κοινωνία τῶν ἀσθενῶν καί τῶν βρεφῶν καί ὕστερα γενικεύθηκε γιά πρακτικούς λόγους, προφανῶς ὅταν ἄρχισε γιά λόγους ἀνάγκης νά λειτουργεῖ μόνος ὁ ἱερεὺς χωρὶς διάκονο».
164. Δανιήλ Γεωργοπούλου, *Ἱερά Ἀνθολογία...*, σ. 36.
165. Πέτρον Ἀρκουδιοῦ, *De Concordia Ecclesiae Orientalis et Occidentalis in septem Sacramentorum administratione, Lutetiae Parisiorum*, M. DC. LXXII, III, σ. 53. Βλ. καί J. Goar, *Εὐχολόγιον sive Rituale Graecorum*, σ. 130. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 150.
166. Παϊσίου Λιγαρείδη, *Ἀποκεφαλαίωσις εἴτουν παρεκδρομῆ τῆς ἱεραῆς μυσταγωγίας*, ἐν Χφ 571 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, φφ. 254ν-255ν. Βλ. καί J. Goar, ὁ.π.,
167. Ἐρμείου Σωζόμενου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, 3, 5, PG 67, 1529A. Βλ. καί Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 150.
168. Παϊσίου Λιγαρείδη, *Ἀποκεφαλαίωσις εἴτουν παρεκδρομῆ τῆς ἱεραῆς μυσταγωγίας*, ὁ.π., φ. 255r-255v: «Διά τό πονηρόν της γυναικός ταύτης, ὡς λέγεται, ὁ χρυσορρήμων προσέταξε μή ἐν τῇ χειρὶ πλέον δίδοσθαι τό κυριακόν σῶμα, καθὼς ἔθος ἦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλά γε δι' αὐτῆς τῆς λαβίδος ἔσω αὐτῆς φερούσης τόν τίμιον ἄνθρακα ψυχῆν καθαρνίζούσης καί χεῖλη».
169. Κ. Ν. Καλλινίκου, ὁ.π., σ. 190. Γ. Χ. Παρασκευοπούλου (Ἀρχιμανδρίτου), *Ἑρμηνευτική Ἐπιστοασία ἐπί τῆς θείας Λειτουργίας*, σ. 461. Βλ. καί σχόλιο 376.
170. Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Ἐπαινος τῶν ἀπαντησάντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί περὶ εὐταξίας ἐν ταῖς δοξολογίαις*, PG 56, 136: «Ἄλλ' οὐκ ἐτόλμησεν ἄψασθαι τῇ χειρὶ τὰ Σεραφίμ, ἀλλά τῇ λαβίδι· σὺ δέ τῇ χειρὶ λαμβάνεις». Ἐμμεσα ἐπίσης ἀναφέρεται σὸ ἴδιο θέμα. Βλ. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας 20*, PG 49, 208ζ': «Μὴ τολμᾶς ἀνίπτους χερσὶ τῆς ἱεραῆς ἄπτεσθαι θυσίας, κἂν πολλὴ ἀνάγκη ἐπικέηται; Μὴ τοίνυν ἀνίπτω προσέρχου ψυχῆ».
171. Κ. Ν. Καλλινίκου, ὁ.π., σ. 190.
172. Π. Ν. Τρεμπέλα, «Ὁ ρωμαϊκὸς λειτουργικὸς τύπος», ἐν *Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* 15 (1960-1964) 198. Χ. Κωνσταντινίδη, *Ὁ μελισμὸς...*, σ. 41.
173. Βλ. σχόλια 388, 394.
174. Βλ. I. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Ε΄, σ. 85. π. Δ. Β. Τζέρπου, *Λειτουργικὴ Ἀνανέωση. Δοκίμια λειτουργικῆς ἀγωγῆς κλήρου καί λαοῦ Α΄*, [Σύγχρονοι Λειτουργικοὶ Προβληματισμοὶ 2], ἔκδ. «Τῆνος», Ἀθήνα 2001, σ. 67.

Ἡ πολιτική θεωρία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια¹

Τοῦ Χαράλαμπος Μηνάογλου

(Ὁμιλία στήν Ἡμερίδα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν
γιά τόν Ἰωάννη Καποδίστρια, Παλαιά Βουλή, 30.5.2014)

Κατά τόν 18ο αἰώνα πολλοί Ἕλληνες δραστηριοποιήθηκαν ὡς διπλωμάτες στήν ὑπηρεσία διαφόρων βασιλείων. Ἄλλοι ἀπό αὐτούς ὑπηρετήσαν καθολικούς ἢ προτεστάντες καί ἄλλοι μουσουλμάνους μονάρχες προσπαθώντας νά ἐπιβιώσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα γιά τήν Ἀνατολή ἀποτελοῦν οἱ Φαναριῶτες, πού ἀπό τόν 1669 ὡς τό 1821 κατηύθυναν τήν ὀθωμανική διπλωματία. Ἔτσι, καθίσταντο πολλοί ἀπό αὐτούς ἰδιαίτερα γνωστοί στούς εὐρωπαϊκούς διπλωματικούς κύκλους μέ τούς ὁποίους διαπραγματεύονταν· συχνά μάλιστα συνεργάζονταν μέ εὐρωπαϊκές αὐλές –ιδίως τήν ρωσική– εἰς βάρος τῶν Ὀθωμανῶν. Γιά τήν Δύση, μία ἐλάχιστη γνωστή, ἀλλά ἰδιαίτερα σημαντική περίπτωση εἶναι τοῦ Κεφαλονίτη Σπυρίδωνα Λούτζη, τόν ὁποῖο πρόσεξε ὁ Φρειδερίκος Β΄ τῆς Πρωσίας ἀπό κάποια ἄρθρα του στόν βενετσιάνικο τύπο καί τόν προσκάλεσε στό Βερολίνο στά 1777. Ἐκτοτε, ὁ Λούτζης ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τούς σημαντικότερους διπλωμάτες τοῦ πρωσικοῦ κράτους μέχρι τόν θάνατό του, τό 1815. Ἀπό ὅλους ὁμως αὐτούς τούς Ἕλληνες διπλωμάτες πού ἔδρασαν πρῖν ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους ξεχωρίζει ἡ ἐπιβλητική μορφή τοῦ βασικοῦ διαπραγματευτή γιά τήν ἵδρυσή του, πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν Ἰωάννη Καποδίστρια.

Ὁ Καποδίστριας εἶχε ἐπιδείξει σπάνια διπλωματική ἱκανότητα πολύ πρῖν ἔλθει στά 1828 καί ἀναλάβει τήν διαχείριση τῆς Ἐπανάστασης. Εἶχε ὑπηρετήσει γιά χρόνια τήν ρωσική διπλωματία βοηθώντας τά μέγιστα στήν ἐπίτευξη σημαντικῶν στόχων γιά τόν τσάρο. Κατά τήν ἐνάσκηση τῶν καθιγόντων του καί σέ προέκτασή τους εἶχε κατορθώσει νά δημιουργήσει τό ἐλβετικό κράτος καί νά προφυλάξει τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση ἀπό τήν καταστολή τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Δέν θά ἀναφερθοῦμε στήν συνέχεια στά γνωστά γεγονότα τῆς πολιτικῆς δράσης τοῦ Καποδίστρια, ἀλλά θά προ-

σπαθήσουμε νά ἐντοπίσουμε τήν πολιτική θεωρία πού κρυβόταν πίσω ἀπό τήν πράξη αὐτῆς τῆς σπάνιας διάνοιας, τοῦ γνωστότερου Ἑλληνα διπλωμάτη ὄλων τῶν ἐποχῶν.

Σχετικά μέ τήν πολιτική θεωρία τοῦ Καποδίστρια λίγα ἔχουν γραφεῖ. Κυρίως πρόκειται γιά χαρακτηρισμούς πού τοῦ ἔχουν ἀποδοθεῖ ἀπό διπλωμάτες καί ἱστορικούς τῆς ἐποχῆς του. Στίς περισσότερες περιπτώσεις ὁ Καποδίστριας χαρακτηρίζεται φιλελεύθερος. Ὁ χαρακτηρισμός αὐτός μπορεῖ νά εὐσταθοῦσε γιά τήν ἐποχή του, δέν εὐσταθεῖ ὁμως σήμερα. Τότε, ὁ ὄρος σήμαινε πρωτίστως τόν ἐναντιούμενο πρὸς τήν ἀπόλυτη μοναρχική ἐξουσία καί δευτερευόντως τόν ὑποστηρικτή τῆς ἐλεύθερης ἀγοράς. Μέ τήν σημερινή ὁμως ἔννοια τοῦ ὄρου ὁ Καποδίστριας δέν μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ φιλελεύθερος. Ἀντίθετα, πολλές πτυχές τῆς διακυβέρνησής του στήν Ἑλλάδα τόν δείχνουν μᾶλλον κρατιστή, ὑποστηρικτή δηλαδή τοῦ ἐλέγχου τοῦ κράτους σέ ὅλες τίς ἰδιωτικές δραστηριότητες. Ἄν θά ἐπιχειρούσαμε νά διαπιστώσουμε ὁποσδήποτε στοιχεῖα κάποιας πολιτικῆς θεωρίας τῆς ἐποχῆς στήν πολιτική τοῦ δράση, θά καταλήγαμε στό συμπέρασμα ὅτι ὁ Καποδίστριας φαίνεται περισσότερο κοντά στήν Φωτισμένη Δεσποτεία χωρίς ὁμως νά ἀποδέχεται τό σύνολο τῶν θέσεών της. Ὁ Καποδίστριας, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, εἶχε ξεπεράσει τήν πολιτική θεωρία τῆς ἐποχῆς του καί ἤδη πολιτευόταν βάσει νέων θεωρητικῶν σχημάτων².

Ἡ κυριότερη πολιτική διάσταση στήν ἐποχή τοῦ ἦταν ἀνάμεσα σέ μοναρχικούς καί ἀντιμοναρχικούς. Ὁ Καποδίστριας, ὁμως, παρότι παίρνει σέ ἕνα πρῶτο ἐπίπεδο θέση ὑπέρ τῆς μοναρχίας, ἐντούτοις προχωρώντας μπροστά καί ξεφεύγοντας ἀπό τήν κρατοῦσα ἀντίληψη θά υἰοθετήσει μία νέα γιά τήν ἐποχή του πολιτική θεώρηση πού εἶχε τότε ἐμφανιστεῖ στήν εὐρωπαϊκή πολιτική καί ἡ ὁποία

ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς «ἡ ἄνοδος τοῦ πρωθυπουργοῦ». Ἀπὸ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰῶνα σημειώνεται στὴν Εὐρώπη μία αὔξηση τῆς σημασίας καὶ τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας πού ασκοῦν οἱ πρωθυπουργοί, οἱ ὁποῖοι τότε παύουν νά ἀποτελοῦν ἀπλῶς τούς κορυφαίους συμβούλους τῶν μοναρχῶν καὶ ἀρχίζουν νά ασκοῦν δική τους πολιτική. Τό φαινόμενο μάλιστα δέν σχετίζεται μέ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, καθὼς ἐμφανίζεται στὰ πλέον μοναρχικά καὶ ἀντεπαναστατικά κράτη, ὅπως ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσία.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τοῦ φαινομένου ἀποτελοῦν οἱ πρωθυπουργοὶ Αὐστρίας καὶ Πρωσίας κατὰ τὴν τελευταία δεκαετία τοῦ 18ου αἰῶνα, ὁ Kaunitz καὶ ὁ Hertzberg. Ἡ μεταξὺ τους σύγκρουση ὑπῆρξε σφοδρὴ καὶ ἔμεινε παροιμιώδης. Αὐτοὶ δέν ἦταν σύμβουλοι τῶν βασιλέων τους στὰ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ εἶχαν καταστῆ πλέον οἱ ρυθμιστὲς τῆς σέ σημείο ὥστε οἱ μονάρχες νά ἔχουν τὴν ἀνάγκη νά τούς ἀπομακρύνουν, γιὰ νά μπορέσουν νά ἀσκήσουν τὴν πολιτικὴ πού ἐπιθυμοῦσαν οἱ ἴδιοι. Ἀνάλογα, μποροῦμε νά δοῦμε στὴν ἐπόμενη γενιά τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας τὴν σύγκρουση τοῦ διαδόχου τοῦ Kaunitz, τοῦ Metternich μέ τὸν Καποδίστρια. Καὶ οἱ δύο ἀσκοῦσαν τὴν δική τους πολιτικὴ κινούμενοι συχνά ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ τὶς κατευθυντήριες γραμμὲς τῶν μοναρχῶν τούς ὁποίους ὑπηρετοῦσαν. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὴν σχετικὴ διπλωματία σπάνια γίνεται ἀναφορά στὸν αὐστριακὸ μονάρχη, ἐνῶ ὁ Metternich ἐμφανίζεται ὡς ὁ ἀποκλειστικὸς διαχειριστὴς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Αὐστρίας. Ἀντίστοιχα, ὁ Καποδίστριας συχνά ἐφάρμοσε δική του πολιτικὴ, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὴν περίπτωση τῆς Ἑλβετίας καὶ ἀκόμη περισσότερο στὴν περίπτωση τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, τὴν ὁποία διέσωσε ξεπερνώντας κατὰ πολὺ τὶς ἐντολές πού εἶχε λάβει.

Ἡ θεωρία τῆς ἀνόδου τῆς πρωθυπουργικῆς ἐξουσίας ἐφαρμόστηκε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸν Καποδίστρια στὴν Ἑλλάδα. Τόσο ἡ ἀπόφαση τῆς Γ' Ἐθνοσυνέλευσης νά τὸν χρῆσει κυβερνήτη μέ ἀπόλυτες ἐξουσίες ὅσο καὶ ἡ διαφαινόμενη τοποθέτηση ἀπὸ τὶς Δυνάμεις ξένου μονάρχη στὸν ἑλληνικὸ θρόνο ὁδήγησαν τὸν Καποδίστρια στὴν ἐφαρμογὴ ἐνός μοντέλου σὸ ὁποῖο ὁ πρωθυπουργὸς θά εἶχε τὴν πραγματικὴ ἐξουσία, προανάγκρου-

σμα κατὰ μίαν ἔννοια τῆς κατοπινῆς βασιλευμένης δημοκρατίας. Ἔτσι, παρὰ τὸν ξένο μονάρχη ὁ Καποδίστριας θά ἐπετύγχανε τὴν ἄσκηση τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε Ἕλληνα πρωθυπουργό. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ὡς πρὸς τοῦτο ἡ ἐπιστολὴ του, πού παραθέτουμε στὴν συνέχεια πρὸς τὸν πρῶτο ἐπιλεγέντα ἀπὸ τὶς Δυνάμεις γιὰ βασιλιά τῆς Ἑλλάδος, τὸν Λεοπόλδο τοῦ Σάξ-Κόμπουργκ. Σέ αὐτὴν ὁ κυβερνήτης δέν ζητεῖ ὁδηγίες, ἀλλὰ μέ εὐγενικὸ τρόπο καὶ λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τὸ σχετικὸ εὐρωπαϊκὸ πρωτόκολλο συμβουλεύει τὸν γερμανὸ πρίγκιπα γιὰ τὶς ἐνεργειές του. Πίσω ἀπὸ τὶς γραμμὲς ὁμως διαφαίνεται ἡ ἐπιβολὴ τῶν ἀπόψεων τοῦ Καποδίστρια, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴν βαθειὰ του γνώση τῆς διεθνούς διπλωματίας, πράγμα πού δέν διέθετε στὸν ἴδιο τουλάχιστον βαθμὸ ὁ Λεοπόλδος.

Ὁ Καποδίστριας κατόρθωσε νά γίνει ὁ γνωστότερος Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς του καὶ σίγουρα αὐτὸς πού ἄσκησε σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο τὴν μεγαλύτερη ἐπιρροή. Ἡ ἐπιτυχία του, πέρα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ εὐφύια, στηρίχθηκε καὶ σέ δύο ἄλλες ποιότητές του: σὸ γεγονός ὅτι δέν δίσταζε νά προβάλλει τὸ ποιὸς ἦταν, δηλαδή ὀρθόδοξος καὶ Ἕλληνας, ἀντίθετα μάλιστα πολλές φορές προέβαλλε τὴν ταυτότητά του μέ ἐπίταση καὶ σὸ γεγονός –ἀπόρροια τοῦ προηγούμενου– ὅτι ὑπῆρξε ἀπόλυτα τίμιος. Τὴν μεγαλύτερη ἴσως φιλοφρόνηση, ὁ Καποδίστριας τὴν ἔχει δεχθεῖ ἀπὸ τὸν μεγαλύτερό του ἔχθρο, τὸν Metternich. Ὁ αὐστριακὸς καγκελλάριος σημειώνει στὰ ἀπομνημονεύματά του:

«Ὁ μόνος ἀντίπαλος πού δύσκολα ἠττᾶται εἶναι ὁ ἀπόλυτα ἔντιμος ἄνθρωπος. Καὶ τέτοιος εἶναι ὁ Καποδίστριας».

Ἐπιστολὴ Καποδίστρια στὸν Λεοπόλδο τοῦ Σάξ-Κόμπουργκ

25 Μαρτίου 1830

«Πρίγγιψ, ἡ Θεία Πρόνοια δέν ἐγκαταλείπει τὴν Ἑλλάδα. Μαρτύριον δέ νέον ἡ μεγαλοψυχία μεθ' ἧς ἡ ὑμετέρα βασιλικὴ ὑψηλότης ἐπροστάτευσε τὰ νόμιμα αὐτῆς συμφέροντα ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ περὶ αὐτῶν κρίσις. Ὅθεν καὶ τὸ γράμμα δι' οὗ ἡ ὑμετέρα βασιλικὴ ὑψηλότης μ' ἐτίμησεν ἀπὸ 16/28 Φεβρουαρίου, παρέχει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀσφαλέστατα περὶ τοῦ μέλλοντος ἐχέγγυα, τὸ μὲν, ἐκ τῶν ἀγώνων οὓς ἠγωνίσθητε πρὸς ἐπέκτασιν τῶν

ορίων, τό δέ, διότι ήτήσατε καί τήν συμμετοχήν τῆς Ἑλλάδος εἰς τήν ἐκλογήν τοῦ αὐτῆς ἄνακτος.

[...] Εἰς τόν κόλπον ἄρα ὑμῶν, πρίγγιψ, οἱ Ἕλληνες θέλουσι πλέον καταθέσθαι τάς ἐφέσεις αὐτῶν καί ὑμεῖς μετὰ χάριτος αὐτάς εἰσακούοντες, θέλετε τοὺς δείξει ὄσσην καί οἷαν εὐδαιμονίαν αἱ Δυνάμεις τοῖς παρεσκεύασαν, προβιάζουσαι αὐτούς εἰς βαθμόν ἐλευθέρου καί αὐτονόμου ἔθνους. [...]

Περί τῆς κενώσεως τῆς Εὐβοίας καί Ἀττικῆς, ὄσσην σπουδήν καί ἄν καταβάλωσιν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων, ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει κατορθωθῆ τόσον ταχέως ὅσον πιστεύουσιν οἱ παρὰ τῆ Ἑλληνικῆ κυβερνήσει καθεστῶτες πρόσεδροι (=πρόξενoi) τῶν Αὐλῶν. Διότι καί ἄν ἐκδώσῃ ἡ Πόρτα τά ἀναγκαῖα φερμάνια, πάλιν εἶναι πιθανώτατον νά ἀντιτάξωσι πρὸς αὐτά ὅ τε Ὁμέρ Πασᾶς καί ὁ φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν πολλάς δυσκολίας καί ἀναβολάς. Ἄλλ' ὅπως ἄν ἔχη, εἶναι ἀδύνατον νά μὴ προέλθωσι πολλαὶ ταραχαὶ καί ἀταξίαι καί ἐκ τῆς ἀπολείψεως τῶν κατεχομένων σήμερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μερῶν, ἐκτός ἄν ἡ κένωσις αὐτῶν γείνη παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους.

α'. Νά ἐνεργηθῆ ταυτοχρόνως μέ τήν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τὰ δοθέντα εἰς τήν νέαν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν μέρος.

β'. Οἱ ὀροθεταί, περὶ ὧν μνημονεύει ἡ 9 παραγραφὸς τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Φεβρουαρίου, νά ἀναλάβωσι καί τήν περὶ κενώσεως ἐπιμέλειαν.

γ'. Νά δοθῶσιν εἰς τήν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἱκανὰ χρήματα ὥστε νά δυνηθῆ νά παρέξῃ βοήθειαν ζωῆς εἰς τὸ πλῆθος τῶν καταφευξομένων ἐνταῦθα οἰκογενειῶν.

Καί μοι συγχωρεῖ βέβαια ἡ ὑμετέρα βασιλικὴ ὑψηλότης νά ἐπιστήσω πρὸς ὀλίγον τήν προσοχήν τῆς ἐφ' ἕκαστον τῶν ἄρθρων τούτων.

[...] Δέν μοι ἀνήκει νά ἐξετάσω ἐάν ἡ γραμμὴ τοῦ Ἀσπροποτάμου ἦναι ἰκανὴ νά ἀσφαλίσῃ τὰς μεταξὺ Τουρκίας καί Ἑλλάδος εἰρηνικὰς καί καλογειτονικὰς σχέσεις. Λέγω ὁμως καί λέξω πολλάκις ὅτι αἱ ὀκτὼ ἐπαρχίαι αἱ ἐπιστρέφουσαι ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριότητα, ἡ Ἀκαρνανία δηλαδὴ, ἡ Βόνιτσα, ὁ Βάλτος, ὁ Βλόχος, τὰ Ἄγραφα, τὸ Καρπενήσι, καί τὸ Πατρατζίκι περιλαμβάνουσι λαόν χριστιανικόν 80 ἢ 100.000 ψυχῶν, ἐξ οὗ πηγάζουσι σχεδόν τὰ δύο τρίτα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συγκειμένου κατὰ τὴν ἐσχάτην ἀναρρῦθμωσιν ἐξ εἴκοσι ταγματῶν τετρακοσιάνδρων. Ἄλλως τε καί πασιδὴλον ὑπάρχει ὅτι αἱ ἐπαρχίαι αὗται, μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικούμεναι, οὐδέποτε ὀλοτελῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν Πόρταν, καί ὅτι οἱ στρατιῶται καί ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 1821 τὸ μέγιστον μέρος συνετέλεσαν διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Τί ποιήσουσι, λοιπόν, ὅταν μάθωσιν ὅτι ἡ γενέθλιος αὐτῶν γῆ ὑποβάλλεται καί πάλιν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν δυναστείαν; Ἄν μείνωσι στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος, εἰς αὐτούς πλέον δέν δύναται νά ἐμπιστευθῆ ἡ φυλακὴ τῶν ὀρίων. Ἄν προτιμήσωσι νά μείνωσιν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἵνα ἀρχίσωσι πάλιν τὴν παλαιάν αὐτῶν ἀρματολικὴν τέχνην, θέλουσι τάχα σεβασθῆ τὴν νέαν ὀροθεσίαν, συνειθισμένοι ὄντες εἰς τὴν πρὸς τοὺς Τούρκους πολεμότητα; [...]

Ἐγὼ δέ, καίτοι ὑπὸ τῶν πόνων καί μόχθων κατατρυχόμενος, τὰς φροντίδας μου ὁμως καί τοὺς ἀγῶνας πάντας θέλω καταβάλλῃ πρὸς τὸ δικαιοῦσαι τὴν εἰς ἐμέ ἐντιμοτάτην πίστιν καί τῶν Ἑλλήνων καί τῆς ὑμετέρας βασιλικῆς κορυφῆς, καί εὐτυχῆς λογισθήσομαι ἐκπληρῶν τὸ διπλοῦν τοῦτο καθήκον ἐφ' ὅσον ἡ μὲν ὑγεία μου μοί τό συγχωρήσῃ, ἡ δέ ὑμετέρα βασιλικὴ ὑψηλότης θέλει ἀσπάξεσθαι τὸν ἀσθενῆ τῆς ὑπηρεσίας μου φόρον»³.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ὀλόκληρη τὴν βιβλιογραφικὴ τεκμηρίωση γιὰ τὸ ἄρθρο μπορεῖ κανεὶς νά βρεῖ στὴν διδακτορικὴ μου διατριβή: Χ. Μηνάογλου, *Ἕλληνες διπλωμάτες στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία: Ὁ Κωνσταντῖνος Καρατζᾶς ὁ Μπάνος καί τὸ ταξίδι του στὴν Πρωσία 1790-1792*, Ε.Κ.Π.Α. 2012. <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/26340#page/1/mode/2up> καθὼς καί στὸ ἄρθρο τῆς Ἑλένης Κούγκου, «Κρίσεις Εὐρωπαϊῶν ἱστορικῶν καί διπλωματῶν γιὰ τὴν διπλωματικὴ σταδιοδρομία τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια», *Μνημοσύνη* 16 (2003-2005), 115-125.
2. Πέρα ἀπὸ αὐτὰ ἡ πολιτικὴ πράξις τοῦ Καποδίστρια μᾶς δείχνει ὅτι εἶχε μελετήσει βυζαντινὰ κάτοπτρα ἡγεμόνων, ὅπως αὐτὸ τοῦ Μ. Φωτίου καί ἐφάρμοξε ἀρκετὲς ἀπὸ τίς συμβουλές πού περιέχονται σὲ αὐτά.
3. *Ἐπιστολαί* I. Α. Καποδίστρια, τ. 3, Ἀθήνησι 1842, 379-387.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Τό Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς (καί τοῦ Υἱοῦ) Συμπληρωματικά στοιχεία στή Γνωμοδότηση περί τό Filioque

*Τοῦ Παναγιώτου Μπούμη, Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*

Πρό καιροῦ στό περιοδικό «Ἐκκλησία» δημοσιεύσαμε σέ συνέχειες μιά ἐκτενῆ «γνωμοδότηση περί τό Filioque» μέ τό γενικό τίτλο «Τό Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς (καί τοῦ Υἱοῦ)»¹. Αὐτή ἀναφερόταν στή «Διασάφισιν» τοῦ Ποντιφικοῦ Συμβουλίου σχετικά μέ «Τό “προϊένα” τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τήν Ἑλληνικήν καί τήν Λατινικήν παράδοσιν»². Στή Γνωμοδότηση αὐτή κάναμε λόγο γιά τή διαφορὰ μεταξύ τοῦ «ἐκπορεύεσθαι» πού ὑπάρχει στό Ἑλληνικό κείμενο τοῦ Ἰω. 15,26 («τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται») καί τῆς λατινικῆς μεταφράσεώς του, ὅπου χρησιμοποιεῖται τό ρῆμα *procedere* («*Spiritum veritatis, qui a Patre procedit*»). Καί εἴπαμε ὅτι τό ἐκπορεύεσθαι (στό Ἰω. 15,26) σημαίνει τό πηγάζειν, ἔχει τήν ἀφετηρία του, τό εἶναι του, τήν αἰτία του, ἐνῶ τό *procedere* ἀντιστοιχεῖ στό προϊέναι, ἢ προέρχεσθαι, καί ἔχει καί τήν ἔννοια τοῦ πηγάζειν, ἀλλά καί τήν ἔννοια τοῦ ἐξέρχεσθαι, τοῦ προχέεσθαι-ἐκχέεσθαι.

Ἐκεῖ μάλιστα μεταφέραμε καί παραθέσαμε καί τίς ἐξῆς δύο ἀξιόλογες διευκρινίσεις-ὁμολογίες τῆς ἐν λόγω «Ποντιφικῆς Διασαφήσεως»:

α) Συγκεκριμένως («Διασαφήσις», σελ. 11) ἔχει: «Ἐκ τῶν ὄρων τῶν ἐχόντων σχέσιν πρὸς οἰανδήποτε ἀρχήν, ὁ ὄρος *processio* εἶναι ὁ γενικώτερος. Τόν χρησιμοποιοῦμεν δι’ οἰανδήποτε ἀρχήν· ἐπί παραδείγματι, λέγομεν ὅτι ἡ γραμμὴ προέρχεται ἀπὸ τό στίγμα τῆς τελείας, ὅτι ἡ ἀκτίς προέρχεται ἀπὸ τόν ἥλιον, ὁ ποταμός ἀπὸ τήν πηγὴν του, ὡς καί εἰς πλείστας ὅσας ἄλλας περιπτώσεις».

β) Ἡ ἄλλη (σελ. 10) λέει: «Ὅπως ἡ λατινικὴ βίβλος (*Vulgata* καί αἱ προηγούμενα μεταφράσεις) εἶχε μεταφράσει τό Ἰωάν. ιε', 26 (παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται) μέ “*qui a Patre procedit*”, οἱ

Λατῖνοι μετέφρασαν τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως μέ “*ex Patre procedentem*” (*Mansi VII, 112B*). Οὕτως, εἰς τόν λόγον τῆς αἰωνίας ἀρχῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐξισοῦτο ἐσφαλμένως ἀλλ’ ἀκουσίως ἢ περί ἐκπορεύσεως ἀνατολικὴ θεολογία καί ἡ περί *processio* δυτικῆ».

Ἡ ἔκφραση ὅτι «ἐξισοῦτο ἐσφαλμένως ἀλλ’ ἀκουσίως ἢ περί ἐκπορεύσεως ἀνατολικὴ θεολογία καί ἡ (μέ τήν) περί *processio* δυτικῆ» ἀναγνωρίζει καί δέχεται τήν ἐσφαλμένη ἐξίσωση ἀπὸ ἀπροσεξία τοῦ «ἐκπόρευσις» (τοῦ Ἰω. 15,26) καί τοῦ (μέ τό) «*processio*».

Γιὰ νά ἰσχύουν ὅμως αὐτά περί τοῦ ρήματος ἐκπορεύεσθαι στό Ἰω. 15,26, πρέπει νά προσέξουμε ἰδιαίτερος καί μία ἄλλη παράμετρο-παρουσία στό χωρίο αὐτό, ἢ ἀλλιῶς, γιά νά καταστήσουμε αὐτά πιό πειστικά, πρέπει νά τά ἐνισχύσουμε καί μέ ὀρισμένα ἄλλα δεδομένα τοῦ Ἰω. 15,26.

Καί εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά ἐξετάσουμε καί αὐτά τά δεδομένα, γιατί ἐνδέχεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων νά προβάλει κάποιος τήν ἄποψη ὅτι τό ρῆμα ἐκπορεύεσθαι δέν ἔχει πάντοτε μόνο τήν ἔννοια τοῦ πηγάζειν, ἀλλά ἔχει καί τήν ἔννοια τοῦ ἐξέρχεσθαι ἢ καί προϊέναι. Μάλιστα μπορεῖ νά ἰσχυριστεῖ ὅτι ἐναλλάσσονται αὐτά τά δύο ρήματα ἀκόμη καί σ’ αὐτήν τήν ἴδια τήν Καινὴ Διαθήκη. Ὅποτε δικαιολογεῖται κανεὶς νά ὑποστηρίξει ὅτι ἡ διάκριση μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν ρημάτων, ἐκπορεύεσθαι καί ἐξέρχεσθαι, δέν εἶναι ἀπόλυτη, ἀλλά σχετικὴ καί δίνει λαβὴ καί ἀφορμὴ γιά διάφορες παρανοήσεις καί παρεκκλίσεις.

Πράγματι, λοιπόν, μπορεῖ νά φέρει παραδείγματα καί ἀπὸ τήν Καινὴ Διαθήκη γι’ αὐτήν τήν ἔννοια τοῦ ἐκπορεύεσθαι καί τήν ἐναλλαγή του μέ

τό ἐξέρχεσθαι. Ἄς μεταφέρουμε κι ἐμεῖς μερικά ἀπ' αὐτά.

1) Στό Ματθ. 3,5 ἔχουμε: «Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτόν (τόν Ἰωάννην) Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος τοῦ Ἰορδάνου». Πρὸβλ. καὶ τό Μάρκ. 1,5. Πρὸβλ. καὶ τό Λουκ. 3,7, ὅπου σχετικῶς λέει: «Ἐλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ...».

2) Στό Ματθ. 4,4 ἔχουμε: «Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ».

3) Στό Ματθ. 15,18-20 λέγεται: «Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεινα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι... ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον...».

4) Ἐρχόμαστε στό Λουκ. 4,22: «Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ».

5) Στό Λουκ. 4,36-37 ἔχουμε: «Τίς ὁ λόγος οὗτος ὅτι ... ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν καὶ ἐξέρχονται (ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο); Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ) εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου».

6) Στό Πράξ. 19,12 ἔχουμε ἐπίσης μιά ἐναλλαγή ἢ μᾶλλον διπλή γραφή: α) Οἱ Eb.-Er. Nestle - K. Aland κ.ἄ. (*Novum Testamentum Graece*) ἔχουν: «...τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεσθαι». β) Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία (Ἡ Καινὴ Διαθήκη) ἔχει: «...τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν».

7) Στὴν Ἀποκ. 16,14: «Πνεύματα δαιμονίων... ἃ ἐκπορεύεται (ἢ ἐκπορεύεσθαι) ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης».

Ἐπομένως εἴμαστε ὑποχρεωμένοι καὶ λογικὸ εἶναι νὰ καταφύγουμε στὴ βοήθεια καὶ τῶν ἄλλων δεδομένων τοῦ χωρίου Ἰω. 15,26, γιὰ νὰ καταλήξουμε καὶ νὰ πειθοῦμε ὅτι τό ἐκπορεύεται σ' αὐτό ἔχει τὴν εἰδικὴ ἔννοια τοῦ πηγάζειν καὶ ὄχι τοῦ ἐξέρχεσθαι. Τοῦτο συγκεκριμένως ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ τῆς προθέσεως παρὰ καὶ μάλιστα δύο φορές κοντά-κοντά στό ἴδιο χωρίο.

Ἄλλ ἂς δοῦμε τό χωρίο Ἰω. 15,26 γιὰ ἄλλη μία φορά, ὅπου ὁ Κύριος λέει: «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ πα-

ράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται...».

Μᾶλλον, λοιπόν, ἐδῶ ὁ Κύριος θέλει νὰ ἐπιστήσει μέ τὴν ἐπανάληψη τῆς προθέσεως παρὰ τὴν προσοχή μας καὶ σ' αὐτή, θέλει νὰ ὑπογραμμίσαι τό ρόλο τῆς καὶ τῆ σημασία τῆς, τὴν ἐπίπτωσή τῆς, στό ρῆμα ἐκπορεύεσθαι καὶ νὰ τονίσει τὴν ἔννοια αὐτοῦ, θὰ λέγαμε, νὰ τό νοηματοδοτήσει.

Πρὸς τούτοις τό εὐχάριστο καὶ ἐνθαρρυντικὸ γιὰ μᾶς εἶναι ὅτι δύο παλαιότεροι ἔγκριτοι μεταφραστές-ἐρμηνευτές θεολόγοι φαίνεται ἔλαβαν ὑπ' ὄψη τους αὐτὴν τὴν παραμέτρο-ὑπόδειξη, ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως. Ἔτσι ὁ καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας ἀποδίδει τό Ἰω. 15,26 ὡς ἐξῆς: «Ὅταν δηλαδή θὰ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ὡς ὄδηγόν καὶ βοηθόν σας θὰ σᾶς στείλω ἀπὸ τὸν Πατέρα, τό Ἅγιον Πνεῦμα δηλαδή, τό ὁποῖον ὡς πηγὴ τῆς ἀληθείας φανερώσει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθειαν καὶ τό ὁποῖον ἐκπορεύεται ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς, ὅπως ἀναπηδᾷ ὁ ποταμὸς ἀπὸ τὴν φυσικὴν πηγὴν του...». Ὁ Παν. Τρεμπέλας τὴν ἔκφραση «ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς» ἴσως πῆρε ἀπὸ τὸν Θεοφύλακτο Βουλγαρίας, ὁ ὁποῖος λέει: «Οὐ γὰρ ἐξ οἰκείων κόλπων αὐτὸς προῖεμαι τό Πνεῦμα, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' ἐμοῦ χορηγεῖται»³. Ἐκεῖνο πού εἶναι ἄξιο προσοχῆς εἶναι ὅτι ὁ καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας δέν μένει στό ἀπλό «ἀπὸ τὸν Πατέρα» πού μεταφράζει τὴν πρώτη φορά, ἀλλὰ λέει ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα «ἐκπορεύεται ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς».

Ἐκτός ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Παν. Τρεμπέλα καὶ ὁ ἄλλος ἔγκριτος ἐρμηνευτὴς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ Ἰω. Κολιτσάρας (ἀπὸ τοὺς παλαιούς γυμνασιάρχες) στὴν ἐρμηνεία του γράφει: «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ θὰ στείλω εἰς σᾶς ἐκ μέρους τοῦ Πατρὸς, τό Ἅγιον Πνεῦμα, πού εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀληθείας καὶ τό ὁποῖον ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐκεῖνος θὰ μαρτυρήσῃ δι' ἐμέ».

Καὶ ἐδῶ ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι ὁ Ἰω. Κολιτσάρας δέν ἀρκεῖται νὰ γράφει καὶ νὰ μεταφράσει ἀπλῶς τό παρὰ μέ τό ἀπό, ἀλλὰ κάτι, ἴσως καὶ τό γλωσσικὸ του αἰσθητήριο, τὸν ὠθεῖ νὰ δώσει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ «ἐκ μέρους».

Αυτή πάντως ή απόδοση είναι σύμφωνη και με τό *Συντακτικόν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης* (Ἐν Ἀθήναις 1965) τοῦ Ἀχ. Τζαρτζάνου, ὁ ὁποῖος στὸν πίνακα (σ. 76) γράφει και ἀποδίδει τὴν πρόθεση παρὰ μέ τὴν ἔκφραση «ἐκ μέρους», και ἀκολουθῶς στή σελ. 83 ἐπαναλαμβάνει ἀκόμη πιό χαρακτηριστικά: «Παρὰ ... 2. Μὲ γενικήν (ἀφαιρετικήν) ... β) μεταφορικῶς, εἰς δήλωσιν προελεύσεως = ἐκ μέρους, ἀπό (μόνον μετά γενικῆς προσώπου): παρ' ἡμῶν ἀπάγγελλε τάδε Ξ.».

Παρομοίως και μεταγενεστέρως ὁ Κων. Κατεβαίνης, *Συντακτικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, Ἀθήναι, χ.χ., σελ. 66, σημειώνει και ἐπιμαρτυρεῖ: «Ἡ παρὰ μετά γεν. (προσώπου) σημαίνει ἐκ μέρους· π.χ. παρὰ βασιλέως πολλοί πρὸς Κῦρον ἀπήλθον (Ξ)· ταῦτα παρὰ σοῦ ἐμάθομεν (Ξ)».

Πρβλ. και Jean Humbert (μτφ. Γ. Κουρμούλη), *Συντακτικόν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, Ἀθήναι 1957, σελ. 302: «ΠΑΡΑ ... Ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς γενικῆς (ἀφαιρετικῆς) ή παρὰ σημαίνει “ἀπό τό μέρος τοῦ” ἐν συγκεκριμένη ἐννοία».

Ἔτσι μᾶς ὑποδεικνύεται σαφῶς ὅτι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά συνεξετάζουμε τό ρῆμα ἐκπορεύεσθαι μέ τὴν πρόθεση παρὰ πού προσφέρει πολλά. Ἡ ἐπιχειρηματολογία για τή διάκριση και διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο ρημάτων ἐκπορεύεσθαι και προῖεναι (ή ἐξέχεσθαι) δέν εἶναι πλήρης και πειστική, ὅταν ἐξετάζουμε τό ἐκπορεύεσθαι τοῦ Ἰω. 15,26 μόνο του χωρίς τή συνεξέτασή του μέ τὴν πρόθεση παρὰ πού τό συνοδεύει. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά λαμβάνουμε ὑπ' ὄψη και τή δική της προσφορά και λειτουργία. Ἡ ἀλλιῶς: Ἡ ἀληθῆς ἐννοια τοῦ ἐκπορεύεσθαι στό Ἰω. 15,26 δέν βρίσκειται μέ τή μεμονωμένη ἐξέταση τοῦ ρήματος χωρίς τή συνεξέτασή του και μέ τὴν πρόθεση παρὰ πού τό συνοδεύει.

Ἀναμφισβητήτως, λοιπόν, ή πρόθεση παρὰ ἔχει τό ρόλο της και τό λόγο της στήν ὅλη καλή κατανόηση και πλήρη και καλή ἀπόδοση τοῦ ἐκπορεύεται. Και ὁ ρόλος της αὐτός πρέπει (ἔπρεπε) νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψη και κατά τίς μεταφράσεις τοῦ χωρίου αὐτοῦ, τόσο στήν ἑλληνική γλῶσσα (παλαιότερη και νεότερη), ὅσο και στίς ἄλλες γλῶσσες.

Ἄντ' αὐτοῦ και ἀντί νά γίνεται ή ἀξιοποίησή της, ὄχι μόνο παραθεωρεῖται, ἀλλά κατ' οὐσίαν ἀντικαθίσταται, ὅταν χρησιμοποιοῦμε ἄλλες προθέσεις (ιδίως τὴν ἀπό), οἱ ὁποῖες δέν ἔχουν τὴν ἴδια σημασία και τό ἴδιο βάρος μέ αὐτή. Και τότε μάλιστα θά λέγαμε ὅτι ἔχουμε και παραχάραξη τοῦ πρωτότυπου κειμένου. Και αὐτό εἶναι ἕνα κακό, τό ὁποῖο ἔχει πολλά παρεπόμενα. Λέει ἕνα σοφό γνωμικό: «Ἐνός κακοῦ γινομένου μύρια ἔπονται»: Ἀπό παρερμηνεῖς μέχρι αἰρέσεις και διαιρέσεις.

Μέ ἀφορμή τά ἀνωτέρω ἴσως πεῖ κάποιος: Ἄφοῦ τό ἐκπορευόμενον ἔχει και τὴν ἐννοια τοῦ ἐξερχόμενον και ἐπίσης ἀφοῦ στό Σύμβολο τῆς Πίστεως δέν ἔχουμε τὴν πρόθεση παρὰ, ἀλλά τὴν πρόθεση ἐκ, τότε μήπως και στό ἑλληνικό Σύμβολο δέν εἶναι καλή ή διατύπωση, ή ἀπόδοση; Μήπως δηλ. τό «ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορευόμενον» δέν σημαίνει τό «ὁ παρὰ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται», ἀλλά τό «ἀπό τοῦ Πατρός ἐξερχόμενον»; Δηλ. δέν σημαίνει τὴν αἰδίο ἐκπόρευση, ἀλλά τόν ἐν χρόνῳ ἐρχομό;

Πιθανῶς, θά ἀπαντοῦσε κάποιος προχειρῶς, ναι. Ὡστόσο ἐν πρώτοις τό «ἐκπορευόμενον» δέν μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ μέ τὴν ἐννοια τοῦ «σημερινον ἐξερχόμενον», γιατί, ὅπως ἔχουμε γράψει στήν ἐν λόγῳ γνωμοδότησή μας, ὁ ἐν συνεχείᾳ προσδιορισμός «τό (Ἅγιον Πνεῦμα) τό λαλήσαν διά τῶν προφητῶν» προσδιορίζει και ἀνάγει τά πράγματα στήν πρό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περίοδο, ή ἀλλιῶς μᾶς μεταφέρει στήν προαιώνιο και αἰδίο ἐκπόρευση Του και ὄχι στή μετά Χριστό ἀποστολή και ἐρχομό Του. Ἄρα στό Σύμβολο τό ἐκπορευόμενον ἔχει τὴν ἐννοια τῆς ἐκπορεύσεως-ἀφειτηρίας-πηγῆς-ἀρχῆς και ὄχι τῆς πέμψεως και ἀφίξεως.

Ἄλλ' ἐκτός αὐτοῦ πρέπει νά προσθέσουμε και νά τονίσουμε ὅτι ή πρόθεση ἐκ στό Σύμβολο ἀντικαθιστᾶ ἐπαξίως και ἐπιτυχῶς τὴν πρόθεση παρὰ τοῦ Ἰω. 15,26. Δηλαδή μέ τήν ἀναλογία τῆς ἐκπορεύσεως πρὸς τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρός (πρβλ. τό «σχῆμα καθ' ἑξιν»), ἐπειδή και στό σχετικό περί τοῦ Υἱοῦ ἄρθρο λέει: «Και εἰς ἕνα Κύριον ... τόν ἐκ τοῦ Πατρός γεννηθέντα». Μέ τὴν ἐπανάληψη αὐτῆς τῆς προθέσεως ἐκ ἀποφεύγεται και ή ἀνι-

σότητα μεταξύ Υιού και Αγίου Πνεύματος, αλλά συγχρόνως προσδιορίζεται και η ομοιότητα-αναλογία γεννήσεως-έκπορεύσεως. Έτσι η χρησιμοποίηση της προθέσεως *ἐκ* αντί της *παρά* στο έλληνικό κείμενο του Συμβόλου δέν επηρεάζει κακώς τό νόημα από απόψεως θεολογικής και λογικής, αλλά μάλλον επιδρά εὐμενῶς.

Αλλά και πέρα από τήν άνωτέρω θεολογική επιχειρηματολογία και γραμματολογικῶς τά πράγματα εὐοδοῦνται και ενισχύονται. Και αυτό επιτυγχάνεται από αυτά που διαλαμβάνει «Τό Συντακτικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης», τό όποιο κάνει λόγο για τίς δύο σχετικές προθέσεις *ἐκ* και από, καθώς και για τή *διαφορά* τους. Συγκεκριμένως τό Συντακτικόν του Ἄχ. Τζαρτζάνου λέει:

«Ἐξ, *ἐκ*. Ἀρχική σημασία από μέσα, από μέσα από». Και συνεχίζει: «Μέ γενικήν (άφαιρετικήν) μόνον · α) τοπικῶς = από (μέσα από) ... β) μεταφορικῶς, συνήθως εἰς δήλωσιν *ἀμέσου* (ή υπογράμμιση δική μας) καταγωγῆς...» (σελ. 80).

Ὡσαύτως ό Κων. Κατεβαίνης, *Συντακτικόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*, σελ. 56, γράφει: «Ἡ *ἐκ* μετά γεν. σημαίνει αρχήν και κίνησιν *ἐκ* τῶν ἔνδον τινός, μέσα από, από... γ') μεταφορικῶς εἰς δήλωσιν 1) τῆς *ἀμέσου* καταγωγῆς... 2) Τῆς αἰτίας...».

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ἐννοίας τῆς προθέσεως *ἐκ*, ότι δηλ. ή πρόθεση *ἐκ* στήν έλληνική γλώσσα έχει τήν έννοια του ἔσωθεν, του (από) μέσα από, υποδεικνύεται και από τήν Ἁγία Γραφή. Ἐτσι στό Μάρκ. 7,20-23 ἔχουμε: «Ἐλεγεν (ό Κύριος) δέ ότι τό *ἐκ* του ἄνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τόν ἄνθρωπον. Ἐσωθεν γάρ *ἐκ* τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοί οἱ κακοί ἐκπορεύονται, πορνείαι, κλοπαί ... πάντα ταῦτα τά πονηρά ἔσωθεν ἐκπορεύεται και κοινοῖ τόν ἄνθρωπον».

Και αυτά για τήν έννοια και λειτουργία τῆς προθέσεως *ἐκ*.

Ἀντιθέτως για τήν πρόθεση *ἀπό* ό Ἄχ. Τζαρτζάνος (σελ. 78) σημειώνει: «Ἀπό. Ἀρχική σημασία μακράν από, από· πρβλ. ἄπω. (Συνώνυμος τῆς *ἐκ* ἀλλ' ή μέν από σημαίνει απομάκρυνσιν από τά ἔξω τινός, ή δέ *ἐκ* απομάκρυνσιν από τά ἔσω τινός). Μόνον μέ γενικήν (άφαιρετικήν)· α) ... γ) μεταφορικῶς, εἰς δήλωσιν καταγωγῆς (*ἐμμέσου*)».

Ὁ Κων. Κατεβαίνης, *Συντακτικόν*, σελ. 55, γράφει: «Ἡ από μετά γεν. σημαίνει α') χωρισμόν και

απομάκρυνσιν ... β') αρχήν και κίνησιν από τινος ... γ') μεταφορικῶς εἰς δήλωσιν α') τῆς *ἐμμέσου* καταγωγῆς ...».

Ἀπό τά άνωτέρω δεδομένα συγκεντρώνουμε, μεταφέρουμε και ἔξαίρουμε τά ἔξης, τά όποια διαφωτίζουν τά ἔξεταζόμενα: α) Για τήν πρόθεση *ἐκ* ἔχουμε ότι σημαίνει τό από μέσα, από μέσα από, τό ἔσωθεν, απομάκρυνσιν από τά ἔσω τινός και δηλώνει τήν ἄμεση καταγωγή. β) Για τήν πρόθεση *ἀπό* ἔχουμε ότι σημαίνει μακράν από, από, χωρισμόν και απομάκρυνσιν, απομάκρυνσιν από τά ἔξω τινός και δηλώνει τήν ἔμμεση καταγωγή.

Σημ. Ἐδῶ παρεμπιπτόντως σημειώνουμε ότι τίς άνωτέρω ἐκφράσεις μπορούμε νά τίς χρησιμοποιήσουμε και για θεολογικές διατυπώσεις, γενικῶς και σε θεολογικές προτάσεις σχετικῶς μέ τήν ἐκπόρευση και τήν ἀποστολή του Ἁγίου Πνεύματος.

Κατόπιν τῶν δεδομένων αὐτῶν ἐδῶ ὑπενθυμίζουμε και όσα ἀφοροῦν στήν πρόθεση *παρά*, για νά κάνουμε και τήν ἀπαραίτητη σύγκριση και συσχέτισμό μέ τή σημασία τῆς προθέσεως *ἐκ*. Ὅπως εἶδαμε, λοιπόν, πιό μπροστά ή πρόθεση *παρά* χρησιμοποιεῖται «εἰς δήλωσιν προελεύσεως» = *ἐκ* μέρους, από (μόνον μετά γενικής προσώπου), και σημαίνει «*ἐκ* μέρους ή *ἐκ* μέρους τινός» ή «από τό μέρος του». Ἐτσι, νομίζουμε ότι γίνεται ἐμφανής ή μεγάλη έννοιολογική σχέση τῶν προθέσεων *ἐκ* (του Συμβόλου τῆς Πίστεως) και του *παρά* (του Εὐαγγελίου, Ἰω. 15,26). Ἡ ἐκφραση του Συμβόλου «τό *ἐκ* του Πατρός ἐκπορευόμενον» ἀποδίδει πολύ εὐστοχα τήν ἐκφραση του Εὐαγγελίου «ό *παρά* του Πατρός ἐκπορεύεται». Και έννοεῖ τό ἐκπορεύεται μέ τήν έννοια του πηγάζειν.

Ἄρα ἐρμηνεύει τό χωρίο του Ἰωάννου ἐπιτυχῶς τό Σύμβολον τῆς Πίστεως και δέν τό παραχαράσσει. Μή λησμονοῦμε ότι οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων στηρίζονται, ἀκολουθοῦν και ἐφαρμόζουν τά δεδομένα τῆς Ἁγίας Γραφῆς και ἄρα τήν ἐρμηνεύουν, και μάλιστα τήν ἐρμηνεύουν αὐθεντικῶς.

Βεβαίως κατόπιν τῶν άνωτέρω όσο ἐπιτυχῆς εἶναι ή ἀπόδοση τῆς προθέσεως *παρά* μέ τήν *ἐκ* τόσο ἄστοχη θά ἦταν ή ἀπόδοσή της μέ τήν *ἀπό*. Αὐτή θά μάς ὀδηγοῦσε νά ἐκλάβουμε τό ἐκπορεύεσθαι μέ τήν έννοια του ἔξερχεσθαι και ὄχι του

πηγάξιν. Καί θά μᾶς παρέσυρε νά συνυπονοήσουμε καί τό «ἀπό τόν Υἱό».

Μετά ταῦτα θά ἔλεγε κάποιος: Καλά αὐτά. Ἄλλά αὐτά ἰσχύουν γιά τό ἑλληνικό κείμενο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ὅμως τί ἔχουμε νά ποῦμε γιά τό λατινικό κείμενο; Ἐμεῖς, λοιπόν, θά λέγαμε ὅτι τά ἴδια ἰσχύουν καί γιά τό λατινικό κείμενο (γιά τό *ex Patre procedentem*), ἐφ' ὅσον ἡ πρόθεση *ex* ἔχει τήν ἴδια σημασία καί λειτουργία μέ τήν ἑλληνική πρόθεση ἐκ.

Καί νομίζουμε ὅτι τήν ἔχει. Καί σ' αὐτό μᾶς ὠθεῖ καί ἡ ἐξῆς σκέψη-ὑπόθεση: Ὅτι ἴσως οἱ τότε Πατέρες ἐκτός τῶν προαναφερθέντων λόγων ἔβαλαν στό ἑλληνικό κείμενο τήν πρόθεση ἐκ (καί ὄχι τήν παρά), γιά νά διευκολύνουν καί τό λατινικό Σύμβολο, τό ὁποῖο ἔχει τό ἀντίστοιχο *ex* στή γλώσσα αὐτή, ἀλλά δέν ἔχει, δέν ὑπάρχει πλήρης ἀντιστοιχία τῆς παρά μέ ἄλλη πρόθεση ἐκεῖ.

Ἐάν, λοιπόν, γίνει δεκτό ὅτι ἡ πρόθεση *ex* ἔχει τήν ἐνέργεια πού ἔχει ἡ πρόθεση ἐκ στά ἑλληνικά⁴, τ.ἔ. τοῦ ἔσωθεν, τῆς ἀμέσου προελεύσεως καί καταγωγῆς, τότε ἐνισχύει τό *procedere* μέ τήν ἔννοια τοῦ πηγάζειν. Δηλαδή πράττει ὅ,τι πράττει καί ἡ πρόταση «τό λαλήσαν διά τῶν προφητῶν (= *qui locutus est per prophetas*)».

Ἐπίσης: Ἐφ' ὅσον τό *ex* καί τό *procedere* μᾶς ἐνισχύουν καί ὀδηγοῦν στήν ἔννοια τοῦ πηγάζειν, τότε ἀποδυναμώνεται καί ἀκυρώνεται τό *procedere* μέ τήν ἔννοια τοῦ προϊέναι-προέρχεσθαι-ἐξέρχεσθαι. Καί τότε εἶναι προφανές ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ *Filioque* δέν ἔχει θέση, εἶναι λανθασμένη.

Ἐπομένως, νομίζουμε, καλῶς ἐλέχθη ὅτι τά ἴδια ἰσχύουν καί γιά τό λατινικό κείμενο τοῦ Συμβόλου.

Βεβαίως τά πράγματα ἀλλάζουν, ἄν ἀντί τῆς προθέσεως *ex-ἐκ* χρησιμοποιήσουμε ἀβασάνιστα ἢ ἐννοήσουμε ἀπλουστευτικά καί ἄκριτα τήν πρόθεση *a* (=ἀπό). Ἐάν αὐτή σημαίνει ὅ,τι καί στά ἑλληνικά ἢ ἀπό, τ.ἔ. τήν ἔμμεση καταγωγή, τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τά ἔξω κάποιου, τότε τά πράγματα ἐκτρέπονται τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας. Τότε δηλ. ἐνισχύεται τό *procedere* μέ τήν ἔννοια τοῦ ἐξέρχεσθαι καί τότε μπορεῖ νά συνυπονοηθεῖ καί νά εἰσαχθεῖ καί τό *Filioque*. Καί τοῦτο, ὅταν ἰδίως δέν προσεχθεῖ ἡ πρόταση «τό λαλήσαν διά τῶν

προφητῶν», ἡ ὁποία μᾶς ἀποτρέπει ἀπό αὐτό, ἐπειδή, ὅπως ἔχουμε ἤδη προαναφέρει, μᾶς ἀνάγει στήν αἰδίο ἐκπόρευσίν Του.

Καί ὅμως, ὅπως τά πράγματα δείχνουν, δυστυχῶς τό *a* ἐννόησαν πολλοί πιστοί τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἄν καί χρησιμοποιοῦσαν τό *ex*. Καί τοῦτο, γιατί παρασύρθηκαν ἀπό τή μετάφραση τῆς λατινικῆς Βουλγάτας καί τῶν ἄλλων σχετικῶν μεταφράσεων. Αὐτήν τήν ἐμπλοκή ἴσως μαρτυρεῖ, ἔστω ἀσυνειδήτως, καί ἡ ἐξῆς ὁμολογία τῆς «Διασαφήσεως», τήν ὁποία εἶδαμε καί στήν ἀρχή τῆς παρούσας συμπληρωματικῆς Γνωμοδοτήσεως. Τή μεταφέρουμε καί πάλι: «Ὅπως ἡ λατινική βίβλος (*Vulgata* καί αἱ προηγούμενα μεταφράσεις) εἶχε μεταφράσει τό Ἰωάν. ιε', 26 (παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορευεται) μέ "*qui a Patre procedit*", οἱ Λατῖνοι μετέφρασαν τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως μέ "*ex Patre procedentem*" (*Mansi VII, 112B*)».

Τό «ὅπως» πού βρίσκεται στήν ἀρχή τῆς ἀνωτέρω ὁμολογίας δίνει λαβή νά παραλληλίσουμε καί νά ὑπονοήσουμε μία ἐπίδραση τοῦ «*qui a Patre procedit*» στό «*ex Patre procedentem*».

Ἄντί, λοιπόν, νά κάνουν τήν ἀπαραίτητη ἀντιδιαστολή καί νά μείνουν στό λατινικό κείμενο τοῦ Συμβόλου, λαμβάνοντας σοβαρῶς ὑπ' ὄψη τους τήν πρόθεση *ex*, παρασύρθηκαν ἀπό τό *a* τῶν μεταφράσεων. Ἐξέλαβαν τό *ex* τοῦ Συμβόλου τους ὡς τό *a* (=ἀπό), παρασυρόμενοι καί ἀπό τή Βουλγάτα, ἴσως δέ καί ἀπό νεότερες ἀλλόγλωσσες (π.χ. γερμανικές) μεταφράσεις.

Καί πράγματι, κατά πρῶτον σέ διάφορα λατινικά κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς δυστυχῶς ἡ πρόταση τοῦ Ἰω. 15,26 («ὁ παρά τοῦ Πατρὸς») ἀποδίδεται μέ τό *a* («*qui a Patre*»), τό ὁποῖο ἀντιστοιχεῖ μέ τό ἀπό καί σημαίνει τήν ἔμμεση καταγωγή.

Φέρνουμε μερικά παραδείγματα-μαρτυρίες. Ἔτσι τό *Novum Testamentum Latinae* (*Secundum editionem Sancti Hieronymi*), *Oxonii-Londini* 1962, ἔχει: «*Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*».

Καί τό *Novum Testamentum* (*Theo. Bezae, Londini MCMLXV*) ἔχει: «*Quum autem venerit advocatus ille, quem ego mittam vobis a Patre,*

Spiritus, inquam, ille veritatis, qui a Patri emanat, ille testabitur de me».

Κατόπιν τούτων εύκολο και εύλογο ήταν να παρασυρθούν και πολλές ευρωπαϊκές μεταφράσεις. Προς απόδειξη τούτου παραθέτουμε και τό κείμενο τριών γερμανικών μεταφράσεων ένδεικτικώς, οί όποιες μάλλον από τό λατινικό κείμενο έξαρτώνται παρά από τό έλληνικό πρωτότυπο κείμενο του Ίω. 15,26:

1) *Das Neue Testament* (Eb.-Er. Nestle u. K. Aland, Stuttgart 1957¹⁶, σελ. 280: «Wenn aber der Tröster kommen wird, welchen ich euch sendem werde vom Vater, der Geist der Wahrheit, der vom Vater ausgeht, der wird zeugen von mir».

2) *Die Gute Nachricht, Das Neue Testament in heutigem Deutsch*, Deutsche Bibelstiftung, Stuttgart 1976⁴, σελ. 256: «Der Stellvertreter wird kommen, Es ist der Geist der Wahrheit, der vom Vater kommt. Ich werde ihn zu euch senden ...».

3) *Neues Testament*, Herder Bücherei, Freiburg im Breisgau, 1961⁵, σελ. 125: «Wenn der Helfer kommt, den ich euch vom Vater her senden werde, der Geist der Wahrheit, der vom Vater ausgeht, der wird vom mir zeugen».

Και αυτή ή άπλούστευση ή μάλλον συμμόρφωση και έξομοίωση όλων τών άνωτέρω με τό a (= από) έχει τέτοια επίπτωση στην όρθή έρμηνεία του Ίω. 15,26, ώστε ακόμη και ό διαπρεπής καθηγητής της Δογματικής M. Schmaus να αναγκαστεί να γράψει: «Wenn die Schrift (Jo 15,26) sagt, daß der Heilige Geist vom Vater hervorgeht, so ist das nicht im ausschließlichen Sinn zu verstehen. Es bedeutet viel mehr, daß alles, was der Sohn hat, vom Vater ist, also auch das Hauchen» (*Katholische Dogmatik*, Band I, München 1960⁶, σελ. 477).

Έμφανής, λοιπόν, είναι ή έξάρτηση από τό λατινικό κείμενο τών μεταφράσεων. Αντί να παρασυρθούν από τίς μεταφράσεις και να «διορθώσουν» τό Σύμβολο, έννοώντας τό από και προσθέτοντας τό Filioque, έπρεπε να διορθώσουν τίς μεταφράσεις βάσει του Συμβόλου, βάσει του ex. Είπαμε οί αποφάσεις τών Οικουμενικών Συνόδων (και μιά τέτοια είναι και τό Σύμβολο της Πίστεως) είναι οί αυθεντικοί έρμηνευτές της Αγίας Γραφής.

Έφ' όσον άγνοήθηκαν αυτά, από εκεί και πέρα εύκολο ήταν να πάνε στό procedere με την έννοια του έξέρχεσθαι-προχέεσθαι και όχι του πηγάζειν. Και φυσικά τό έπόμενο βήμα ήταν ή προσθήκη του Filioque.

Τό άλλο δυστύχημα όμως είναι ότι και Έλληνες μεταφραστές αποδίδουν την πρόθεση παρά του Ίω. 15,26 με την πρόθεση από. Άκόμη και οί Τρεμπέλας και Κολιτσάρας, όπως είδαμε, και αυτοί έν μέρει (τή μία φορά από τίς δύο που υπάρχουν στό Ίω. 15,26) αποδίδουν την παρά έπιτυχώς. Ό μόν Παν. Τρεμπέλας με τό «από τούς κόλπους» δηλ. από μέσα από, άμέσως, ό δέ Κολιτσάρας με τό «έν μέρους».

Αυτό τό φαινόμενο τών άπλουστευμένων μεταφράσεων όφείλεται στην επίδραση τών ξένων μεταφράσεων στους Έλληνες μεταφραστές ή στην άπλούστευση και «πτώχευση» της νεότερης Έλληνικής Γλώσσας; Άγνωστο. Πάντως με αυτό τό γεγονός οί Έλληνες έρμηνευτές αντί να τίθενται στην πρωτοπορία και τή διακονία της όρθης ύποδείξεως και αποδόσεως τών Γραφών και στίς άλλες γλώσσες από τούς έρμηνευτές τους, τούς έγκαταλείπουν άβοήθητους να επαναπαύονται ή να παρασύρονται σε παρερμηνείες.

Και επίσης μπορεί να μή γνωρίζουμε ακριβώς ποιός και πώς παρέσυρε ό ένας τόν άλλο, ή άφησε να παρασυρθεί, και πόσο ευθύνεται ό καθένας γι' αυτό, όμως ένα πράγμα αναδεικνύεται και από την Ίστορία τών ευρωπαϊκών λαών: Ότι οί φραγκόφωνοι πιστοί από τή μιά μεριά με τίς γλωσσικές τους αδυναμίες (άνυπαρξία λεπτότατων γλωσσικών διακρίσεων) και από την άλλη με την πολιτική τους και στρατιωτική τους δύναμη παρέσυραν τούς Λατίνους και παραθεώρησαν και τό έν (έν του Πατρός) του έλληνικού κειμένου του Συμβόλου της Πίστεως και τό ex (ex Patre) του δικού τους λατινικού κειμένου και όδηγήθηκαν ίσοπεδοτικώς από τό a (= από).

Γι' αυτό και τώρα έχουν καθήκον όλες οί πλευρές, έλληνόφωνοι και λατινόφωνοι και φραγκόφωνοι, να διερευνήσουν την όρθή έρμηνεία του χωρίου του Ίω. 15,26 και να βοηθήσουν άλλήλους στην κατανόηση και αποδοχή και όμολογία αυτής της αλήθειας και διά τών διορθωμένων Γραφών και διά του όρθου Συμβόλου της Πίστεως. Για μιά

τέτοια διόρθωση και επανόρθωση και τή σχετική διαδικασία είχαμε κάνει έκτενή λόγο και στην κυρία γνωμοδότηση. Πάντως μέ όλα τά ανωτέρω στοιχεία ενισχύονται εκείνα, τά όποια είχαμε γράψει σχετικά μέ τό Filioque στην έν λόγω έκτενή γνωμοδότηση.

Έν πάση περιπτώσει και από τήν περίπτωση τής μεταφράσεως του έδαφίου Ίω. 15,26 αποδεικνύεται εκείνο πού λέει ό α' κανόνας του Διονυσίου Άλεξανδρείας: «Ου μικρόν έν βίω τό παραμικρόν»⁵. Γι' αυτό επίσης και ό ιστ' κανόνας του Μεγάλου Βασιλείου ύποδεικνύει: «Πρόσεχε ουν ακριβώς τή Γραφή και αυτόθεν εύρήσεις τήν λύσιν του ζητήματος»⁶. Και αυτά είναι όρθά, γιατί άκόμη και ή παραμικρή λέξη ή συλλαβή δέν έχει μικρή σημασία για τήν επίγνωση τής αλήθειας, «ουδέ βραχείαν συντέλειαν (=ώφέλειαν) εις τήν του μυστηρίου δύναμιν εισφέρεται», κατά τον 7α' κανόνα του Μεγάλου Βασιλείου⁷. Ό Μέγας Βασίλειος μάλιστα άλλου παρατηρεί: «Τό γάρ μή παρεργως άκούειν των θεολογικών φωνών, αλλά πειρασθαι τον έν εκάστη συλλαβή κεκρυμμένον νουν έξιχνεύειν, ον άργων εις ευσέβειαν, αλλά γνωρίζοντων τον σκοπόν τής κλήσεως ήμων' ότι πρόκειται ήμιν όμοιωθηναι Θεω, κατά τό δυνατόν ανθρώπου φύσει. Όμοίωσις δέ, ον άνευ γνώσεως' ή δέ γνώσις ον εκτός διδασμάτων. Λόγος δέ διδασκαλίας αρχή' λόγου δέ μέρη, συλλαβαί και λέξεις. Ωστε ον έξω σκοπού γέγονε των συλλαβων ή έξέτασις».

Κατόπιν όλων των ανωτέρω θά θέλαμε νά παρατηρήσουμε και τά έξής: Βλέπουμε τήν ακριβολογία και τήν ύπεροχή τής Άγίας Γραφής και των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων έν συγκρίσει και προς μεγάλες μορφές και παράγοντες τής Έκκλησίας. Τώρα, άν οι συγγραφείς τής Άγίας Γραφής γνώριζαν τόσο καλά τή γραμματική και τό συντακτικό τής έλληνικής γλώσσας, δέν

έχουμε τό δικαίωμα νά τό αποκλείσουμε, αλλά έχουμε τό δικαίωμα νά τό άμφισβητήσουμε.

Γιά τους λόγους αυτούς μήπως, λοιπόν, είμαστε ύποχρεωμένοι νά δεχθούμε ότι οι μέν Άπόστολοι και συγγραφείς τής Άγίας Γραφής ήσαν πράγματι θεόπνευστοι, οι δέ αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων λαμβάνονταν μέ τήν επίνοια και έπιστάσια του Άγίου Πνεύματος; Νομίζουμε ότι είναι λογικό⁸.

Σύνοψη - Πρόταση

Είχαμε προτείνει στην προηγούμενη έκτενή Γνωμοδότηση ότι πρέπει νά αντικατασταθεί στό λατινικό κείμενο του Ίω. 15,26 τό ρήμα *procedere*, τό όποιο έχει δύο έννοιες (του πηγάζειν και προΐέναι - προέρχεσθαι) μέ τό ρήμα *emanare* = πηγάζειν. Σ' αυτό μετά τά ανωτέρω δεδομένα δέν θά επιμέναμε, επειδή αντί τής ήδη χρησιμοποιουμένης προθέσεως *a* (=άπό) μορεϊ (πρέπει) νά χρησιμοποιηθεί ή πρόθεση *ex* (=έκ), ή όποια προσδιορίζει ικανοποιητικά τήν προέλευση-πηγή, τ.έ. τον Πατέρα.

Τό ίδιο θά πράτταμε και για τό αρχικό λατινικό κείμενο του Συμβόλου («*qui ex Patre procedit*» ή «*ex Patre procedentem*»), επειδή από πολλούς αιώνες έχει εγκριθεί και χρησιμοποιηθεί από τήν Έκκλησία και επειδή στό κείμενο αυτό τό *procedere* ήδη συντάσσεται μέ τό *ex* (=έκ), πού μάς άνάγει στην έννοια του έσωθεν, τής άμεσης καταγωγής, τής πηγής, τής αρχής, τής αίτίας, τ.έ. στον Πατέρα. Επομένως τό άρθρο αυτό μορεϊ νά μείνει ως έχει. Όπως άλλωστε είχε έξ αρχής και επί αιώνες, και για νά μή δημιουργούνται προβλήματα στους πιστούς.

Σημείωση: Ως προς τό θέμα τής ύπάρξεως στό λατινικό Σύμβολο του Filioque και τής άξιοποίησεως-ανάλύσεως του παραπέμπουμε στην έν λόγω προηγούμενη κυρία γνωμοδότηση.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Έκκλησία ΠΗ' (2011) 775 έξ.
2. Έκδ. Typis Vaticanis 1996.
3. Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας, Έρμηνεία εις τό κατά Ίωάννην Ευαγγέλιον, PG 124,205C.
4. Πάντως φαίνεται ότι ύπάρχει μεγάλη σχέση και άναλογία στη λειτουργικότητα μεταξύ του έλληνικού *εκ* και του λατινικού *ex*, καθώς και μεταξύ του έλληνικού *από* και του λατινικού *a* (*ab*). Ό J. Humbert (μτφ. Γ. Κουρμούλης) ήδη, γράφοντας για τίς προθέσεις *από* και *εκ*, κάνει λόγο για κάποια άντιστοιχία και συμφωνία μεταξύ *από-ab* και *εκ-ex*. (Βλ. σελ. 290 § 511 και σελ. 295 § 521). Προβλ. και Θεοφ. Α. Κακριδή, Γραμματική τής Λα-

τινικῆς Γλώσσης, (Μέρος Β΄, Συντακτικόν), Ἐν Ἀθήναις, χ.χ., σελ. 99 καί 163-165, ὡς καί Ἄντ. Βράκα, *Ἡ Γραμματική τοῦ λατινικοῦ λόγου*, ἐκδ. «Ἐννοια», Ἀθήνα 2008, σελ. 178 καί 185 (γιά τό a-ab) καί σελ. 179 καί 187 (γιά τό e-ex).

5. Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων*, τόμ. Δ΄, Ἀθήνησιν 1854, σελ. 4.
6. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τόμ. Δ΄, σελ. 136. Βεβαίως, αὐτή ἡ ἀκριβολογία μή νομιστεῖ ὅτι παραμερίζει τήν ἔρευνα τῆς διάνοιας τῶν κειμένων. Ἀντιθέτως τή διασφαλίζει καί τήν ἐνισχύει, γιατί ὁ αὐτός Μέγας Βασίλειος στόν ἡ΄ κανόνα του λέει: «Προσέχειν ἀκριβῶς τῷ κατ' ἔννοϊαν φαινομένῳ πράγματι, καί τῇ τῆς Γραφῆς διανοίᾳ...» (ὅπ. παρ., τόμ. Δ΄, σελ. 140).
7. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τόμ. Δ΄, σελ. 287.
8. Μεγάλου Βασιλείου, *Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* 1,2, PG 32,69B.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Πρᾶξις 57η

Καθιέρωσις Ἱερᾶς Μονῆς Εὐγνώμονος Ληστοῦ
(Ἀναλήψεως) ΚερατέαςΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΜΕΣΣΟΓΑΙΑΣ ΚΑΙ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ

Τῇ προτάσει ἡμῶν, τῇ σепτῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγκρίσει, ἐπινεύσει δέ τῆς Πολιτείας ἀνασυνεστήθη διά τοῦ 176 Προεδρικοῦ Διατάγματος τῆς 10ης Δεκεμβρίου 2013, δημοσιευθέντος ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τεύχει πρῶτῳ, ἀριθμῷ φύλλου 227 τῆς 17ης Δεκεμβρίου 2013, ἡ Ἱερά Γυναικεία Κοινοβιακή Μονή Ἀναλήψεως Χριστοῦ Κερατέας.

Ἡ ὡς ἄνω Ἱερά Μονή μετατραπέισα διά τοῦ προειρημένου Προεδρικοῦ Διατάγματος εἰς ἀνδρῶν καί διά τῆς ὑπ' ἀριθμ. 56 ἡμετέρας Πράξεως μετονομασθεῖσα εἰς Ἱεράν Κοινοβιακὴν Μονὴν τοῦ Εὐγνώμονος Ληστοῦ (Ἀναλήψεως), μηδέποτε ἄχρι τοῦδε καθιερωθεῖσα, καθιερώ-

θη ὑφ' ἡμῶν κατὰ τοὺς Ἱεροῦς Κανόνas, τὰς Ἱεράς Παραδόσεις καί τὸ Ἐκκλησιαστικόν Τυπικόν, ἐγκαινισθέντος τοῦ Ἱεροῦ αὐτῆς Ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου καί Δικαίου Εὐγνώμονος Ληστοῦ, τῇ 21ῃ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 2014.

Ἡ Ἱερά αὕτη Μονή ἔσται ἀκατάργητος Ἐκκλησιαστικῶς καί ἀναπαλλοτριώτως.

Ἡ παροῦσα ἡμῶν πρᾶξις ἐκδίδεται συνφῶς τῇ διατάξει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 39/1972 Κανονισμοῦ «Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξων Ἱερῶν Μονῶν καί Ἑσυχαστηρίων» εἰς τέσσερα ὅμοια ἀντίτυπα, δημοσιευθήσεται δέ διά τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Σπάτοis, τῇ 10ῃ Ἰουλίου 2014

Ὁ Μητροπολίτης

Ὁ Μεσσογαίας καί Λαυρεωτικῆς ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Πρᾶξις Καθιερώσεως

Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Δημητρίου Τροιζήνος

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΥΔΡΑΣ, ΣΠΕΤΣΩΝ, ΑΙΓΙΝΗΣ,
ΕΡΜΙΟΝΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ

Τῇ προτάσει ἡμῶν, τῇ σепτῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγκρίσει, ἐπινεύσει δέ τῆς Πολιτείας, ἰδρύθη διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 48 Προεδρικοῦ Διατάγματος τῆς 24ης Μαρτίου 2014, δημοσιευθέντος ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τεύχει πρῶτῳ, ἀριθμῷ φύλλου 83 τῆς 4ης Ἀπριλίου 2014, ἡ Γυναικεία Κοινοβιακή Μονή Ἁγίου Δημητρίου Τροιζήνος.

Ἡ κατὰ τοὺς Ἱεροῦς Κανόνas, τὰς Ἱεράς Παραδόσεις καί τὸ Ἐκκλησιαστικόν Τυπικόν καθιέρωσις τῆς Ἱερᾶς

ταύτης Μονῆς καί τοῦ Ἱεροῦ αὐτῆς Ναοῦ, ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν τῇ 17ῃ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου τοῦ σωτηρίου ἔτους 2014

Ἡ Ἱερά αὕτη Μονή ἔσται ἀκατάργητος Ἐκκλησιαστικῶς καί ἀναπαλλοτριώτως.

Ἡ παροῦσα ἡμῶν πρᾶξις ἐκδίδεται συνφῶς τῇ διατάξει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 39/1972 Κανονισμοῦ «Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξων Ἱερῶν Μονῶν καί Ἑσυχαστηρίων» εἰς τέσσερα ὅμοια ἀντίτυπα, δημοσιευθήσεται δέ διά τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Ὑδρᾳ, τῇ 18ῃ Αὐγούστου 2014

Ὁ Μητροπολίτης

Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης ΕΦΡΑΙΜ

Ἀναρτήθηκε στὴν ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν 5.9.2014

Κανονισμός Συστάσεως καί Λειτουργίας Ἐκκλησιαστικοῦ Κηροπλαστείου τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἁγίου Ἰωάννης ὁ Ρώσσοσ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

1. Τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 1 παρ. 4 καί 29 παρ. 2 τοῦ ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὅπως αὐτά ἔχουν τροποποιηθεῖ μέ τό ἀρθρο 68 τοῦ ν. 4235/2014.

3. Τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας, πρός τό χριστεπώνυμον πλήρωμα, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπό τὰς Εὐαγγελικὰς ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροῦς Κανόνας καί τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

4. Τὰς ὑφισταμένας κοινωνικὰς καί πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος.

4. Τήν ὑπ' ἀριθμ. 37/27.3.2014 Ἀπόφασιν καί τήν ὑπ' ἀριθμ. 1017/6.5.2014 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Χρυσοστόμου.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Συνιστᾷ εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Χαλκίδος Ἐκκλησιαστικόν Κηροπλαστεῖον ὑπό τήν ἐπωνυμίαν Ἁγίου Ἰωάννης Ὁ Ρώσσοσ», τό ὁποῖον θά λειτουργῇ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἐπομένου Κανονισμοῦ:

Κανονισμός Συστάσεως καί Λειτουργίας
Ἐκκλησιαστικοῦ Κηροπλαστείου
τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος
Ἁγίου Ἰωάννης ὁ Ρώσσοσ
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος

ἄρθρον 1

Σύστασις - Ἐπωνυμία - Ἔδρα

1. Εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Χαλκίδος καί συγκεκριμένως εἰς ἰδιόκτητον χώρον τοῦ ἐν Νέῳ Προκοπίῳ Εὐβοίας Ἱεροῦ Προσκυνηματος «Ὁ Ὁσῖος Ἰωάννης ὁ Ρώσσοσ» συνιστᾷται Ἐκκλησιαστικόν Ἰδρυμα, ὡς ἐξηρητημένη ὑπηρεσία τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος, αὐτοτελοῦς διαχειρίσεως, μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρος, ὑπό τήν ἐπωνυμίαν: «Ἐκκλησιαστικόν Κηροπλαστεῖον τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος «Ὁ Ὁσῖος Ἰωάννης ὁ Ρώσσοσ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλ-

κίδος», τό ὁποῖον θά διέπεται ἀπό τὰς διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ τούτου.

2. Ἔδρα τοῦ Κηροπλαστείου εἶναι τό Νέον Προκοπίον Εὐβοίας.

3. Αἱ ἐγκαταστάσεις, κτιριακαί καί μηχανολογικαί, εὐρίσκονται εἰς τό Νέον Προκοπίον Εὐβοίας.

ἄρθρον 2

Σκοποί τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος

Σκοποί τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Κηροπλαστείου εἶναι:

1. Ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος, ἀλλὰ καί τῶν βουλομένων Ἱερῶν Ναῶν, Ἱερῶν Προσκυνημάτων καί Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος (καί μόνον) διά κηροῦ ὁμοιογενοῦς κατασκευῆς.

2. Ἡ ἀπρόσκοπος, ἐγκαιρος καί ἀποτελεσματική τροφοδοσία τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος καί ἡ τοιαύτη τῶν Ἱερῶν Ναῶν, Μονῶν καί Ἱερῶν Προσκυνημάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως εἰς κηρόν, κατεσκευασμένον κυρίως ἀπό ἀνάπλασιν ἀποκήρου.

ἄρθρον 3

Διοίκησις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος

1. Τό Ἐκκλησιαστικόν Κηροπλαστεῖον τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος «Ὁ Ὁσῖος Ἰωάννης ὁ Ρώσσοσ» διοικεῖται ὑπό πενταμελοῦς Διοικητικοῦ Συμβουλίου (ἐφ' ἐξῆς Δ.Σ.), ἀπαρτιζομένου ἐκ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου ὡς Προέδρου, τοῦ ἐκάστοτε Πρωτοσυγκέλληου, ἡ Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου ἢ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς περιφερείας Κηρέως, ἐνθα τό Κηροπλαστεῖον, ὡς Ἀντιπρόεδρος, καί ἐτέρων τριῶν μελῶν διακρινομένων διά τό ἦθος, τήν πνευματικὴν κατάρτισιν καί ὠριμότητά των, ὡς καί τό ἐνδιαφέρον αὐτῶν διά τό ἔργον τοῦ Ἰδρύματος καί τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὀριζομένων ὑπό τοῦ Μητροπολίτου ἐπί τριετεί θητεία. Μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου παραιτούμενα ἢ ἐλλείποντα δι' οἷον δῆποτε λόγον ἀντικαθίστανται ὑπό τοῦ Μητροπολίτου ἐντὸς εὐλόγου χρόνου.

2. Τό Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος κατὰ τήν πρώτην συνεδρίαν αὐτοῦ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν του τόν Γραμματέα καί τόν Ταμίαν.

3. Τό Δ.Σ. συνεδριάζει τη έγγραφω προσκλήσει του Προέδρου, άπαξ του μηνός ή, τη αίτήσει τουλάχιστον τριών, εκ των μελών αυτού, έφ' όσον παραστή ανάγκη. Άπαρτία ύπάρχει εις τάς συνεδριάσεις παρισταμένων τριών τουλάχιστον μελών του Δ.Σ. Αί αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία, και εις περίπτωσην ίσοψηφίας υπερισχύει ή ψήφος του Προέδρου.

Άρθρον 4
Άρμοδιότητες
του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.)

Τό Δ.Σ. του Ίδρύματος έχει τάς ως κάτωθι άρμοδιότητες:

α) Διοικεί και διαχειρίζεται την κινητήν και άκίνητον περιουσίαν του Ίδρύματος και αποφασίζει διά πάν μέτρον, τό όποϊον συμβάλλει εις την εύρυθμον λειτουργίαν αυτού.

β) Αποφασίζει και μεριμνά διά πάν θέμα άφορών εις την έκπλήρωσιν των σκοπών αυτού.

γ) Συνεργάζεται μετά των ύπευθύνων εκπροσώπων και Συμβουλίων των Ίερών Ναών, Μονών και Ίερών Προσκυνημάτων της Ίερās Μητροπόλεως διά την προαγωγήν και επίτευξιν των σκοπών του Ίδρύματος.

δ) Ψηφίζει τον έτήσιον Προϋπολογισμόν και Άπολογισμόν αυτού και υποβάλλει τούτους προς ψήφισιν εις τό Δ.Σ. του Ίεροϋ Προσκυνηματος και έν συνεχεία εις τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον της Ίερās Μητροπόλεως Χαλκίδος, προς έγκρισιν.

ε) Αποφασίζει διά την προμήθειαν των άπαραιτήτων ύλικών και διά πάν έτερον θέμα μή προβλεπόμενον εις τον παρόντα Κανονισμόν.

Άρθρον 5
Υποχρεώσεις των μελών του Δ.Σ.

1. Ό Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ίδρύματος έχει τάς εξής ύποχρεώσεις:

α) Έκπροσωπεί τό Ίδρυμα ένώπιον κάθε Διοικητικής, Δικαστικής, Έκκλησιαστικής και όποιασδήποτε άλλης Άρχης και σε όλες του τίς σχέσεις με άλλα Ίδρύματα, Όργανισμούς, Νομικά ή φυσικά Πρόσωπα, εκτός αν άλλως αποφασίσει τό Δ.Σ., προκειμένου περί ειδικών περιπτώσεων.

β) Λαμβάνει γνώσιν όλων των εισερχομένων και έξερχομένων έγγράφων του Ίδρύματος και συνυπογράφει μετά του Ταμίου τά Γραμμάτια Εισπράξεων και τά Έντάλματα Πληρωμών.

γ) Συγκαλεί τό Δ.Σ. εις συνεδριάσεις, προεδρεύει και διευθύνει τάς έν αυτώ συζητήσεις και ύπογράφει άπασαν την άλληλογραφίαν του Ίδρύματος.

δ) Έχει την άρμοδιότητα δι' εκτάκτως έμφανιζόμενα και μή προβλεπόμενα από τον Κανονισμόν ζητήματα.

στ) Διορίζει τον Οικονομικόν, Διαχειριστικόν και Διοικητικόν Υπεύθυνόν του Ίδρύματος, προς τον όποϊον δύ-

νεται νά παρέχεται ή ειδική έξουσιοδότησις, με έγγραφον άπόφασιν αυτού, νά επιλαμβάνεται και νά άποφασίζει επί παντός οικονομικού, διαχειριστικού και οργανωτικού θέματος διά την όμαλήν λειτουργίαν του Ίδρύματος και

ζ) Έχει την άνώτατην έποπτείαν και τον έλεγχον της λειτουργίας αυτού.

2. Ό Άντιπρόεδρος αναπληροϊ τον Πρόεδρον, όσάκις άπουσιάζει ή κωλύεται εις όλες τάς άρμοδιότητας αυτού και ένεργεί κατόπιν έντολής του Προέδρου. Συγκαλεί τό Δ.Σ. και προεδρεύει αυτού, άπουσιάζοντος ή κωλυομένου του Προέδρου, όστις τον έξουσιοδοτεί προς τούτο γραπτώς.

3. Κατόπιν έγγράφου έντολής του Προέδρου, ό Γραμματέϋς ή ό Οικονομικός, Διαχειριστικός και Διοικητικός ύπεύθυνός του Ίδρύματος, τηρεί τό βιβλίον Πρωτοκόλλου εισερχομένων και έξερχομένων έγγράφων, καθώς και τό βιβλίον Πρακτικών των Συνεδριάσεων του Δ.Σ. Συντάσσει και συνυπογράφει μετά του Προέδρου του Δ.Σ. άπαντα τά έγγραφα, είναι ύπεύθυνος διά την άλληλογραφίαν και ένημερώνει τον Πρόεδρον περί αυτής. Φυλάσσει την σφραγίδα του Ίδρύματος και μεριμνά διά την όμαλήν λειτουργίαν της Γραμματείας αυτού.

4. Ό Ταμίας διαχειρίζεται την κινητήν και άκίνητον περιουσίαν του Ίδρύματος, τηρεί τά σχετικά με την διαχείρισιν βιβλία και συντάσσει τον έτήσιον Προϋπολογισμόν και Άπολογισμόν του Ίδρύματος, τούς όποϊους υποβάλλει προς ψήφισιν εις τό Δ.Σ. και έν συνέχεια, τη εύθύνη του Γραμματέως του Ίεροϋ Προσκυνηματος, διαβιβάζονται εις τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον προς έγκρισιν.

Άρθρον 6
Τηρούμενα βιβλία

1. Τό Ίδρυμα έχει ιδίαν διαχείρισιν, τηρεί δέ τά Διαχειριστικά Βιβλία αυτού, συμφώνως προς τό σύστημα τηρήσεως των Λογιστικών βιβλίων των Έκκλησιαστικών Νομικών Προσώπων, άπαντα θεωρημένα υπό της Ίερās Μητροπόλεως, ήτοι:

α) Βιβλίον Πρωτοκόλλου

β) Βιβλίον Πράξεων Διοικητικού Συμβουλίου

γ) Βιβλίον Ταμείου και Γενικού Καθολικού

δ) Βιβλίον κινητής και άκινήτου περιουσίας

ε) Γραμμάτια Εισπράξεων και Έντάλματα Πληρωμών.

στ) Δελτία Άποστολής - Ποσοτικής Παραλαβής και Παραδόσεως, έναντι οικονομικού άνταλλήγαγματος ή και ANEY ΑΞΙΑΣ, τόσον διά τάς άποστολής κηροϋ ως και διά τάς παραλαβάς άποκέρου

ζ) Βιβλίον Άποθήκης

Άπαντα τά άνωτέρω βιβλία δύνανται, έφ' όσον ύπάρχει ή δυνατότης, νά κρατούνται σε ήλεκτρονική μορφή.

2. Η διαχείρισις διεξάγεται διά διπλοτύπων Γραμματιών Εισπράξεων και Ένταλμάτων Πληρωμών, θεωρημένων υπό της Ίερās Μητροπόλεως και είναι έκτελε-

στέα, ἐφ' ὅσον φέρουν ἀπαραιτήτως τὴν ὑπογραφήν τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ Ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ Ταμίου τοῦ Ἰδρύματος ἢ τοῦ Διοικητικοῦ, Οἰκονομικοῦ καὶ Διαχειριστικοῦ ὑπευθύνου.

3. Τὴν Λογιστικὴν καὶ Ταμειακὴν ὑπηρεσίαν ἐκτελεῖ ἀρμόδιος ὑπάλληλος τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνημάτων ἢ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὀριζόμενος ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

ἄρθρον 7

Προσωπικὸν τοῦ Ἰδρύματος

Διὰ τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν καὶ τὴν μεταφορὰν καὶ διακίνησιν τῶν κηρίων καὶ τῶν ἀποκήρων ἀπαιτεῖται ἡ πρόσληψις ἐργατῶν, ἀπασχολουμένων μὲ συμβάσεις ἐργασίας ἰδιωτικοῦ δικαίου ὠρισμένου ἢ ἀορίστου χρόνου, συμφώνως πρὸς τὰς κειμένας διατάξεις τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας.

ἄρθρον 8

Πόροι καὶ διάθεσις τούτων

Οἱ πόροι τοῦ Ἰδρύματος εἶναι αἱ ταμειακαὶ καταβολαὶ ἐνισχύσεως τοῦ Ταμείου τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνημάτων καὶ τυχόν δωρεαὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἱερῶν Μονῶν καὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων, καθὼς καὶ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, αἱ ὁποῖαι θὰ διατίθενται πρὸς κάλυψιν ὅλων τῶν δαπανῶν τοῦ λειτουργικοῦ κόστους τοῦ Ἰδρύματος. Τυχόν πλεονάσματα πόρων διατίθενται διὰ τὸ ἱεραποστολικόν, φιλανθρωπικόν καὶ ποιμαντικόν ἔργον τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνημάτων, κυρίως, καὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως εὐρύτερον.

ἄρθρον 9

Σφραγίς - Τεληκαὶ διατάξεις

Τὸ Ἴδρυμα ἔχει ἰδίαν κυκλικὴν σφραγίδα, μὲ τὸν τίτλον: «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΑΛΚΙΔΟΣ - ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ «Ο ΟΣΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΡΩΣΣΟΣ» - ΚΗΡΟΠΛΑ-

ΣΤΕΙΟΝ» καὶ ἡ ὁποία ἔχει εἰς τὸ κέντρον εἰκόνα τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου.

Τὸ Ἴδρυμα καταργεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατόπιν ἠτιολογημένης ἀποφάσεως τουλάχιστον τεσσάρων (4) μελῶν τοῦ Δ.Σ., παρόντος καὶ συμφωνοῦντος ἀπαραιτήτως τοῦ Προέδρου τοῦ Ἰδρύματος.

Μέ τὴν κατάργησιν τοῦ Ἰδρύματος πᾶν κινητὸν ἢ ἀκίνητον περιουσιακὸν αὐτοῦ στοιχεῖον, ἀκόμη καὶ χρηματικόν, περιέρχεται αὐτοδικαίως χωρὶς καμμίαν ἄλληλην διαδικασίαν εἰς τὸ Νομικὸν Πρόσωπον τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνημάτων.

ἄρθρον 10

Ἴσχύς καὶ τροποποιήσις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ

1. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Πᾶσα τροποποίησις αὐτοῦ γίνεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, κατόπιν ἠτιολογημένης ἀποφάσεως τουλάχιστον τεσσάρων (4) ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ., συμπεριλαμβανομένου ἀπαραιτήτως τοῦ Προέδρου τοῦ Ἰδρύματος.

ἄρθρον 11

Κάλυψις δαπάνων

Ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Κανονισμοῦ τούτου δὲν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος καὶ τοῦ Ἱ. Προσκυνημάτων τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου.

Ἀθήνα 16.5.2014

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ὁ Διαυθείας Γαβρήλ

**Κανονισμός Συστάσεως καί Λειτουργίας
Ἐκκλησιαστικοῦ Φιλανθρωπικοῦ Ἰδρύματος
Περιθάψεως Χρονίως Πασχόντων καί ΑμΕΑ
«Μακεδονίας Μέλαθρον»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης**

**Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

1. Τάς διατάξεις τῶν ἄρθρων 1 παρ. 4 καί 29 παρ. 2 τοῦ ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὅπως αὐτά ἔχουν τροποποιηθεῖ μέ τό ἄρθρο 68 τοῦ ν. 4235/2014.

3. Τάς ὑποχρεώσεις τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας, πρὸς τό χριστεπώνυμον πλήρωμα, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπό τās Εὐαγγελικὰς ἐπιταγὰς, τούς Ἱεροῦς Κανόνας καί τούς Νόμους τοῦ Κράτους.

4. Τάς ὑφισταμένας κοινωνικάς καί πνευματικάς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

5. Τήν ὑπ' ἀριθμ. 46/8.5.2014 Ἀπόφασιν καί τήν ὑπ' ἀριθμ. 255/8.5.2014 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Συνιστᾷ εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης Ἐκκλησιαστικόν Ἰδρυμα Περιθάψεως Χρονίως Πασχόντων καί ΑμΕΑ ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Μακεδονίας Μέλαθρον», τό ὁποῖον θά λειτουργεῖ καί θά διέπεται ἀπό τās διατάξεις τοῦ ἐπομένου Κανονισμοῦ:

Κανονισμός Συστάσεως καί Λειτουργίας
Ἐκκλησιαστικοῦ Φιλανθρωπικοῦ Ἰδρύματος
Περιθάψεως Χρονίως Πασχόντων καί ΑμΕΑ
«Μακεδονίας Μέλαθρον»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης

Ἄρθρον 1

Σύσταση - Ἐπωνυμία -
Ἱδρυμα - Σφραγίδα

1. Συνιστᾶται στήν Ἱερά Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ἐκκλησιαστικό φιλανθρωπικό Ἰδρυμα περιθάψεως χρονίως πασχόντων καί ΑμΕΑ «Μακεδονίας Μέλαθρον», ὡς Νομικό Πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, μή κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρα, μέ νομική καί λειτουργική

αὐτοτέλεια, ἀνεξαρτησία καί διαχείριση, διεπόμενο ἀποκλειστικῶς α) ἀπό τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 29 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977, ὅπως αὐτό ἰσχύει μετά τήν τροποποίησή του ἀπό τό ἄρθρο 68 παρ. 5 τοῦ Ν. 4235/2014, καί β) ἀπό τίς ρυθμίσεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ. Τό ὡς ἄνω Ἰδρυμα θά ἐπικουρῇ τό ἔργο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Ἱδρυμα τοῦ Ἰδρύματος αὐτοῦ ὀρίζεται ἡ πόλη τῆς Θεσσαλονίκης ἐπί τῆς ὁδοῦ Γρηγορίου Λαμπράκη 186 - 543 52 τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης, ὅπου καί οἱ ἐγκαταστάσεις του πού πρόκειται νά ἀνεγερθοῦν, ἐνῶ προσωρινή ἔδρα του, ἕως ὅτου ὀλοκληρωθῇ ἡ ἀνέγερση τῶν ἐγκαταστάσεών του, ὀρίζεται ἡ ὁδός Βογατσικοῦ 7 - 546 22 Θεσσαλονίκη, ὅπου καί εὐρίσκεται τό Ἐπισκοπεῖο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

2. Τό Ἰδρυμα διαθέτει ἰδική του σφραγίδα, ἡ ὁποία φέρει στό κέντρο τό σημεῖο τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καί κυκλικῶς σέ δύο ἐπαλλήλους κύκλους τίς λέξεις «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΜΕΛΑΘΡΟΝ».

Ἄρθρον 2

Σκοπός τοῦ Ἰδρύματος

1. Σκοπός τοῦ Ἰδρύματος εἶναι ἡ γενική περίθαλψη τῶν χρονίως πασχόντων ἐνηλίκων πολιτῶν, ἀνδρῶν καί γυναικῶν τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Μακεδονίας μέσα στό ἰδιόκτητο κτίριο τοῦ Ἰδρύματος, πού θά κατασκευασθῇ, ἡ καί σέ ὁποιοδήποτε ἄλλες ἐγκαταστάσεις ἀνεγείρει ἡ τεθοῦν ὑπό τήν χρήση του μελληοντικῶς. Γίνονται δεκτοί στίς ἑκατόν πενήντα (150) θέσεις τοῦ Ἰδρύματος, ἡ καί σέ ὅσες ἄλλες ἐπί πλέον διατεθοῦν στό μέλλον, χρονίως ἡ ἀνιάτως πάσχοντες ἐνήλικες ἄνδρες καί γυναῖκες, κατ' ἐξάίρεση δέ καί παιδιά ἐφ' ὅσον ἔχουν συμπληρώσει τό 16ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους. Ὡσαύτως ἰδρύεται γιά νά λειτουργήσῃ ἐντός του Ἰδρύματος καί Μονάδα Φροντίδος Ἡλικιωμένων.

2. Στούς ἀσθενεῖς ἐξασφαλιζέται στέγη, φαγητό, θέρμανση, ἐργασιοθεραπεία, ἰατροφαρμακευτική περίθαλψη καί ψυχαγωγία μέ τήν συνδρομή τῶν ἀσφαλιστικῶν ταμείων τους. Ἡ εἰσαγωγή τῶν ἀσθενῶν, γιά κάθε περίπτωση, γίνεται μετά ἀπό γνωμάτευση εἰδικοῦ ἰατροῦ

Κρατικού Νοσοκομείου ή όποιουδήποτε άλλου αξιοπίστου φορέως πρωτοβαθμίου ή δευτεροβαθμίου περιθάλψεως, κατά την κρίση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ίδρύματος, και με την βεβαίωση ότι δεν πάσχουν από μεταδοτικό νόσημα ή από ψύχωση. Τίς πνευματικές ανάγκες των ασθενών καλύπτει ο έφημέριος του παρακειμένου ιερού Ναού του αγίου Ἀλεξάνδρου και τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης.

ἄρθρον 3

Διοίκηση τοῦ Ίδρύματος

Τό Ἐκκλησιαστικό Φιλανθρωπικό Ίδρυμα «Μακεδονίας Μέλαθρον», τό ὁποῖο θά λειτουργεῖ ὡς ἀπολύτως αὐτοτελές λειτουργικῶς καί διοικητικῶς ΝΠΙΔ διοικεῖται ἀπό ἑπταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, πού συγκροτεῖται ἀπό τόν ἐκάστοτε Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ὡς πρόεδρος, ἕνα ἑφημέριο ἀπό τοὺς ἑφημερίους ἐκ τῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ἕνα μόνιμο κάτοικο τῆς ἐνορίας τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ ἀγίου Θεράποντος καί τέσσαρα μέλη ἄνδρες ἢ γυναῖκες, διοριζόμενα ἀπό τόν Μητροπολίτη Πρόεδρο, καθὼς καί δύο ἀναπληρωματικά μέλη. Τά ὡς ἄνω μέλη, τά ὁποῖα πρέπει νά ἔχουν ἀνάλογη διοικητική πείρα καί διαχειριστικές ἰκανότητες, διορίζονται μέ ἀπόφαση τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης κατ' ἀπόλυτον καί ἀκώλυτον αὐτοῦ κρίση καί ἐπιλογή. Ἡ θητεία τῶν μελῶν τοῦ ΔΣ ὀρίζεται τριετής καί ἄνευ ἀμοιβῆς, καί σέ κάθε περίπτωση παρατείνεται ἕως τόν διορισμό νέου ΔΣ ἀπό τό ΜΕΣ. Τόν Μητροπολίτη ἀναπληρώνει στά καθήκοντα τοῦ προέδρου ὁ νόμιμος ἀναπληρωτής του στήν Ἱερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Τό ΔΣ θεωρεῖται ὅτι ἔχει ἀπαρτία μέ τό ἡμισιοῦ τό ἀριθμοῦ τῶν μελῶν σὺν ἕνα. Μέλος παραιτούμενο ἢ καθ' ὁιονδήποτε τρόπο μὴ μετέχον ἀδικαιολογήτως πέραν τῶν τριῶν Συνεδριῶν τοῦ ΔΣ συνεχῶς, ἀντικαθίσταται ὑπό τοῦ προέδρου μέ τόν διορισμό νέου ἀπό τά ἀναπληρωματικά μέλη. Χρέη Γραμματέως τοῦ ΔΣ ἐκτελεῖ ὁ Διευθυντής τοῦ Ίδρύματος ἄνευ ψήφου.

ἄρθρον 4

Ἀρμοδιότητες τοῦ ΔΣ τοῦ Ίδρύματος

1. Τό ΔΣ ἀποφασίζει γιά κάθε θέμα πού ἀφορᾷ στήν ὀργάνωση, στή διοίκηση, στή λειτουργία καί στή διαχείριση τῶν οικονομικῶν καί τῶν περιουσιακῶν θεμάτων τοῦ Ίδρύματος. Ἡ διαχείριση τῆς περιουσίας τοῦ Ίδρύματος γίνεται μέ ἀποφάσεις τοῦ ΔΣ πού λαμβάνονται μέ ἀμιγῶς ἐκκλησιαστικά καί οικονομικά κριτήρια καί μέ ἀποκλειστικό γνώμονα τήν ἑπιστελέστερη, ταχύτερη καί ἀσφαλέστερη ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν τοῦ Ίδρύματος, τηρουμένων τῶν ἀρχῶν τῆς χρηστῆς διαχείρισεως τῶν πόρων του καί τῆς διαφανεῖας. Πρὸς τόν σκοπὸ ἐκπλήρωσεως τῶν σκοπῶν τοῦ Ίδρύματος τό ΔΣ δύναται νά συνάπτῃ ἐλευθέρως καί μέ τοὺς ὄρους πού αὐτὸ προ-

κρίνει ὡς καταλληλοτέρους τίς ἀναγκαῖες γιά τήν λειτουργία τοῦ Ίδρύματος συμβάσεις παντός εἴδους, ποσοῦ καί ἀντικειμένου καί εἰδικώτερα νά ἀναθέτῃ μελέτες, νά συνάπτῃ συμβάσεις ἔργου, παροχῆς ὑπηρεσιῶν, ἐργασίας καί ὁποιαδήποτε ἄλλη σύμβαση κρίνεται ἀναγκαῖα γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ίδρύματος, νά παρακολουθῇ τήν ἐφαρμογή τους καί νά τίς ἐκτελεῖ, καί νά ἐκπροσωπῇ τό Ίδρυμα ἐνώπιον παντός τρίτου στίς συναλλακτικῆς του ἐπαφῆς καί δοσοληψίαις καί νά διενεργῇ κάθε ἀπαραίτητη κατά τήν κρίση του νομική καί ὑλική πράξη καί ἐνέργεια, στό πλαίσιο τῶν ἀρμοδιοτήτων του.

2. Τό ΔΣ συντάσσει τόν ἐτήσιο Προϋπολογισμό καί τόν Ἀπολογισμό τοῦ Ίδρύματος καί ὑποβάλλει αὐτούς πρὸς ἔγκριση ὑπό τοῦ Μητροπολίτου, προσλαμβάνει καί ἀπολύει τό ἀπαραίτητο γιά τή λειτουργία τοῦ Ίδρύματος προσωπικό, σύμφωνα μέ τίς κείμενες διατάξεις περί τοῦ προσωπικοῦ τῶν θεραπευτικῶν Ἰδρυμάτων, καί καθορίζει τό ὕψος τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ, σύμφωνα μέ τίς κείμενες διατάξεις.

3. Ὁ Πρόεδρος τοῦ ΔΣ ἐκπροσωπεῖ τό Ίδρυμα ἐνώπιον πάσης διοικητικῆς, δικαστικῆς, ἐκκλησιαστικῆς καί οἰασδῆποτε ἄλλης ἀρχῆς, καί ὑπογράφει τήν ἀλληλογραφία τοῦ Ίδρύματος, λαμβάνει γνώση ὄλων τῶν εἰσερχομένων καί ἐξερχομένων ἐγγράφων καί συντονίζει τά μέλη τοῦ ΔΣ γιά τήν ὑλοποίηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ίδρύματος.

4. Τό ΔΣ ὑπόκειται στήν ἐποπτεία καί τόν ἔλεγχο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, τοὺς σκοπούς τῆς ὁποίας ἐπικουρεῖ. Τό Μητροπολιτικό Ἐκκλησιαστικό Συμβούλιο δύναται νά ὀρίσῃ κατάλληλο ὄρκωτό ἢ μὴ ἐλεγκτὴ δυνάμενο νά ἀσκήσῃ τόν ἔλεγχο διαχειρίσεως τοῦ ΔΣ καί ἐπίσης νά ἀκυρώσῃ ἢ νά μεταβάλλῃ ἢ νά ὑποκαθιστᾷ ἀποφάσεις τοῦ ΔΣ ὑπό τόν ὄρο νά μὴ θίγονται νόμιμα δικαιώματα τρίτων καλοπίστως κτηθέντα.

ἄρθρον 5

Ὀργάνωση τοῦ Ίδρύματος

1. Γιά τίς λειτουργικῆς καί ὑπηρεσιακῆς ἀνάγκες τοῦ Ίδρύματος συνιστῶνται οἱ ἑξῆς θέσεις:

Μία (1) θέση Διευθυντοῦ

Μία (1) θέση Ἐπιμελητοῦ

Μία (1) θέση Ἱατροῦ παθολόγου ἢ γενικῆς Ἱατρικῆς

Μία (1) θέση Διαχειριστοῦ - Λογιστοῦ

Μία (1) θέση Προϊσταμένου ἀδελφῆς.

Τριανταπέντε (35) θέσεις πτυχιούχων Νοσηλευτῶν - Νοσηλευτριῶν

Δύο (2) θέσεις Φυσιοθεραπευτῶν

Δύο (2) θέσεις Κοινωνικῶν Λειτουργῶν

Τέσσαρες (4) θέσεις μαγειρῶν, βοηθῶν μαγειρισσῶν

Πέντε (5) θέσεις καθαριστριῶν

Μία (1) θέση πλύντριας ρούχων

Μία (1) θέση Τεχνίτου Ὑδραυλικοῦ - Ἡλεκτρολόγου

Δύο (2) θέσεις θυρωρῶν - φυλάκων

2. Η πλήρωση των ως άνω θέσεων, καθώς και τυχόν πρόσληψη εκτάκτου προσωπικού, διενεργείται δι' απόφασης του ΔΣ και αναλόγως των αναγκών του Ίδρυματος και της πληρότητας αυτού, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Τό προσωπικό του Ίδρυματος διακρίνεται σε έθελοντικό και έμμισθο (μερικής ή πλήρους απασχόλησεως). Τό έμμισθο προσωπικό προσλαμβάνεται, απασχολείται, αμείβεται και παύεται από τό ΔΣ, κατόπιν ήτιολογημένης απόφασεως και συμφώνως μέ τίς διατάξεις τής κειμένης νομοθεσίας. Στο έθελοντικό προσωπικό συγκαταλέγονται όσοι μέ τή θέλησή τους και άνευ άμοιβής παρέχουν τίς ύπηρεσίες τους στό Ίδρυμα. Τό προσωπικό, έμμισθο και έθελοντικό, διακρίνεται περαιτέρω σε Διοικητικό, Ίατρικό, Νοσηλευτικό, Ειδικό και Βοηθητικό. Ο ήλεπομερής καταμερισμός των θέσεων έργασίας και τά καθήκοντα του προσωπικού καθορίζονται μέ άποφάσεις του ΔΣ.

3. Στη θέση του Διευθυντού και του Έπιμελητού μπορούν νά διορίζονται υπό του ΔΣ ιερείς εφημέριοι μέ έπιμίσθιο, έφ όσον τουτο δέν άπαγορεύεται από τήν κειμένη νομοθεσία. Γίνεται δεκτή ή έθελοντική προσφορά ύπηρεσιών άνευ άμοιβής, μόνον βάσει έγγράφου συμβάσεως μεταξύ του Ίδρυματος και των ενδιαφερομένων, στην όποία θά καθορίζεται ύποχρεωτικώς τό είδος τής έθελοντικής ύπηρεσίας και τό χρονικό πλαίσιο τής παροχής τής.

Άρθρον 6

Πόροι του Ίδρυματος

Πόροι του Ίδρυματος είναι:

α) Οι υπέρ αυτού προσφορές τής Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, των Ιερών Μονών και των Ιερών Ναών αυτής.

β) Οι έπιχορηγήσεις του Κράτους και των ειδικών προγραμμάτων τής Ευρωπαϊκής Ένώσεως, τίς όποίες τό Ίδρυμα θά εισπράττη βάσει τής κειμένης νομοθεσίας.

γ) Δωρεές, κληρονομίες και χρηματοδοτήσεις από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

δ) Τά όριζόμενα υπό του ΔΣ έξοδα διαμονής και περιθάψεως των άσθενών, τά όποία καταβάλλουν οι ίδιοι από τίς συντάξεις τους οικειοθελώς, ή οι συγγενείς τους, από περιουσιακά τους στοιχεία ως δωρεές, ή από τά ασφαλιστικά ταμεία τους, βάσει συμβάσεων και οικειοθελίων δωρεών, ή ή κοινωνική κρατική πρόνοια. Οι άποδεδειγμένως άποροι ή και άνασφάλιστοι περιθάλλονται δωρεάν σύμφωνα μέ τίς ειδικότερες προϋποθέσεις που θά καθορίζονται μέ άπόφαση του ΔΣ.

ε) Τόκοι από καταθέσεις και κάθε άλλο νόμιμο έσοδο.

Άρθρον 7

Διάθεση των πόρων του Ίδρυματος

Οι πόροι του Ίδρυματος διατίθενται:

α) Για τήν διατροφή και τήν περιθάψη των άσθενών

β) Για τήν μισθοδοσία του Προσωπικού

γ) Για τίς δαπάνες των κοινοχρήστων

δ) Για έπισκευές και ανακαινίσεις του κτιρίου

ε) Για τήν άπόδοση κάθε όφειλής του Ίδρυματος άναγραφομένης στον Προϋπολογισμό

στ) Έάν υπάρξη άποθεματικό τουτο διατίθεται για τήν άγορά άκινήτων υπέρ των αναγκών του Ίδρυματος, ή όπως άλλως άποφασίσει τό ΔΣ και κατόπιν έγκρίσεως του Μητροπολιτικού Έκκλησιαστικού Συμβουλίου τής Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

Άρθρον 8

Τήρηση Βιβλίων του Ίδρυματος

1. Η Διοίκηση του Ίδρυματος τηρεί τά έξής βιβλία, θεωρημένα υπό του Προέδρου του ΔΣ του Ίδρυματος.

α) Βιβλίο Πρωτοκόλλου

β) Βιβλίο εισαγωγής - έξόδου άσθενών και ιστορικού αυτών

γ) Βιβλίο Κτηματολογίου

δ) Βιβλίο οικοσκευής και έξοπλισμού άξίας (κινητής περιουσίας)

ε) Βιβλίο Άποθήκης τροφίμων κ.λπ

στ) Βιβλίο Ταμείου Έσόδων - Έξόδων

ζ) Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου

η) Επίσης χρησιμοποιεί τριπλότυπα Γραμμάτια Εισπράξεων, τριπλότυπα Έντάλλματα Πληρωμών και αντίστοιχες τριπλότυπες άποδείξεις

θ) Κάθε άλλο Βιβλίο και στοιχείο που ή τήρησή του επιβάλλεται από τήν κειμένη νομοθεσία και ίδιως τήν φορολογική ή κρίνεται αναγκαία υπό του ΔΣ.

Άρθρον 9ο

Τελικές Διατάξεις

Τό Έκκλησιαστικό Φιλάνθρωπικό Ίδρυμα «Μακεδονίας Μέλαθρον» συνεργάζεται μέ τό Χαρίσειο Γηροκομείο Θεσσαλονίκης (ΝΠΙΔ), του όποίου έπίσης Πρόεδρος του ΔΣ είναι ό έκάστοτε Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, και δύναται νά παραλαμβάνη τους υπερήλικες γέροντες αυτού, όταν καθίστανται κατάκοιτοι ή συγκαταθέσει των οικείων τους, έξασφαλιζόμενης τής αντίστοιχου δαπάνης υπέρ του Ίδρυματος «Μακεδονίας Μέλαθρον».

Άρθρον 10

Τά χρήματα του Ίδρυματος κατατίθενται σε λογαριασμό Ταμειευτηρίου σε ένα από τά ύποκαταστήματα των Τραπεζών τής Θεσσαλονίκης έπ' όνόματι του Ίδρυματος ή και σε λογαριασμούς προθεσμίας λαμβανομένων άποδείξεων βεβαιώσεως των τόκων και καταχωριζόμενων στά έξοδα του Ίδρυματος, εκτός εάν άλλως περί τής χρήσεως των χρηματικών διαθεσίμων άποφασίση τό ΔΣ. Τίς πράξεις αναλήψεως χρημάτων ύπογράφει ό Πρόεδρος. Τίς πληρωμές διενεργεί ό Διαχειριστής μέ ένυπόγραφη έντολή του Διευθυ-

ντοῦ, ἐκτός ἐάν ἄλλως κατανείμη τίς σχετικές ἀρμοδιότητες τὸ ΔΣ.

ἄρθρον 11ο

1. Τὸ παρὸν Ἐκκλησιαστικὸ Ἴδρυμα καταργεῖται, ὅταν καθίσταται ἀδύνατη ἡ λειτουργία του, ἢ δὲν ἐκπληρῶνει τίς ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις καὶ τὴν ἀποστολὴν του, ἢ παρεκκλίνει τῶν σκοπῶν του. Ἡ ἀπόφαση καταργήσεώς του λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ Μητροπολίτου, κατόπιν ἀποφάσεως - αἰτήσεως τοῦ ΔΣ τοῦ Ἰδρύματος. Τὸ Ἴδρυμα καταργεῖται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς ΔΙΣ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ περιοδικό «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

2. Σέ περίπτωση διαλύσεως τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φιλανθρωπικοῦ Ἰδρύματος περιθάληως χρονίως πασχόντων καὶ ΑμΕΑ Μακεδονίας Μέλαθρον», μετὰ ἀπὸ αἰτιολογημένη ἀπόφαση τοῦ ΔΣ αὐτοῦ, ὀλόκληρη ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τοῦ Ἰδρύματος ἀνήκει στὸ Νομικὸ Πρόσωπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ διατίθεται γιὰ παρεμφερεῖς φιλανθρωπικοῦ σκοποῦς.

3. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς τροποποιεῖται, μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, κατόπιν ἀποφάσεως αἰτήσεως τοῦ ΔΣ τοῦ Ἰδρύματος. Ἡ τροποποίηση ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσι-

εύσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς ΔΙΣ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ περιοδικό «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

4. Γιὰ ὁποιοδήποτε θέμα ποῦ δὲν ρυθμίζεται εἰδικῶς ἀπὸ τὸν παρόντα Κανονισμό λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος, ἰσχύει τεκμήριο ἀρμοδιότητος τοῦ ΔΣ νὰ τὸ ρυθμίζη μὲ τίς σχετικὲς ἀποφάσεις του.

ἄρθρον 12ο

Ἡ ἰσχύς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν δημοσίευσή του στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς νὰ δημοσιευθῇ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στὸ ἐπίσημο δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ἄρθρον 13ο

Ἀπὸ τίς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ δὲν προκαλεῖται δαπάνη σέ βάρος τοῦ Προϋπολογισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Κάθε μελλοντικὴ δαπάνη θὰ προβλεφθεῖ ἀπὸ τίς οἰκίες διοικητικὲς πράξεις καὶ θὰ ἐγγραφεῖ στὸν οἰκεῖο προϋπολογισμό

Ἀθήνα 15.5.2014

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ - ΚΛΗΤΗΡΙΑ ΕΠΙΚΡΙΜΑΤΑ**Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ὡς καί τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33, 34, 36 καί 37 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ «περί Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καί Ἐφημερίων», ὡς καί τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 (Φ.Ε.Κ. τ. Α', 73/9.4.2012) Κανονισμοῦ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων - Ἐφημερίων ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς

Κοιμήσεως Θεοτόκου Χρυσοκαστριωτίσσης,
Ἁγίου Τρύφωνος Κοζωνοῦ,
Ἁγίου Γερασίμου Ἰλισίων,
Ἁγίας Μαύρας Ἡλιοπόλεως,
Θεοτόκου Ν. Φιλοθέης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὰς Διακονικὰς - Ἐφημεριακὰς ταύτας θέσεις καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω Κανονισμῶν προβλεπόμενα κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Σισανίου καί Σιατίσσης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καί 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίου Νικολάου Σιατίσσης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 21ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Σισανίου καί Σιατίσσης ΠΑΥΛΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Κοιμήσεως Θεοτόκου Καλαβρύτων (Μητροπολιτικός)
Δήμου Καλαβρύτων (β' θέσις),

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Αἰγίῳ τῇ 24ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας
ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καί 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Κοιμήσεως Θεοτόκου Καλαβρύτων (Μητροπολιτικός)
Δήμου Καλαβρύτων,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Αἰγίῳ τῇ 24ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας
ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Φλωρίνης, Πρεσπῶν καί Ἐορδαίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»

σίας της Ἐλλάδος» καί τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τās κενάς ὀργανικές θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίου Γεωργίου Ἀναρράχης,
Ἁγίου Νικολάου Ἐνω Καλλιθινίκης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τήν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Φλωρίνῃ τῆ 24ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καί Ἑορδαίας
ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Φλωρίνης, Πρεσπῶν καί Ἑορδαίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τās διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καί 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Παρασκευῆς πόλεως Φλωρίνης,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν τήν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Φλωρίνῃ τῆ 24ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καί Ἑορδαίας
ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Παροναξίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τās διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλλάδος» καί τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τās κενάς ὀργανικές θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Γενεσίου Θεοτόκου Κορωνίδος (Κωμιακῆς) Νάξου,
Κοιμήσεως Θεοτόκου Ναούσης Πάρου (β' θέσις),
Ἁγίου Νικολάου Ἀντιπάρου (β' θέσις),

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα

νά δικαιολογητικά διὰ τήν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Νάξῳ τῆ 21ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Παροναξίας ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Σταγῶν καί Μετεώρων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τās διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καί 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίου Βησσαρίωνος Καθαμπάκας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν τήν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Καθαμπάκῃ τῆ 4ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Σταγῶν καί Μετεώρων ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερά Μητρόπολις Κίτρους, Κατερίνης καί Πηλαταμῶνος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τās διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καί 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Παρασκευῆς Κατερίνης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν τήν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Κατερίνῃ τῆ 1ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Κίτρους, Κατερίνης καί Πηλαταμῶνος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μαντινείας καί Κυνουρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τās διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλλάδος» καί τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τās

κενάς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Προφήτου Ἡλίου Μανταίικων Μαντινείας,
Προφήτου Ἡλίου Δάφνης Μαντινείας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Τριπόλει τῆ 20ῆς Αὐγούστου 2014

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Κεφαλληνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καὶ 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Εὐαγγελιστρίας - Ἀναλήψεως Ἀργοστολίου,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀργοστολίῳ τῆ 18ῆς Αὐγούστου 2014

† Ὁ Κεφαλληνίας ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ἱερά Μητρόπολις Κεφαλληνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Πόρου,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Ἀργοστολίῳ τῆ 18ῆς Αὐγούστου 2014

† Ὁ Κεφαλληνίας ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ἱερά Μητρόπολις Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς

κενάς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίου Ἀθανασίου Κοσμίου,
Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Ξυλλαγανῆς,
Ἁγίου Γεωργίου Κίρκης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κομοτηνῇ τῆ 7ῆς Αὐγούστου 2014

† Ὁ Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς
ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ

Ἱερά Μητρόπολις Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) καὶ τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καὶ 20 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς

Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Κομοτηνῆς
(Καθεδρικός),

Ἁγίου Γεωργίου Κομοτηνῆς,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Κομοτηνῇ τῆ 7ῆς Αὐγούστου 2014

† Ὁ Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς
ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ

Ἱερά Μητρόπολις Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καὶ 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Παρασκευῆς Ναυπάκτου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ναυπάκτῳ τῆ 5ῆς Αὐγούστου 2014

† Ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου
ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Κερκύρας, Παξῶν καὶ Διαποντίων Νήσων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἀγίου Νικολάου Λακῶνων,
Παντοκράτορος Μακράδων,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 4ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Κερκύρας, Παξῶν καὶ Διαποντίων Νήσων
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἐλευθερουπόλεως

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) καὶ τῶν ἄρθρων 4,5,7 καὶ 20 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς

Ἀγίου Ἐλευθερίου Ἐλευθερουπόλεως,
Εἰσοδίων Θεοτόκου Νικησιάνης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἐλευθερουπόλῃ τῇ 30ῇ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Ἐλευθερουπόλεως ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιατῶν, Γηρομερίου καὶ Πάργας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καὶ 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίους πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ἡγουμενίτσας,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑπο-

βάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 16ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν, Γηρομερίου
καὶ Πάργας ΤΙΤΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἰωαννίνων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἀγίας Μαρίνης ἐνορίας Ἀγίας Μαρίνης Ἰωαννίνων,
Ἀγίου Νικολάου ἐνορίας Ἀγίου Νικολάου «Ἀγορᾶς
Ἰωαννίνων,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 25ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Ἰωαννίνων ΜΑΞΙΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μηθύμνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Κοιμήσεως Θεοτόκου Χιδήρων,
Ἀγίας Φωτεινῆς Συκαμινέας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Καλλιθονῇ τῇ 4ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Μηθύμνης ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Γραικοῦ,

καλοῦμεν τοὺς βουλευμένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Δημητσάνῃ τῇ 28ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως
ΙΕΡΕΜΙΑΣ

**Ἱερά Μητρόπολις Λαγκαδᾶ,
Λητῆς, καὶ Ρεντίνης**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καὶ 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Κοιμήσεως Θεοτόκου Λαγκαδᾶ,

καλοῦμεν τοὺς βουλευμένους ἵνα καταλάβωσιν τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Λαγκαδᾷ τῇ 25ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης
ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἱερά Μητρόπολις ἹΑρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίου Δημητρίου ἹΑρτης,

Ἁγίου Γεωργίου ἹΑρτης,

καλοῦμεν τοὺς βουλευμένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν ἹΑρτῃ τῇ 9ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ ἹΑρτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις ἹΑρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καὶ 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίου Νικολάου ἹΑρτης,

καλοῦμεν τοὺς βουλευμένους ἵνα καταλάβωσιν τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν ἹΑρτῃ τῇ 9ῃ Ἰουλίου 2014

† Ὁ ἹΑρτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

**Ἱερά Μητρόπολις Νέας Κρήνης
καὶ Καθαμαριᾶς**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καὶ 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Τριάδος,

καλοῦμεν τοὺς βουλευμένους ἵνα καταλάβωσιν τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Καθαμαριᾷ τῇ 2ῃ Σεπτεμβρίου 2014

† Ὁ Νέας Κρήνης καὶ Καθαμαριᾶς ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

**Ἱερά Μητρόπολις Χίου,
Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ταξιάρχων Ἀναβάτου,

καλοῦμεν τοὺς βουλευμένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Χίῳ τῇ 3ῃ Σεπτεμβρίου 2014

† Ὁ Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν
ΜΑΡΚΟΣ

**Ἱερά Μητρόπολις Νέας Κρήνης
καὶ Καθαμαριᾶς**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καὶ

20 του Κανονισμού 230/2012 της Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Τριάδος,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Καλαμαριᾷ τῇ 2ῃ Σεπτεμβρίου 2014

† Ὁ Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

**Ἱερά Μητρόπολις Ἰδρας,
Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἐρμιονίδος
καὶ Τροιζηνίας**

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Πορτοχελίου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Ἰδρᾷ τῇ 3ῃ Σεπτεμβρίου 2014

† Ὁ Ἰδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ΕΦΡΑΙΜ

**Ἱερά Μητρόπολις Διδυμοτείχου,
Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου**

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἀρθρῶν 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) καὶ τῶν ἀρθρῶν 4,5,7 καὶ 20 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς

Ἁγίου Γεωργίου Σουφλίου,

Κοιμήσεως Θεοτόκου Νέας Ὁρεστιάδος,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 25ῃ Αὐγούστου 2014

† Ὁ Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου
ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΣ**

ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΚΡΙΜΑ

Πρὸς

Τὸν Ἱερέα

Δημήτριον Ἀδαμόπουλον,
Κληρικόν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας.
(νῦν ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλεῖσαι ὅπως ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας δυνάμει τῶν ἀρθρῶν 55 καὶ 110 τοῦ Ν.5383/1932, Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς ἐνώπιον αὐτῶν διαδικασίας» ὡς οὗτος ἰσχύει κατὰ τὰ σαφῶς ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 44 παρ. 1 τοῦ 590/1977 «περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» τῇ 31ῃ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 2014, ἡμέρᾳ Παρασκευῆ καὶ ὥρᾳ 11 π.μ. καὶ ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐν Κυπαρισσίᾳ ἵνα δικασθῆς ἐπὶ ἀποδιδομένων σοι κατηγοριῶν, αἵτινες κρίνεται σκόπιμον ὅπως μὴ ἀναγραφῶσιν εἰς τὸ παρὸν κλητήριον ἐπίκριμα.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι, ὅτι, ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

† Ὁ Μητροπολίτης

καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου
Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας Χρυσόστομος

Ὁ Γραμματεὺς

Πρωτοπρ. Δημήτριος Καραΐσκος

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 25.8.2014*

Συνήλθε τὴν Δευτέρα, 25 Αὐγούστου 2014, στὴν πρώτη Συνεδρία Της, γιὰ τὸν μῆνα Αὐγούστο ἢ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς Ἐξουσιοδοτήσεως.

Ὁ Μακαριώτατος, κατὰ τὴν ἔναρξη τῆς σημερινῆς Συνεδρίας, ἀνεφέρθη στὴν ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν κυροῦ Σεργίου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ἐποίμανε θεοφιλῶς καὶ θαυράστως αὐτὴν τὴν Ἱερά Μητρόπολη τῆς Μακεδονίας μας. Στὴν συνέχεια καλοσῶρισε τὸν, κατὰ τὰ πρεσβεῖα Ἀρχιερωσύνης, κληθέντα, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκδημήσαντος Μητροπολίτου, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Λήμνου καὶ Ἁγίου Εὐστρατίου κ. Ἱερόθεο.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ ἀποστείλει Ἐπιστολή πρὸς τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχην Μόσχας κ. Κύριλλο, μέ τὴν ὁποία θὰ ζητεῖται ἡ παρέμβαση τοῦ ἰδίου πρὸς τὴν Κυβέρνηση τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας, προκειμένου νὰ ὑπάρξει εὐνοϊκὴ ρύθμιση πρὸς διευκόλυνση τῶν Ἑλλήνων παραγωγῶν, πού πλήττονται ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ρωσικοῦ «ἐμπάργκο» πρὸς τὰ Κράτη - Μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως.

Ἐπίσης, κατὰ τὴν σημερινὴ Συνεδρία συζητήθηκε ἐκτενῶς τὸ θέμα τοῦ «ἀντιρατσιστικοῦ» Νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖο κατατέθηκε πρὸς ψήφισιν στὴν Βουλὴ. Ἡ συζήτηση θὰ συνεχιστεῖ καὶ στὴν αὐριανὴ Συνεδρία τῆς Διαρκοῦς Ἱερά Συνόδου, ὅπου καὶ θὰ ὑπάρξει ἐπίσημη τοποθέτηση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος, τέλος, ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικὰ μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 26.8.2014

Συνήλθε τὴν Τρίτη, 26 Αὐγούστου 2014, στὴν δευτέρη Συνεδρία Της γιὰ τὸν μῆνα Αὐγούστο ἢ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Κατὰ τὴν σημερινὴ Συνεδρία τῆς, ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος συνέχισε τὴν συζήτηση ἐπὶ τοῦ θέματος πού ἔχει ἀνακύψει ἀπὸ τὴν κατάθεση τοῦ ἀντιρατσιστικοῦ νομοσχεδίου στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ τὴν προσωρινὴ ἀναβολὴ τῆς συζητήσεώς του πρὸς βελτίωση ὀρισμένων διατάξεων.

Ἡ γενικὴ ἄποψη τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου καὶ τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτῶν περὶ τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν τοῦ Νομοσχεδίου εἶναι ὅτι καταβάλλεται κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν προστασίαν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν προσώπων ἢ ὁμάδων προσώπων, τὰ ὁποῖα προσδιορίζονται μέ βάση τὴν φυλὴν, τὸ χρῶμα, τὴν θρησκείαν, τὴν γενεαλογικὴν καταβολὴν, τὴν ἐθνικὴν καταγωγὴν, καὶ εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας μας.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει δεινοπαθήσει ἀπὸ διωγμούς ἀλλοθρήσκων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κηρύγματα μίσους προερχόμενα ἀπὸ ἀντορθόδοξα θρησκευτικὰ μορφώματα γνωστῶν αἰρετικῶν προπαγανδῶν, πού προσπαθοῦν μέ μύριες παράνομες μεθόδους νὰ ἀποσπᾶσουν τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς ἀπὸ τὴν Μητέρα Ἐκκλησία, ἡ ὁποία κηρύσσει ἐπὶ αἰῶνες, ἀλλὰ καὶ τώρα, τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν λαῶν, χωρὶς νὰ ἐνοχλῆ κανένα. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ χρόνια τώρα βοηθεῖ καὶ περιθάλπει χιλιάδες νομίμων καὶ παρανόμων μεταναστῶν, ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῆς πίστεως καὶ φυλετικῆς καταγωγῆς, ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν μέσῳ τῆς οικονομικῆς κρίσεως. Ἐπιπλέον, διδάσκει ὅχι ἀπλῶς τὴν ἀνοχὴν ἀπέναντι στὸν «ἄλλον», ὅπως ἐπιδιώκεται μέ τὸ νομο-

σχέδιο, αλλά –πολύ περισσότερο– την έμπρακτη αγάπη προς τόν πλησίον.

Πρέπει επίσης να υπογραμμισθῆ, προς πᾶσαν κατεύθυνση, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος ἤδη ἀπό τόν Μάρτιο τοῦ 2011 παρακολουθεῖ τήν πορεία διαμορφώσεως τοῦ νομοσχεδίου καί ἔχει ὑποβάλει πρὸς τήν Πολιτεία ἀναλυτική ἐπιστολή μέ προτάσεις βελτιώσεως τῆς ἀρχικῆς του μορφῆς, οἱ ὁποῖες ἔχουν συνεκτιμηθῆ καί γίνεи δεκτές στό παρόν νομοσχέδιο, πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς ἐκλογικεύσεώς του, ὥστε νά μήν ποινικοποιηθῆ ἡ ἐλευθερία δημοσίας ἐκφράσεως.

Στό ὑπό συζήτηση Σχέδιο Νόμου, θεσπίζεται, μεταξύ ἄλλων (ἄρθρο 2), ὅτι ὁποῖος μέ πρόθεση, δημόσια ἀποδοκιμάζει, εὐτελίζει ἢ κακόβουλα ἀρνεῖται τήν σοβαρότητα ἐγκλημάτων γενοκτονιῶν, ἐγκλημάτων πολέμου κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ Ὀλοκαυτώματος καί τῶν ἐγκλημάτων ναζισμοῦ, καί ἡ συμπεριφορά αὐτή στρέφεται κατὰ ὁμάδος ἀνθρώπων κατὰ τρόπο πού μπορεῖ νά ὑποκινήσει βία ἢ μίσος ἢ ἐνέχει ἀπειλή ἢ ἐξύβριση, ὑπόκειται σέ ποινική δίωξη. Στό σημεῖο αὐτό ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐκφράζουσα τό κοινόν αἶσθημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καί τήν ἀπαίτηση τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καί τοῦ ἴσου σεβασμοῦ τῆς ἱστορικῆς μνήμης τῶν θυμάτων γενοκτονιῶν, προτείνει ὅπως μετά τήν ἀναφορά τοῦ φρικτοῦ Ὀλοκαυτώματος στό νομοσχέδιο, προστεθοῦν μέ σχετική ρητή καί εἰδική μνεία καί οἱ τελεθεῖσες γενοκτονίες σέ βάρος τῶν Ἑλλήνων Ποντίων καί τῶν Χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί ἀναμένει τήν ὑλοποίηση τῆς σχετικῆς πρόσφατης διαβεβαιώσεως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση.

Τό κριτήριο τῆς ὡς ἄνω προτάσεως, πού τήν καθιστᾶ ἐγκυρη καί δικαία, εἶναι ὅτι τό Ἑλληνικό Κοινοβούλιο νομοθετεῖ στήν Ἑλλάδα καί γιά ὅλους τοὺς Ἕλληνες κατὰ τρόπο δίκαιο καί δημοκρατικό χωρίς διακρίσεις. Ἡ Ἐκκλησία προσφέρει τήν εἰρηνική συμβολή της καί εὐχεται γιά τήν βελτίωση καί εὐόδωση τοῦ νομοθετήματος ἐπ' ὠφελεία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος, τέλος, ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεραῦς Συνόδου

Ἀνακοινωθέν (26.8.2014)

τῆς Ἱεραῦς Συνόδου

*γιά τήν ἀπόλεια χιλιάδων ἀθῶνων Χριστιανῶν
στή Μέση Ἀνατολή καί τήν Ἀφρική*

Οἱ χριστιανοί ἀδελφοί μας στή Μέση Ἀνατολή καί τήν Ἀφρική ὑφίστανται ἐκτεταμένους βίαιους διωγμούς καί ἀπάνθρωπες ἀγριότητες. Εἰς βάρος τους διαπράττονται θηριωδίες καί ἀνοσιουργήματα πού ἐφορμοῦνται ἀπό θρησκευτικό φανατισμό καί μισαλλοδοξία καί στόχο ἔχουν τή βίαιη ἐξασφάλιση θρησκευτικῆς ὁμοιογένειας σέ κῶρες οἱ ὁποῖες ἀποτελέσαν ἱστορικά λίκνα καί ἐστίες λαμπρῆς παρουσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ καί στίς ὁποῖες ἱστορικά ἱερά σεβάσματα καί ναοί βεβηλώνονται καί καταστρέφονται.

Νέφος θανάτου ἔχει σκεπάσει τή Συρία, τό Ἰράκ, τό Ἰράν, τό Πακιστάν, τήν Αἴγυπτο, τή Λιβύη, τή Νιγηρία, τή Σομαλία, τήν Τανζανία. Δεκάδες σιμεῖα φλέγονται καί ἡ φωτιά σκορπᾶ ἀνεξέλεγκτα κραυγές ἀπόγνωσης καί ὀδύνης. Εἴμαστε, ἐν τέλει, ἀνήμποροι νά σταματήσουμε ὅσα ἐξελίσσονται καθημερινά καί προσβάλλουν τόν ἀνθρώπινο πολιτισμό; Ἡ φωνή ὄλων ὅσοι ἀντιδρῶν χάνεται μέσα στόν θόρυβο τῶν πολεμικῶν ριπῶν, πού κοσιτίζουν καθημερινά ἑκατοντάδες ἀνθρώπινες ζωές.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπύθυνε στό παρελθόν ἐκκληση πρὸς τή διεθνή κοινότητα νά συνδράμει στήν τάχιση παύση τῆς αἱματοχυσίας στή Συρία καί τοὺς ὑπολοίπους χώρους τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τῶν χριστιανῶν. Ἔχομε ὄλοι μας χρέος ἐναντι τῆς ἱστορίας, διότι 1700 ἔτη μετά τήν ἔκδοση τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦν νά διώκονται γιά τήν πίστη καί τή θρησκευτική τους συνείδηση. Ἐνώπιόν μας ἐκτυλίσσονται τραγωδίες βαθύτατες, τῶν ὁποῖων ἀκόμη δέν γνωρίζουμε τήν ὀλέθρια κατάληξη.

Σέ ὅλους μας ἀναλογεῖ μερίδιο εὐθύνης. Στούς δυνατοῦς τοῦ κόσμου οἱ ὁποῖοι ἐπέτρεψαν νά ἀνάψει ἡ φωτιά καί ἀνέχονται νά μαίνεται ἀκόμη. Στούς ἡγέτες πού ἐκφράζουν τή συμπάθειά τους καί τή θλίψη τους, χωρίς ὅμως νά ἔχουν συμβάλει σέ κάποιο οὐσιαστικό ἀποτέλεσμα πρὸς ἐκτόνωση τῆς κατάστασης. Στούς ποιμένες, ἀνεξαργήτως θρησκείας, πού δέν ἀφύπνισαν νωρίτερα τοὺς πιστοὺς καί δέν ἐξήγησαν ὅτι ἡ πίστη εἶναι μέσο ἀγάπης γιά τόν ἀδελφό μας καί ὄχι ὄπλο πού στρέφεται ἐναντίον του.

Δέν κάνουμε πλέον ἔκκληση νά σταματήσει ἡ σφαγή. Δέν ζητοῦμε πιά ἀπεγνωσμένα νά ἐπέλθει ἡ εἰρήνη στή Μέση Ἀνατολή καί ὅπου ἄλλοῦ ὑπάρχουν ἀνάλογες ἐστίες πολέμου καί βιαιοτήτων. Καλοῦμε ὅλους νά κοιτάξουν ἐπίμονα τίς εἰκόνες πού στέλνουν καθημερινά τά μέσα ἐνημέρωσης καί οἱ πολεμικοὶ ἀνταποκριτές. Ἰδιαιτέρως δέ ὅσους ἔχουν στά χέρια τους τή δύναμη νά σταματήσουν τήν ἀνείπωτη τραγωδία. Δέν ἔχουμε καμία ἀμφιβολία πώς, ἐάν ἔβλεπαν καθημερινά αὐτές τίς εἰκόνες, θά ἔκαναν ὅ,τι εἶναι δυνατόν γιά νά σφραγίσουν ὀριστικά αὐτές τίς πύλες τοῦ Ἄδου πού ἀνοίξαν τοὺς τελευταίους μῆνες. Ἄν ἔβλεπαν αὐτές τίς εἰκόνες, θά λάμβαναν κάθε μέτρο πού ἀπαιτεῖται γιά νά προασπίσουν τίς χιλιάδες ἀθῶες ψυχές πού χάνονται. Τό ποτάμι τοῦ θανάτου φουσκώνει, ἐξαπλώνεται καί σύντομα θά συμπαρασύρει τά πάντα. Γιατί ἐπιμένετε νά τό ἀγνοεῖτε;

Ἐξοικειωθήκαμε μέ τό καθημερινό ἄκουσμα τοῦ στυγεροῦ θανάτου νηπίων καί μικρῶν παιδιῶν. Μέ τοὺς ἀποκεφαλισμούς πού γίνονται δημόσιο θέαμα μέσω τοῦ διαδικτύου, τοὺς βιασμούς ἀθῶων γυναικῶν καί μπτέρων, τοὺς δημόσιους ἀπαχονισμούς πρὸς παραδειγματισμό. Τὴν ἰσοπέδωση ὀλοκλήρων χωριῶν, τὴν καταστροφὴ ὀχημάτων πού μεταφέρουν ἄμαχο πληθυσμὸ πού ἀναζητεῖ ἐναγωνίως περιοχὴ ὅπου μπορεῖ νά νιώσει ἀσφαλῆς. «Θεάματα» ἀπεχθῆ πού ἄλλοτε συγκλόνιζαν καί σήμερα προκαλοῦν ἀπλῶς μία στιγμιαία συμπάθεια γιά τά θύματα.

Ἡ ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς εἶναι ἀνυπέρβλητη καί χρέος μας εἶναι νά τὴν προστατέψουμε μέ κάθε τρόπο. Μὴν ἀφήνετε τὴ βία καί τὴν ὁσμὴ τοῦ θανάτου νά ποτίσει κάθε γωνιά τοῦ πλανήτη. Μὴν ἐπιτρέπετε νά γίνουν τά ἀθῶα παιδιά, οἱ γυναῖκες καί οἱ νέοι, πού δέν ἐπέλεξαν νά συμμετάσχουν σέ κανέναν πόλεμο, ἀπλῆ στατιστική. Σέ κάθε «ἀπλό» ἀριθμὸ ἀμάχων ἀντιστοιχοῦν τεράστιες οἰκογενειακές τραγωδίες. Ἀναλογιστεῖτε το καί πρᾶξτε ὅπως ὀφείλετε. Ἐπιτέλους, ἀρκετά!

«Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν» (Α΄ Κορ. 4, 12 - 13). Ἀπευθύνουμε ἔκκληση πρὸς τὸν ἱερό κλῆρο καί τὸν πιστό λαό νά ἐνώσουν μεθ' ἡμῶν τὴ φωνή τους σέ ἱερές δεήσεις καί ἀγρυπνίες ἱκετευτικές πρὸς τὸν φιλόνητο Θεό ὑπὲρ τῶν ἀθῶων θυμάτων καί εὐχόμεθα ὁ Πανοικτίρμων

Θεὸς νά διαφυλάξει ἀλωβήτους καί ἀτρότους τους δοκιμαζομένους ἀδελφούς μας ἀνά τὸν κόσμον.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 27.8.2014

Συνῆλθε τὴν Τετάρτη, 27 Αὐγούστου 2014, στήν τρίτη Συνεδρία Της, γιά τὸν μήνα Αὐγουστο ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατὰ τὴν σημερινή Συνεδρία τῆς, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τά Πρακτικά τῆς προηγούμενης Συνεδρίας.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἀνακοίνωσε στοὺς Σεβασμιωτάτους Συνοδικούς τὴν ἐκδημία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμίνος κυροῦ Βαρθολομαίου. Βάσει τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Νόμος 590/1977) Τοποτηρητῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεγάρων καί Σαλαμίνος ὀρίσθηκε ὁ ἔχων τὰ πρεσβεῖα Ἀρχιερωσύνης ἐκ τῶν ὁμόρων Μητροπολιτῶν, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νικαίας κ. Ἀλέξιος.

Στὴ συνέχεια ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ὁμοφώνως ἀποφάσισε, βάσει τοῦ ἄρθρου 34, παρ. 3 καί 4 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», τὴν ἐνεργοποίηση τῆς διαδικασίας ἀποστολῆς Ἐπιτροπῆς στὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας κ. Κωνσταντῖνο, γιά νά κρίνει τὴν ἱκανότητά του νά διαποιμαίνει τὴν Ἱερά Μητρόπόλῃ του.

Ἐπίσης ἀποφάσισε τὴν συμμετοχὴ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Περιστερίου κ. Χρυσόστομου καί Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομου στὴν συνεδρίαση τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, πού θά πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ 15 ἕως 23 Σεπτεμβρίου 2014, στὸ Ἀμμάν τῆς Ἰορδανίας.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε τὸν Τελικὸ Πίνακα Κληρικῶν ὑποψηφίων πρὸς ἐγγραφὴν στὸν Κατάλογο τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν Ἐκλογίμων.

Τέλος, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικὰ μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα καί ἐνέκρινε ἀποσπάσεις Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σέ Ἱερές Μητροπόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Κατά τήν διακοπή τῆς σημερινῆς Συνεδρίας, ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος καί τά Μέλη τῆς Δ.Ι.Σ. τέλεσαν Τρισάγιο ὑπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμίνος κυροῦ Βαρθολομαίου στό Συνοδικό Παρεκκλήσιο.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεραῦς Συνόδου

*Μήνυμα τῆς Ἱεραῦς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
(27.8.2014)*

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μέ τήν συμπλήρωση τῆς ἐπταετίας θητείας αὐτῆς στήν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι ἀπό τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 2013 ἕως τῆς 31ης Αὐγούστου 2014, ἀπευθύνεται φιλοστόργως πρὸς τόν ὀρθόδοξο χριστιανικό Λαό μέ τό παρόν Μήνυμα αὐτῆς, γιά μιὰ ἐπικοινωνία ἐν ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταξύ τῶν πνευματικῶν πατέρων καί τοῦ εὐσεβοῦς καί πιστοῦ πληρώματος αὐτῆς.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὡς πρόεδρος τῆς Ἱεραῦς Συνόδου, οἱ δώδεκα Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται, ὡς τακτικά μέλη αὐτῆς τῆς ληγοῦσης συνοδικῆς περιόδου, καί οἱ συνεργοί μας, ἀπευθυνόμεθα πρὸς ὅλους σᾶς, ἀδιακρίτως, καί σᾶς προσφωνοῦμε μέ τόν χαιρετισμό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου:

«Ἀδελφοί, Χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τό αὐτό φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καί ὁ Θεός τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν» (Β' Κορ. 13, 11).

Δέν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ καιροί στούς ὁποίους ζοῦμε εἶναι δύσκολοι, εἶναι ἐπικίνδυνοι καί ἐνίοτε δυσβάστακτοι. Ἡ ἀβειβαιότης, ἡ ἀστάθεια καί ὁ φόβος παρατηροῦνται σχεδόν παντοῦ. Εἰδικώτερα στό δικό μας τόπο, στήν πολυδοκιμασμένη Πατρίδα μας, τό γεγονός μιᾶς ἀνυπολόγιστης οικονομικῆς κρίσεως, ἔχει ὀδηγήσει πλείστους ἀδελφούς μας καί συμπατριῶτες μας στήν ἀπόγνωση καί στήν πτωχεία. Ὅμως πιστεύομε, ὅτι *«πιστός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἔάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπέρ ὃ δυνάμεθα»* (Α' Κορ. 10, 13). Ἡ ὑπομονή, οἱ ἀντοχές μας, ὁ δυναμισμός τῆς φυλῆς μας καί οἱ προβλέψεις, θά μᾶς ὀδηγήσουν καί πάλιν σέ καλύτερες ἡμέρες. Οἱ παλαιές ἀπολαύσεις δέν πρόκειται νά ξανάρθουν. Καί οὔτε τίς χρειαζόμεθα. Ἐλπίζομε σέ μιὰ ἑλληνική κοινωνία καί οἰκονομία μέ τὰ

γνωρίσματα τῆς δικαίας κατανομῆς τοῦ πλοῦτου καί τῆς ἐργασίας γιά ὅλους. Τό πιστεύομε, τό ἐλπίζομε καί τό εὐχόμεθα, ἀδελφοί. Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας θά συνεχίση νά συμπαρίσταται καί νά φροντίζει γιά ὅλους, ὅπως τό πράττει χρόνια τώρα.

Ἀγαπητοί μας ἀδελφοί καί πνευματικά παιδιά μας, σᾶς βεβαιώνομε, ὅτι, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐμεῖς οἱ πνευματικοί ποιμένες καί οἱ συνεργοί μας ἱερεῖς, παρά τήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία μας, προσευχόμεθα, μεριμνοῦμε καί ἐνεργοῦμε γιά ὅλους σᾶς, γιά τὰ παιδιά σας, γιά τούς ὑπερήλικες ἀδελφούς μας καί γιά ὅλους ὅσοι δοκιμάζονται στή ζωή. Κύριος στόχος μας ἡ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτηρία τοῦ καθενός μας καί ἡ ἐξασφάλιση τῶν προϋποθέσεων γιά μιὰ εὐλογημένη καί ἀξιοπρεπῆ διαβίωση.

Ὅμως, ὅπως γνωρίζετε, ἐφθάσαμε σήμερα σέ μιὰ παγκόσμια πραγματικότητα, ἡ ὁποία θέτει σέ κίνδυνο ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Κράτη, λαοί καί ἄτακτα ἀνθρώπινα σύνολα θέτουν σέ κίνδυνο τήν παγκόσμια εἰρήνη. Πρωτοφανῆ κακουργήματα καί ἀπηνεῖς διωγμοί κατά τῶν Χριστιανῶν καί ἐμφανῶς κατά τῶν Ὀρθοδόξων. Ἡ κυριαρχία τοῦ ἀντιδίκου διαβόλου ταράσσει κάθε ἀνθρώπινη συνείδηση. Οἱ μεγάλες κρατικές καί κρατερές ἄλλοτε δυνάμεις καί χώρες τῆς Εὐρώπης παρακολουθοῦν ἐκπληκτες τά ὅσα ἐγκλήματα γίνονται, ἐνῶ εἶναι ἔνοχες οἱ ἡγεσίες τους, ἐνῶ εἶναι συνυπεύθυνες, ἀφοῦ ἔδιωξαν τόν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀγάπης Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπό τίς εὐρωπαϊκές χώρες.

Ἀδελφοί μας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,

Ἡ Ἑλλάδα μας ἀνήκει στίς μικρές χώρες τῆς Εὐρώπης. Ἀλλά κρατεῖ στούς κώδικες τῆς ἱστορίας μιὰ μεγάλη καί ἀξιοζήλευτη δημιουργία πολιτισμοῦ. Ἡ δέ γεωγραφική της θέση εἶναι ἀξιοζήλευτη. Τό μέγιστο φρούριο καί προνόμιο αὐτῆς εἶναι ἡ Ὀρθόδοξη Χριστιανική Ἐκκλησία μας. Ὁ ἑλληνορθόδοξος βυζαντινός πολιτισμός μέ τόσα χρόνια βίου εἶναι ὁ μακροβιότερος ἀπό ὅλους τούς πολιτισμούς τοῦ κόσμου. Αὐτόν τόν πολιτισμό κρατᾶμε καί συνεχίζομε ἐμεῖς οἱ Ἑλληνορθόδοξοι.

Γι' αὐτούς τούς λόγους σᾶς παρακαλοῦμε καί σᾶς προτρέπομε. Ἐλᾶτε νά σταθοῦμε ὅλοι μαζί, ἐνωμένοι καί δυνατοί, μέ κύριο φιλόνητο ὄπλισμό μας τήν Ὀρθόδοξη Χριστιανική Πίστη τῶν Πατέρων μας καί μέ ὅλο τόν πλοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου. Μέ κύρια μέσα τήν ἐθνική μας ἐνότητα, τήν

ἐργατικότητα μας, τὴν τιμιότητά μας καὶ τὴν εἰρήνην μὲ τοὺς γείτονές μας λαοὺς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀκένωτη δεξαμενὴ τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς δημιουργικότητος.

Ἀδελφοί, σὰς ἀπευθύνομε καὶ πάλι τίς καλύτερες καὶ ἐγκάρδιες πατρικὲς εὐχὲς γιὰ μίαν εὐλογημένην κατὰ Χριστὸν ζωὴν καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἐπιθυμίας ὅλων μας γιὰ καλύτερες ἡμέρες. Χαίρετε καὶ ὑγιαίνειτε.

Μετά πατρικῶν εὐχῶν

- † Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος, Πρόεδρος
- † Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου Σεραφεῖμ
- † Ὁ Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς Προκόπιος
- † Ὁ Θεσσαλονίκης Ἄνθιμος
- † Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Τίτος
- † Ὁ Λήμνου καὶ Ἁγίου Εὐστρατίου Ἱερόθεος
- † Ὁ Μπθύμνης Χρυσόστομος
- † Ὁ Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ καὶ Πλωμαρίου Ἰάκωβος
- † Ὁ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Γεώργιος
- † Ὁ Παροναξίας Καλλίνικος
- † Ὁ Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καὶ Πετροπόλεως Ἀθηνάγορας
- † Ὁ Ζακύνθου Διονύσιος
- † Ὁ Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καὶ Ὠρωποῦ Κύριλλος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
† Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

*Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 2.9.2014
(νέα σύνθεσις)*

Συνῆλθε τὴν Τρίτην 2 Σεπτεμβρίου 2014, στὴν πρώτη Συνεδρία τῆς, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 158ης Συνοδικῆς Περιόδου.

Στὴν ἀρχὴ τελέσθηκε ἡ εἰδικὴ Ἱερά Ἀκολουθία ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ στὴ συνέχεια ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, καλωσόρισε τὰ νέα Μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, εὐχέθηκε εὐδόξωσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου σὲ πνεῦμα ἀγάπης καὶ συνεργασίας καὶ ὁμίλησε γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ Σώματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ ὁποία πρέπει νὰ σταθεῖ στὰ προβλήματα τοῦ Λαοῦ καὶ νὰ δώσει τὴν μαρτυρίαν τῆς.

Μετά τὸν Μακαριώτατο Πρόεδρο, ἐκ μέρους τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν Συνέδρων ἀντιφώνησε ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σταγῶν καὶ Μετεώ-

ρων κ. Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τὸν Μακαριώτατο Πρόεδρο, γιὰ ὅσα ἐποικοδομητικὰ εἶπε, ἀνέφερε ὅτι σὲ μίαν περίοδο πλήθους προβλημάτων γιὰ τὴν Πατρίδα, πρέπει νὰ γίνῃ μίαν βαθιὰ μελέτη τῶν δυσκολιῶν πού ἀντιμετωπίζει ὁ Λαός. Ἐπίσης ἐπισήμανε τὴν ἀνάγκη στελέχωσης τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων μὲ Κληρικούς καὶ προσέθεσε ὅτι ἡ οἰκονομικὴ στήριξη εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Μετά τὴν ἐπικύρωση τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἐξουσιοδοτήσεως ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς προηγουμένης Συνόδου ἕως σήμερον, συγκροτήθηκαν τὰ Συνοδικὰ Δικαστήρια σύμφωνα μὲ τίς διατάξεις τοῦ Νόμου 5383/1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας». Στὴ συνέχεια διορίσθηκαν οἱ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοί Σύνδεσμοι - Μέλη τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν κατὰ τίς διατάξεις τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Νόμου 590/1977, καθὼς καὶ τὰ Συνοδικὰ Μέλη στὰ Διοικητικὰ Συμβούλια Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Ὑποεπιτροπῆς «Διπτύχων». Ἐπίσης, ἔγινε ἡ συγκρότησις τοῦ Α.Υ.Σ.Ε. καὶ τῶν λοιπῶν Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων.

Εἰδικότερα, ὡς Συνοδικοί Σύνδεσμοι τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, διορίσθηκαν:

- Στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων.

- Στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ. Νικόλαος.

- Στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λήμνου καὶ Ἁγίου Εὐστρατίου κ. Ἱερόθεος.

- Στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, Ὁρεσιτιάδος καὶ Σουφλίου κ. Δαμασκηνός.

- Στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ Μοναχικοῦ Βίου ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Ἀλέξιος.

- Στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς τῆς Νεότητος ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας κ. Παντελεήμων.

– Στην Συνοδική Έπιτροπή Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιος

– Στην Συνοδική Έπιτροπή Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως καί Ἐπιμορφώσεως Ἐφημεριακοῦ Κλήρου ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γουμενίσσης, Ἀξιουπόλεως καί Πολυκάστρου κ. Δημήτριος.

– Στην Συνοδική Έπιτροπή Τύπου, Δημοσίων Σχέσεων καί Διαφωτίσεως ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης καί Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων.

– Στην Συνοδική Έπιτροπή ἐπί τῶν Αἱρέσεων ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καί Κονίτιος κ. Ἀνδρέας.

– Στην Συνοδική Έπιτροπή Κοινωνικῆς Προνοίας καί Εὐποιίας ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος.

– Στην Συνοδική Έπιτροπή ἐπί τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σταγῶν καί Μετεώρων κ. Σεραφεῖμ.

Ἐκπρόσωπος Τύπου τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου ὀρίσθηκε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ξάνθης καί Περιθεωρίου κ. Παντελεήμων.

Κατόπιν, ἀναγνώσθηκε ὁ Κανονισμὸς Ἐργασιῶν τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος ἔκανε ἀποδεκτὴ τὴν παραίτηση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας κ. Κωνσταντίνου ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη στὴν Ἱερᾶ Σύνοδο σήμερα. Τοποτηρητὴς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας θὰ ὀρισθῆ μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ σχετικοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπευθύνει καί ἐκφράζει τὸν ἔπαινό της πρὸς τὸν Σεβασμιώτατο κ. Κωνσταντῖνο γιὰ τὴν μακρὰ διακονία του στὴν Ἐκκλησία. Ἐπίσης ἀποφάσισε νὰ δοθεῖ ἐντολή στὸν διάδοχό του νὰ ἀναλάβει τὸν πολὺ Ἱεράρχη καί νὰ τὸν περιθάλπει μὲ φροντίδα καί στοργή.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ παράσχη τὴν εὐλογία της καὶ νὰ θέσει ὑπὸ τὴν αἰγίδα της τὸ καλλιτεχνικὸ δρῶμενο μὲ θέμα «Κύριλλος καί Μεθόδιος, οἱ Φωτιστές τῶν Σλάβων». Τὸ καλλιτεχνικὸ αὐτὸ ἔργο διοργανώνεται μὲ τὴν πνευματι-

κὴ ἀρωγή καί συμπαράσταση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐνημέρωσε τοὺς Συνοδικoὺς Ἀρχιερεῖς γιὰ τὴν ἐπικείμενη Εἰρηνικὴ Ἐπίσκεψη τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας κ. Ἰωάννου στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ 24 ἕως 27 Ὀκτωβρίου 2014.

Τέλος, ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος ἀσχολήθηκε μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 3.9.2014

Συνῆλθε τὴν Τετάρτη, 3 Σεπτεμβρίου 2014, στὴν δευτέρη Συνεδρία της γιὰ τὸ μῆνα Σεπτέμβριο ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 158ης Συνοδικῆς Περιόδου.

Κατὰ τὴν σημερινὴ Συνεδρία ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικὰ τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ἐξ αἰτίας τῆς αὔξησης τῶν κρουσμάτων κλοπῆς Ἱερῶν Κειμηλίων ἀπὸ Ἱεροῦς Ναοῦς καί Ἱερῆς Μονῆς, ἀποφασίσθηκε ἡ φωτογράφιση καί καταλογογράφηση αὐτῶν ἀπὸ τίς κατὰ τόπους Ἱερῆς Μητροπόλεις μὲ τὴν συνδρομὴ τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ. Γιὰ τὴν ἐργασία αὐτὴ ἀποφασίσθηκε νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὴν Πολιτεία ἡ ἐνταξη τοῦ προγράμματος αὐτοῦ σὲ εὐρωπαϊκὸ πρόγραμμα χρηματοδότησης.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς ἀποτέφρωσης τῶν νεκρῶν, ὅπως αὐτὸ ἀναφέρεται στὰ ἄρθρα 48 καί 49 τοῦ Νόμου 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικὸ Σχέδιο Ἀθήνας - Ἀττικῆς καί ἄλλες διατάξεις», ἀποφάσισε νὰ ἀποστείλει ἔγγραφο στὴν Κυβέρνηση, στὸ ὁποῖο θὰ ἐπισημαίνεται ὅτι στὰ Ἐνοριακὰ Κοιμητήρια δέν δέχεται νὰ ὑπάρχει ἀποτεφρωτήριο καί ὅτι τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν καύση ἢ τὴν ταφή τοῦ σώματος πρέπει νὰ τὴν λαμβάνει ὁ ἐκλιπὼν, ὢν ἐν ζωῇ, καί ὄχι οἱ συγγενεῖς του.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ ζητήσει ἀπὸ τὴν Νομικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας νὰ διερευνήσῃ κατὰ πόσο ὁ Νόμος 3852/2010 «περὶ τοῦ Προγράμματος Καλλικράτης» θίγει τὸ καθεστῶς τῶν Ἐνοριακῶν Κοιμητηρίων. Ἐπίσης ἀποφάσισε νὰ ἀπευθύνῃ ἐρώτημα στὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Δογματικῶν καί Νομοκανονικῶν Ζητημάτων, περὶ τοῦ ποῖος εἶναι οἱ κα-

νονικές συνέπειες από την καύση τῶν νεκρῶν καί ἄν ἡ ἐνέργεια αὐτή εἶναι σύμφωνη μέ τήν πράξη καί τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐξ ἀφορμῆς σχετικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα Θρησκευμάτων κ. Γεωργίου Κаланτζῆ, μέ τήν ὁποία γίνεται ἀναφορά στους ἀξιημένους ἀριθμούς Χριστιανῶν μεταναστῶν ἀπό τίς Χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀσχολήθηκε μέ τά τραγικά φαινόμενα, τά ὁποία διά τῶν Μ.Μ.Ε. γίνονται γνωστά στόν σύγχρονο κόσμο.

Μετά ἀπό διεξοδική συζήτηση σχετικά μέ τούς ἐκτεταμένους βίαιους διωγμούς καί τίς ἀπάνθρωπες ἀγριότητες πού ὑφίστανται οἱ χριστιανοί ἀδελφοί μας στή Μέση Ἀνατολή καί τήν Ἀφρική, καί τίς καταστροφές καί βεβηλώσεις τῶν ἱστορικῶν ἱερῶν σεβασμάτων καί ναῶν σέ περιοχές οἱ ὁποῖες ἀποτελεσαν ἱστορικά λίκνα καί ἐστῆς λαμπρῆς παρουσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπύθυνε, γιά μία ἀκόμη φορά, ἕκκληση πρὸς τή διεθνή κοινότητα νά συνδράμει στήν τάχιση παύση τῆς αἱματοχυσίας στή Συρία καί τούς ὑπολοίπους χώρους τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τῶν χριστιανῶν.

Ὅπως εἶχε τονισθεῖ στό σχετικό ἀνακοινωθέν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς 26ης Αὐγούστου 2014, σέ ὅλους μας ἀναλογεῖ μερίδιο εὐθύνης. Στους δυνατούς τοῦ κόσμου οἱ ὁποῖοι ἐπέτρεψαν νά ἀνάψει ἡ φωτιά καί ἀνέχονται νά μαίνεται ἀκόμη. Στους ἡγέτες πού ἐκφράζουν τή συμπάθειά τους καί τή θλίψη τους, χωρίς ὅμως νά ἔχουν συμβάλει σέ κάποιο οὐσιαστικό ἀποτέλεσμα πρὸς ἐκτόνωση τῆς κατάστασης. Στους ποιμένες, ἀνεξαρτήτως θρησκείας, πού δέν ἀφύπνισαν νωρίτερα τούς πιστούς καί δέν ἐξήγησαν ὅτι ἡ πίστη εἶναι μέσο ἀγάπης γιά τόν ἀδελφό μας καί ὄχι ὄπλο πού στρέφεται ἐναντίον του. Ἡ ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς εἶναι ἀνυπέρβλητη καί χρέος μας εἶναι νά τήν προστατέψουμε μέ κάθε τρόπο. Μὴν ἀφήνετε τή βία καί τήν ὁσμὴ τοῦ θανάτου νά ποτίσει κάθε γωνιά τοῦ πλανήτη.

Τέλος, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἀσχολήθηκε μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 4.9.2014

Συνῆλθε τήν Πέμπτη, 4 Σεπτεμβρίου 2014, στήν τρίτη Συνεδρία Της γιά τό μήνα Σεπτέμβριο ἡ

Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 158ης Συνοδικῆς Περιόδου.

Κατά τήν σημερινή Συνεδρία ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τά Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐνημερώθηκε γιά τά πορίσματα τῆς 10ης Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία συνῆλθε στό Busan τῆς Κορέας κατά τόν Νοέμβριο 2013 καί ἀποφάσισε νά παραπέμψει αὐτά στήν Συνοδική Ἐπιτροπή Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων γιά περαιτέρω ἐπεξεργασία.

Ἐν συνεχείᾳ ἀσχολήθηκε μέ τήν τροποποίηση τοῦ Κανονισμοῦ 210/2010 τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περί τῆς Ὑπηρεσίας Δημοσιονομικοῦ Ἐλέγχου» καί ἀποφάσισε νά τόν παραπέμψει στήν Νομική Ὑπηρεσία Της γιά περαιτέρω νομικό ἔλεγχο.

Μετά τήν ἐνημέρωση τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Σάμου καί Ἱκαρίας κ. Εὐσέβιο καί τόν Διευθυντή αὐτῆς, Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Σαλῶνων κ. Ἀντώνιο, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε τόν Οἰκονομικό Ἀπολογισμό τοῦ ἔτους 2013.

Τά πραγματικά ἔσοδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σύμφωνα μέ τά στοιχεία τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἀπολογισμοῦ κατά τό 2013 ἀνῆλθαν στό ποσό τῶν 7.431.751,15 € καί ἐπ' αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία κατέβαλε φόρο τό ποσόν τοῦ 1.653.328,45 €.

Τέλος, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα καί ἐνέκρινε ἀποσπάσεις Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σέ Ἱερές Μητροπόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου

*Συναντήσεις Ἀντιπροσωπείας
τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν
Περιηγήσεων στή Γεωργία (4-5.9.2014)*

Πραγματοποιήθηκαν τήν Πέμπτη 4 καί τήν Παρασκευή 5 Σεπτεμβρίου 2014 οἱ προγραμματισμένες ἐπίσημες συναντήσεις τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Τιφλίδα τῆς Γεωργίας.

Ἡ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου ἀποτελεῖται ἀπό τόν Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμαν-

δριττ κ. Σπυρίδωνα Κατραμάδο, Γραμματέα τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου, καί τόν κ. Βασίλειο Τζέρο, Μέλος αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται στήν Γεωργία συνοδευόμενοι ἀπό ὀμάδα ἐλλήνων ἐπιχειρηματιῶν τοῦ Τουρισμοῦ, ἀποτελούμενη ἀπό τούς κ. Κωνσταντῖνο Κουρτίδη (Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ambotis Tours), τήν κ. Τίτα Στέφα (Διευθυντικό Στέλεχος τοῦ Ambotis Tours), τήν Μαρία Ἀλιφραγκῆ (Μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ ΗΑΤΤΑ καί Ἀντιπρόεδρος τοῦ Signature Travel), τήν κ. Κατερίνα Μοῦσμπεχ (Ἰδιοκτίτρια τοῦ Mideast Travel) καί τήν κ. Ἄννα-Μαρία Δρακοπούλου (Ἰδιοκτίτρια τῆς Ἐταιρίας «Υδροαῖκή»).

Τήν Παρασκευή 5 Σεπτεμβρίου 2014, ἡ Ἀντιπροσωπεία ἔγινε δεκτὴ στήν ἔδρα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας στήν Τιφλίδα ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦντος Μακαριωτάτου Πατριάρχου πάσης Γεωργίας κ. Ἡλίου ἀπό τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ἀχαλτζίκης κ. Θεόδωρο, τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Γκόρι κ. Ἀνδρέα καί τόν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Χορναμπούτζι καί Ἐρέτης κ. Μελχισεδέκ.

Ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου

Ἀποστολικὴ Διακονία

*Μαθήματα Ἑλληνικῆς Γλώσσας
σέ Ἰταλούς Φοιτητές*

Μία σημαντικὴ προσπάθεια γίνεται ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ διάδοση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στήν πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας, τὴ Ρώμη.

Συγκεκριμένα, στό πλαίσιο τῆς πολιτισμικῆς συνεργασίας τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας μέ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ὁ ἐπίσημος Ἐκδοτικός καὶ Ἱεραποστολικὸς Ὄργανισμός τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μέ πρωτοβουλία τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ της, Ἐπισκόπου Φαναρίου κ. Ἀγαθαγγέλου, προσφέρει στό κέντρο τῆς Ρώμης, στό Pontificio Istituto Orientale (PIO), τό μάθημα τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσας.

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐγχεῖρημα πού ἀποτέλεσε κερπὸ τῆς δωδεκάχρονης συνεργασίας τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας μέ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, καθὼς κατὰ τούς καλοκαιρινούς μῆνες Ἰούλιο καὶ Αὐγούστο, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία χορηγεῖ κατ'

ἔτος 25 ὑποτροφίες γιὰ φοιτητές τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στήν Ἑλλάδα.

Εἰδικότερα, 25 φοιτητές κατὰ μέσο ὄρο τό χρόνο, οἱ ὁποῖοι εἶναι στελέχη τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ προέρχονται ἀπὸ διάφορες χώρες ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο, ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα καὶ φιλοξενοῦνται στίς ἀνανεωμένες ἐγκαταστάσεις τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς τους στήν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ διδάσκονται τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, 4 ὥρες ἡμερησίως, καὶ παράλληλα ἐπισκέπτονται ἑλληνικὰ μουσεῖα, ἀρχαιολογικούς χώρους καὶ σημαντικὰ ἀξιοθέατα τῆς χώρας μας. Αὐτὴ ἡ συνεργασία εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ μετέπειτα ὁργάνωση τοῦ Προγράμματος τῆς διδασκαλίας τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας στό Pontificio Istituto, στό γνωστὸ Ἀνατολικὸ Ποντιφικὸ Ἰνστιτούτο τῆς Ρώμης.

Ἡ προσπάθεια ἐκμάθησης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στή Ρώμη ξεκίνησε κατὰ τό ἐαρινὸ ἐξάμηνο τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 2012-2013 καὶ σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία, ἀφοῦ συμμετείχαν στό πρόγραμμα περιπέτου 70 φοιτητές. Διδάσκει ὁ φιλόλογος κ. Χρήστος Παλασκῶνης.

Ἱερά Μητρόπολις Θηβῶν καὶ Λεβαδείας

*Τιμήθηκε ἡ μνήμη τοῦ Μητροπολίτου
Νικοδήμου Γραικοῦ*

«Νά ἔχουμε ταπεινὸ φρόνημα ὅπως ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Νικόδημος» εἶπε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος στίς 31.8.2014 κατὰ τὴν τελετὴ μετονομασίας τοῦ «κέντρου φροντίδας ἠλικιωμένων χρονίως πασχόντων» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν καὶ Λεβαδείας σέ «Νικοδήμειο Θεραπευτήριον» καὶ τοῦ περιφερειακοῦ δρόμου Κ4 σέ ὁδὸ «Μητροπολίτου Νικοδήμου Γραικοῦ».

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τέλεσε τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτη Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Νικοδήμου καὶ ἀμέσως μετὰ μίλησε γιὰ τό ἦθος καὶ τὴ σεμνότητά του.

«Σήμερα, σεμνά καὶ ταπεινά, ὅπως ταιριάζε στόν μακαριστό, ἐπιτελοῦμε ἓνα χρέος. Δέν ζήτησε ποτὲ ὁ ἴδιος οὔτε νά τὸν ὑπηρετήσουμε, οὔτε νά τὸν τιμήσουμε ἰδιαίτερα, ἀλλὰ ἡ πορεία του καὶ ἡ διακονία

του μᾶς ἔχει φορτίσει μέ πολλές μνήμες καί ἀφορμές καί σέ δύσκολες περιπτώσεις φέρουμε πάντοτε στή ζωή μας, ὅσοι τόν ζήσαμε, τό παράδειγμά του. Εἶναι αὐτός πού ἀνοίξε τό δρόμο στήν τοπική Ἐκκλησία γιά μία θέαση τῆς ζωῆς καί ἐξυπηρέτησης τοῦ ἀνθρώπου ἀπό μία ἄλλη πλευρά. Βέβαια, βασικός σκοπός τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά βοηθήσει πνευματικά καί ψυχικά τόν ἄνθρωπο. Νά σταθεῖ πλάι του. Νά τόν βοηθήσει.

Ὁ Κύριος ζήτησε νά ἀγαπήσουμε τόν Θεό μέ ὅλη μας τή δύναμη καί τόν συνάνθρωπό μας σάν τόν ἑαυτό μας. Αὐτό γιά τόν Μητροπολίτη Νικόδημο, τότε πού ἦταν παπᾶς λίγο πρὶν τήν ἔναρξη τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ἔγινε πράξη μέ ἕνα τρόπο δύσκολο καί περιεργό. Ἔβλεπε κάποιους ἀνθρώπους στά Πετράλωνα πού ἤθελαν νά ἐκκλησιαστοῦν καί δέ μπορούσαν γιατί ἦσαν κωφάλαλοι. Τότε μέ τή βοήθεια κάποιων ἀπό αὐτούς σχημάτισε τή νοηματική γλώσσα καί ἔγινε αὐτός πού ἀνοίξε τήν πόρτα σέ ἕνα κόσμο βουβό».

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μίλησε γιά τή συνεργασία του μέ τόν μακαριστό Μητροπολίτη καί ἀναφέρθηκε στά χαρίσματά του. Μίλησε γιά τίς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ μακαριστοῦ καί τήν ἐπιθυμία του νά μοιραστοῦν ὅλα τά ὑπάρχοντά του σέ ὅσους εἶχαν ἀνάγκη καί σπῆτι του τό δώρισε στό σωματεῖο τῶν κωφάλων. «Ἐφυγε ἀπό αὐτόν τόν κόσμο χωρίς νά ζητήσει καί νά ὑποχρεωθεῖ σέ κανέναν. Βοηθοῦσε μυστικά ὅποιον μπορούσε καί ὑποστήριζε ὅτι ἡ ζωή ἀξίζει καί παίρνει ἰδιαίτερο νόημα ὅταν ἀγαπᾶμε τοὺς ἀνθρώπους καί τοὺς δίνουμε ὅ,τι μπορούμε».

Ἀμέσως μετά πραγματοποιήθηκαν τά ἀποκαλυπτήρια τῆς μαρμάρινης ἐπιγραφῆς στό Ἰδρυμα, καθώς καί τοῦ ὁδοσήματος.

Τό «Νικοδήμειο Θεραπευτήριον» λειτουργεῖ ἀπό τό 2004 καί σήμερα φιλοξενεῖ περίπου 70 πρόσωπα πού ἔχουν ἀνάγκη. Συνεργάζεται μέ νευρολόγο, παθολόγο, καρδιολόγο καί φυσιοθεραπευτές, καί ἀπασχολεῖ πάνω ἀπό 30 ἐργαζομένους.

Ἱερά Μητρόπολις Δράμας

*Ἐτιμήθη ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου
Σμύρνης τοῦ ἀπό Δράμας*

Ἡ μαρτυρική πόλη τῆς Δράμας πανδήμως ἔορτασε ἐφέτος τή μνήμη τοῦ μεγάλου προστάτου καί συμπολιούχου τῆς Ἁγίου Χρυσοστόμου Μητροπολίτου Δράμας - Σμύρνης. Τό ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου 6 Σεπτεμβρίου 2014 στίς 18:30, τελέστηκε ὁ Μέγας Πανηγυρικός πολυαρχιερατικός Ἑσπερινός, χοροστατοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκοπάρχου τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Διαυλείας κ. Γαβριήλ, καί συχοροστατούντων τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων κ. Βενεδίκτου ἀπό τό Ἀμμᾶν τῆς Ἰορδανίας, καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ. Παύλου, μέ τή συμμετοχή τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς Δράμας. Μετά τήν Ἀρτοκλασία, καί ἐνώπιον τῶν Πολιτικῶν, Στρατιωτικῶν καί λοιπῶν Ἀρχῶν, μέσα στόν κατάμεστο Ναό, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσβῶν καί Ἑορδαίας πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμ. κ. Ἰουστίνος Μπαρδάκας, ἐκφώνησε ἐπίκαιρη ὁμιλία.

Τό πρωί τῆς Κυριακῆς 7 Σεπτεμβρίου 2014 ἐτελέσθη ὁ Ὁρθρος καί ἡ Θεία Λειτουργία τῆς ἑορτῆς ὅπου χοροστάτησε ὁ Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος προεξῆρχε τῆς πανηγυρικῆς Θείας Λειτουργίας συνιερούργουντων τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Βενεδίκτου, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ. Παύλου, καί ἐτέρων Κληρικῶν. Τόν Πανηγυρικό τῆς ἡμέρας ἐκφώνησε ὁ Θεοφιλέστατος Ἅγιος Ἀρχιεπισκοπάρχης κ. Γαβριήλ καί ἀναφέρθηκε στόν μεγάλο μάρτυρα Ἱεράρχη τῆς Σμύρνης καί τῆς Δράμας, ἐξαίροντας τήν μέχρι τέλους παραμονή του στίς ἐπάλξεις τοῦ καθήκοντος. Στό τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας τελέστηκε μνημόσυνο ὑπέρ ἀναπαύσεως τῶν θυμάτων τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, καί πρό τῆς ἀπολύσεως λιτανεύθηκε ἡ Ἱερή εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου γύρω ἀπό τό οἰκοδομικό τετράγωνό τῆς Ἐκκλησίας.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ - ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον

*Ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου
(Ἐπίσημον Ἀνακοινωθέν τῆς 30.8.2014)*

Συνῆλθεν, ὑπό τὴν προεδρείαν τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος εἰς τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας, ἀπὸ τῆς Πέμπτης, 28ης, μέχρι καὶ τοῦ Σαββάτου, 30ῆς τ.μ. Αὐγούστου 2014.

Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας, ἐξετάσθησαν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἡμεροσΐα διατάξει ἀναγεγραμμένα θέματα, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν ἐπὶ τῇ ἐξετάσει τοῦ θέματος τοῦ Πρεσβυτέρου Ἀντωνίου Τουμπέκη, διατελέσαντος Ἱερατικῶς Προϊσταμένου τῆς Ἑνορίας Ἁγίας Παρασκευῆς Solingen τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γερμανίας, κατόπιν διεξοδικῆς συζητήσεως ἐπεβλήθη αὐτῷ ἡ ποινὴ τῆς ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης καθαιρέσεως καὶ ἐπανήχθη οὗτος εἰς τὰς τάξεις τῶν λαϊκῶν, διὰ τὰ εἰς ἃ ὑπέπεσε βαρῆα ἐκκλησιαστικὰ παραπτώματα.

Ἐν τέλει τῆς τελευταίας συνεδρίας, ἀντιπλάγησαν μεταξύ του Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κυρίου Δημητρίου, ἐκ μέρους τῶν ἀποχωρούντων μελῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις ἐπὶ τῇ λήξει τῆς παρούσης συνοδικῆς περιόδου.

Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας

*Πανηγυρικός ἑορτασμός
τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ*

Μέ μεγαλοπρέπεια γιορτάστηκε στίς 24.8.2014 ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξην Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλβανίας, ἡ Μνήμη τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Στὴν ὁμώνυμη Ἱερά Μονὴ στό Κολικόντασι τελέσθηκε Συνοδικὴ Θεία Λειτουργία προεξάρχοντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων, Δυρραχίου καὶ πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου καὶ μετεχό-

νων ὄλων τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου: τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Βερατίου κ. Ἰγνατίου, Κορυτσᾶς κ. Ἰωάννη, Ἀργυροκάστρου κ. Δημητρίου καθὼς καὶ τῶν Θεοφλεσάτων Ἐπισκόπων: Ἀπολλωνίας κ. Νικολάου, Κρούγιας κ. Ἀντωνίου, Ἀμαντείας κ. Ναθαναὴλ καὶ Βύλλιδος κ. Ἀστίου μαζί καὶ πολλοὶ ἱερεῖς καὶ διακόνοι. Ἑκατοντάδες Ὁρθόδοξοι πιστοὶ καὶ ὄχι μόνο, κυρίως ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Φίερι ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα ἀπὸ τὴν Ἀλβανία καὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γέμισαν τόσο τὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς ὅσο καὶ τὸν εὐρύτερο χῶρο μετέχοντας στὴν ὅλη λατρευτικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἡμέρας.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος στό λόγο τοῦ ἀναφέρθηκε εἰδικά στίς ἱστορικές συνθήκες ὑπὸ τίς ὁποῖες ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ἀνέπτυξε τὴν ἱεραποστολική του δράση, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦταν ἡ ἀναχαίτηση τοῦ κύματος μαζικῶν ἐξιλαμισμῶν καὶ ἡ διάσωση τῆς Ὁρθοδοξίας στά μέρη αὐτά, μία ὁμορφη πραγματικότητα γιὰ τὴν ὁποία οἱ σημερινοὶ Χριστιανοὶ τόσα ὀφείλουν στόν Ἅγιο.

Τίς τελευταῖες ἡμέρες ὑπῆρξαν δημοσιεύματα στόν ἀλβανικὸ τύπο ἀπὸ φευτοῖστορικούς καὶ διαστρεβλωτὲς ἀναλυτὲς πού ἔφτασαν νά ἀποκαλοῦν τόν Ἅγιο Κοσμᾶ «διάβολο» καὶ «ἀντιαλβανό», ἐπιχειρώντας ὅπως εἶπε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος νά «ἀπαγονίσουν μέ χάρτινες ἀγκῶνες καὶ πάλι τόν Ἅγιο». Ἐμπνέονται ἀπὸ ἀθεϊστικά κίνητρα καὶ θέλουν νά συνεχίσουν νά κρατοῦν ἀκόμη ὑπόδουλους τοὺς Ὁρθοδόξους.

Οἱ καιροὶ αὐτοὶ ὅμως ἔχουν περάσει καὶ ὅταν προσβάλουν τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας, ἢ ὅταν θέλουν νά ὑποδείξουν τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο οἱ Ὁρθόδοξοι θά τοὺς τιμοῦν τὸ μόνο πού μποροῦν νά κατορθώσουν εἶναι νά διαταράξουν τὴν ἀνεκτικότητα καὶ τὴ διαθροσκευτικὴ συμβίωση, μία πραγματικότητα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα πού ἔχει μέ καύχημα νά παρουσιάξει ἡ Ἀλβανία στὴ σημερινὴ εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια.